Bibeln

@faktoider läser Bibeln

I en *Biblia pauperum*, ”de fattigas Bibel”, finns mycket bilder och lite text. Här ser vi Eva och ormen, Maria bebådelse samt Gideon, som beskrivs i Domarboken.

Som faktoider läser Bibeln – en tråd.[1]

Bibeln kan inte rekommenderas till alla. Men alla med lite anspråk på allmänbildning borde läsa åtminstone några böcker. Mitt förslag är 1 Mos, något evangelium och Apostlagärningarna. Det är väldigt mycket kulturhistoria i en hanterlig mängd text.

Det är också därför jag tänker läsa Bibeln: För att det är så många som gjort det, enkelt uttryckt. Det är världens mest inflytelserika och viktiga bok. En sån kan jag ju inte lämna oläst.

Det är heller aldrig fel att återstifta bekantskapen med en text som alla känner till men få läser innantill.

Varför denna tråd? För att läsning blir bättre om man antecknar då och då, eller åtminstone klottrar ner lite lösa tankar. Och så får läsandet ett konkret resultat – inte mycket, men något.

Syftet är inte att samla på mig tokiga Bibelord. Ett och annat lär det bli, men sånt finns det andra som gjort bättre.

Jag är fullt medveten om att väldigt många väldigt insatta läst väldigt noggrant. Det som ser ut som en anomali eller värre kanske har en fullt logisk förklaring. Kanske – eller kanske inte. En del ska jag nog slå upp, men allt lär det inte bli, om jag ska bli färdig någon gång.

Beroende på utrymme kommer jag ofta att bara ange vers + kommentar.

Översättningen är Bibel 2000. Historiskt sett hade Karl XII:s nog varit bäst – Sveriges mest lästa bok, någonsin, med råge. Men läsningen lär kosta på ändå; jag ska nog inte göra det besvärligare för mig själv än nödvändigt.

Text inom [ ] är retweets.

---

[1] Detta tweet skrevs den 21 januari 2022. Det 1837:e (med reservation för smärre felräkningar) och sista i tråden skrevs den 15 november samma år.

Gamla testamentet

Så – nu kör jag igång. ”I begynnelsen skapade Gud himmel och jord …”

Skapelseberättelsen: Den som skrev Genesis torde ha blivit förvånad om hen fått veta att *detta* skulle bli en av de mest granskade texterna någonsin. För det är inte jordens och arternas uppkomst som är poängen med Toran.

1 Mos 2:12 – Ett sällsamt drag som jag inte ska tjata om är Bibelns fascination för vissa detaljer, men inte andra. Som när man i beskrivningen av Edens geografi nämner att det på ett visst ställe finns bdelliumharts (doftjox) och onyxsten, etc. För vilka är den infon avsedd?

1 Mos 4:15 – Påminns om vad Kainsmärket är: Ett tecken för att *freda* Kain, så folk inte skulle slå ihjäl honom. Senare blev det "tecken på en persons ondska" (SAOL), att se ut som en skurk.

1 Mos 9:21: Noa var den förste vinbonden – det var därför Bellman besjöng honom – och fick också den första brakfyllan. Sedan Ham skvallrat om att gubben låg halvnaken och dan förbannade han … Inte Ham, utan dennes son Kanaan.

1 Mos 11:7 – Gud skulle tjäna på om han oftare förklarade sitt beteende. Vad var poängen med att "skapa förvirring i deras språk, så att den ene inte förstår vad den andre säger"? Som det är nu framstår han, här och ofta, som nån som bara vill jäklas.

1 Mos 12:10 – Hade missat att Abraham (eller Abram som han hette då) också drog till Egypten. Som Josef och Maria enligt åtminstone ett testamente.

1 Mos 14:3 – På den tiden fanns inte Döda havet, enligt texten ("der nu är salthafvet", hos Karl XII).

1 Mos 17:10 – Omskärelsen instiftas. Har fått det framställt som höjden av naivitet att försöka få judarna att lägga av med bruket.

1 Mos 19:8 – Lot erbjuder sodomiterna sina döttrar, mot att de låtar Herrens änglar vara ifred. Det är ofta svårt att tycka om hjältarna.

1 Mos 20:3 – Här framstår Gud verkligen inte som någon slipad debattör. Snarare som någon som hittar på i efterhand: "Jag vet att du har gjort detta i god tro …" så lät det inte först.

1 Mos 21:20 – Som sagt, det är ofta svårt att tycka om "hjältarna". Här är det Sara som visar upp sin sämsta sida.

1 Mos 22:12 – Abraham får order om att offra Isak, å Gud ba, "skoja!". Här hade man velat få reda på vad Isak tyckte. Men det är kanske lika bra att vi inte får det.

1 Mos 23:12-16 – Schakrandet om en gravplats tas med. Gissar att ägorätten till tomten var en viktig fråga när det skrevs.

1 Mos 24: Varför Isak inte är kapabel till att skaffa en fru på egen hand får man aldrig reda på. Inte heller vad tjänaren heter.

1 Mos 24:38 – Först är "tjänaren" med om saker. Sedan berättar han vad han varit med om – man får hela berättelsen två gånger. Ett mycket speciellt narrativt grepp som nog aldrig fått ett namn.

1 Mos 25:8 – Här kan man sakna översättningen i Karl XII, där man får läsa att Abraham "dödde i en rolig ålder". Eftersom "rolig" hade samma betydelse i svenskan som det fortfarande har i danskan, dvs lugn, "ro-lik".

1 Mos 27:19 m.fl. – Man får lägga manken till om man ska framställa Jakob i en god dager, för han lurar bror och far inte bara en utan två gånger. Att hans fifflande skulle ha godkänts i Bibeln har använts i antisemitisk propaganda, vilket är lätt att föreställa sig.

1 Mos 30:37 – Jakobs svärfar hade lovat honom alla getter och får som var spräckliga. Då såg Jakob till att djuren parade sig vid spräckliga trädgrenar, för då blev deras avkomma likadana. Vete sjutton om man kan tro på någonting man läser i den här boken …

1 Mos 31:2 – HA HA sedan Jakob blåst sin svärfar Laban hårt kommer detta: "Och Jakob såg på Laban att han inte var lika vänligt inställd till honom som förut." Det där förlåter en hel del.

Av allt man förknippar med Gamla testamentet är det en rejäl andel som finns redan i 1 Mosebok. Skapelsen, Adam och Eva, Kain och Abel, Babels torn, syndafloden, Abraham, Isak och Jakob, Josef och hans bröder … Därför ligger den högst på min lista med bibliska lästips.

Det mesta av GT äger rum inom ett tämligen begränsat område. Här är två Google Earth-bilder med samma skala.

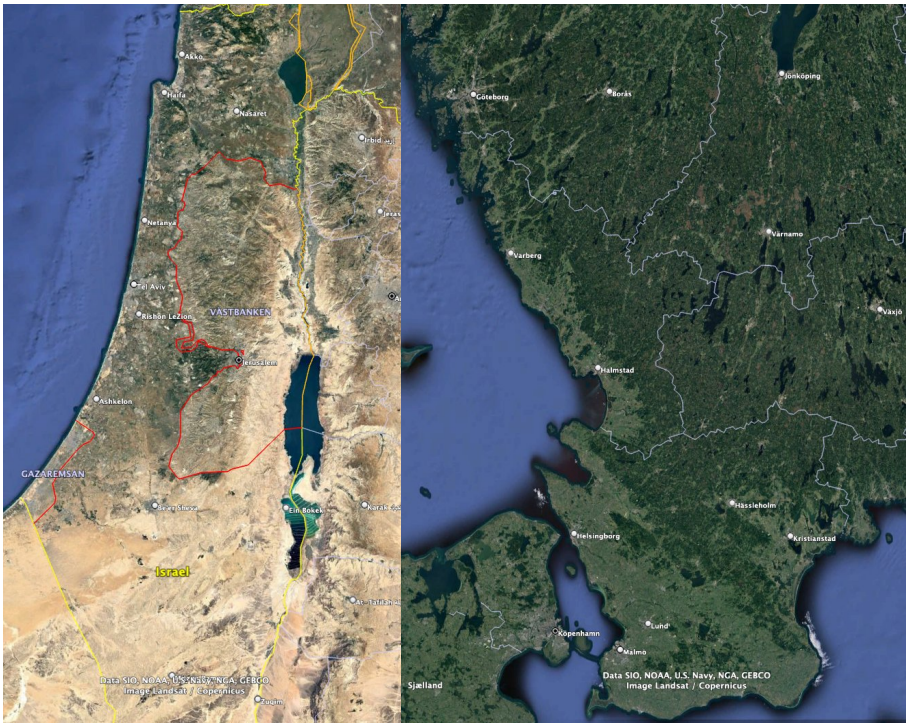

1 Mos 47:21 – När Josef styrde i Egypten, under de sju svåra åren, utnyttjade han nödtiden till att göra Egyptens folk (utom prästerna) till slavar under farao.

1 Mos 49 – När Israel välsignar sina söner – en del blir snarare förbannade – verkar det som om man missat en massa händelser. I själva verket är det förklaringar av varför det (långt senare) gick som det gick med de olika stammarna.

en.wikipedia.org/wiki/Blessing_of_Jacob

… Det var 1 Mos det. Bara resten kvar.

2 Mos: Nu börjar berättelsen om Mose. Istället för snabba klipp och stamtavlor blir det en längre sammanhängande berättelse. Känns som vilken bok som helst, nästan.

2 Mos 4:21 – Vad ska man säga om sånt här: "Jag [Gud] skall göra [farao] hård och obeveklig så att han inte släpper folket." Det är alltså inte faraos fel att hela katalogen med katastrofer fick spelas upp, utan den som gjorde honom förstockad. Ett helt annat intryck, får man.

2 Mos 4:24 – Nu blev det superkonstigt: "Vid ett nattläger under vägen kom Herren emot Mose och ville döda honom.". WTF? Det visade sig att stycket utgör "one of the more perplexing conundrums of the Torah", som folk grubblat rejält över genom åren.

en.wikipedia.org/wiki/Zipporah_at_the_inn

2 Mos 5:6 – Där Israels folk inte längre får halm för att göra tegel. Vad var halmen bra för? Den gör teglet lättare, starkare och mer snabbtorkat. Om den verkligen var så oundgänglig som det framställs i 2 Mos vet jag inte.

www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7144354/

2 Mos 7 ff – Egyptens plågor är bättre läsning än det borde vara. Som faraos husmagiker, som försöker, och ibland misslyckas, med att upprepa Mose "trick" – inklusive att förvandla Nilen till blod, hur det nu är menat att tolkas.

2 Mos 12 – Dags för sista plågan. Speciell stämning, det känns att det är något särskilt på gång. Gud beskriver påskens ritualer, med ojäst bröd och allt. De är utformade för att utföras på stående fot så att säga, för Israels folk ska när som helst bege sig, mitt i natten.

2 Mos 12:23 – Tionde plågan består i att Herren går runt på natten och dödar den förstfödde sonen i varje familj (även bland djuren). Hebreerna duttar blod på dörrposterna, och då går han förbi. Därav heb. pesah, "gå förbi" som blivit ordet påsk, och eng. Passover.

2 Mos 14:22 – "Israeliterna gick torrskodda tvärs genom havet, medan vattnet stod som en vägg på båda sidor." – Sedan sjunger de en sång där de hyllar segrar som ännu inte inträffat, nämligen sedan de anlänt till Kanaans land.

2 Mos 16 – Manna har en oklar status mellan saga och verklighet. En rad ämnen kallas "manna"; de avsöndras från växter och insekter, lär vara goda och består mest av socker. Den manna som Israels folk levde på i 40 år torde vara faktisk manna i en sagoversion.

Bibelns manna gav namn åt mannagräset, *Glyceria fluitans*, och dess gryn. De gav i sin tur namn åt dagens överlägset vanligaste mannagryn, som utgörs av vetekornens innersta kärna.

2 Mos 16:32 – "Spara en omer [rymdmått på sisådär ett par liter] av [mannan] genom alla släktled, så att era efterkommande får se det bröd jag gav er …" Då borde det i en mängd judiska släkter finnas ett mått urgammalt manna-jox för häpnad och eftertanke. Borde finnas …

För övrigt anges folkmängden som gav sig ut i öknen till 600 000 män, plus kvinnor, barn och "en mängd löst folk" – vilka de nu var. Beroende på ffa barnrikedomen blir det åtminstone ett par miljoner. Enligt vad som är skrivet …

2 Mos 17 – Det främsta problemet under ökenvandringen utgjordes av mat & vatten, som löstes på olika sätt. Men man fick också utkämpa ett rejält fältslag. Det gick bra så länge Mose höll armarna uppe, det är därför han får hjälp. Härföraren hette Josua, nämnd för första gången.

Ökenvandringens mirakler är poppis när Bibeln ska "förklaras". Som manna (kristalliserad kåda? insektsbajs?), vatten ur klippan Mose slog på (uppluckrad vattenbemängd sten?), havets delning (ebb o flod x 100? tsunami? men utan de svårförklarade vattenväggarna), med mera.

Sådana "förklaringar" av "mirakel" kan ses på olika sätt. En del vill se dem som bekräftelser av Bibeln – inte bara i detaljer, utan som helhet, även rent religiöst. Så om Bethlehems stjärna var Jupiter är det logiskt att låta döpa sig?

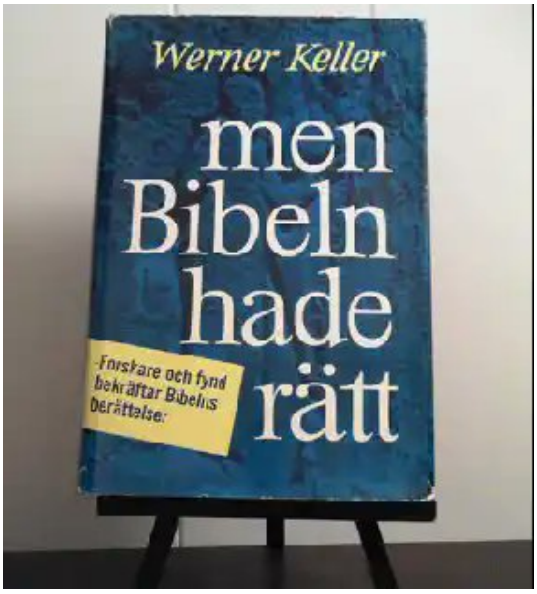

Andra ser "förklaringarna" som inspirationskällor. Gräshoppssvärmar är ett faktum, tyvärr – vi tar med dem i en historia om hur Egypten plågades, och lägger till några påhitt i liknande stil. Bibelns manna finns inte, men den har inspirerats av faktiska substanser.

2 Mos 20 – "Du skall inte ha andra gudar vid sidan om mig" osv. De tio budorden, m a o – åtminstone första upplagan. De levereras muntligt, inga stentavlor syns till än. Uppdelningen är inte självklar och varierar därför. SvK:s följer bara delvis texten.

www.svenskakyrkan.se/kristentro/budorden

Efter budorden blir det en rejäl laddning med bestämmelser och beskrivningar, ofta i frustrerande detaljerad grad – fast det har de visserligen gemensamt med mången lagstiftning.

2 Mos 20:25 – Om man vill resa ett altare av sten åt Herren ska man inte använda huggen sten, "ty om du bearbetar stenen med mejsel, vanhelgar du den". Se där vad man kan lära sig! (Undras om detta ingick i de många hjälpsamma gudsmännens läsplaner?)

2 Mos 20:26 – "Stig inte upp till mitt altare på trappsteg, så att ditt kön blottas vid altaret."

2 Mos 21:13 – Asyl på helig plats gäller vid dråp – "om det inte var hans mening utan det var Gud som lät det ske" – men inte vid mord.

2 Mos 22:3 – Om en gripen tjuv inte kan ersätta en skada så ska han själv säljas. (Slaveri var etablerat hos hebreerna.)

2 Mos 22:18 – "En trollkvinna skall du inte låta leva." Ett välkänt bibelord! Det var först 1608, i ett protestantiskt Sverige, som man tog med material från Moseböckerna i lagen. Och det skulle dröja ytterligare 60 år innan man började tillämpa just denna i omfattning.

2 Mos 22:21 – "En invandrare får du inte kränka eller förtrycka". Eller som det står i Karl XII:s översättning: "Främlingar skall du icke beröfwa eller undertrycka; förty I hafwen ock warit främlingar i Egypti lande."

2 Mos 22:25 – "Om du lånar ut pengar till en landsman […] ska du inte göra som ockrarna och kräva ränta av honom." Judar fick inte ta ränta av varann, men väl av icke-judar. Eftersom kristna också var förbjudna att ta ränta ägnade sig många judar åt lån (Shylock!) och banker.

2 Mos 25 ff – Synnerligen detaljerade beskrivningar av arken (lådan för lagens stentavlor), lampan (den sjuarmade berömda), tältet med mera. Som de små bjällrorna på Arons prästdräkt, så det hörs när han kommer; annars kommer han att dö. Hårda bud.

2 Mos 29 – Osyrat, osyrat, osyrat … Sannerligen är Herren en jästfri Gud.

2 Mos – Har förstått att påbuden här bara är en föraning om vad som komma skall.

2 Mos 29:18, 1 Mos 8:21 – Det påpekas uttryckligen att Herren gillar lukten av brännoffer; "en lukt som gör honom nöjd".

2 Mos 30:23 ff – Vad hade man myrra till? Här ett recept på helig smörjelseolja: 2 delar flytande myrra, 1 del kanel, 1 del kalmus och 2 delar kassia, utrörs i olivolja. Obs! Får endast tillverkas och användas av hebreernas präster. Annars blir man utstött (man får dock leva).

2 Mos 31:18 – Den långa drapan avslutas med att Mose får förbundstecknet: Två stentavlor där Herren själv skrivit ner budorden (måste nämnts någonstans men den detaljen har jag missat, eller så kommer det senare). De kommer inte att bli gamla.

Stentavlorna framställs ofta med rundader ovandelar. Det är ohistoriskt. Trätavlor med vax hade använts som anteckningsblock sedan antiken. Framåt medeltiden fick de rundade ovandelar, och det var dem man egentligen tänkte på. En del avbildningar kör dock med kantiga tavlor.

2 Mos 32 – Av alla folk måtte Israels folk vara bland de mest tankspridda. Det räcker att Mose är uppe på Sinai i några dagar för att de ska glömma plågor, havsdelning och allt, och ta sig en ny gud: en guldkalv. Och Aron hjälper dem; det är han som gjuter kalven.

Ibland har guldkalven rörts ihop med dels mjölkkon, dels gåsen som lägger guldägg. Som i "företagets guldkalv", där det är uppenbart vad som egentligen menas: något man tjänar mycket pengar på, snarare än en avgud man tillber eller så.

Varför en kalv? Det fanns flera gudar i området som framställdes som kalvar, kor eller tjurar. Som Egyptens Apis (tjur) och Hathor (ko). Och i Kanaans land var El ("gud") välkänd, som symboliserades av en tjur. Att Jehova också kallades El kanske hänger ihop, kanske inte …

2 Mos 32 – Mose kommer ner från Sinai och ser dansen runt guldkalven. Han slår sönder stentavlorna han fick från Gud, och krossar kalven till stoft som rörs ner i vatten som folket får dricka. Sedan låter han döda 3000 av dem.

2 Mos 32:29 – Sedan frivilliga leviter (av Levi stam) dräpt 3000 säger Mose följande åt dem: "I dag har ni blivit vigda åt Herren, ty ni har vänt er mot era egna söner och bröder. Därför vill Herren ge er sin välsignelse i dag."

2 Mos 34 – Nu blir det repris, när Mose åter går upp på Sinai, åter får stentavlor (nu knackar han själv in texten), och några viktiga påbud dras upp igen. Och ibland igen – det är inte ovanligt att se text upprepad.

2 Mos 34:29 – När Mose åter kom ner "utgick det en strålglans från hans ansikte". Strålglansen, qaran eller qrn på hebreiska, lästes qärän, "horn". Därför står det i latinska bibeln att han var "cornuta", behornad. Och det är därför Mose ofta framställts med horn, eller liknande.

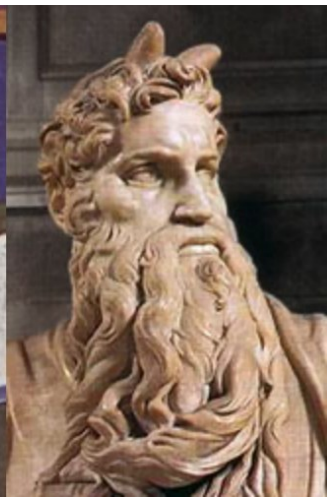

Det är inte ovanligt att se text upprepad. I 2 Mos 26 osv beskrivs detaljerat hur ark, tält m.m. ska tillverkas. I 2 Mos 36 osv beskrivs detaljerat hur ark, tält m.m. tillverkas.

Det är inte ovanligt att se text upprepad.

37 BESALEL GJORDE arken av akacieträ, två och en halv aln lång, en och en halv aln bred och en och en halv aln hög. 2Han belade den med rent guld både invändigt och utvändigt och omgav den med en guldkant. 3Han göt fyra ringar av guld och fäste dem vid de fyra fötterna på arken, två ringar på ena sidan och två på den andra. 4Sedan gjorde han bärstänger av akacieträ och belade dem med guld 5och sköt in dem i ringarna på arkens sidor, så att man kunde bära arken. 6Han gjorde ett lock av rent guld, två och en halv aln långt och en och en halv aln brett. 7Han gjorde också två keruber av hamrat guld, en vid varje ända av locket, 8en kerub vid den ena ändan

10Du skall göra en ark av akacieträ, två och en halv aln lång, en och en halv aln bred och en och en halv aln hög. 11Du skall belägga den med rent guld både invändigt och utvändigt och omge den med en guldkant. 12Du skall gjuta fyra ringar av guld och fästa dem vid de fyra fötterna på arken, två ringar på ena sidan och två på den andra. 13Du skall göra bärstänger av akacieträ och belägga dem med guld 14och skjuta in dem i ringarna på arkens sidor, så att man kan bära arken med dem. 15Bärstängerna skall sitta kvar i ringarna på arken och får inte tas bort. 16I arken skall du lägga förbundstecknet som jag skall ge dig.
17Du skall göra ett lock av rent guld,

I latinska standardbibeln Vulgata kallas Moseböckerna Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri och Deuteronomium = skapelsen, uttåget, leviterna (prästerna), uppräkningar och "den andra lagen". Namnen kommer från den grekiska översättningen Septuaginta, gjord redan f Kr.

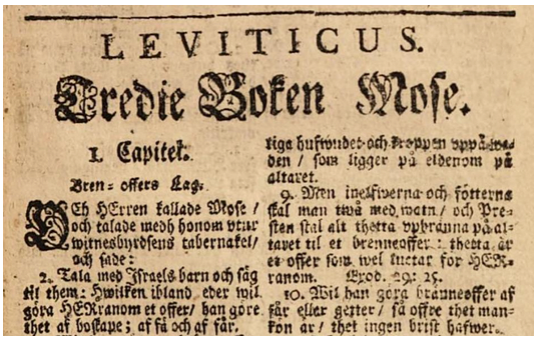

LEVITICUS.

Tredie Boken Mose.

1. Capitel.

Bren= offers Lag.

Och HErren kallade Mose / och talade medh honom vtur witnesbyrdsens tabernakel / och sade:

2. Tala med Israels barn och säg til them: Hwilken ibland eder wil göra HErranom et offer / han gore thet af boskape; af få och af får.

liga hufwudet och kroppen uppå weden / som ligger på eldenom på altaret.

9. Men inelfiverna och fötterna skal man twå med watn / och Presten stal alt thetta vpbränna på altaret til et brenneoffer: thetta är et offer som wel luctar for HERranom. Exod. 29: 25.

10. Wil han göra brännesoffer af får eller getter / så offre thet mankön är / thet ingen brist hafwer.

De latiniserade namnen Genesis osv används i många länder. Jag antar att det bruket är betydligt vanligare än att som vi kalla dem 1–5 Mosebok. Det minner förrexten om när även lärde ansåg att de skrivits av Mose själv (utom sista bokens sista del, då hans död beskrivs).

Tredje Boken Mose är en prästhandbok (prästerna var leviter, alltså från Levi stam, därav "Leviticus"). Först spännande kapitel som Brännoffer, Matoffer osv. Sedan "Stadga för präster". Och så "en lång rad föreskrifter om renhet och helighet". Låter lagom spännande.

3 Mos 3:36 – "Allt fett tillhör Herren." Att blodmat var verboten visste jag. Men även fett var förbjudet. Som allt annat har det retts ut, kryphål konstruerats m.m. Idag är "shumen" fett som är OK, "cheilev" förbjudet. (Sorry för GySgt Hartman. Jag kanske börjar bli oseriös.)

3 Mos – Bläddrade fram och konstaterade att meningen "Herren talade till Mose:" eller liknande finns instucken lite här och var i hela boken. Så man inte ska glömma bort att det är ett muntligt meddelat reglemente vi tar del av, eller vad poängen nu är.

3 Mos 10 – Vad händer om man gör fel? Två av Arons söner bar fram ett fyrfat med rökelse, men utan att följa protokollet exakt. Straffet var hårt och omedelbart: "Då gick det ut eld från Herren och förtärde dem". De närmaste fick heller inte sörja.

en.wikipedia.org/wiki/Nadab_and_Abihu

3 Mos 11:6 – Man får äta djur som har helt kluvna klövar och som idisslar. Resten är orena och otillåtna. Exemplen här är kamelen, klippgrävlingen (kallad klippdass 1917 och cunil hos Karl XII), grisen och: "… Haren, ty den idisslar men har inte klövar". Idisslar harar? Nej.

Kameler idisslar, svin inte – två rätt. Klippgrävlingen (hyrax) idisslar inte – fel. Men dem har vi sämre koll på. Det är den idisslande haren som blivit känd som ett av Bibelns flagranta fel. Harar och kaniner har en munrörelse som kan se ut som idisslande, men det är det inte.

Ett fel i Bibeln. Är det ett problem? Beroende på hur man ser den och livet i allmänhet kan det vara ingenting, eller ett världsproblem som måste lösas. Standardförklaringen är att harar ibland äter sin spillning, vilket täcks av grundtextens "alah gerah".

Den mest underhållande förklaringen jag sett av "den idisslande haren" levereras av den bokstavstroende Krister Renard. Guldstjärna för att hänvisa till Strindbergs "En blå bok", som "förklarar" och ställer till rätta tusen ting i tillvaron …

gluefox.com/krist/problem/haren.shtm

3 Mos 11:9 – För vattendjur är fenor och fjäll nödvändigt för att vara bra. Allt annat är orent. Så alla skaldjur går bort. Hårda bud. Inte för att det var ett problem just då, i öknen …

Förbud mot vattendjur utan fenor eller fjäll, då är valar orena. Men i 2 Mos 26:14 ordineras delfinskinn till självaste Guds boning? Det ordet, taḥaš, är dock oklart: "perhaps the badger or dugong, dolphin, or sheep or a now extinct animal" (Strong's). Exempelgrävling ur KJV.

12 And the remnant that remaineth of the curtains of the tent, the half curtain that remaineth, shall hang over the backside of the tabernacle.

13 And a cubit on the one side, and a cubit on the other side of that which remaineth in the length of the curtains of the tent, it shall hang over the sides of the tabernacle on this side and on that side, to cover it.

14 And thou shalt make a covering for the tent of rams' skins dyed red, and a covering above of badgers' skins.

15 And thou shalt make boards for the tabernacle of shittim wood standing up.

3 Mos 11 – Det räcker inte med att vissa fåglar inte får ätas, de är dessutom orena och avskyvärda. Jag har nog större problem med det än att fladdermössen sorteras under fåglar.

3 Mos 12 – En kvinna som fött en pojke är oren i en vecka + 33 dagars "reningstid". En kvinna som fött en flicka är oren i två veckor + 66 dagars "reningstid".

Varför dubbla tiden efter flickfödslar? Enligt den mest kända förklaringen går det fortare att återhämta sig efter en pojkfödsel eftersom alla är glada.

Rabbinen jag citerar funderar på om den "förklaringen" är på skoj. Vad vet jag om hur rabbiner tänker … Men jag tvivlar.

"Ancient and medieval Jewish interpreters struggled to explain the different time periods for each sex" – och det citat kommer från en rabbi.

www.thetorah.com/article/postpartum-impurity-why-is-the-duration-double-for-a-girl

3 Mos 13–14 – Spetälska: Hur behandla folk, kläder eller hus som fått det. Eller, det är definitivt *inte* spetälska/lepra i dagens betydelse. Hebreiska tzaraath var mycket bredare men översattes tidigt till spetälska, och på den vägen är det.

en.wikipedia.org/wiki/Tzaraath

3 Mos 15 – "Lagen om orena flytningar". Muntert värre.

3 Mos 16:2 – Arken var inte bara till för att förvara lagens stentavlor. Den är också en bildtelefon, där Herren kan visa sig ovanför locket.

3 Mos 16:8 – För att sona sina söners synd (de som dödades i kap 10) ska Aron ta fram två bockar. En lottdragning avgör vilken som ska offras och vilken som ska släppas ut i öknen.

Den senare lotten är intressant. I B2k står att den tillfaller Asasel; är det en ökendemon eller betyder det något i stil med syndabock? Det försvårar att ordet/namnet inte finns någon annanstans än just här; det är inte ovanligt i bibliska sammanhang.

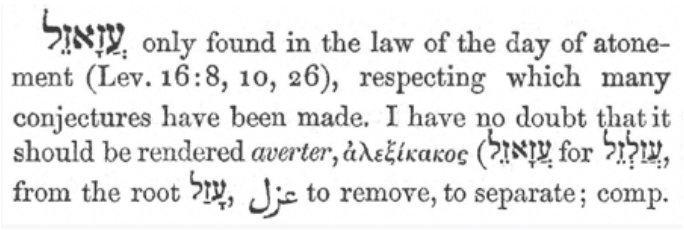
עֲזָאזֵל only found in the law of the day of atonement (Lev. 16:8, 10, 26), respecting which many conjectures have been made. I have no doubt that it should be rendered *averter*, ἀλεξίκακος (עֲזָאזֵל for עֲזוּלֵל, from the root עָזַל, عزل to remove, to separate; comp.

Svenska Folkbibeln, vars redaktörer tycker att Bibel 2000 är för ljummen i tron, översätter "en lott för att ta bort synden". Och Karl XII:s är obetalbar: "Och skall kasta lott öfwer de twå bockarna; den ena lotten HERranom, den andra fribockenom".

3 Mos 16:22 – "Bocken skall bära alla deras synder med sig ut i ödemarken och släppas lös där ute i öknen" – det är alltså här syndabocken såg dagens ljus.

3 Mos 18:3 – Angående frågan om könsumgänge så ska israeliterna inte göra som man gör i Egypten, "där ni en gång bodde". Vilket väl bara kan tolkas som "sluta upp med det där", vad "det där" nu är.

Därefter följer utförlig genomgång av incest, homofili och tidelag, med mera.

3 Mos 19:19 – Förbud mot att låta husdjur av olika slag para sig, att så olika sorters säd i samma åker, och … Att bära kläder som är vävda av två slags garn. Det sistnämnda förbudet har blivit mest känt; det låter ju förryckt och godtyckligt, och är lätt att relatera till.

Återigen verkar folk som klurat på detta inte ha kommit fram till något bra resultat. Ett förslag är att kläder av blandtyg skulle vara reserverade för präster, och alltså ses som heligt (jfr 2M28:6 där efoden av garn, dvs ull, och lingarn nämns).

3 Mos 19:20 – Därefter kommer en bestämmelse om att en man som ligger med en slavinna som bestämts för en annan man men som ännu inte blivit friköpt eller frigiven, ska betala skadestånd. Den har fått mycket mindre uppmärksamhet än den om två sorters garn.

3 Mos 19:28 – Förbud mot att tatuera sig. Detta kände givetvis nazisterna till.

3 Mos 19:34 – "Invandraren som bor hos er skall ni behandla som en infödd." Men knappast, får man anta, som amoreerna, hettiterna, perisseerna, kanaaneerna, hiveerna och jevuseerna, folk i Kanaans land som Herren lovat att utplåna till förmån för Israels folk.

3 Mos 20 – Först ett eftertryckligt avfärdande av Molok, en kanaaneisk dödsgud som är mest känd för att kräva barnoffer. Har lämnat ett stort avtryck även i kristen kultur, som här i "Metropolis" (1927). Om verklighetens Molok vet man mycket lite, som t.ex. om han alls "funnits".

3 Mos 21 – Den får inte offra som är "blind eller halt eller vanställd i ansiktet eller har någon vanskapt lem eller har brutit foten eller handen eller är puckelryggig eller dvärg eller har en vit fläck i ögat eller har skabb eller revorm eller har skadade testiklar."

3 Mos 25:4 – Åkrarna hade också sabbat, "shmita": Vart 7:e år fick de ligga i träda. Träda var utmärkt och norm innan växtföljderna tog över, men att låta *allt* jordbruk upphöra över hela landet..? Ergo: "it appears to have been much neglected".

en.wikipedia.org/wiki/Shmita

3 Mos 25:8 f – Efter sju sabbatsår, 49 år, är det 50:e ett s k jubelår – det är härifrån vi har ordet, efter heb. yōḇel. Utöver allmänt firande så ska man inte odla, nu heller. Och så blir alla fria, och egendomar går tillbaka. Vad det där sista betyder? Vänta bara …

Först och främst ska jag korrigera mig själv: Forskningen är inte säker på om jubelåret var det 49:e eller 50:e. Frågan har diskuterats länge utan att konsensus uppnåtts.

en.wikipedia.org/wiki/Jubilee_(biblical)

3 Mos 25:20 – Israeliternas agrara sektor skulle som sagt släckas ner, helt och hållet, vart sjunde år. Men det går väl inte? Ska folk svälta? Lösning: "Jag låter min välsignelse komma över er under det sjätte året, så att det blir gröda för tre år."

3 Mos 25:13 – "Under friåret skall var och en få tillbaka sin egendom." Eftersom "jord får inte säljas för all framtid, ty landet är mitt och ni är främlingar och gäster hos mig" (3 Mos 25:23). Sen följer kort text om fastighetsägande, som juridiskt lagda skulle kunna utveckla.

3 Mos 25:15-16 – Som det beskrivs gäller (praktiskt taget) alla "köp" av mark och hus fram till nästa jubelår. Köper (leasar?) du en åker 10, 20 eller 30 år före ett jubelår beräknas priset på antalet skördar du kan få fram tills dess. När jubelåret kommer, går åkern tillbaka.

Bestämmelserna för jubelåret har inte iakttagits på flera sekler (enl. WP). För en oinsatt låter det som ett recept på kaos, om all egendom (Karl XII: ägor, KJV: possession, VV: possessionem) ska gå tillbaka vart 50:e år. Och betr. erövrad mark i Kanaans land, tillbaka till vem?

3 Mos 26 – Livet i det kommande landet ska bli gott. Om de följer Herrens bud, vill säga. Om inte … Sen följer en straffskala som i steg om "sjufalt värre" går från febrar och stulna skördar till ett läge 2401 ggr värre, med ett öde land, skräck, död och kannibalism.

Men då, när allt verkligen är sämst, då kommer folket att ångra sig, och Herren likaså.

3 Mos 27 – Prislista på folk, angett i siklar silver: Pojke 1 mån–5 år 5, flicka d:o 3, pojke 5–20 år 20, flicka d:o 10, man 20–60 år 50, kvinna d:o 30, man 60+ 15, kvinna d:o 10.

Hur mycket sikeln vägde är osäkert men ett förslag är 12 gram. Dagspriset på silver är 7:-/gr, så 1 sikel = 84:-.

Pojke 1 mån–5 år, 420:-
Flicka d:o, 252:-
Pojke 5–20, 1680:-
Flicka d:o, 840:-
Man 20–60, 4200:-
Kvinna d:o, 2520:-
Man 60+, 1260:-
Kvinna d:o, 840:-

Prislistan användes när någon gett ett löfte till Herren som medförde värdering av folk. Vet inte hur sådana löften såg ut men jag tyckte att själva priserna var intressanta.

Man kunde också helga exvis en åker åt Herren. Det innebar att man sålde den till prästerskapet.

3 Mos 27:34 – "Dessa är de bud som Herren gav israeliterna på Sinaiberget genom Mose." Och så vart Leviticus slut.

Det enda tyngre, bildligt och bokstavligt, religiösa verk jag hittills läst i sin helhet är Koranen. Den var seg. 1–3 böckerna Mose har varit mer varierade, vackert så. De bästa bitarna är mer lättlästa än något i Koranen, de tråkigaste svårlästare än något i Koranen.

4 Mos 11 – Man noterar att Israels folk, alla miljonerna, alltid talar med en röst. Och som de klagar! Nu vill de ha kött; Mose förtvivlar men Herren utlovar kött. Sen flyger vaktlar in och fångas i ofantligt antal. Folket hugger in, varpå Herren i ett slag dödar en mängd av dem.

4 Mos 14:30–31 – "Ingen av er skall komma in i det land som jag med ed har lovat er […] Men era barn skall jag låta komma dit". Varför fick israeliterna vanka runt i 40 år? För att de knotat och sagt att de hellre ville tillbaka till Egypten. Då fick de dö i öknen.

4 Mos 16 – Åtminstone en gång talar israeliterna inte med en röst. Leviten Korach med 250 likasinnade tycker att Mose inte ska se sig som förmer än någon annan. Straffet: De dödas – vad annars – liksom 14 700 andra.

4 Mos 20 – Israels folk knotar för att de inte har vatten. Herren säger till Mose att tala till en klippa; istället slår han på den två gånger med staven. Vatten strömmar fram. Som straff för sin olydnad förklarar Herren att Mose inte ska få föra in folket i det förlovade landet.

I 2 Mos 17 finns en snarlik episod. Enda skillnaden är att där ber Herren Mose att slå på klippan. Det ska inte mycket till för att göra fel inför Herren … — I NT nämns klippan som en liknelse av Jesus; när han blir slagen strömmar frälsningens vatten fram.

4 Mos 21 – Israeliterna beger sig in i Negevöknen. Den ligger sydväst om Döda havet och är så att säga början på det förlovade landet. Så nu måtte 40 år ha gått, utan att det görs någon affär av det.

4 Mos 21 – I Negevöknen angrips israeliterna av kanaaneer, för första gången. "Om du ger detta folk i vårt våld ska vi viga deras städer åt förintelse." Och Herren hörde bön, och kanaaneerna i Negev och deras städer förintades.

4 Mos 21:24 – Amoreer besegras; "Israeliterna intog alla städer i landet, och de bosatte sig i alla amoreernas städer."

4 Mos 21:35 – Kungariket Bashan besegras; "Och de dödade [kung] Og och hans söner och allt hans folk. Ingen av dem slapp undan. Sedan intog de hans land."

4 Mos 22:28 – Bileam var en profet som hade god kontakt med Herren. När lokala makthavare ber honom att förbanna folket som väller in från Egypten vägrar han. Däremot följer han med dem, uppsutten på sin åsna. Av någon anledning väcker det Herrens misshag.

En ängel ställer sig framför Bileam. Han är osynlig för Bileam, men inte för åsnan. Denna stannar upp, varpå Bileam slår honom tills han fortsätter. Till slut protesterar åsnan: "Vad har jag gjort dig? Det är tredje gången du slår mig." Då öppnas Bileams ögon, och han ser ängeln.

4 Mos 25:8 – Israeliterna, åtminstone herrarna (begreppen är ofta synonyma) horar med moabitiskorna. Arons sonson (och därmed präst) Pinechas visar rätta takter när han sticker ett spjut genom en israelit *och* en moabitiska. Bonus: En hemsökelse upphörde som krävt 24 000 liv.

Aron dog förresten i 4 Mos 20.

4 Mos 25 – En mönstring, folkräkning, finner att alla som var med i förra mönstringen (4 Mos 1) har dött, utom två. Då är israeliterna redo att tåga in i det förlovade landet (jfr 4 Mos 14:30). Så när som på en detalj … Mönstringen hålls f ö öster om Jordan i höjd med Jeriko.

4 Mos 28:17 – Påsken nämns igen, det osyrade brödets högtid. Det är därifrån begreppet "sötebrödsdagar" kommer. Så småningom fick det en annan betydelse men ursprungligen var det inte kaffebröd som avsågs.

4 Mos 29 – Inne i en detaljerad beskrivning av kyrkoårets många offer; matoffer, dryckesoffer, syndoffer, brännoffer … Tjurar, lamm, mjöl med olja … Vet inte hur många gånger jag läst frasen "en lukt som gör Herren nöjd".

4 Mos 31 – Utrotningskrig mot Midjans land. Städerna bränns ner. Alla män dödas (inkl Bileam som jag trodde var bra), kvinnor och barn tas till fånga. Mose blir arg för att de fått leva. Så man dödar alla kvinnor och barn utom flickorna (32 000), som fördelas mellan segrarna.

4 Mos 32:38 – Vi får veta att rubeniterna byggde bl.a. Nebo och Baal-Meon, "som borde skrivas på annat sätt". Vad är det? De gamla namnen, för städerna var inte precis nybyggda, syftade på kanaaneiska gudar, där Baal är den mest kände.

4 Mos 33 - Ökenvandringens rutt. Det är så här rolig läsning.

4 Mos 33:38 – OK, nu dör Aron – igen, hans död nämns i 4 Mos 20:28. Sån är kronologin i böckerna Mose. Lite mer detaljerat här, som uppgiften att han blev 123 år. Hor hette berget där han dog.

4 Mos 34 – Gränserna för det förlovade landet dras upp. Högaktuella än idag.

Obs! Alla invånare ska fördrivas, deras avgudabilder förstöras och offerplatser ödeläggas. Sedan kan landet fördelas mellan Israels tolv stammar.

Gränsdragningens detaljer: [Yigal Levin: Defining the land of Canaan in Numbers 34, thetorah.com]

4 Mos 36:8–9 – Jord får inte övergå mellan stammar. Därav följer att kvinnor som ärvt egendom bara får gifta om sig med någon i deras egen stam. Levis stam saknas i kartan. Prästernas stam fick städer men ingen mark (utöver betesmark, noga angiven) i fördelningen.

5 Mos – Mose håller ett avskedstal till folket. Det här kommer att bli tungt; en rekapitulering av 2–4 Moseböckerna.

5 Mos 1:24 – En tidig spaning i Kanaan nämns. I Druvdalen, var den nu ligger, försåg sig spanarna med en druvklase så tung att den fick bäras på en stång mellan två män. Minsann.

De rapporterade att folket där var jättar vilket skrämde israeliterna, vilket ledde till de 40 åren.

Det pratas mycket om Israels tolv stammar, ättlingarna till Jakobs/Israels söner. Egentligen är de 13: Ruben, Simon, Levi, Juda, Dan, Naftali, Gad, Asher, Isaskar, Sebulon, Benjamin, Efraim och Manasse. De sista två var Josefs söner och räknas ibland som "halv-stammar".

Jakob/Israel hade även en dotter, Dina. Hon nämns flera gånger och hängde med när familjen begav sig till Egypten. Sedan tar det slut. Inget om "Dinas stam"; det hade väl varit otänkbart i sig, men kanske fick hon inga barn.

I originalbibeln står Guds namn Jahve, skrivet JHWH. Det fick inte uttalas. Istället sade man "Herren" (som i svenska biblar), "adonaj". När man kompletterade konsonanterna med vokaltecken tog man vokalerna från "adonaj". Därav "Jehova", så småningom missuppfattat som Guds namn.

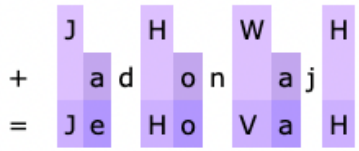

5 Mos 11:10 – Regn som USP.

+11:10 Landet som ni skall komma till och ta i besittning liknar inte Egypten, det land som ni drog ut ur, där du måste gå och vattna den säd du sått, liksom i en kökträdgård. +11 Nej, det land som ni går över till och skall ta i besittning är ett land där berg och dalar vattnas av himlens regn.

5 Mos 14:21 – "Ni skall inte äta ett självdött djur. Ge det att äta till invandraren i dina städer eller sälj det till en utlänning."

5 Mos 14:21, också – "Du skall inte koka en killing i moderns mjölk." Detta bud har blivit mycket diskuterat och hånat genom åren. Ett förslag som verkar rimligt är att bruket förekom hos andra folk, vilket kanske var illa nog, och ev. som rit, vilket ju var dödsförbjudet.

5 Mos 15:1 – Varje sabbatsår, dvs var sjunde år, ska alla skulder avskrivas – till landsmän, dock inte utlänningar. Svårt att få lån när ett sådant år närmade sig kantänka? Men sådan oginhet varnas om redan i vers 9.

5 Mos 18:3 – Vid slaktoffer ska prästen ha bogen, käken och löpmagen. Egen fundering: Bogen är rejält med kött, kött från huvudet lär vara bland det bästa, och så löpmagen för att göra ost.

5 Mos 18:15 – En kommande profet profeteras. Folk har, beroende på religion, identifierat denne som Josua, Jesus eller Muhammed.

5 Mos 21:21 – Trotsiga barn som festar och super istället för att lyssna på sina föräldrar ska stenas.

5 Mos 22:5 – "En qwinna skall icke bära mans tyg, och en man skall icke draga qwinnokläder uppå; ty den som det gör, är Herranom din Gud en styggelse." (Karl XII)

5 Mos 22:12 – "Du skall sätta tofsar i alla fyra hörnen på manteln du sveper om dig" – en gammal favorit. Folk som funderat har förklarat att det var ett sätt att utmärka sig; andra folk hade tydligen inte tofsar i alla fyra hörnen på mantlarna de svepte om sig.

5 Mos 22 – Ett stycke om rörda och orörda flickor, etc. Dödsstraff på det mesta.

5 Mos 23:1 – "Ingen förbråken eller snöpt skall komma in i Herrens församling." (Karl XII) Vad är det? "Ingen som har fått testiklarna krossade eller lemmen avskuren får upptas i Herrens församling." (Bibel 2000) Hur vanligt det nu var. Hårt mtp att man inte kan hjälpa det.

5 Mos 23:13 – Du skall ha en grävpinne i bältet när du ska ut och skita. Står det inte ordagrant. "Med mullen öfwerskyla det af dig gånget är" hos Karl XII – nog har den gamla översättningen något visst. Men jag hade nog inte orkat med den i längden.

5 Mos 23:24 – "När du kommer in i någon annans vingård får du äta så mycket druvor du orkar, men du får inte ta med dig i korg." – Titta, ett förnuftigt bud!

5 Mos 24:3 – En nygift man behöver inte tas ut i krigstjänst: "Ett år är han fri att vara hemma och glädja sin hustru". Ännu en glimt av förnuft bland allt annat.

5 Mos 24:16 – Fäder och barn ska inte bestraffas för varandras brott. Herren talar gärna om bestraffningar i tredje och fjärde led, osv, men då är det *han* som straffar. "Var och en ska dö för sitt brott" gäller mänsklig rättvisa, inte gudomlig.

5 Mos 25:1 – "Om två män råkar i tvist och vänder sig till domstol, skall de som dömer fria den oskyldige och fälla den skyldige."

5 Mos 25:5–10 – Svågerplikt: Om en gift man med inneboende bror dör, så ska änkan gå till svågern. Om han inte vill fullgöra sin plikt ska änkan (som förväntas vara upprörd) ta av honom skon och spotta honom i ansiktet. "Och i Israel skall sedan hans egen släkt få heta 'Barfot'."

5 Mos 25 11-12: Här lånar jag illustration av Fredrik Andersson, ur @JakobStahle "Tokiga bibelord" (2014). Rekommenderas varmt!

5 Mos 28:1–14 – Välsignelser om ni följer Herrens bud.

5 Mos 28:15–68 – Förbannelser om ni inte följer Herrens bud.

5 Mos 32:10 – I Moses sång finns första belägget för "ögonsten". Vad är det? SO: "fornsvenska öghasten; äldre äv. med bet. 'ögonglob; ögonlins; pupill', dvs. något mycket värdefullt."

5 Mos 34 – Mose går upp på berget Nebo och ser ut över det förlovade landet på andra sidan Jordan; "landet jag [Herren] med ed lovade Abraham, Isak och Jakob att ge åt deras efterkommande." Mose får se det men inte komma dit, pga 4 Mos 20:12. Där dör han. Slut på Moseböckerna.

Josua skildrar händelser på 1200-talet f. Kr. Här en översikt över världen under det århundradet. Nu lever och verkar Ramses II. Det trojanska kriget, vad det nu var, kan ha ägt rum under denna tid, ungefär. I Indien skriver ariska lärde Vedaböckerna.

en.wikipedia.org/wiki/13th_century_BC

Jos 3:15-16 – När de som bär arken korsar Jordan stannar vattnet upp och bildar en mur uppströms, så alla kunde gå torrskodda in i det förlovade landet. Detta mirakel nämns mer sällan än det i Sävhavet (en vik av Röda havet).

Jos 13 – Israeliterna har en armé på 40 000 man. Lita aldrig på gamla uppgifter om militära styrkeförhållanden.

Jos 5 – Tydligen hade man slarvat med omskärandet under ökenvandringen – ett klart brott mot Herrens bud som inte nämnts med ett ord. Nu tar man igen det, "på den högen Araloth" som det står i Karl XIIs; i Bibel 2000 skriver man ut namnet Förhudskullen.

Jos 6 – Jeriko intas på känt manér. I sex dagar går arkbärare och soldater tysta runt staden, ett varv om dagen. På den sjunde dagen tar man sju varv. Sedan tutas i horn och upphävs härskri, varpå murarna faller. (Illustration Doré)

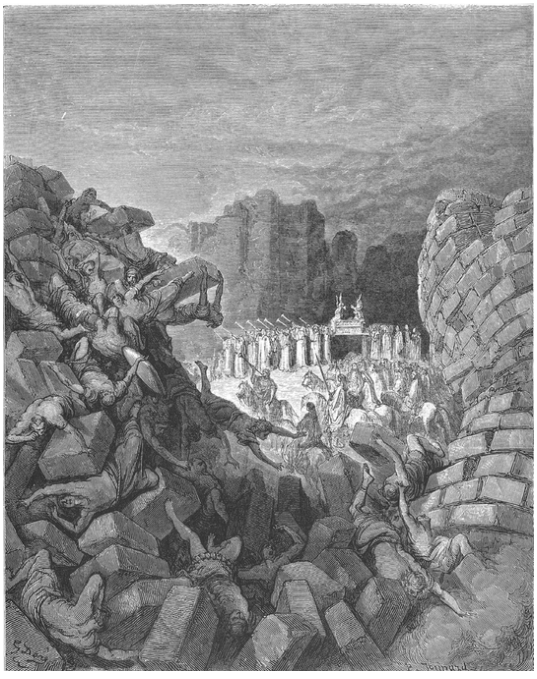

Jos 6:21 – "Allt i staden, man och kvinna, ung och gammal, oxe, får och åsna, vigde de åt förintelse och högg ner." Denna massaker illustreras så här i Sarah Toulmins "Bibeln för de allra minsta" (2011).

Jos 6:23 – De enda i Jeriko som sparades var horan Rachav med familj; hon hade tidigare hjälpt två spanare. Alla andra dödades. Allt av värde fördes till Herrens skattkammare. Staden skulle aldrig få byggas upp igen.

Berättelsen om Jerikos utplåning skrevs flera hundra år efter att den skulle ha ägt rum; den är inte historia utan propaganda. Petiga arkeologer har konstaterat att Jeriko vid Josuas tid inte hade murar eller ens befolkning.

en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_Jericho

Jos 10:12 – Israeliterna förföljer amoreerna. Sådant görs helst i dagsljus. Då talade Herren: "Sol, stå stilla i Givon/måne, i Ajalons dal". Detta har tagits för ett intyg av en geocentrisk värld, där solen kretsar kring jorden – eller står stilla, som den gjorde här.

Jos 10 – Städer som Josua besegrar och massakrerar befolkningarna i: Mackeda, Livna, Lakish, Eglon, Hebron, Devir … Därefter allt land söderut till öknen, och till Gaza vid kusten. "Han vigde allt levande åt förintelsen, så som Herren, Israels Gud, befallt."

Jos 11 – Samma sak i norr.

Jos 12–21: En genomgång av landet som erövras och hur det fördelas. Detta är lantmäteri som text.

Jos 24:29 – Efter ett avskedstal dör Josua vid 110 års ålder.

Jos 24:32 – Josef dog i Egypten. Ända sedan dess har israeliterna kånkat på resterna av honom. Nu får hans och deras ben äntligen vila; Josef begravs i land som köpts av hans far Jakob/Israel. Man, och de, påminns om att deras förfäder levt här. Och tydligen har de reda på köpehandlingarna.

Jos 9 – Glömde en episod … När man i Givon insåg läget skickades folk till Josua, med sliten materiel, torrt bröd m.m. som visade att de var ett avlägset folk som rest långt. Nu ville de ha fred. När listen uppdagats var det för sent, för då hade ed svurits. Så besparades Givon.

Domarboken: Blir det rättegångsprotokoll nu? Nej, de så kallade domarna var ledare, inte riktigt kungar men något ditåt. Boken beskriver händelser 1200–1000 f Kr ungefär men skrevs betydligt senare, som vanligt av anonyma förmågor.

Dom 1–3: Nu sätts boken tema. Efter framgångarna under Josua går erövrandet i stå. Varför? Folket lyder inte längre Gud, de beblandar sig med infödingarna och tillber deras gudar. Herren svarar med att utse domare som skapar gudsfruktan. Men när de dör, blir det som förut.

Dom 3:15 – Om den andre domaren, Ehud, får vi veta att han var vänsterhänt. Det är första gången sådant nämns.

Dom 4:4 – "Debora, en kvinnlig profet […] var vid denna tiden domare i Israel." Inte märkvärdigare än så.

Dom 5 – Deborasången är inte bara intressant för att den hyllar två kvinnor – profetissan Debora och krigerskan Jael – utan även för att den kan vara en av Bibelns äldsta texter, eller från 1100-talet f Kr. Inte för att alla är överens, såklart.

Dom 7 – Från "Östlandet" kommer en fiendehär på 135 000 för att erövra israeliternas land. Gideon samlar 32 000 man mot dem. "För mycket," säger Herren, "då kan ni tro att en seger är er förtjänst." Efter div urval återstår 300 man. Med dessa beger sig Gideon ut och smiskar rumpa.

Dom 8:27 – Nu blir det luddigt … Gideon samlar ihop nästan 20 kg guld och låter göra en "efod" – en prästdräkt? men här verkar det vara något annat. Efter Gideons död – eller under hans levnad, glasklart är det inte – blir den föremål för israeliternas avgudadyrkan. Ett misstag!

Dom 9:54 – Skurken Avimelek härjar. En kvinna släpper en kvarnsten i huvudet på honom som ger ett dödligt krossår. Innan Avimelek dör ber han sin väpnare att ge honom dödsstöten: "Ingen skall kunna säga att det var en kvinna som dödade mig."

Dom n – Israeliterna dyrkar baalsgudar och asheragudinnor (s k asherapålar). Herren blir sur och utlämnar dem åt deras fiender. Israeliternas nöd är stor och de ropar åt Herren. Som ger dem en domare, som skapar gudsfruktan och därmed högkonjuktur. Sen dör han. Repeat.

Dom 11:31 – Gudsmannen Jefta lovar att om han besegrar ammoniterna, så kommer han att brännoffra vad som först möter honom när han kommer hem. Vem kommer honom först till mötes? Enda dottern… Hon får sörja i två månader. Sedan gjorde han "då med henne i enlighet med sitt löfte".

Dom 12:5 – Efraimiterna är sura på Jefta. De angriper honom men besegras och flyr över Jordan. Då ställer Jefta sina män där. Alla förbipasserande som nekar till att vara efraimiter ska säga "shibbolet" (ax). De som då sade "sibbolet" avslöjade sig som efraimiter och dödades.

"Shibbolet" har sedan dess blivit ett begrepp för en språklig egenhet som skiljer grupper åt. Som om man säger "kex" med hårt eller mjukt k, eller om man säger "mula", "göra", "pula" etc.

Dom 12:6 – "Vid detta tillfälle stupade 42 000 efraimiter", förrådda av sin dialekt. (Som sagt, allt detta skrevs flera hundra år efter att det skulle ha ägt rum.)

Dom 12 – Domare listas: Jefta, Ivsan, Elon, Avdon … Det ger tidvis intryck av en obruten följd, ibland interfolierade av avgudadyrkan och elände. Det behöver inte ha mycket med verkligheten att göra.

Dom 13:5 – "Du skall bli havande och föda en son. Ingen rakkniv får någonsin vidröra hans huvud." Vem kommer nu att äntra scenen tro? :-)

Dom 14 – Simson gifter sig, med en filisteisk kvinna minsann. Han ger gästerna en gåta; kan de svaret ska han ge dem en rejäl gåva, om inte, ska de ge honom lika mycket. Gåtan går inte att lista ut. De pressar hans fru som pressar Simson, som ger med sig. >

Dom 14 – > För att få 30 dräkter (priset) slår Simson ihjäl 30 män, tar deras kläder och ger till de som "gissat" gåtan. Hans fru gifts bort med deras ledare. Simson bränner ner filisteernas åkrar m m. De bränner inne hans f d fru. Han slår ihjäl dem. Sens moral: Oklar.

Dom 15:16 – Israeliterna är irriterade på Simson för att han stör freden. De tar honom till fånga – eller, Simson låter sig fångas – och ska överlämna honom till filisteerna. Men då faller Herrens ande över honom; med en åsnekäke som enda vapen slår han ihjäl tusen filisteer.

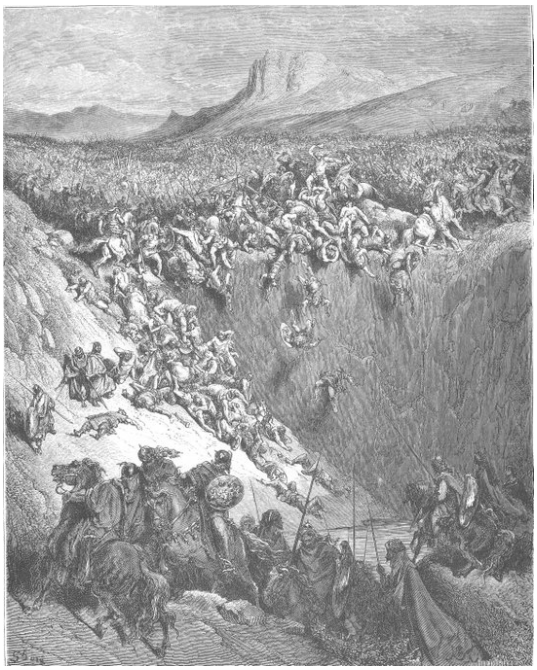

Dom 16 – Simson besöker en hora i Gaza – ja, du såg rätt. Uppbragt stadsbefolkning lurar på honom vid stadsporten för att döda honom. På natten kommer Simson, sliter loss stadsporten, och bär iväg med den till ett berg sex mil bort. Ingen angriper honom.

Simson är då ingen förebild men han är den avgjort roligaste figuren hittills: En superhjälte, hetsig, butter och inte alltför smart, som gör vad som faller honom in. Det märks att förf. är förtjust i honom.

Dom 16:4 – "En tid därefter förälskade sig Simson i en kvinna som bodde i Sorekdalen. Hon hette Delila." … Och hon var filisteiska. Hennes folk bad henne att ta reda på hur de kunde få bukt med Simson. Rejäl dusör utgår.

Simson berättar hur man får bukt med honom. Delila väntar tills han somnar, tillämpar tricket, oj! nu kommer filisteerna! Varpå Simson sliter sig loss – han hade ljugit! Delila blir sur över att ha blivit lurad.

Detta upprepas tre gånger.

Dom 16:16 – Delila tjatar på Simson för att få reda på hemligheten, trots att hon tre gånger visat att hon använder den mot honom. Till slut ger Simson med sig: Styrkan sitter i håret. Delila väntar tills han somnar och låter raka hans huvud. Nu är Simson spak som ett lamm.

Dom 16:23 – Nu har filisteerna äntligen Simson i sitt våld. De sticker ut ögonen på honom för säkerhets skull, och sätter honom att trampa kvarn – typiskt straffarbete.

Där blir han kvar en tid.

Dom 16:25 – Filisteerna firar intensivt att de löst Simson-problemet. På en fest (då även guden Dagon firas) hojtar de "Hämta hit Simson, så vi kan roa oss med honom!" Han ställs upp och hånas vilt.

Men Simson bad pojken som ledde honom att ställa honom vid en bärande pelare …

Dom 16:29 – Simson hade varit såpass länge i fångenskap att hans hår vuxit ut igen – ingen hade tänkt på att frisera honom. Hans superkrafter är tillbaka! Nu klämmer han till pelarna, byggnaden faller samman, och alla 3000 filisteerna i det dödas – även Simson.

Dom 19:22 – En man på resa stannar över natten i Giva. Skurkar omringar huset och kräver att få ligga med mannen. Värden säger att han kan skicka ut sin orörda dotter istället – som i Sodom. Så sker också; hon skickas ut och våldtas av dem, "ända till morgonen". Sedan dör hon.

Dom 20 – Våldtäkten i Giva blir inledningen till ett krig mellan benjaminiterna, som vägrar att utlämna "skurkarna", och övriga israeliter. Hundratusentals man (står det) samlas till strid.

Dom 20:16 – Av Benjamins armé på 26 000 man nämns särskilt "700 vänsterhänta elitsoldater, som alla kunde träffa ett hårstrå med stenen från sin slunga."

Kriget där övriga israeliter nästan gör slut på Benjamins stam skildras relativt ingående. Märkligt när de beklagar att "Israel saknar en stam" – sedan hittar de fler benjaminiter, massakrerar dem, och fortsätter att klaga.

Benjaminiterna överlever, nätt och jämt.

Dom 21:25-26 – Domarboken avslutas och sammanfattas: "På den tiden fanns ingen kung i Israel. Var och en gjorde vad han själv fann för gott." Resultatet blev elände och krig, även mellan Israels stammar. Så går det!

Rut är inte GT:s kortaste bok – ingen slår Obadja – men inte är den lång, inte: Fyra kapitel på knappt fyra sidor. Ett kvinnligt fokus också. Den tar inte många minuter att läsa, ens med uppmärksam blick.

Rut 3:17 – "Vänta nu lungt, min flicka, tills du får veta hur saken avlöper. Den mannen kommer inte att ge sig någon ro förrän han har ordnat det hela, och det i dag."

Rut 4:17 – Hur det gick med intrigerandet? Det blev en pojke. Ruts son Oved kommer inte att göra mycket väsen av sig, men får en son som får heta Jishaj. Jishaj kommer heller inte att göra mycket väsen av sig, men får en son som får heta David.

De två samuelsböckerna var en gång en. Det är lite rörigt … Vulgata = latinska standardbibeln från 300-talet, tidig men inte den allra första latinska översättningen.

en.wikipedia.org/wiki/Books_of_Samuel

> 1 and 2 Samuel were originally (and, in most Jewish bibles, still are[21]) a single book, but the first Greek translation, called the Septuagint and produced around the second century BC, divided it into two; this was adopted by the Latin translations used in the early Christian church of the West, and finally introduced into Jewish bibles around the early 16th century.[22]
>
> In imitation of the Septuagint what is now commonly known as 1 Samuel and 2 Samuel, are called by the Vulgate, 1 Kings and 2 Kings respectively.[23] What are now commonly known as 1 Kings and 2 Kings would be 3 Kings and 4 Kings in Bibles dating from before 1516.[24] It was in 1517 that use of the division we know today, used by Protestant Bibles and adopted by Catholics, began. Some Bibles still preserve the old name; for example, the Douay–Rheims Bible.[25]

1 Sam 1 – Barnlösa Hanna (som retas av makens andra fru, med flera barn) ber till Gud om en son. Hon ber tyst, rör bara på läpparna. Prästen Eli tror först att hon är full … Men så: "När nu Elkana låg med sin hustru Hanna kom Herren ihåg henne" – och så fick hon Samuel.

1 Sam 2 – Hannas lovsång är varken lång eller oläslig, trots att den lär vara en viktig del i GT som sammanfattar mycken betydligt segare text. Läs själva:

Hannas lovsång

+2 1 Så bad Hanna:
»Mitt hjärta jublar över Herren, jag kan bära huvudet högt. Jag kan skratta åt
mina fiender i glädje över att du räddat mig.
2:2 Ingen är helig som Herren, det finns ingen utom du, ingen klippa är fast som
vår Gud.
3 Sluta upp med ert stolta skryt, spara de fräcka orden, ty Herren är en Gud
som vet allt, han väger varje gärning.
4 Hjältarnas båge är bruten, men de svaga rustas med ny kraft.
+5 De som var mätta måste slava för brödet, de som hungrade vilar från mödan.
Sju söner får den ofruktsamma, medan den barnrika vissnar bort.
+6 Herren dödar och ger liv, leder ner i dödsriket och räddar därifrån.
+7 Herren gör fattig och han gör rik, han förnedrar och han upphöjer.
+8 Den hjälplöse reser han ur gruset, den fattige lyfter han ur dyn. Han ger dem
rum bland furstar och låter dem trona på hedersplats. Ty jordens fästen tillhör
Herren, på dem har han lagt jordens rund.
+9 Herren skyddar sina trognas steg, men de onda går under i mörkret, av egen
kraft lyckas ingen.
+10 Herrens fiender krossas när den Högste dundrar i himlen. Herren dömer
jordens alla länder, åt sin konung ger han styrka, lyfter högt sin smordes
spira.«

1 Sam 3:1 – "På den tiden var det ovanligt att Herren talade till människor, och profetsyner förekom sällan." Detta gällde alltså 1000-talet f Kr …

1 Sam 4 – Israeliterna angriper filisteerna vid Even Haeser (namnet blev Ebenezer, som Ebenezer Scrooge/Joakim von Anka) men besegras. De drar ihop fler soldater och tar med sig självaste arken. Nu så! Men det blir katastrof: Man förlorar slaget, och fienden tar arken som byte.

1 Sam 4:18 – "När han nämnde Guds ark föll Eli [prästen som välsignade Rut] baklänges från sin stol vid porten, och gammal och tung som han var bröt han nacken och dog." Det var straffet för hans osnutna söners härjande, så prästtjänare de var.

1 Sam 5 – Arken förs till Dagons tempel i Ashdod (långt senare gav Lovecraft namnet åt en amfibiegud) och ställs bredvid avgudabilden. Vad händer? På morgonen hittas Dagon kullvält och sönderslagen. Arken flyttas till Gat där den gör folk skräckslagna och sjuka.

1 Sam 5–7 – Arken ska flyttas till Ekron, men ryktet har hunnit före: Ingen där vill ta emot den. Till slut ger filisteerna upp och lämnar tillbaka den till israeliterna. Som ett udda offer tillverkar de tio guldföremål som bifogas: fem bölder och fem råttor.

1 Sam 5:10 – Ekron nämns helt kort. Där har arkeologerna gjort finfina fynd. Som när man 1996 hittade denna stentavla som bekräftade att det var filisteernas Ekron man grävde ut (namnet markerat: Q + N R, läses höger-till-vänster EKRON).

en.wikipedia.org/wiki/Ekron

𐤁𐤕𐤁𐤍𐤀𐤊𐤉𐤔𐤁𐤍𐤐𐤃𐤉𐤁𐤍

bt·bn·ʾkyš·bn·pdy·bn·

The temple (which) he built, Achish son of Padi, son of

𐤑𐤃𐤒𐤁𐤍𐤀𐤃𐤀𐤁𐤍𐤉𐤀𐤓𐤒

ysd·bn·ʾdʾ·bn·yʿr·śrʿq

Yasid, son of Ada, son of Ya'ir, ruler of Ek-

𐤓𐤍𐤐𐤕[ ]𐤉𐤄𐤀𐤃𐤕𐤁𐤓𐤊𐤅𐤕

rn·lpt[ ]yh·ʾdth·tbrkh·wt

ron, for Pt[ ]yh his lady, may she bless him, and

1 Sam 8–10: Domaren Samuel har inte långt kvar. Folket begär en kung. Samuel förklarar vilken dålig idé det är, men folket framhärdar. Till sin yttersta förvåning plockas den ståtlige Saul ut till kung. Detta skildras ovanligt detaljerat, levande och läsligt, särskilt i 1 Sam 9.

1 Sam 13 – Det är sällan man som vanlig läsare stöter på de oräkneliga problem och utmaningar som sammanställare och översättare tampats med i hundratals år. Men ibland så. Här är vår B2k, engelska standardbibeln King James Version och New International Version från 1970-talet.

+13 1 Saul var ... år då han blev kung, och
han regerade två år över Israel. +2 Han valde
ut 3 000 man ur Israels folk och förde själv

1 Samuel 13 ⌄ King James Version ⌄

13 Saul reigned one year; and when he had reigned two years over Israel,

2 Saul chose him three thousand men of Israel; whereof two thousand were w
mount Bethel, and a thousand were with Jonathan in Gibeah of Benjamin: anc
sent every man to his tent.

13 Saul was thirty[a] years old when he became king, and he reigned over Israel forty-[b] two years.

2 S … Israel; two thousand were with him at Mikmash and in the hill cou
Be … athan at Gibeah in Benjamin. The rest of the men he sent back to t
ho

FOOTNOTE

A few late manuscripts of the Septuagint; Hebrew does not have *thirty.*

3 … post at Geba, and the Philistines heard about it. Then Saul had the

1 Sam 13:19 – Ett angrepp mot filisteerna får problem. Dels när Saul är lite för snabb med ett offrande – Samuel blir ond och säger att nu är det kört för dig – dels då filisteerna inte lät israeliterna hålla sig med smeder. Av Sauls armé har han och en till metallvapen.

1 Sam 14 – Filisteerna hade 3000 stridsvagnar och "fotfolk som sanden på havets strand". Saul hade 600 man med pinnar. Men vad gör det? Sauls son Jonatan och en till gör en attack som överraskar filisteerna så till den grad att de kan besegras av Saul.

1 Sam 15 – Israeliterna ska ge amalekiterna stryk, som angrep dem när de kom från Egypten. Saul angriper och "viger alla åt förintelse" – utom kungen och den bästa boskapen. Gott nog? Nej; Samuel förklarar honom ovärdig, "och Herren ångrade att han gjort Saul till kung."

1 Sam 16 – Samuel går till Betlehem, där Herren utsett en bättre kung än Saul, dvs en som lyder vartenda ord, hvergang, utan undantag. Någon av Jishajs söner ska det tydligen vara. De skickas fram, men ingen håller måttet. OK, det fanns en till: minstingen David är ute med fåren.

1 Sam 16 – Saul är övergiven av Herren och ansatt av onda andar som ger huvudvärk. Lite musik skulle göra gott; han skickar efter någon som kan spela lyra. En viss Jishaj i Betlehem ska visst ha en son som är duktig på sånt. Så kom David till Sauls hov. (Ill. Ernst Josephson)

1 Sam 17:4 – Filisteerna uppbådar folk. Särskilt en: "Ur filisteernas led steg då fram en tvekampskämpe som hette Goljat från Gat. Han var tre meter lång och bar en hjälm av brons och ett harnesk med bronsfjäll som vägde ca 60 kg." Bara spetsen på hans spjut vägde sju kilo.

1 Sam 17:29 – Goljat utmanar israeliterna på tvekamp – i 40 dagar … Den som vinner, vinner alltihop. Lille David, fåraherde när han inte spelar för kungen, frågar vad som står på. Hans bröder blir sura över att han lämnat sin hjord. "Vad har jag nu gjort? Jag frågade ju bara."

1 Sam 17:14 – David säger till Saul att han kan besegra Goljat, eftersom Herren är med honom – och han har dräpt lejon och björn som herde. Han kläs i rustning: "Nej, med allt det här kan jag inte gå". Istället gick han i sina vanliga kläder. Och så valde han ut fem släta stenar.

1 Sam 17:49 – Goljat tror inte att det är sant när ett halvstop som David kommer emot honom. Men David svarar karskt, tar fram slungan och fäller den väldige med en enda sten. Sedan ger han honom dödsstöten och skär huvudet av honom.

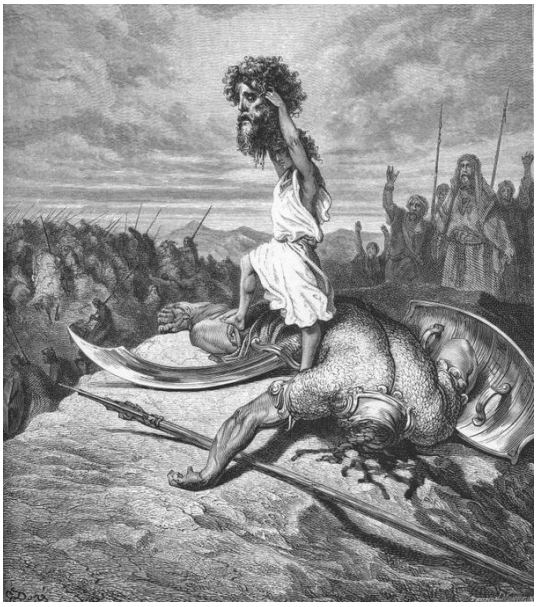

1 Sam 18:7-9 – "De jublande kvinnorna sjöng: 'Saul har slagit tusen, David tio tusen.' Saul tog mycket illa upp, och i sin förbittring sade han: 'Åt David ger de tio tusen och åt mig tusen. Nu fattas honom bara kungamakten.' Från och med nu hade Saul ögonen på David."

1 Sam 18 – Nu önskar Saul livet ur David. Han lovar honom sin dotter mot en udda brudgåva: 100 filisteiska förhudar. Tanken är att David ska dödas i strid. Men David fixar 200 filisteiska förhudar och blir kungens svärson. Saul inser att David är utvald och hatar honom än mer.

1 Sam 18-24 – David flyr till profeten Samuel. Saul skickar folk att döda honom. När de kommer nära drabbas de av extas. Trupp efter trupp skickas, med samma resultat. Till slut går Saul själv, men: "också han klädde av sig kläderna […] hela dagen och hela natten låg han naken."

1 Sam 24 – Saul jagar David med tusentals man. Vid ett tillfälle går Saul in i en grotta "för att uträtta sina behov". David finns i grottan och lyckas skära en flik av hans mantel. Utanför visar han upp sig för Saul, och visar fliken. Nu ångrar sig Saul – till slut.

1 Sam 26 – En repris: När Saul sover i sitt läger smyger David dit och tar med sig hans spjut och en kruka han har vid huvudet. Sedan anropar David Saul och ber att få vara ifred, och visar upp spjut och kruka. Saul ångrar sig etc.

1 Sam 28 – Krig hotar och Saul får ingen kontakt med Gud. Han beger sig, mot Guds bud, till häxan i Endor. Samuel manas fram, sur på Saul: "I morgon ska du och dina söner vara hos mig".

Besöket har fascinerat konstnärer, och setts som bibliskt bevis för att spökprat kan funka.

1 Sam 27-30 – Oklar kronologi; trots att Saul tagit tillbaka David två gånger är han fortfarande arg på honom när 1 Sam går mot sitt slut. David är nu i filisten Akish tjänst. När de ska gå mot israeliterna litar inte Akish andra hövdingar på David, som lämnas utanför striden.

1 Sam 31 – Saul angrips av filisteerna. Utan Guds hjälp går det som det går. För att inte bli dräpt av en oomskuren ber Saul sin väpnare att hugga ihjäl honom. Denne vägrar, varpå Saul kastar sig på svärdet. Här slutar 1 Samuelsboken.

2 Sam 1 – Boken inleds med en episod som strider mot det som nyss beskrivits. Där tog Saul livet av sig. Här berättar en amalekit för David att Saul bad honom om en nådastöt, som han gav honom. Då låter David slå ihjäl den som dödade Herrens smorde.

2 Sam 1:26 – David sörjer Sauls son Jonatan: "Du var mig mycket kär/din kärlek mer för mig än kvinnor". Deras förhållande har, som man förstår, diskuterats genom åren.

2 Sam 2:4 – David smörjs till kung över Juda. Juda stam hade sitt rike i söder, resten av israeliterna sitt norrut – enligt Bibeln. Kopplingen till verkligheten är osäker och omdiskuterad. Vad var det för riken? Hur stora och mäktiga var de, och när? Har David alls funnits? Etc.

2 Sam 3 – Men strunt i verkligheten, nu är det Bibeln som gäller. "Kriget mellan Sauls ätt [Israel] och Davids [Juda] blev långvarigt. Davids ställning stärktes mer och mer, medan Sauls ätt blev allt svagare."

2 Sam 5:3 – Israels stammar kommer till David i Hebron och smörjer honom till kung. Nu härskar David över hela Israels folk. Detta är, enligt Bibel och sägner, början på en guldålder. Den kommer inte att bli långvarig, men folk lever fortfarande på minnet.

David gjorde Jerusalem till sin huvudstad – enligt Bibeln. Stjärnan har en lång historia, men det var först på 1800-talet den blev en allmän judisk symbol. Från medeltiden kunde den kallas "Salomos sigill", efter sonen, och först senare "Davids sköld", "Magen David".

2 Sam 11 – David ser Batseba när hon tar ett bad och gillar vad han ser (populärt motiv). Hon får gå upp till kungen och blir gravid. David tar reda på att maken är soldaten Uria. Han kallas hem så faderskapet kan motiveras – men vägrar att gå hem när hans kamrater är i fält.

2 Sam 11 – David ber Urias befäl att placera denne längst fram i ledet, där risken är störst, och dessutom dra sig undan från honom när det hettade till. Så görs, och Uria stupar. David gifter sig med Batseba. "Men det som David gjort misshagade Herren."

Herren har svårt att hitta riktigt bra folk, helt enkelt.

2 Sam 12:24 – Profeten Natan bannar David för Urias död. David ångrar sig och får leva. Men som straff dör hans och Batsebas son. David sörjer intensivt. När han lugnat sig ligger han med Batseba, som får en son. Han får heta Salomo.

2 Sam 12:31 – David erövrar den rika staden Rabba. Och nu kommer en vers som diskuterats flitigt. Vad hände med folket i Rabba? Sattes de i arbete eller dödades? Det hade ju inte avvikit från rutinerna precis … (B2k, Karl XII, KJV)

Han förde bort ett ofantligt byte från staden +31 och tvingade ut invånarna att arbeta med sågar, järnhackor och järnyxor, och somliga satte han att slå tegel. På samma sätt behandlade han alla ammonitiska städer. Sedan återvände han med hären till Jerusalem.

31. Och folket derinne förde han ut, och lade dem under jernsågar, och taggar, och jernkilar, och brände dem upp uti tegelugnar: så gjorde han alla Ammons barns städer. Så wände då David och allt folket om igen till Jerusalem.

2 Samuel 12:31
King James Version

31 And he brought forth the people that were therein, and put them under saws, and under harrows of iron, and under axes of iron, and made them pass through the brick-kiln: and thus did he unto all the cities of the children of Ammon. So David and all the people returned unto Jerusalem.

Not: Varje gång någon blir riktigt ledsen eller upprörd ska kläderna rivas sönder. Ibland är det två-tre klädrivningar i samma kapitel.

2 Sam 13 – Davids son Amnon kärar ner sig i sin halvsyster Tamar och lyckas få till det. Efteråt greps han av motvilja; "hans avsky för henne var starkare än den kärlek han förut hade känt". Tamars bror Absalon, som invigts, blir mycket upprörd och låter slå ihjäl Amnon.

För att sammanfatta ett rätt långt förlopp så gör Absalom så småningom uppror mot sin far. Han samlar en förbluffande mängd folk och utgör ett riktigt hot mot David.

2 Sam 15:18 – Vid ett tillfälle nämns "kereteerna och peleteerna". De var två utländska folk i Davids tjänst. De är mer kända från Karl XII:s översättning.

+17 Han bröt alltså upp med sitt folk men stannade vid det bortersta huset. +18 Alla hans ämbetsmän passerade förbi honom, liksom alla kereteerna och peleteerna och de 600 från Gat som följt David därifrån. +19 Då frågade kungen

18. Och alla hans tjenare gingo när honom, dertill alla Crethi och Plethi, och alla de Gitthiter, sexhundrade män som af Gath till fot komne woro, gingo framför konungen.

2 Sam 18:8 – Striden mellan David och Absalom får sin kulmen i slaget i Efraimskogen: "Striden bredde ut sig över hela området, och skogen krävde den dagen fler liv än svärdet." Egendomlig formulering som leder tankarna till Tolkien … Förklaringar har tänkts ut, såklart.

2 Sam 18:14 – När Absalom rider genom Efraimskogen fastnar han med huvudet i ett träd. Kanske hans rikliga hårväxt (tre kg om året enligt 2 Sam 14:26) blev hans bane? För nu dödar Davids härförare Joav Absalom. Upproret är förbi. (Ill. Rudolf von Ems "Världskrönika", 1300-talet)

2 Sam 20 – Vem är svårast att göra nöjd, Herren eller Israels folk? Nu kommer en Sheva och gör uppror.

2 Sam 20:22 – Sheva är i Avel Bet-Maaka då Davids här kommer ikapp och belägrar staden. En kvinna där ropar åt härföraren Joav: "Vad gör ni? Vi som är så fredliga!" Joav förklarar att de bara är ute efter Sheva. "OK", säger hon; strax därefter kastas Shevas huvud ut över muren.

2 Sam 21:19 – Nu får vi veta att en viss Elchanan dödade Goljat, han som David definitivt hade ihjäl. Men jämför med 2 Krön 20:5, där det lika tydligt står att Elchanan dödade Goljats bror. Jag vet inte hur bokstavstrogna bibelläsare löser detta.

+19 Ännu en strid utkämpades med filisteerna vid Gov, och Elchanan från Betlehem, Jairs son, dödade då Goljat från Gat, vars spjutskaft var tjockt som en vävbom. +20 Ytterligare en strid

underkuvade. +5 Ännu en strid utkämpades med filisteerna, och Elchanan, Jairs son, dödade då Lachmi, bror till Goljat från Gat, vars spjutskaft var tjockt som en vävbom. 6 Ytterligare en strid

2 Sam 21:20 – Redan i nästa vers nämns "en jättelik man med sex fingrar på var hand och sex tår på var fot", och för de som fått glädjebetyg i matte tilläggs att de var "sammanlagt tjugofyra". Davids brorson Jonatan dräper den sagoaktiga figuren.

2 Sam 22 – "En lovsång av David" ger tillfälle att nämna att åtminstone traditionen tillskriver David minst halva Psaltaren, GT:s sånghäfte. Just det är ytterst osannolikt, men säger mycket om bilden av en kung som kunde spela, sjunga och dansa – och gärna gjorde det.

2 Sam 22:31 – "Herrens ord är utan slagg" – vare sig det är kung David som skrivit det där eller inte så är det absolut briljant, om man är bekant med smidets hantverk.

2 Sam 23-24 - Davids sista ord - ett passande slut? Men sen kommer extramaterial: Först Davids mäktigaste krigare, sen en episod där han får välja mellan tre onda ting och bygger ett altare.

Sen är det slut på 2 Sam. David återkommer i 1 Kung!

2 Sam 23:20 - OK, en till: Storkrigaren Benaja från Kavseel som "en snöig dag" klättrade ner i en brunn där det fanns ett lejon, och slog ihjäl det. (Stjärna för den snöiga dagen - sånt utmärker kvalitetsskribenter.)

1 Kung 1 – Gamle kung David fryser. Så man letar reda på en värmande sängkamrat. Även om vilken gubbe som helst med kroppstemperatur skulle kunna lösa samma uppgift väljer man av någon anledning en ung, orörd och mycket vacker kvinna. — "Men han låg aldrig med henne."

1 Kung 2:8 – På sin dödsbädd ger David råd åt sin son, den nykrönte Salomo. Bl a nämns en man som en gång överöste David med ovett, men som David svor att vara ifred. Salomo har däremot inte svurit någon ed; så han kan nu se till så att Shimi från Bachurim får ett blodigt slut.

1 Kung 2:10 – "David gick till vila hos sina fäder och begravdes i Davids stad", dvs Jerusalem. Han efterträds av Salomo, "och hans kungamakt var obestridd"
– sannerligen ingen självklarhet. Eller..?

1 Kung 2:46 – Salomo dödar nämnde Shimi, sin storebror Adonia, samt sin kusin och pappas befälhavare Joav. Motiven känns blandade, särskilt Adonia (han ville ta över pappas värmehållare). Salomo är inte vis – än.

Men: "Nu hade Salomo kungamakten säkert i sin hand."

1 Kung 3:10 – Salomo träffar Gud i en dröm och ber om … Ett långt liv? Rikedom? Fiendernas död? Nej, Salomo ber om förmågan att skilja mellan gott och ont, rätt och fel. "Denna bön behagade Herren", och han gjorde Salomo till den visaste och insiktsfullaste *någonsin*.

1 Kung 3:16 – Salomos vishet demonstreras av det berömda domslutet, där två kvinnor grälar om vem som var mor till ett barn. (Att de var prostituerade glöms ofta bort; inte för att jag vet om det spelar någon roll och i så fall vilken.)

Salomos visa domslut

3:16 Det kom en gång två skökor till kungen, och de fick företräde för honom.
17 »Lyssna, herre!« sade den ena. »Vi bor i samma hus, jag och den där
kvinnan, och där födde jag ett barn, och hon var med. 18 Två dagar efter mig
födde också hon. Det var bara hon och jag, ingen främmande var hos oss, vi
var ensamma. 19 En natt dog hennes son, hon hade legat ihjäl honom. 20 Då
steg hon upp mitt i natten medan jag sov och tog min son som jag hade intill
mig och lade honom hos sig, och det döda barnet lade hon hos mig. 21 När jag
steg upp för att amma min son på morgonen var han död. Men när jag såg på
honom där på morgonen upptäckte jag att det inte var det barn som jag hade
fött.«
3:22 Då sade den andra kvinnan: »Nej, det är min son som lever och din som
är död!« Men den första ropade: »Nej, din son är död och min lever!« Så
tvistade de inför kungen. 23 Då sade han: »Den ena säger: Det är min son som
lever och din som är död. Den andra säger: Nej, det är din son som är död och
min som lever.« 24 Och kungen sade: »Räck mig ett svärd!« När man kom med
svärdet 25 sade kungen: »Hugg det levande barnet mitt itu och ge hälften åt
den ena och hälften åt den andra!« 26 Då sade hon som var mor till den
levande pojken – ty kärleken till sonen överväldigade henne: »Herre, ge honom
hellre åt henne, döda honom inte!« Den andra sade: »Nej, ingen av oss skall
ha honom. Hugg till!« 27 Då befallde kungen: »Ge det levande barnet åt
kvinnan här. Döda honom inte. Det är hon som är hans mor.«
3:28 Hela Israel fick höra om den dom som kungen hade fällt, och alla fylldes
av vördnad för honom. De förstod att kungen skipade rätt i kraft av gudomlig
vishet.

1 Kung 4 – Är detta det glättigaste kapitlet i hela GT? Salomo är på höjden av sin makt; han härskar över allt land väster om Eufrat (jomen!). Israeliterna är talrika som havets sand, "de åt och drack och var glada". Hovets matkonsumtion nämns särskilt. >

1 Kung 4 – > Gud gav Salomo vishet, förstånd och kunskap riklig "som sanden på havets strand" (de gillar den liknelsen). Han skrev 3000 tänkespråk och 1005 sånger, undervisade om botanik och zoologi. Alla folk lyssnade på honom, alla kungar gav honom gåvor.

1 Kung 5 – Nu ska templet byggas: Salomos tempel, det första templet. Det kommer att bli en oöverträffad symbol för allt som är bra. Än idag har templet i Jerusalem en symbolisk eller rentav magisk air.

Not: Den berömda Klagomuren kommer inte från Salomos tempel, det första templet som byggdes på 900-talet f Kr. Den kommer inte ens från det andra templet från 500-talet f Kr. Den uppfördes några år f Kr av Herodes – barnamördaren i NT (ohistoriskt).

1 Kung 5-7 – Templet beskrivs ganska detaljerat, även i 2 Krön. Platsen är Moria, hopblandad med platsen där Abraham skulle offra Isak. Det viktigaste träslaget är libanonceder; kanske bidrog tempelbygget till att arten nästan utrotades. Guld och mer brons än man kan räkna.

1 Kung 7:23 – Nämner bassängen Havet särskilt, eftersom måtten inte går ihop: 10 alnars diameter blir en omkrets på 31,41592 … Om man vill vara petig – och det vill många – kan man skilja på ytter- och innermått. Påståenden à la "Bibeln hävdar att π = 3" är givetvis trams.

23 Han gjorde ock havet, i gjutet arbete. Det var tio alnar från den ena kanten till den andra, runt allt omkring, och fem alnar högt; och ett trettio alnar långt snöre mätte dess omfång. 2 Krön. 4: 2 f. Jer. 52: 20.

24 Och under kanten voro gurklika sirater, som omgåvo det runt omkring — tio alnar brett som det var — så att de gingo runt omkring havet. De gurklika siraterna sutto i två rader, och de voro gjutna i ett stycke med det övriga.

1 Kung 7 – Templet invigs. Arken sätts på plats. Och Herrens "härlighet" fyllde templet – ett moln, som det som ibland uppenbarade sig i templet men i större skala. Och Salomo talar till folket och ber till Herren för dem. Här kulminerar GT; detta är deras finest moment.

1 Kung 8:63 – Invigningen av templet firas med ett gemenskapsoffer (där fett och blod går till Herren, resten äts upp) på, få se, 22 000 tjurar och 120 000 får. Läste jag rätt där … Jo, så ska det vara.

1 Kung 9:28 – "De seglade till Ofir [som ingen vet var det ligger] och hämtade därifrån 420 talenter guld till kung Salomo." Med en talent på 30 kg blir det 12,6 ton. Allt guld i 1 Kung 4–10 lär bli sisådär 34 ton, eller kanske hälften av allt guld man hade koll på på den tiden.

1 Kung 10 – I detta kapitel kommer drottningen av Saba på besök. Hon imponeras storligen av tempel, Salomos vishet och kunskaper, och lämnar en väldig kvantitet guld, kryddor och grejer. Denna korta episod har gett upphov till en märkvärdig mängd sidohistorier och sägner.

Saba var ett historiskt rike. Det låg nog i sydvästra Arabien. Senare kunde det kallas "Arabia felix" = lyckliga Arabien. Idag ligger Jemen där. Så kan det gå. Den berömda drottningens existens betvivlas starkt.

1 Kung 10:14 – "Vikten på det guld som kom in till Salomo under ett enda år uppgick till 666 talenter" – att folk fascinerats av uppgiften beror mindre på de osannolika 20 ton guld/år det innebär än en annan detalj.

Obs: Tullavgifter, skatter och övriga inkomster ej inräknade.

1 Kung 10:21 – "Ingenting var av silver, ty på Salomos tid satte man inget värde på silver."

1 Kung 10:27 – "Tack vare Salomo blev silver lika vanligt i Jerusalem som sten"

Nu har Första Kungaboken ältat cederträ, guld och stjärnstopps-Salomo i flera kapitel. En viss övermättnad börjar göra sig påmind. Finns det ingen gräns på hur överbra det kan bli? Finns ingen orm i detta jordiska paradis?

1 Kung 11:3 – I GT hittills har exakt noll gudsmän uppnått Herrens krav till fullo. Har då Salomo ingen svaghet? Jodå: "Han hade sjuhundra hustrur med furstlig rang och trehundra bihustrur, och hans kvinnor förledde honom till avfall." Ut med Herren, in med Astarte, Milkom m fl.

3. Och han hade sjuhundrade hustrur förstinnor, och trehundrade frillor. Och hans hustrur bewekte hans hjerta.
4. Och då han nu gammal war, bewekte hans hustrur hans hjerta efter främmande gudar, så att hans hjerta icke war fulleligen med Herran hans Gud, såsom hans faders Davids hjerta.
5. Alltså wandrade Salomo efter Asthoreth deras gud af Zidon, och Milcom de Ammoniters styggelse.
6. Och Salomo gjorde det ondt war för Herran, och följde icke Herran alldeles, såsom hans fader David.
7. Då byggde Salomo en höjd till Chemos de Moabiters styggelse, på berget som för Jerusalem ligger; och till Molech de Ammoniters styggelse.
8. Alltså gjorde Salomo för alla sina utländska hustrur, de der för sina gudar rökte och offrade.
9. Och Herren wardt wred på Salomo, att hans hjerta ifrån Herran Israels Gud afwändt war, den honom två gånger synts hade:
10. Och honom härom bjudit hade, att han icke skulle wandra efter andra gudar; och hade dock icke hållit det honom Herren bjudit hade.

Som om David skulle ha varit felfri? T ex var det ju för att han dabbade sig, i vilken mikrofråga det nu var, som tempeljobbet gick till sonen. (Ett fel i Bibeln! Till!)

Men för Davids skull går Salomo fri; straffet ges till sonen. Detaljer ges som andas efterhandskonstruktion.

1 Kung 11:29 – Jerobeam arbetade på slottet men verkar i övrigt ha varit en helt vanlig man. En profet pekade ut honom som näste kung, i en bestående dynasti – "Om du lyder allt vad jag befaller dig och vandrar mina vägar" etc … Ja, vi vet ju hur det brukar gå med det. Hvergang.

Och när profeten Achia pekar ut Jerobeam som israeliternas näste hövding passar han på att riva sönder sin mantel. Inte pga ilska eller upprördhet utan för att få tolv tyglappar som representerar Israels stammar.

1 Kung 11:43 – Nu dör Salomo och efterträds av sonen Rehabeam. Men Salomo återkommer längre fram. GT är inte så petig med kronologin, som jag visst redan nämnt.

1 Kung 12:10 – Alla andra översättningar jag sett skriver "finger" istället för "lem". I den hebreiska grundtexten verkar ordet saknas. Jag vet vilken tolkning jag föredrar och hoppas, helt ovetenskapligt, att de unga kaxiga männen säger det jag tror att de säger.

9 »Vad tycker ni att vi skall svara dessa människor?«
frågade han dem. »De begär att jag skall lätta det ok
som min far lade på dem.« +10 Då svarade de unga, de
som hade vuxit upp tillsammans med honom: »Så här
skall du säga till dem som klagar på din fars tunga ok
och begär att du skall lätta deras börda, svara så här:
Min lem är grövre än min fars lår. 11 Och det skall ni
veta: Om min far lade ett tungt ok på er skall jag göra
det ännu tyngre, och om min far pryglade er med spö
skall jag prygla er med skorpiongissel.«

1 Kung 12:19 – Rehabeam föredrog de unga männens råd, hur det nu var formulerat, och körde hårt med folket. Det gick inte hem. Israels norra stammar, tio av de tolv, bröt med Davids dynasti och Jerusalem, och tog Jerobeam som kung. Nu var Rehabeam kung över Juda enbart.

1 Kung 12:25 – Jerobeam tänker att hans folk snart kommer att gå tillbaka till Rehabeam. Han är smart: Han tillverkar en guldkalv, nej! två! och förklarar att dessa är israeliternas nya gud, som tog dem ut ur Egypten. Så var det med "Om du lyder allt vad jag befaller dig" osv.

1 Kung 13 – En gudsman (namnges ej) skäller ut Jerobeam vid altaret: "Altaret ska rämna och askan spillas ut!" Kungen pekar på honom och ropar "Grip honom!" Men armen förtvinar, och altaret rämnar och askan spills ut. Jerobeam ångrar sig. Och allt är bra igen? Ja du …

1 Kung 13:13 – En annan profet letar upp den förste och ber honom komma hem och äta. Nej, det gick inte för sig – Herren hade sagt åt honom att inte äta och dricka. "Men jag är också profet" sade nr 2, och hade nytt bud från Herren. – "Men detta var *lögn*." Intressant!

1 Kung 13:23 – Efter måltiden skälls profet nr 1 ut av Herren. Han får en åsna, ger sig iväg, överfalls av ett lejon och dödas. Så går det för den som bryter mot Herrens bud, bara för att en "profet" kommer och säger saker.

1 Kung 14:14 – Achia hette profeten som hyllade Jerobeam i kap 11. Nu är Jerobeam inte vatten värd. Och Achia hyllar redan nästa kung, vem det nu kan vara, och hur länge han nu kan hålla.

1 Kung 15-16 – En period av krig, avgudadyrkan och förintande av städer och ätter följer. Största skillnaden mot Domarboken är att israeliterna delat upp sig i två riken, och krigar mot sina egna ännu oftare än förr.

1 Kung 18 – En kung Achav dök upp. Kollade en detalj på engelska Wikipedia, och fann att han på det språket heter Ahab. Sådant finns det myriader exempel på. Man har hämtat namn på folk, platser m.m. från Bibeln i hundratals år. Ibland är de lätta att känna igen, ibland inte.

Nu ska jag be att få tipsa om ett mystiskt brev som under första världskriget hamnade i Skottland. Jo, det är relevant.

faktoider.blogspot.com/2021/03/ett-brev-till-tighnabruaich.html

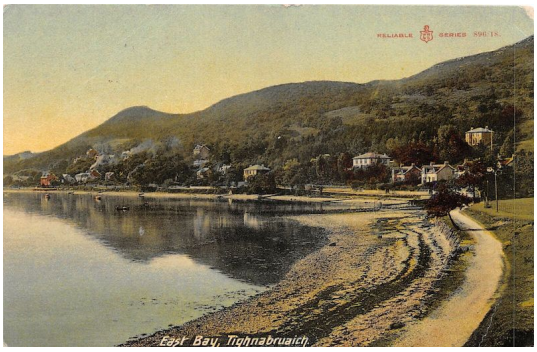

1 Kung 18 – Torkan är svår. Hungersnöden härjar i landet. Kan det bero på att kung Achav dyrkar Baal och Ashera? Profeten Elia går till honom, kokande av helig vrede: ”Det är du som drar olycka över Israel!” Achav: ”Nej, det är du!” Hur löser man detta? Med en duell, såklart.

De tävlande möts på berget Karmel: 450 profeter för Baal, 1 profet för Herren – eftersom Elia var den ende som var kvar. Elia drar upp reglerna. Bl a får ingen eld tändas, utan resp gud ska åkallas: "Den som svarar med eld, han är Gud". Deltagarna accepterar dem.

Baals ungtjur slaktas och styckas, och bitarna läggs på altaret tillsammans med veden. Baalsprofeterna börjar åkalla sin gud: "Baal, svara oss!" Så håller de på, timme efter timme. Inget svar från ovan.

Baalsprofeterna börjar hoppa runt sitt altare. Elia hånar dem: "Ropa högre! Baal kanske sover! Eller så har han gått på dass!"

Baalsprofeterna ropar högre och högre. Nu börjar de skada sig själva med knivar så blodet flyter. Fortfarande inget svar.

Nu är det Elias tur. Han bygger ett altare, staplar på ved och köttstycken. Sedan säger han åt folk att hälla fyra krukor vatten över det hela. "En gång till!" "Ännu en gång!" Nu är altaret med ved och offerkött dyblött. Till sist fylls diket runt altaret också med vatten.

1 Kung 18:38 – Nu är det dags för offret. Elia går fram och åkallar Herren, Abrahams, Isaks och Israels Gud. "Då slog Herrens eld ner och förtärde offret och veden, stenarna och jorden och slickade upp vattnet i diket."

Elia och Herren har vunnit. Baalsprofeterna har förlorat och dödas. Regnet kommer tillbaka – torkan är slut, och hungersnöden med den.

Kung Achav kör sin vagn till huvudstaden Jisreel för att berätta nyheten. Och Herrens kraft uppfyller Elia, som springer i förväg.

1 Kung 20 – Kungen av Aram med kompisar kommer och säger att allt Achav har av guld, silver, kvinnor och barn är hans.

Achav går med på detta.

Kungen av Aram förtydligar: Hans folk ska rensa husen för Achav och hans folk på värdesaker.

"Nog", säger Achav. Och det blev krig.

Israeliterna besegrar kungen av Aram. Hans rådgivare kommer med en av de finaste bortförklaringar jag sett, så mycket militärhistoria jag läst: "Deras gud är en bergsgud, därför kunde de besegra oss. Men låt oss strida med dem ute på slätten, där skall vi säkert besegra dem."

1 Kung 20:28 – Herren: "Skulle jag vara en bergsgud!? Ha!" – Och så besegras arameerna igen. De överlevande flyr in i en stad varpå stadsmuren faller ner på dem och dödar ytterligare 27 000.

1 Kung 20:32 – Kungen av Aram har gömt sig längst in i ett hus. Hans återstående män binder ett säcktyg kring hans höfter och ett rep runt hans huvud. I detta skick går han till Achav och ber om nåd och fred. Det får han. (Och så lämnar han tillbaka sin fars erövringar.)

1 Kung 20:42 – Det skulle Achav inte gjort. Kungen av Aram var "vigd åt förintelse", och nu är Herren sur på Achav. Igen.

Det känns som om Herren alltid är sur på någon. Och om han inte är det, så gillrar han fällor tills han kan bli sur på någon.

1 Kung 21:27 – Achav förvärvar en vingård; det krävde bara en oskyldig mans död. Elia: Du och din fru [som ordnade förvärvet] ska ätas av hundarna på åkrarna.

Achav ångrar sig och sliter sina kläder (på rutin?). OK, säger Elia, du får gå så får din son drabbas av hämnden.

1 Kung 22:22 – Achav frågar 400 profeter om han ska angripa arameernas Ramot-Gilead. "Ja", svarar de.

Den 401:e profeten, Mika, förklarar att de far med osanning. Och det är en planterad lögn: Herren *vill* att Achav ska gå mot Ramot och stupa.

1 Kung 22:20 – "Herren sade: Vem kan förleda Achav, så att han tågar mot Ramot i Gilead och stupar där?"

En ande svarar: "Jag går dit och talar som en lögnens ande genom alla hans profeter."

Herren: "Förled honom du, du kommer att lyckas."

—

Är detta Satans första framträdande?

20. Och Herren sade: Ho will komma Achab i det sinnet, att han drager upp, och faller i Ramoth i Gilead? Och en sade det, och den andre det.
21. Då gick en ande ut, och steg fram för Herran, och sade: Jag will komma honom i det sinnet. Herren sade till honom: Hwarmed?
22. Han sade: Jag will utgå, och will wara en falsk ande uti alla hans propheters munn. Han sade: Du skall komma honom i det sinnet, och få framgång; gack åstad, och gör alltså.

1 Kung 22:23 – Achav tågar mot Ramot i Gilead. Trots försiktighetsåtgärder såras han, och striderna var så hårda att han inte kunde föras i säkerhet. Så han dör.

2 Kung 1:2 – Kung Achasja har ramlat och skadat sig. Han skickar bud till guden i Ekron, Baal Zebub, för att höra om han kommer att bli bra.

"Baal" betyder herre och användes om många gudar. Ekrons Baal kallades "Zebul", furste. Så Baal Zebul kan bli "gudarnas furste". Men det står inte zebul utan zebub, som betyder "fluga". Ett medvetet öknamn på avguden? Och välkänt – för det blir ju Belsebub, Flugornas herre.

		דִּרְשׁוּ
enquire	H1875	דָּרַשׁ *dāraš*
of Baalzebub PHRASE	H1176	בַּעַל זְבוּב *baʿal zᵉḇûḇ*
the god PHRASE	H430	אֱלֹהֵי אֱלֹהִים *ʾĕlōhîm*
of Ekron PHRASE	H6138	עֶקְרוֹן עֶקְרוֹן *ʿeqrôn*

2 Kung 2:11 – Elia och hans profet-lärjunge Elisha går och pratar med varann. Då "kom plötsligt en vagn av eld med hästar av eld och skilde dem åt. Och i en stormvind for Elia upp till himlen."

Populärt motiv, här av Doré och Albertus Pictor, Bromma k:a.

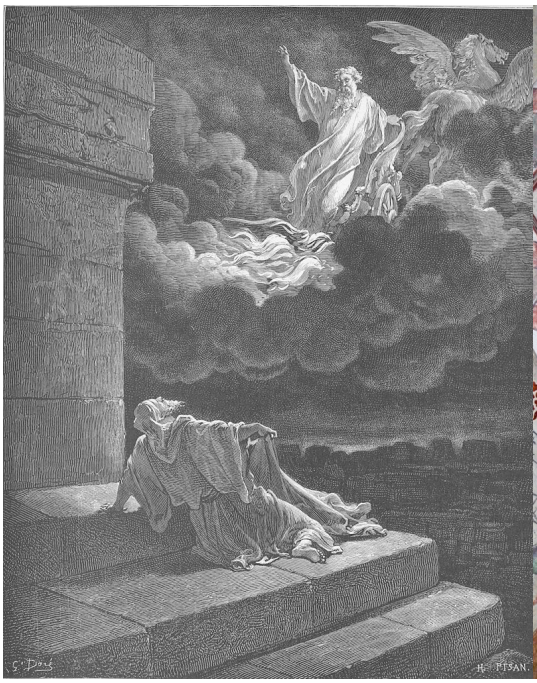

2 Kung 2:23-24 – Elisha är på väg mot Betel då några småpojkar därifrån dyker upp. De börjar reta honom: "Ge dig iväg, flintskalle!"

Elisha svär åt dem.

I nästa nu dyker två björnar upp och river ihjäl 42 av pojkarna.

Detta är en synnerligen omdebatterad och omtolkad bibelvers.

2 Kung 2:23-24, några tolkningsförslag:

- "Småpojkarna" var unga män
- "Småpojkarna" var vuxna tempeltjänare
- De var betydligt fler än 42
- "Ge dig iväg" var en sorts dödshot
- "Flintskalle" syftar på en avgudarit israeliterna börjat ägna sig åt
- De 42 rivna dödades inte

Etc.

2 Kung 3:27 – Ett standardkrig Israel/Juda mot Moab avslutas med att kungen av Moab som sista desperat åtgärd brännoffrar sin son på stadsmuren. Då blev israeliterna så arga att de slutade slåss och gick hem. Det är åtminstone vad som står.

2 Kung 4:35 – Elisha uppväcker en död.

2 Kung 4:41 – Elisha gör giftig soppa ogiftig.

2 Kung 4:44 – Elisha ger 20 bröd åt 100 man – och det räcker och blir över.

Det finns fler gudsmän än Jesus som utfört standardmiraklen, även i bibeln.

I GT hände det oftare att kläder revs sönder än slets ut. Även vanliga kläder var ju dyrbara på den tiden, så man ska förstå att demonstrationen av förtvivlan eller liknande inte var en tom gest.

Men nog blir det tjatigt i längden.

1 Mos 37:29 När Ruben kom tillbaka till brunnen upptäckte han att Josef inte var där. Då **rev** han sönder sina kläder

1 Mos 37:34 Och Jakob **rev** sönder sina kläder, han band säcktyg kring höfterna och sörjde sin son under lång tid.

1 Mos 44:13 Då **rev** de sönder sina kläder. Sedan de lastat sina åsnor återvände de till staden.

4 Mos 14:6 Och Josua, Nuns son, och Kalev, Jefunnes son, som båda hade varit med om att utforska landet, **rev** sönder sina kläder

Jos 7:6 Josua **rev** sönder sina kläder och föll ner med ansiktet mot marken inför Herrens ark och blev liggande så ända till kvällen, liksom Israels äldste. De strödde jord på huvudet,

Dom 11:35 När Jefta fick se henne **rev** han sönder sina kläder och ropade: "Ve mig, min dotter, du krossar mig, du drar olycka över mig! Jag har gett Herren ett löfte som jag inte kan ta tillbaka."

2 Sam 1:11 Då grep David tag i sina kläder och **rev** sönder dem, och detsamma gjorde alla omkring honom.

2 Sam 13:19 Och hon strödde jord på huvudet, **rev** sönder sin fotsida dräkt, lade händerna på huvudet och gick där högljutt klagande.

2 Sam 13:31 Kungen steg upp och **rev** sönder sina kläder. Sedan kastade han sig till marken; omkring honom stod alla hans män med kläderna sönderrivna.

1 Kung 11:30 Då grep Achia tag i sin nya mantel och **rev** den i tolv delar.

1 Kung 21:27 När Achav hörde vad Elia sade **rev** han sönder sina kläder, satte säcktyg på bara kroppen och fastade; också när han sov var han klädd i säcktyg, och han gick med tunga steg.

2 Kung 2:12 Elisha såg det, och han ropade: "Min fader, min fader, du Israels vagnar och ryttare!" När han inte såg Elia längre grep han tag i sina kläder och **rev** itu dem.

2 Kung 5:7 När kungen hade läst brevet **rev** han sönder sina kläder och ropade: "Är jag då en gud, med makt över liv och död, eftersom han skickar till mig en spetälsk och begär att jag skall bota honom? Ni märker hur han söker sak med mig."

2 Kung 6:30 När kungen hörde hennes ord **rev** han sönder sina kläder, och medan han gick vidare uppe på muren kunde folket se att han bar säcktyg närmast kroppen.

2 Kung 11:14 Där fick hon se kungen stå vid pelaren enligt sedvänjan, med officerarna och trumpetarna närmast sig. Folket jublade och trumpeterna smattrade. Då **rev** Atalja sönder sina kläder och ropade: "Förräderi! Förräderi!"

2 Kung 5:11 – En spetälsk kommer till Elisha för bot. Denne ordinerar bad i Jordan. Det gillar inte pat: "Jag hade trott att han skulle komma ut själv och stå där och ropa till Herren, sin Gud, och föra handen fram och tillbaka över det sjuka stället och så bota min spetälska."

2 Kung 6:5 – Ett litet men nog så användbart vardagsunder: Yxa tappad i vattnet fås att flyta upp.

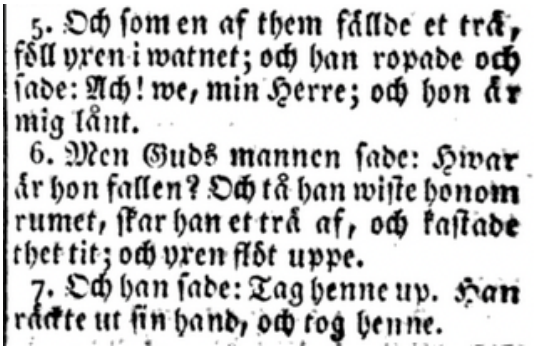

5. Och ſom en af them fällde et trä, föll yxen i watnet; och han ropade och ſade: Ach! we, min Herre; och hon är mig lånt.
6. Men Guds mannen ſade: Hwar är hon fallen? Och tå han wiſte honom rumet, ſkar han et trä af, och kaſtade thet tit; och yxen flöt uppe.
7. Och han ſade: Tag henne up. Han räckte ut ſin hand, och tog henne.

2 Kung 6:25 – "Under belägringen blev hungersnöden så svår i staden att man till sist fick betala 80 siklar silver för ett åsnehuvud och fem siklar för en halv liter duvspillning." – Vad sistnämnda användes till har diskuterats. Bränsle? Gödsel? Eller kan det ha varit … Mat..?

2 Kung 7 – Fint otäck skildring av arameernas läger, som de lämnat hux flux – utmed vägen därifrån låg kläder och annat som de slängt under flykten.

Men man får aldrig veta varför de flydde.

2 Kung 9:6 – Elisha skickar ett bud att smörja general Jehu till Israels kung; denne ska göra slut på Achavs ätt och uppfylla profetian om hur hundarna ska äta drottning Isebels kropp.

"Kapitlet om Jehu" ingår i Frans G Bengtssons Silversköldarna (1931). Han jämför en text i den gamla bibelöversättningen (Karl XIIs) med densamma i den nya (1917 års). Han ger ett underbetyg till den senare; så klart, eftersom det är FGB. Hur rättvist det är i stort vet jag inte.

KAPITLET OM JEHU

MANNEN som åkte fort mellan Ramoth-Gilead och Jisreel, sedan han av Guds profet smorts till konung i härlägret med uppdrag att snarast möjligt göra av med den framlidne Ahabs syndiga härskarhus, är till namnet känd för de flesta. Att »komma över någon som Jehu», är ett

Noterar att Achav hette Ahab även på svenska, hos såväl Karl XII som 1917.

[1 Kung 18 – En kung Achav dök upp. Kollade en detalj på engelska Wikipedia, och fann att han på det språket heter Ahab. Sådant finns det myriader exempel på. Man har hämtat namn på folk, platser m.m. från Bibeln i hundratals år. Ibland är de lätta att känna igen, ibland inte.]

2 Kung 9:6 – "Den unge mannen hällde olja över [Jehus] huvud och sade: 'Så säger Herren, Israels Gud: Jag smörjer dig till konung över Herrens folk, över Israel."

Att smörja folk har gamla anor, så gamla att vi inte vet hur bruket uppstod. Man kunde smörja sjuka för att göra dem friska, döda för att göra dem heliga, eller blivande kungar för att göra dem till kungar (som denne farao jag inte hittat namnet på). Man smorde även gudabilder.

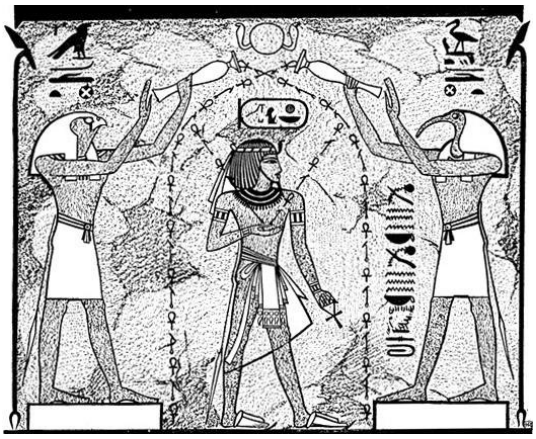

Katolska kyrkan håller sig med flera smörjelser. Efter reformationen behöll vi endast en: Smörjelsen vid kröningar. Här en dosa "Kröningssmörjelse" för G3.

Den siste svenske kungen som kröntes och därmed smordes var Oscar II.

"Den smorde" blir på hebreiska מָשִׁיחַ mašíaḥ, grekiska χριστός. På svenska utläses de "Messias" resp "Kristus". Minns Guds eget recept på helig olja? Där ingick myrra. Det var poängen med den födelsedagspresenten: Myrra till olja till "den smorde".

[2 Mos 30:23 ff – Vad hade man myrra till? Här ett recept på helig smörjelseolja: 2 delar flytande myrra, 1 del kanel, 1 del kalmus och 2 delar kassia, utrörs i olivolja. Obs! Får endast tillverkas och användas av hebreernas präster. Annars blir man utstött (man får dock leva).]

2 Kung 9:8 – Elishas utsände beordrar Jehu att utrota vartenda manfolk i Israel som tillhör hans släkt. Men grundtexten formulerar urvalet på ett lite annorlunda sätt. Det har hanterats på olika sätt genom åren.

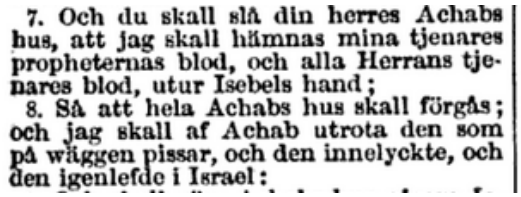
7. Och du skall slå din herres Achabs hus, att jag skall hämnas mina tjenares propheternas blod, och alla Herrans tjenares blod, utur Isebels hand;
8. Så att hela Achabs hus skall förgås; och jag skall af Achab utrota den som på wäggen pissar, och den innelyckte, och den igenlefde i Israel:

For the whole house of Ahab shall perish: and I will cut off from Ahab him that pisseth against the wall, and him that is shut up and left in Israel:

2 Kung 9:11 – Jehu går tillbaka till kollegerna. En frågar: "Vad ville den där galningen dig?"

Jehu: "Öh …"

"Vad? Tala ut!"

"… Jo, han krönte mig. Till kung."

[något fritt återgivet]

Varpå de bredde ut sina mantlar och hurrade för konungen.

(Påminner om romerska fältkröningar.)

2 Kung 9:26 – "Sedan steg [Jehu] upp i sin vagn och körde mot Jisreel …" Det är denna episod som gett upphov till uttrycket "ett jehu".

Jehu har funnits på riktigt, på 800-talet f Kr. Här återges han knäfallande på Shalmaneser III:s så kallade svarta obelisk.

2 Kung 9:18 – Jag nämnde Frans G. Bengtssons sågning av 1917 års översättning. Han föredrog en folkbibel (1840) och Hans Melins (1877). Ingen av de svenska standardbiblarna har fina "Är det fred?".

Karl XII: "Är allt fridsamt?"

B2k: "Kungen frågar om allt är väl."

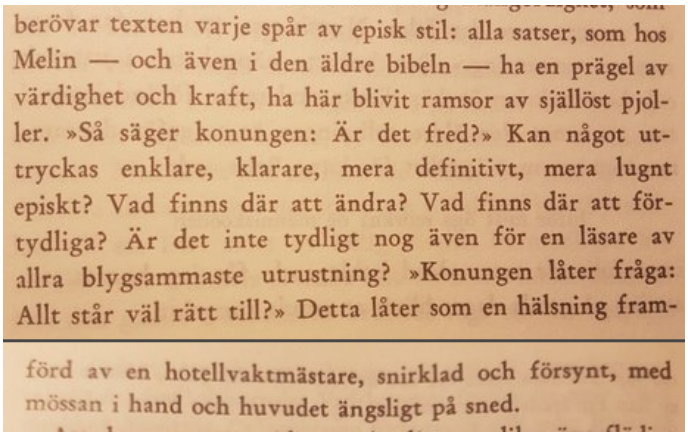

berövar texten varje spår av episk stil: alla satser, som hos Melin — och även i den äldre bibeln — ha en prägel av värdighet och kraft, ha här blivit ramsor av själlöst pjoller. »Så säger konungen: Är det fred?» Kan något uttryckas enklare, klarare, mera definitivt, mera lugnt episkt? Vad finns där att ändra? Vad finns där att förtydliga? Är det inte tydligt nog även för en läsare av allra blygsammaste utrustning? »Konungen låter fråga: Allt står väl rätt till?» Detta låter som en hälsning fram-

förd av en hotellvaktmästare, snirklad och försynt, med mössan i hand och huvudet ängsligt på sned.

2 Kung 9:20 – Vad säger Jisreels vaktpost om trafiken på slätten? Här Karl XII, 1917, Bibel 2000 och som jämförelse King James (1611).

Jag föredrar allt de äldre. "Han kör likasom han vore rasande" är sakligt dramatiskt; "han kör som en vettvilling" är näpet upprört.

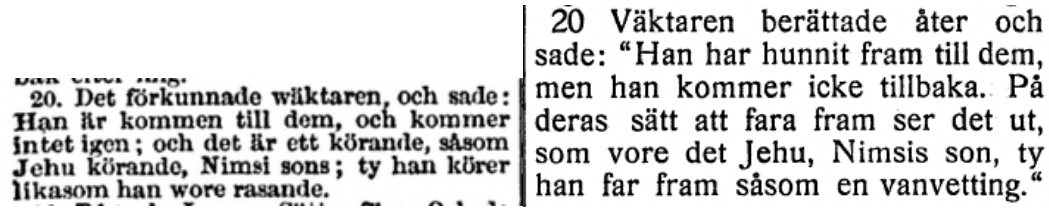

20. Det förkunnade wäktaren, och sade: Han är kommen till dem, och kommer intet igen; och det är ett körande, såsom Jehu körande, Nimsi sons; ty han kör likasom han wore rasande.

20 Väktaren berättade åter och sade: "Han har hunnit fram till dem, men han kommer icke tillbaka. På deras sätt att fara fram ser det ut, som vore det Jehu, Nimsis son, ty han far fram såsom en vanvetting."

20 Vaktposten rapporterade: »Han har nått fram till
dem men kommer inte tillbaka. Det måste vara Jehu,
Nimshis son – han kör som en vettvilling.« +21 Då

2 Kung 9:24 – Jehu skjuter ihjäl Joram, Israels kung. Han slängs på stackars Navots åker, den som Achav och Isebel lurade till sig. Sedan dödas Achasja, Juda kung. En händelserik dag.

[1 Kung 21:27 – Achav förvärvar en vingård; det krävde bara en oskyldig mans död. Elia: Du och din fru [som ordnade förvärvet] ska ätas av hundarna på åkrarna. Achev ångrar sig och sliter sina kläder (på rutin?). OK, säger Elia, du får gå så får din son drabbas av hämnden.]

2 Kung 9:30 – Isebel gör sig vacker för sista gången. Hon jämför honom med Simri, som dödade sin kung (1 Kung 16:9) men sedan själv dog för sina synder.

Efteråt åt hundarna upp henne, så det inte fanns något att begrava. Så uppfylldes Elias profetia.

9:30 Så kom Jehu till Jisreel. När Isebel fick
reda på det målade hon ögonen och satte
upp håret. Sedan ställde hon sig och såg ut
genom fönstret. +31 Då kom Jehu i porten,
och Isebel hälsade honom: »Är allt väl,
Simri, din kungamördare?« 32 Jehu tittade
upp mot fönstret och ropade: »Vem står på
min sida?« Ett par tre hovmän visade sig i
fönstret. +33 »Kasta ner henne!« ropade
Jehu. De kastade ner henne, och blodet
stänkte på väggen och på hästarna, och
hästarna trampade på henne.

2 Kung 10:19 – Jehu förklarar att han ska hålla en stor fest till Baals ära. Landets alla baalsdyrkare dyker upp. När gudstjänsten dragit igång hugger man ihjäl samtliga.

2 Kung 10:31 – Så som överraskningskungen Jehu stridit och kämpat för Herren skulle man väl kunna tro att här har vi äntligen en 100 % gudsman som uppfyller alla krav? Jo pytt: "Men Jehu bemödade sig inte om att efterleva Herrens, Israels Guds, lag av hela sitt hjärta".

2 Kung 13:20 – Elisha dör och läggs i en grav.

Några år senare läggs en annan kropp i samma grav. När den snuddar vid Elishas ben väcks den till liv!

Detta är första gången, såvitt jag minns, som relikers kraft nämns i Bibeln. Idag lär Elishas ben finnas i ett egyptiskt kloster.

2 Kung 14:24 – Jerobeam [II] gjorde det som var ont i Herrens ögon. Ändå blev hans regeringstid god. Det förklaras med att Herren såg att israeliterna var i svår nöd, men kom ihåg att han lovat att de inte skulle utplånas.

Flera kungar har gjort vad som var bra i Herrens ögon etc, men ändå låtit Baalsaltare och asherapålar vara kvar. Det är nästan så man börjar tro att Herren justerat sina krav en smula.

2 Kung 15:29 – Assyrien under Tiglatpileser III angriper, erövrar stora områden och för bort befolkningen – Rubens, Gads och Manasses stammar – till Assyrien. Det är den största katastrofen för Israels folk sedan de anlände.

För assyrierna var det ett medelstort fälttåg.

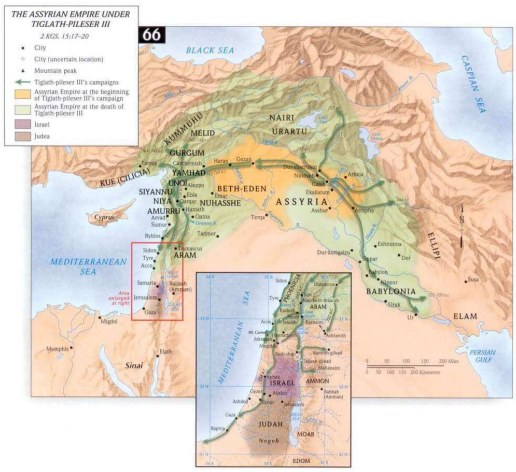

2 Kung 16 – Achas måtte vara den sämste kungen hittills. Han ingår ett förbund med Tiglatpileser, han uppför altaren enligt assyrisk förebild och stökar runt i templet, och offrar sin egen son på bålet.

GT återvänder till flera av dessa kungar, när div profeter skäller på dem.

2 Kung 17:6 – Assyrien under Salmanassar V intog Samaria (nordriket Israels huvudstad) och för bort befolkningen. "Ty israeliterna hade syndat mot Herren, sin Gud" och idkat avgudadyrkan en masse, trots profeternas skäll. "Till sist stötte Herren dem ifrån sig."

När man läser om den ene efter den andre som förfaller till att dyrka Baal och Ashera (bilden) så är det svårt att förstå varför. Det är en sak att inte ha fyra tofsar på sin mantel etc, men vari ligger avgudarnas lockelse? Den måtte vara oerhörd – som det beskrivs, alltså.

2 Kung 17:25 – Assyriska folk flyttas till israeliternas f.d. land. Herren skickar lejon på dem. Då letar de fram leviter som kan lära dem att dyrka den lokale guden, som verkar vara sur på dem. Icke desto mindre fortsätter de att dyrka sina vanliga gudar.

2 Kung 18 – Juda är dock kvar. Hiskia är kung, den bäste på den posten någonsin (får vi veta). Han struntar i Assyriens kung och bedriver egna fälttåg med gott resultat.

2 Kung 18 – Nu angriper Assyrien Juda. Alla befästa städer utom huvudstaden Jerusalem intas. Det mäktiga kungariket hotar dem under mycket hån (även från Jesaja, av annan anledning). Ska Jerusalem också falla?

2 Kung 19:35 – "Den natten drog Herrens ängel ut och tillintetgjorde 185 000 man i det assyriska lägret; nästa morgon låg de där alla, döda." Herren har bestämt sig för att värna Jerusalem för sin (så står det) och Davids skull.

2 Kung 21 – Kung Manasse: Usel ("lät dessutom så mycket oskyldigt blod flyta att det fyllde hela Jerusalem"). Kung Amon: Lika dålig som Manasse. Kung Josia: Bra.

2 Kung 22:8 – Under reparationsarbeten hittas en bokrulle i templet, med lagtexten (5 Mos?). Alla bestämmer sig för att följa lagen. En väldig mängd avgudarekvisita förstörs. Riktig påsk firas. Ett nyfrälst folk?

2 Kung 22:14 – I episoden om den märkliga väckelsen nämns profetissan Hulda. Hon rådfrågas av prästerna och får lämna besked från Herren, som vilken profet som helst.

2 Kung 24 – Den babyloniske kung Nebukadnessar (II), "den store", kommer in i berättelsen. Han levde ca 642–562 f Kr och lämnade flera påtagliga spår. Bl a lät han uppföra den väldiga zigguraten Etemenanki, kan anas t v på stelen. Den har föreslagits som förlaga till Babels torn.

Storbuteljerna har bibliska namn (fler versioner finns). Jerovam (I): Nordrikets kung. Metusalem: Blev 969 år, bibliskt rekord. Salmanassar (V): Assyrisk kung. Baltsar: En av "de tre vise männen" ("Bal-" = Baal), jfr Babylons kung Belsassar. Nebukadnessar (II): Babylonisk kung.

2 Kung 24 – Nebukadnessars trupper belägrar Jerusalem. Kung Jojakin ger upp. Han och praktiskt taget alla invånare grips och förs till Babylon. Tempel och palats plundras. Marionetten Sidkia ny kung. (Detta hände nog 597 f Kr.)

En katastrof! Ändå är det bara början.

2 Kung 25 – Tio år senare bryter Sidkia med Babylon. Nebukadnessar II angriper igen, och nu lägger han inte fingrarna emellan. Jerusalem belägras. Kannibalism lär ha förekommit, nämns ej i Bibeln. Sidkia försöker fly, fångas och förs till Babylon.

Till slut faller staden.

2 Kung 25:9 – "[Nebukadnessar II] brände ner Herrens hus och kungens palats, ja, alla hus i Jerusalem …" Ett hundratal utvalda avrättas. Resten av Judas befolkning förs till den babyloniska fångenskap som nu inleds. (Året är nog 587 f Kr.)

Den stora katastrofen är ett faktum.

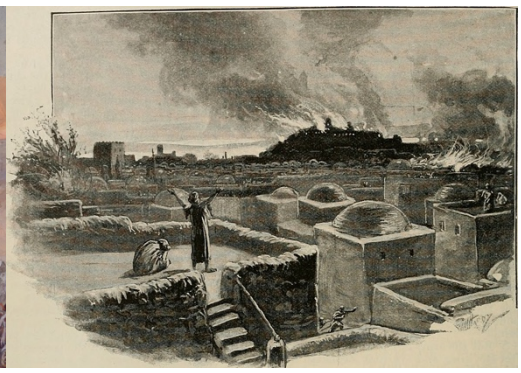

Hur mycket glitter som templet försetts med fanns kvar sedan generationer av avfallna kungar rensat? Men det allra dyrbaraste fanns kvar. Menoran förs till Babylon (men kommer tillbaka). Det allra dyrbaraste, arken, förs också bort, för gott – den går från historia till legend.

Israels folk hade varit slavar i Egypten. De hade fått en chans och förts till Kanaans land. Hurra! Men sedan hade de, med eftertryck, visat sig ovärdiga. Herren har vänt sig från dem. Nu förs de bort till slaveri i Babylon – utan hopp om räddning. (Allt enligt Bibeln.)

Detta är judarnas urkatastrof: De hade fått en chans och försuttit den. Jerusalem är förstört, templet är förstört, arken är borta. Nu återstår bara elände.

Slut på 2 Konungaboken.

1 Krönikeboken – Nu blir det så här rafflande! Kapitel efter kapitel med släkter och byråkratiska listor (klart man vill ha tempelsångarnas förfäder i tjugo led!). Uppblandade med repriser. Men förfäras ej, du lilla hop; nu kör vi.

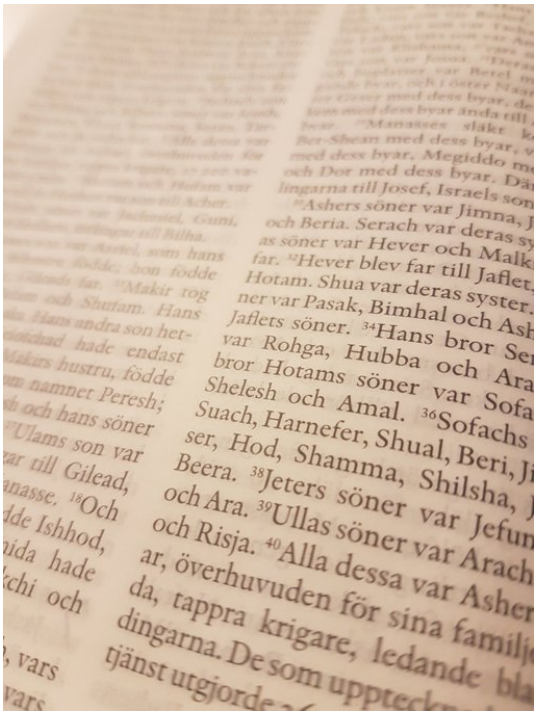

1 Krön 4:9 – "Hans mor gav honom namnet Jabes, 'ty', sade hon, 'jag födde honom med smärta'."

Det är få namn som återkommer. Israeliterna verkar ha gillat att ge barnen unika namn, av detta material att döma. Tänk om de här släktleden varit grekiska.

1 Krön 6 – Tror den här stämmer. Tänker inte detaljgranska.

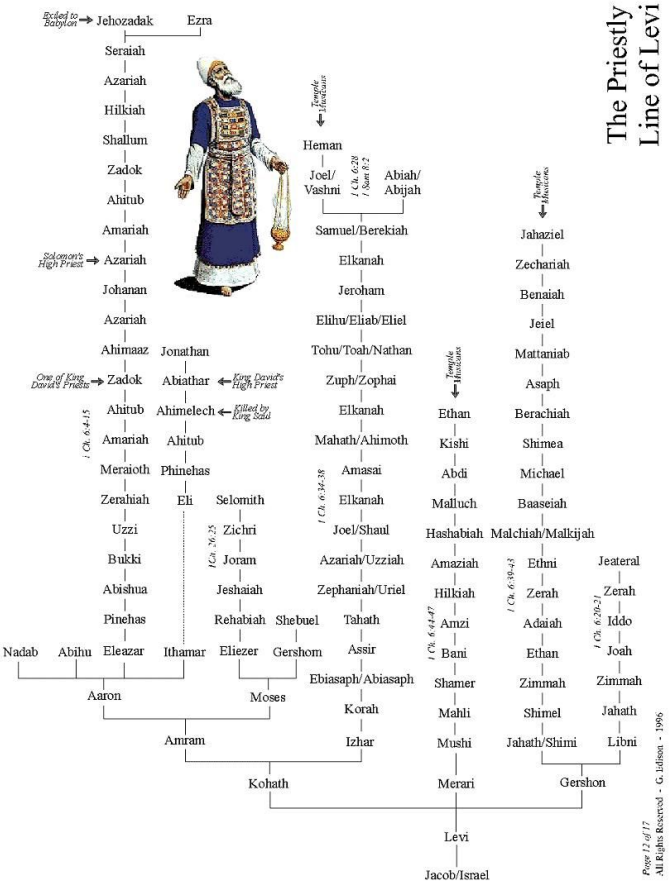

1 Krön 6:1-3 – Levi > Kehat > Amram > Mose. Samtidigt uppges (som i 1 Mos 15:13) att israeliterna tillbringade 400 år i Egypten. Tre generationer på 400 år? Det finns bokstavstroende som bekymrat sig för detta. Deras lösning: Man har hoppat över släktled i 1 Krön.

1 Krön 11:13-14 – Många repriser, ibland med variationer. Här nämns Elasar, en av "Davids kämpar". Som jämförelse 2 Sam 23:11-12 om kämpen Shamma. (Vars ärter är linser i grundtext och hos Karl XII.) Såg en tänkare som föreslog att det var ett fält med linser *och* korn …

Filisteerna hade en gång samlats vid Lechja, och där fanns det ett fält med ärter. Israeliterna flydde för filisteerna, 12 men Shamma fattade posto mitt på fältet och försvarade det och nedgjorde fienderna. Så gav Herren en stor seger.

+13 Han var med David vid Pas Dammim, där filisteerna hade samlats till drabbning. Där fanns ett fält med korn. Israeliterna flydde för filisteerna, +14 men Elasar fattade posto mitt på fältet och försvarade det och nedgjorde fienderna. Så skänkte Herren dem en stor seger.

1 Krön 13:9 – (En fördel med repriser är att jag kan ta upp episoder jag inte nämnt förut.) Arken fraktas på kärra, oxe snavar, arken riskerar att ramla av. Ussa tar tag i den – och bryter mot Guds bud (4 Mos 4:15), och faller död ner. Tydligen ska arken hellre dimpa i backen …

1 Krön 15:19-24 – Ska inte klaga men lite seg i kolan blir man av dessa evinnerliga uppräkningar. Man får komma ihåg hur fascinerande det är att exvis ta del av uppgifternas fördelande när David lät forsla arken upp till Jerusalem.

19 Sångarna Heman, Asaf och Etan skulle slå på kopparcymbaler.
+20 Sakarja, Jaasiel, Shemiramot, Jechiel, Unni, Eliav, Maaseja
och Benaja skulle spela på harpa. +21 Och Mattitja, Eliflehu,
Mikneja, Oved-Edom, Jeiel och Asasja skulle spela på lyra för att
leda sången. 22 Kenanja, leviternas sånganförare, instruerade
sångarna, ty det var han skicklig i. 23 Berekja och Elkana var
dörrvaktare vid arken. 24 Prästerna Shevanja, Joshafat, Netanel,
Amasaj, Sakarja, Benaja och Elieser blåste trumpet framför Guds
ark. Oved-Edom och Jechia var dörrvaktare vid arken.

1 Krön 21 – Mörkrets furste gör sitt intåg! Med en folkräkning..? Som tydligen inte alls är Gudi behaglig. Vad det nu beror på. Fast kanske Herren med flit lät Satan få David att begå vad som tydligen var en dumhet? Komplicerat.

+21 1 Satan trädde nu upp mot Israel och eggade
David att räkna israeliterna. 2 David befallde Joav
och officerarna i hären: »Räkna israeliterna från
Beer Sheva till Dan och rapportera till mig, så att jag
får veta hur många de är.« +3 Joav svarade: »Må
Herren göra sitt folk hundra gånger större! Är de
inte alla, min herre och konung, dina undersåtar?
Men varför begär du en mönstring, herre? Varför
dra skuld över Israel?«

1 Krön 22:14 – David ska inte få bygga templet, men gör förberedelser åt Salomo. Bl a fixar han fram pengar: "Med stor möda har jag skaffat fram till Herrens hus 100 000 talenter guld och en miljon talenter silver". Det blir 3 000 ton guld och 30 000 ton silver. Jomen.

Första Krönikeboken avslutas med Davids förberedelser och anvisningar (ibland synnerligen exakta) för templets uppförande, en bön, och allra sist mycket kortfattat om sonen Salomos uppstigande på tronen – utan en antydan om intrigerandet och röran som beskrivs i 1 Kung.

Första Krönikeboken var ett sömnpiller av rang – uppräkningar av släkter, arbetsfördelningar osv en masse. På slutet blev det mer berättelser, men dels var det repriserat material, dels lade förf. in uppräkningar så ofta det gick. Få se om 2 Krön är roligare.

2 Krön 1 – Andra Krönikeboken inleds med att Salomo ber om vishet, som i 1 Kung 3. Så nu vet vi var i repris-följden vi ligger.

2 Krön 6 – Templet planeras, byggs och invigs … Bitvis är 2 Krön (bild 2) praktiskt taget identisk, eller helt identisk, med 1 Kung (bild 1).

+8:14 Kungen vände sig om och välsignade de
församlade israeliterna, medan alla stod upp.
15 Han sade: »Prisad vare Herren, Israels Gud, som
med sin hand har fullbordat det som han med sin
mun lovade min far David: +16 Alltsedan jag förde
mitt folk Israel ut ur Egypten har jag inte bland
Israels stammar utvalt någon stad för att i den
bygga ett hus, där mitt namn skulle vara, och jag
har inte utvalt någon man att vara furste över mitt
folk Israel. Men nu har jag utvalt Jerusalem för att
mitt namn skall vara där, och jag har utvalt David
att härska över mitt folk Israel. – 17 Min far David
hade föresatt sig att bygga ett hus åt Herrens,
Israels Guds, namn, 18 men Herren sade till honom:
Din föresats att bygga ett hus åt mitt namn är god.
19 Men det skall inte bli du som bygger huset utan

+6:3 Kungen vände sig om och välsignade de
församlade israeliterna, medan alla stod upp. 4 Han
sade: »Prisad vare Herren, Israels Gud, som med
sina händer har fullbordat det som han med sin
mun lovade min far David: +5 Alltsedan jag förde
mitt folk ut ur Egypten har jag inte bland Israels
stammar utvalt någon stad för att i den bygga ett
hus, där mitt namn skulle vara, och jag har inte
utvalt någon man att vara furste över mitt folk
Israel. 6 Men nu har jag utvalt Jerusalem för att
mitt namn skall vara där, och jag har utvalt David
att härska över mitt folk Israel. – +7 Min far David
hade föresatt sig att bygga ett hus åt Herrens,
Israels Guds, namn, 8 men Herren sade till honom:
Din föresats att bygga ett hus åt mitt namn är god.
+9 Men det skall inte bli du som bygger huset utan

Gnälla på repriser? Då har vi ändå inte kommit till evangelierna … Undras hur mycket tunnare bibeln skulle bli om man tog bort alla upprepningar.

2 Krön 8:18 – När texterna är nättopp identiska blir skillnaderna desto intressantare. Jämför man 1 Kung 9:28 och 2 Krön 8:18 ser man en skillnad på 30 talenter guld. Hm hm. (Det blir 900 kg guld, det.)

+9:26 Kung Salomo byggde en flotta i Esjon-Gever, som ligger nära Elot vid Sävhavets kust i Edom. 27 Hiram lät erfarna sjömän bland sina underlydande följa med Salomos folk på skeppen. +28 De seglade till Ofir och hämtade därifrån 420 talenter guld till kung Salomo.

+8:17 Sedan for Salomo till Esjon-Gever och till Elot vid kusten i Edom. 18 Genom sina underlydande sände Hiram honom skepp med erfaren besättning. De seglade tillsammans med Salomos män till Ofir och hämtade därifrån 450 talenter guld till kung Salomo.

2 Krön – En bit som utelämnats är den med Salomos sjuhundra hustrur och trehundra bihustrur.

2 Krön – Denna bok fokuserar på sydriket Juda. Nordriket Israel nämns men är perifert.

2 Krön 20 – En stor här närmar sig Juda. Herrens råd: Gå dit, men gör ingenting. De går dit, och finner att de olika fienderna – ammoniter, moabiter med flera – angripit varandra, med sådan frenesi att alla dött. Judeerna tillbringar sedan tre dagar med att plundra slagfältet.

2 Krön 26:4 – "[Ussia] gjorde det som var rätt i Herrens ögon, alldeles som hans far Amasja" – detta direkt efter att ha beskrivit hur Amasja övergav Herren och idkade avgudadyrkan?

Sen är kapitelindelningen, vid vers 3, lustig. På bibeln.se ser det inte ut så där.

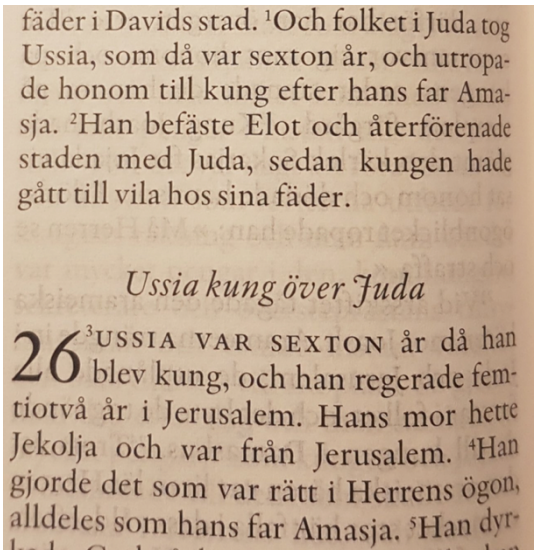

fäder i Davids stad. 1Och folket i Juda tog Ussia, som då var sexton år, och utropade honom till kung efter hans far Amasja. 2Han befäste Elot och återförenade staden med Juda, sedan kungen hade gått till vila hos sina fäder.

Ussia kung över Juda

26 3USSIA VAR SEXTON år då han blev kung, och han regerade femtiotvå år i Jerusalem. Hans mor hette Jekolja och var från Jerusalem. 4Han gjorde det som var rätt i Herrens ögon, alldeles som hans far Amasja. 5Han dyr-

Som det framställs i texten är orsakssammanhanget glasklart: Följ Herrens bud till punkt och pricka (kan inte nog betonas) och allt går dig väl. Dyrka andra gudar, och allt går illa.

Som det framställs i texten är israeliterna och deras konungar bra bakom flötet.

2 Krön 30:22 – Påsk firas i Jerusalem, för första gången på länge. Om det blev lyckat? "När man hade firat högtiden under de sju dagarna och offrat gemenskapsoffer och tackat Herren, sina fäders Gud, enade sig hela församlingen om att fira högtiden ytterligare sju dagar."

2 Krön 31 – "När allt var slutfört drog alla israeliter som varit där ut till städerna i Juda. De krossade stenstoderna och högg ner asherapålarna och förstörde fullständigt offerplatserna och altarna i hela Juda och Benjamin och i Efraim och Manasse."

Se, det var kalas, det.

Till och med Herren verkar ha varit nöjd med det dubbla påskfirandet, trots att det inte följde påbuden i detalj – det fick gå an eftersom läget varit lite rörigt (annars hade Herren intet till övers för sådant, ty han är en paragrafryttare till Gud).

2 Krön 36:22-Esr 1:1 – 2 Krön slutar ovanligt, nämligen likadant som Esra börjar. Det kan minna om när böcker gjordes som rullar (med betydligt mindre text); en rulle kunde avslutas med en snutt ur början på nästa, så man skulle veta vilken rulle man skulle fortsätta med.

22 **M**en i den persiske konungen Kores' första regeringsår uppväckte HERREN — för att HERRENS ord genom Jeremias mun skulle fullbordas — den persiske konungen Kores' ande, så att denne lät utropa över hela sitt rike och tillika skriftligen kungöra följande:
Esr. 1: 1 f. Jes. 44: 28.
23 "Så säger Kores, konungen i Persien: Alla riken på jorden har HERREN, himmelens Gud, givit mig; och han har anbefallt mig att bygga honom ett hus i Jerusalem i Juda. Vemhelst nu bland eder, som tillhör hans folk, med honom vare HERREN, hans Gud, och han drage ditupp."

1 Kapitlet.

Kores' påbud. Judarnas tillredelser för hemfärden. Tempelkärlen.

Men i den persiske konungen Kores' första regeringsår uppväckte HERREN — för att HERRENS ord från Jeremias mun skulle fullbordas — den persiske konungen Kores' ande, så att denne lät utropa över hela sitt rike och tillika skriftligen kungöra följande:
2 Krön. 36: 22 f. Jer. 25: 12. 29: 10.
2 "Så säger Kores, konungen i Persien: Alla riken på jorden har HERREN, himmelens Gud, givit mig; och han har anbefallt mig att bygga honom ett hus i Jerusalem i Juda.
3 Vemhelst nu bland eder, som tillhör hans folk, med honom vare hans Gud, och han drage upp till Jerusalem i Juda för att bygga på

2 Krön 36:22 – Så slutar ändå Andra Krönikeboken i dur.

Esr 1: Kung Kores/Kyros "den store" II av Babylon friger 537 f Kr israeliterna ur den babyloniska fångenskapen. En mängd föremål från templet lämnas också tillbaka. För detta hyllas Kores i Bibeln som ingen annan icke-israelit; i Jesaja 45:1 kallas han rentav "Herrens smorde".

Kyroscylindern är en triumfatorisk propagandatext där kungen berättar om hur bra han är (få kan utmana babyloniska kungar i den grenen) och att han friger folk i fångenskap: "… Alla folk från dessa länder skickade jag tillbaka." Detta har sett som bekräftelse av Esr 1.

En sak till om Kores/Kyros: Perserkungen hade 539 f Kr erövrat Babylon, utan större besvär. Han hade alltså inget att göra med Nebukadnessar II.

Esr 2:64 – En detaljerad lista över återvändarna summeras: "Hela församlingen bestod av inalles 42 360 personer förutom deras slavar och slavinnor som var 7 337. Dessutom hade de 200 sångare och sångerskor. De hade 736 hästar, 245 mulor, 435 kameler och 6 720 åsnor."

Det jag läser är givetvis något annat än verkligheten. Jag ska inte gå in på sånt, men nämna ett faktum som Bibeln inte så mycket som antyder: De flesta israeliterna stannade i Babylon. Tydligen trivdes de i det toleranta riket, så hårt baktalat i Bibeln.

Esr 3:10 – Grunden till det nya templet har lagts. Det är mindre än Salomos tempel men vad gör det.

Esr 4 – GT är nästan uteslutande skriven på hebreiska. Det finns två undantag: Delar av Esra och Daniel skrevs på arameiska. Stycket i Esra verkar utgöras av brev till och från kung Artaxerxes i Babylon. A. I blev kung 465 f Kr, A. II 404 f Kr. – här avses förmodligen den förste.

Esr 6:15 – "Huset stod färdigt på den tredje dagen i månaden adar, under kung Dareios sjätte regeringsår."

Det första templet fanns 957–586 f Kr. Det andra templet stod färdigt 21 februari 515 f Kr, enligt uppgift ovan.

Israels Gud har åter ett hus. Känslan är återhållen glädje.

Esr 7 – Esra presenteras såsom ättling till Aron i sexton rakt nedstigande led, skriftlärd och omhuldad av såväl kungen i Babylon som Herren. Huruvida han skrivit boken med hans namn är omstritt.

Esr 8 – Oavsett vem som höll i pennan så är ung 1/3 av hans korta bok skriven i jag-form. Det vinner den på, även om innehållet inte är så spännande: Israeliter har gift sig med gudlösa infödingar, men nu skickas de fruarna och barnen bort, problemet löst.

Esr 10 – Ett återkommande grepp är dialoger mellan en ensam person och en stor eller mycket stor skara, som när Mose läxade upp Israels folk. Antar att det kändes bättre då än det gör idag.

10:12 Då svarade hela församlingen med hög röst:
»Vad du har sagt är det vår plikt att göra. 13 Men här
är mycket folk, det är regntid och vi orkar inte stanna
kvar här ute. Det är inte heller gjort på en dag eller
två, ty vi är många som har syndat i detta avseende.
+14 Låt därför våra ledare företräda församlingen. Och
låt alla i våra städer som har gift sig med främmande
kvinnor på bestämda tider infinna sig tillsammans med
de äldste och domarna i varje stad för att avvända vår
Guds glödande vrede mot oss för det vi gjort.«

Flera korta böcker på rad: Esra, Nehemja, Rut och Job.

Neh – Nehemja är också skriven i jag-form. Och det är en fullt fungerande och läsbar berättelse: I Babylon hör kungens munskänk om sin gamla hemstads som är brända ruiner. Han får lov att bege sig dit och material att laga muren med. Skurkar förekommer.

Reparationsarbetet beskrivs, och de många portarna och tornen med roliga namn: Fårporten, Fiskporten, Ugnstornet, Dyngporten, Källporten, Vattenporten, Hästporten, Mönstringsporten … Flera finns kvar än idag.

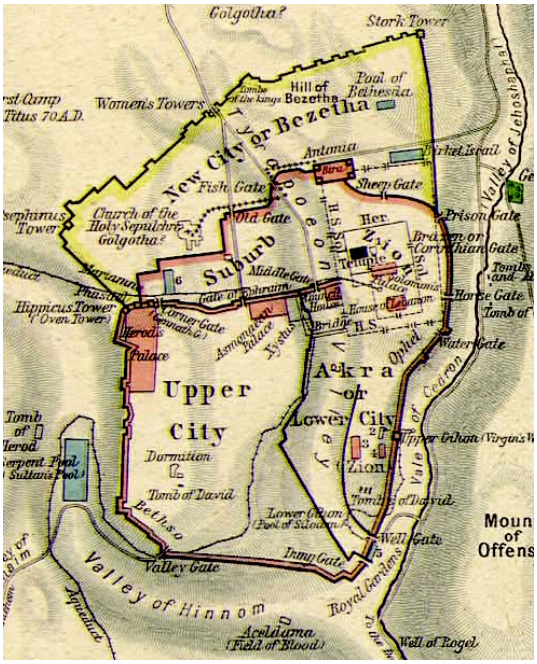

Neh 7 – En uppräkning av återvändande släkter, som summeras till 42 360 plus slavar, åsnor m.m. – Samma som i Esr 2. Tråkläsning, men det påminner om att Nehemja och Esra verkade samtidigt; den förre som världslig ledare, den senare som religiös.

Neh 12:17 - Ibland blir man påmind om vilka öden dessa texter haft, och hur märkvärdigt mycket som finns kvar. Nämligen när man hittar bitar som fallit bort och trots ofantlig möda hittills inte kunnat letas fram.

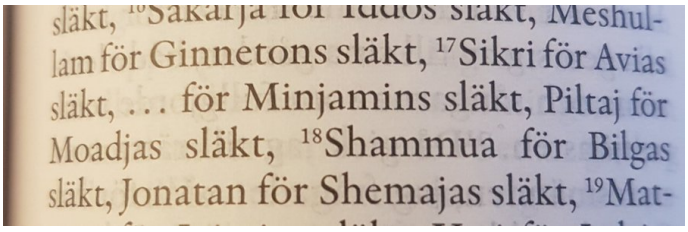
släkt, [16]Sakarja för Iddos släkt, Meshul-
lam för Ginnetons släkt, [17]Sikri för Avias
släkt, … för Minjamins släkt, Piltaj för
Moadjas släkt, [18]Shammua för Bilgas
släkt, Jonatan för Shemajas släkt, [19]Mat-

Neh 13 – Stadsmuren invigd! Nehemja far tillbaka till Babylon. Efter en tid tar han en titt på läget i Jerusalem, och voj voj – folk handlar på sabbaten, gifter sig hipp som happ, med mera. Nehemja skäller ut dem och ber om uppstramning.

Slut på Nehemja.

Ester – I B2k har varje bok ett litet förord, skrivet av kommissionen. Om Esters bok kan vi läsa att den är en sammahållen berättelse om en tid som GT annars sällan tar upp (vad gjorde man i den babyloniska fångenskapen?), och handlar om en kvinna. Dessutom är den kort.

Est 1 – "Det som här berättas tilldrog sig på Xerxes tid [486–465 fKr], den Xerxes som härskade över 127 provinser, från Indien ända till Kush [Sudan]". Här kan det förlovade landet täckas med tummen.

X. är mest känd för Thermopyle (taktisk vinst, strategisk förlust) och Salamis.

Est 1:8 – Xerxes är så modern att man gapar. Furstar från alla 127 provinserna visar han "sitt väldes rikedom och sin lysande kungliga prakt" - i ett halvår! Och sen en veckas fest på det: "Men det rådde inget dryckestvång"; folk fick dricka så mycket eller lite som de ville".

Est 1:20 – På festens sjunde dag var kungen "upprymd av vinet", jo jo. KJV:s "Kungens hjärta var muntert av vinet" verkar ligga närmare grundtexten men ingenstans står det "full som en kastrull".

Est 1 – Den "upprymde" kungen befaller drottning Vashti att visa sin skönhet för gästerna. Men det vill hon inte. Kungen generas inför inte bara sina gäster, utan hela riket. Ska kvinnor överallt nu göra som de vill? – Lösning: Drottningen får aldrig mer visa sig för kungen.

Est 2 – Sedan Vashti gjort sig omöjlig utses en ny förstahustru och drottning: Den judiska flickan Ester, som imponerar storligen, på haremsvakt, kung och alla. Hon får först genomgå en rejäl skönhetskur: Sex månader med myrraolja, sex månader med balsamolja och annat.

Est 3 – Någon blir sur på Esters far. Som straff ska alla judarna i riket dödas. Datum utses för förintelsen.

Est 4:14 – Esters far Mordokaj uppmanar sin dotter att göra något: "Kanske var det för en stund som denna du blev drottning".

Det där kan vara den bästa repliken, rent skönlitterärt, som jag hittills läst i GT.

Est 9 – Problemet löses – inga spoilers – och läget vänds till sin motsats. Israeliter över hela riket får slå tillbaka; de dödar 75 000.

Skurken hade låtit kasta lott, "pur", om när de skulle förintas. Istället firar judar än idag purimfesten på den dagen. I år [2022] är den 16–17 mars.

Esters bok uppfyllde alla förväntningar. Den är en sammanhängande berättelse med intriger och vändningar, den är välskriven, och den är inte längre än vad den behöver vara (inga släktträd!).

Min uppdaterade kortlista för bibelnyfikna: 1 Mos, Ester, något testamente, Apg.

Job – Nu kommer en kändis! Många av er känner till hans liv och dess dramatiska vändningar. Och om ni inte gör det, är det givetvis helt okej.

Job 1:1 – Gillar särskilt inledningen i engelska standardbibeln KJV: "There was a man in the land of Uz, whose name was Job; and that man was perfect and upright, and one that feared God, and eschewed evil." Job är gudfruktig och rik, har stora hjordar och stor familj.

Job 1:8 – På himmelsk APT skryter Herren om fine Job. "Åklagaren" svarar: Klart han gillar dig, så rik du har gjort honom. Men "sträck ut din hand" – förgör hjordar etc – så får du se!

"Åklagaren" skrivs i grundtexten "śāṭān" (markerad). Detta är Satans största roll hittills.

Job 1:13–18 – Olyckorna faller närmast parodiskt snabbt: Fyra budbärare berättar i mun på varann om Guds eld, bortrövade djur, alla dina barn har dött …

Jobs reaktion: Sorg, men klandra Herren? Icke! Ja, och så sliter han sönder sina kläder. Såklart.

Bokens tema är nu satt.

1:20 Då reste sig Job och rev sönder sin mantel
och skar av sitt hår. Han föll på knä +21 och sade:
»Naken kom jag ur min moders liv, naken
vänder jag åter. Herren gav och Herren tog,
lovat vare Herrens namn.«
1:22 Under allt detta syndade inte Job och
klandrade inte Gud.

Job 3 – Job klandrar som sagt inte Herren, men förbannar däremot den dag då han föddes. Och det är en gedigen, heltäckande förbannelse som får tre Michelinstjärnor direkt. Fyller ett kapitel.

Job – Tre vänner besöker Job. Hans elände har nu utökats med varbölder, så de först inte känner igen honom.

Det mesta av boken utgörs av deras dialog: Elifas, Bildad eller Sofar håller ett litet tal, som Job besvarar med ett tal.

Job 6:6 – "Men vem kan äta det fadda utan salt? Vad finns det för smak i slemörtens saft?"

Här är B2k närmare grundtexten, men KJV mycket bättre: "is there *any* taste in the white of an egg?"

Sanning!

Job 6:15 – "Ni är opålitliga som bäckar" har en helt annan klang i den arida mellanöstern än i exempelvis Sverige. Här har det aldrig blivit ett bevingat ord.

Job 9:13 – "För honom hukar Rahavs anhang"? Hos Karl XII står "de stolte herrar", KJV "the proud helpers".

Strong's har två spännande förslag: Ett havsmonster eller Egypten.

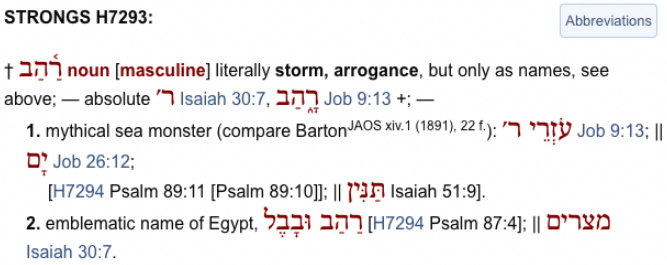

STRONGS H7293: Abbreviations

† רַ֫הַב **noun** [**masculine**] literally **storm, arrogance**, but only as names, see above; — absolute ר׳ Isaiah 30:7, רָ֑הַב Job 9:13 +; —

1. mythical sea monster (compare Barton[JAOS xiv.1 (1891), 22 f.]): עֹזְרֵי ר׳ Job 9:13; || יָם Job 26:12;

[H7294 Psalm 89:11 [Psalm 89:10]]; || תַּנִּין Isaiah 51:9].

2. emblematic name of Egypt, רַהַב וּבָבֶל [H7294 Psalm 87:4]; || מצרים Isaiah 30:7.

"Strong's concordance" är ett av flera fina verktyg som finns på Blue Letter Bible, en oersättlig källa för studier som denna. Här kan man bläddra mellan grundtexter och översättningar (inkl Septuagint och Vulgata såklart), slå upp ord, få kommentarer etc.

www.blueletterbible.org

Job 12:1 – De tre vännerna förklarar (mycket sammanfattat) att för den som lyder Herren går det väl. Job: "Ja visst, ni är ju så kloka, visheten dör nog ut med er!"

Bitande ironi är inte så vanlig i GT, och har därför desto större effekt när den väl används.

Job 18:15 – Bildad om den gudlöses öde: "Lilit intar hans hem." B2k är den enda översättning jag sett, inkl grundtexten, som har med Lilit här.

Här är hon en ökendemon av mesopotamisk import. Senare togs hon upp i många och helt andra historier där hon är Adams första fru m.m.

Job – Elifas, Bildad eller Sofar tar ideligen upp de gudlösas straff och gudfruktigas belöningar, och får svar på tal av Job som ifrågasätter Herrens vishet och mest av allt vill veta vad han gjort för fel. Så håller det på. Det är välskrivet men något enahanda i längden.

Job 34 – Den unge Elihu har hittills låtit de gamle tala. Men sedan ingen kunnat belägga Job med lögn, tar han till orda, och det med besked. Flera verser saknas i B2k, "Text går ej att översätta". Jag vet inte var K12, KJV m.fl. hittat sitt.

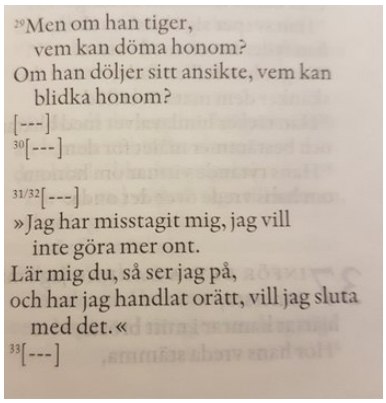

29 Men om han tiger,
vem kan döma honom?
Om han döljer sitt ansikte, vem kan
blidka honom?
[---]
30 [---]
31/32 [---]
»Jag har misstagit mig, jag vill
inte göra mer ont.
Lär mig du, så ser jag på,
och har jag handlat orätt, vill jag sluta
med det.«
33 [---]

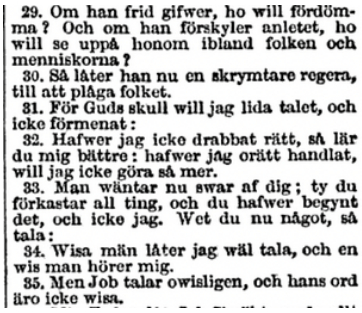

29. Om han frid gifwer, ho will fördöma? Och om han förskyler anletet, ho will se uppå honom ibland folken och menniskorna?
30. Så låter han nu en skrymtare regera, till att plåga folket.
31. För Guds skull will jag lida talet, och icke förmenat:
32. Hafwer jag icke drabbat rätt, så lär du mig bättre: hafwer jag orätt handlat, will jag icke göra så mer.
33. Man wäntar nu swar af dig; ty du förkastar all ting, och du hafwer begynt det, och icke jag. Wet du nu något, så tala:
34. Wisa män låter jag wäl tala, och en wis man hörer mig.
35. Men Job talar owisligen, och hans ord äro icke wisa.

Job 34:29 When he giveth quietness, who then can make trouble? and when he hideth *his* face, who then can behold him? whether *it be done* against a nation, or against a man only:

Job 34:30 That the hypocrite reign not, lest the people be ensnared.

Job 34:31 Surely it is meet to be said unto God, I have borne *chastisement*, I will not offend *any more*:

Job 34:32 *That which* I see not teach thou me: if I have done iniquity, I will do no more.

Job 34:33 *Should it be* according to thy mind? he will recompense it, whether thou refuse, or whether thou choose; and not I: therefore speak what thou knowest.

Job 34:34 Let men of understanding tell me, and let a wise man hearken unto me.

Job 34:35 Job hath spoken without knowledge, and his words *were* without wisdom.

Job 38 – Herren svarar till slut Job. Och det är inga milda ord som synes. Och inte ens Han drar sig för drypande ironier: "Du vet säkert, du var nog född redan då, du som har levat så länge!"

+38 1 Herren svarade Job ur stormen:
38:2 Vem är du som höljer min visa plan i mörker med ord utan förnuft?
+3 Gör dig redo, var en man, ge mig besked när jag frågar!
38:4 + Var var du när jag lade jordens grund? Låt höra, om du vet och kan!
5 Vem bestämde dess mått? Det vet du nog! Vem spände mätsnöret över den?
6 Var fick dess grundvalar fäste, vem lade dess hörnsten,
+7 medan alla morgonens stjärnor sjöng och gudasönerna jublade?

Job 38 – Herrens beskrivning av sina färdigheter kan illustreras med jord och himmelsmaskineri så som man kunde föreställa sig dem vid den här tiden. En platt jord förutsätts ("dess hörnsten" m.m.), även om många visste bättre redan då.

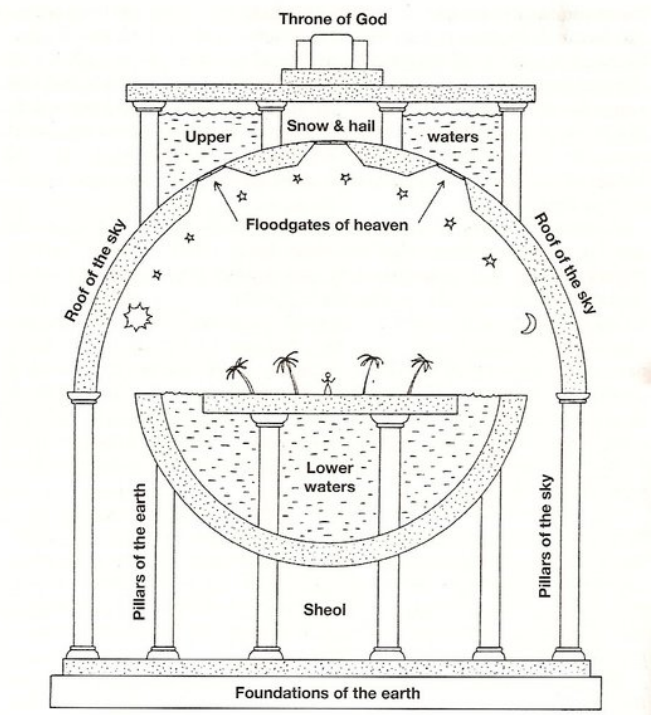

Biblical and ancient Near Eastern worldview. ***Source***: Alan P. Dickin, *On a Faraway Day . . . : A New View of Genesis in Ancient Mesopotamia* (Columbus, GA: Brentwood Christian Press, 2002), 122. Used by permission of the author.

Job 39–40: Job har bett att få tala med Herren. Nu har han fått svar på tal. Hans reaktion är nog så mänsklig.

+39:34 Herren svarade Job:

+ 39:35 Du som tvistar med den Väldige, rätta mig nu, och svara på detta, du som klandrar Gud!

Jobs svar

39:36 Job svarade Herren:

+ 39:37 Jag är så liten, vad kan jag svara dig? Jag sätter handen för munnen.

38 Gång på gång har jag talat, nu säger jag inte mer.

40 1 Herren svarade Job ur stormen:

+ 40:2 Gör dig redo, var en man, ge mig besked när jag frågar.

Job 40 – Jag vill inte undanhålla publiken Herrens kostbara beskrivning av Behemoth (Karl XII). Vad är det? Ett mytiskt jättemonster, en sauropod eller en flodhäst?

Här illustrerad av Blake med sin marina motsvarighet Leviathan, vars beskrivning följer.

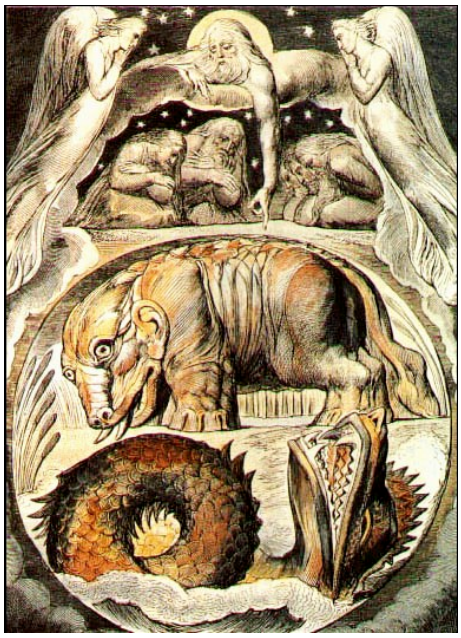

10. Si, Behemoth, den jag bredwid dig gjort hafwer, han skall äta hö såsom en oxe.
11. Si, hans kraft är uti hans länder, och hans förmåga i hans buks nafle.
12. Hans stjert sträcker sig ut såsom en ceder; hans hemliga tings senor äro förwicklade.
13. Hans ben äro såsom kopparrör; hans benläggar såsom jernstafrar.
14. Han är begynnelsen af Guds wägar: den honom gjort hafwer, han öfwerfaller honom med sitt swärd.
15. Bergen bära honom gräs, och alla wilddjur spela der.
16. Han ligger i skuggan fördold, i rör och i träck.
17. Busken öfwertäcker honom med sin skugga, och pilträd wid bäckar öfwertäcka honom.
18. Si, han uppslukar strömmen, och grufwar sig intet; han låter sig tycka, att han will uttömma Jordan med sin mun.
19. Likwäl griper man honom med sina egna ögon, och med snöre genomborrar man honom hans näsa.

Job 40-41 – Efter landmonstret Behemoth kommer havs-d:o Leviathan. Ett mytiskt odjur, ett utdött djur (ichthyosaur, mosasaur?), en haj eller val? Har inte med hela beskrivningen. Gillar särskilt att man tagit med hans nysningar (i B2k mesigare "fnysningar").

20. Kan du draga leviathan med en krok, och fatta hans tunga med ett snöre?
21. Kan du sätta honom en ring i näsan, och borra honom hans kindben igenom med en syl?
22. Menar du att han skall mycket bedjas före, eller smeka dig?
23. Menar du att du kan göra ett förbund med honom, att du må hafwa honom till en träl ewinnerligen?
24. Kan du spela med honom såsom med en fogel; eller binda honom för dina pigor?
25. Menar du att sällskapet skola skära honom sönder, att han blifwer utdelad ibland köpmännerna?
26. Kan du fylla en not med hans hud, och någon fiskaryssja med hans hufwud?
27. När du kommer din hand wid honom, så kom ihåg att det en strid är, den du icke uthålla kan.
28. Si, hans hopp skall fela honom, och han skall uppenbarligen fördrifwen warda.

41. CAPITLET.

Leviathan beskrifwes.

INGEN är så dristig, att han honom uppwäcka tör: ho är då den, som för mig bestå kan?
2. Ho hafwer något gifwit mig tillförne, att jag må honom det wedergälla? Mitt är allt det under hela himmelen är.
3. Jag will icke förtiga hans kraft; ej heller hans magt, eller huru wälskapad han är.
4. Ho kan upptäcka honom hans klädе? Eller ho tör wågat, att fatta honom i tänderna?
5. Ho kan öppna hans anletes kindben? Förskräckliga stå hans tänder allt omkring.
6. Hans fjäll äro likasom sköldar sammanfästade hwar i annan.
7. Det ena hänger in i det andra, så att wädret icke går deremellan:
8. Det hänger hwar i annan; och de hålla sig tillsammans, så att de icke kunna skiljas åt.
9. Hans nysande är såsom ett glimmande ljus; hans ögon äro såsom morgonrodnans ögonhwarf.

Job 42 – Job svarar, förkrossad, Herren: "Ja, jag har talat om det jag inte begriper […] Förr hade jag bara hört om dig, nu har jag sett dig med egna ögon. Jag är tillintetgjord och ångrar mig, i stoft och aska."

Job 42 – De tre vännerna (och unge Elihu, får man förmoda) har pratat strunt, enligt Herren, och skälls ut efter noter. Som straff ska de lämna in sju tjurar och sju baggar "som brännoffer för er själva" – ni bränner dem, på det att jag inte bränner er.

Job 42:10 – Nu är det slut med Herrens … Jag menar Åklagarens spel: "När Job bad för sina vänner återupprättade Herren honom och gav honom dubbelt så mycket som han hade ägt förut", och "Herren välsignade slutet av Jobs levnad mer än dess början".

Så gick det för Job!

Job 42:13 – Job fick sju söner och tre döttrar. Och för första gången får flickorna mer uppmärksamhet än pojkarna; de fick rentav ärva. Deras namn är Jemima, Kezia och Keren Happuch. I B2k översätts de, ovanligt nog; där heter de Lillduvan, Kanelblomman och Sminkdosan.

Job 42:16 – "Job levde sedan 140 år till [hur gammal han var när boken börjar nämns aldrig] och fick se barn och barnbarn i fyra led. Så dog Job, gammal och mätt av år."

Slut på Jobs bok.

Psaltaren är inte som de böcker jag hittills läst. Det är, som hörs på namnet, en samling av psalmer, dvs sånger och böner. Hur de gamla israeliterna använde dem är oklart; en del sjöngs nog, andra kan ha lästs högt, i grupp eller enskilt.

Förresten kommer ordet "psalm" från grekiska: "psállein", knäppa på strängar, efter det ackompanjemang som en del av dem fick.

När man läser NT kan man ofta ha anledning att bläddra till Psaltaren. Kristenheten har letat upp en mängd ställen som man uppfattar som profetior av Jesu liv och verk. Det kan vara svårt att inse, när man läser psalmer som förefaller att handla om helt andra ting.

En intressant detalj är att flera psalmer har sina författare angivna. T.ex. tillskrivs nästan hälften kung David. Hur säkra de uppgifterna nu är …

Ps 1 – Nu kör vi! "Lycklig den som inte följer de gudlösa/inte går syndares väg/eller sitter bland hädare/utan har sin lust i Herrens lag/och läser den dag och natt." Och så vidare …

Ps 2 – Redan här har vi profeterande om Messias, om man nu identifierar honom som Jesus eller inte: "[Herren:] 'Jag har invigt min konung på Sion, mitt heliga berg.' […] 'Du är min son, jag har fött dig i dag. Be mig, så ger jag dig folken som arv och hela jorden som egendom.'"

Ps 4 – Jämförde med Karl XII:s översättning. Ordet "sela" finns inte med i B2k. Av sammanhanget förstås att de är någon sorts anvisning vid framförandet, som t ex "här faller kören in". Det är ett av rätt många ord i Bibeln som vi inte vet vad de betyder.

en.wikipedia.org/wiki/Selah

4. PSALMEN.

Emot fåfänglighets barn.

EN psalm Davids, till att föresjunga på strängaspel.

2. Hör mig, när jag ropar, min rättfärdighets Gud: du som tröstar mig i ångest, war mig nådelig, och hör min bön.

3. I herrar, huru länge skall min ära skämd warda? Hwi hafwen I fåfänglighéten så kär, och älsken lögnen? Sela.

4. Besinner dock, att Herren förer sina heliga underligen: Herren hörer, när jag åkallar honom.

5. Warden I wrede, så synder icke: taler med edert hjerta på edra sängar, och bider. Sela.

6. Offrer rättfärdighet, och tröster uppå Herran.

7. Många säga: Huru skulle den wisa oss hwad godt är? Men upplyft, Herre, öfwer oss ditt ansigtes ljus.

8. Du fröjdar mitt hjerta, ändock de andre mycket win och korn hafwa.

9. Jag ligger och sofwer allstinges i frid; ty allena du, Herre, hjelper mig, att jag må säker bo.

Ps 7 – "En klagosång av David, som han sjöng till Herren med anledning av benjaminiten Kush." Om denne Kush vet vi ingenting. Av sammanhanget kan man anta att han arbetade under Saul när denne förföljde David.

Jag slår upp en del psalmer, fraser eller ord som ser intressanta ut, och håller ett öga på listor med psaltar-psalmer. Antar att jag missar ett och annat … Men det är ingen komplett annotering det här.

Ps 7 – "Han gräver en grop och gör den djup men faller i egen fälla" – talesättet "den som gräver en grop åt andra faller ofta själv däri" har över tvåtusen år gamla rötter. Lär även finnas med i Ordspråksboken, som kommer efter Psaltaren.

Sion nämns ibland som symbol för Jerusalem, det heliga landet, "sionism" m m. Vad är det?

Sion är en av Jerusalems kullar. Där fanns en fästning som David erövrade och blev centrum i hans Jerusalem. Det var då; sedan länge ligger Sion utanför stadsmuren. Templen byggdes på Moria.

Ps 17 – Karl XII:s "underliga" ser underligt ut. Eftersom det ordet har skiftat betydelse sen 1700-talet används numera "underbara" som bättre återger originalet.

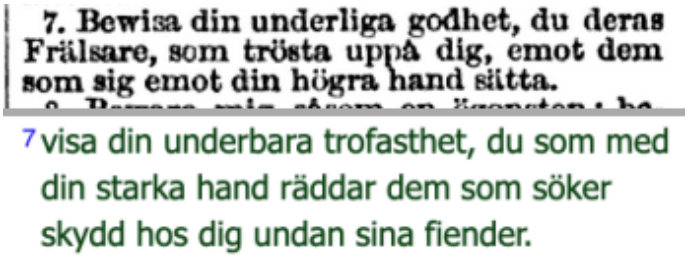
7. Bewisa din underliga godhet, du deras Frälsare, som trösta uppå dig, emot dem som sig emot din högra hand sätta.

7 visa din underbara trofasthet, du som med
din starka hand räddar dem som söker
skydd hos dig undan sina fiender.

Ps 22 – "Eli, Eli, lama sabachthani?" Detta ska även en hedning känna igen. För det var första versen i psalm 22, tillskriven David, som Jesus citerade på korset: "Min Gud, min Gud, varför har du övergivit mig?"

Ps 22:18 – "Jag kan räkna varje ben i min kropp" – Här är en lurig en som man lätt kan missa. Poängen är, enligt en kristen tolkning, att efter Jesu död slog man inte sönder benen i hans kropp. Detta kan alltså ses som en sån där Messias-profetia.

Ps 22:19 – "De delar mina plagg emellan sig/de kastar lott om mina kläder" – Den här var enklare: En profetia, eller var det nu är, som uppfylldes vid korset.

Ps 23:1 – Den här är också välkänd: "Herren är min herde, ingenting skall fattas mig." Åtminstone i den version som står hos Karl XII och i 1917 års översättning: "Herren är min herde, mig skall intet fattas". Ett bra exempel på hur äldre formuleringar lever kvar.

Sebaot: Betyder "härskaror". Användes ursprungligen i frasen "Jahve aelohe sebaot" som betyder "Jahve, härskarornas Gud". Skarorna syftar kanske på israeliternas armé, eller änglarnas skara, eller något annat. Men "Herren Sebaot" betyder alltså "härskarornas Herre".

Ps 26:2 – "Granska mig, Herre, och pröva mig/rannsaka hjärta och njurar!" Njurar..? Jomen!

GT nämner ofta njurarna. Där ansågs nämligen temperament, känslor, klokhet, kraft och vishet sitta. Nämns ofta tillsammans med hjärtat. Här en fin träff i PubMed:

pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/16267151/

2 Mos 29:13 Fettet kring inälvorna, stora leverloben och båda **njurarna** med deras fett skall du bränna på altaret.

2 Mos 29:22 Tag det feta på baggen, fettsvansen, fettet kring inälvorna, stora leverloben och båda **njurarna** med deras fett och högra låret, ty detta är prästvigningsbaggen,

3 Mos 3:4 de båda **njurarna** med ländfettet samt stora leverloben, som han tar ut tillsammans med **njurarna**.

3 Mos 3:10 de båda **njurarna** med ländfettet samt stora leverloben, som han tar ut tillsammans med **njurarna**.

3 Mos 3:15 de båda **njurarna** med ländfettet samt stora leverloben, som han tar ut tillsammans med **njurarna**.

3 Mos 4:9 de båda **njurarna** med ländfettet samt stora leverloben, som han tar ut tillsammans med **njurarna**,

3 Mos 7:4 de båda **njurarna** med ländfettet samt stora leverloben, som tas ut tillsammans med **njurarna**.

3 Mos 8:16 Och Mose tog allt fettet kring inälvorna, stora leverloben och de båda **njurarna** med deras fett och brände detta på altaret.

3 Mos 8:25 Han tog fettet, fettsvansen, allt fettet kring inälvorna, stora leverloben, de båda **njurarna** med deras fett och högra låret.

3 Mos 9:10 Och syndoffrets fett, **njurarna** och stora leverloben brände han på altaret, så som Herren hade befallt Mose.

3 Mos 9:19 Fettstyckena från tjuren och baggen, fettsvansen, fettet som täcker inälvorna, **njurarna** och stora leverloben,

Jer 17:10 Jag, Herren, rannsakar hjärtat
och prövar **njurarna**
och lönar var och en för vad han gjort,
så som hans gärningar förtjänar.

Ps 26:5 – "Jag hatar de ondas skara/och sitter inte i lag med gudlösa män." På tal om Messias-profetior, det där låter inte som "What would Jesus do". Hur förklara? Tja, man kan fundera ut att David syftade på deltagande, medan Jesus närvarade bland sina syndare som en läkare.

Ps 34 – Intressant titel: "Av David, när han spelade vansinnig inför Avimelek, som drev bort honom." När David flydde undan Saul spelade han ett tag galen inför kung Akish och hans folk (1 Sam 21:13). Prästen Avimelek förekommer i episoden men utan något "tokspel".

Ps 34 är ett s k akrostikon: Tar man första bokstaven i varje rad kan man få ett ord, namn, en mening … Eller som här i Psaltaren, det hebreiska alfabetet – ett abecedarius. Flera av Psaltarens psalmer är akrostiska.

Psaltaren består av 150 psalmer. De yngsta är från ca 300 f Kr, då vad som nog längre varit en "levande" samling koagulerade till vad vi har än idag. Fast ännu långt senare fanns andra "psaltare". Som denna, med 40 "masoretiska" psalmer och några "nya".

en.wikipedia.org/wiki/The_Great_Psalms_Scroll

"Masoretisk" … Jag ska inte grotta ner mig i biblisk källkritik (med ordet i dess ursprungliga betydelse), men här har ni lite om den judiska "standardbibeln". Fortsätt gärna läsa om Septuaginta, den äldsta bevarade grekiska översättningen av GT.

sv.wikipedia.org/wiki/Masoretiska_bibeltexten

Ps 37:25 – Lite framgångsteologi: "Ung har jag varit, gammal är jag/men aldrig såg jag den rättfärdige övergiven/eller hans barn tigga om bröd." Hur gammal är du egentligen, vill man fråga …

Psaltaren är indelad i fem "böcker". Det gjordes nog för att spegla de fem Moseböckerna. Det finns inga tematiska likheter el dyl mellan psalmerna i resp bok.

Psalm 42 och 43 är så lika att de ofta slås ihop.

Ps 42 och några framåt anges skrivna "av [till?] Korachs ättlingar". Korach nämns i 4 Mos 16 där han försökte göra uppror mot Mose och Aron. Osäker på kopplingen till psalmernas innehåll.

Ps 51 – Att läsa rätt upp och ner funkar nog sämst för sådana här texter. Det finns väldigt mycket mer att bena i om man känner för det. Här är en analys från Kärnbibeln, en pågående översättning som verkar tämligen gammalkristen, men noggrann.

www.karnbibeln.se/las/?b=19#208

STRUKTUR: Psalmen är formad som en kiasm med två huvudstycken:

Del 1
A Utplåna mina överträdelser, vers 3
B Tvätta mig – rena mig, vers 4
C Jag vet, vers 5
D Jag har syndat, vers 6a
E Du är rättfärdig, vers 6b
D´ ... i synd, vers 7
C´ … så jag förstår, vers 8
B´ Rena mig – tvätta mig, vers 9
A´ Utplåna min skuld, vers 10-11

Del 2
A Rent hjärta – ståndaktig ande, vers 12
B Förkasta inte – ta inte, vers 13
C Din frälsning, vers 14
D Jag ska undervisa om dina vägar, vers 15
C´ … min frälsnings Gud, vers 16
B´ Inte behag, inte tillfredställelse, vers 18
A´ Bruten ande – krossat hjärta, vers 19

Det går också att se ett linjärt mönster:
1. Bön om nåd, vers 3-4
2. Bekännelse, vers 5-8
3. Vädjan, vers 9-14
4. Löfte, vers 15-17
5. Avslutande ord, vers 18-19
6. Bön för Sion, vers 20-21

Ps 54 – Vare sig de är skrivna av David eller inte så blir det mer spännande när psalmer anknyter till tidigare händelser. Som när han i 1 Sam 23:15 har Sauls trupper efter sig; var det då och där han diktade detta?

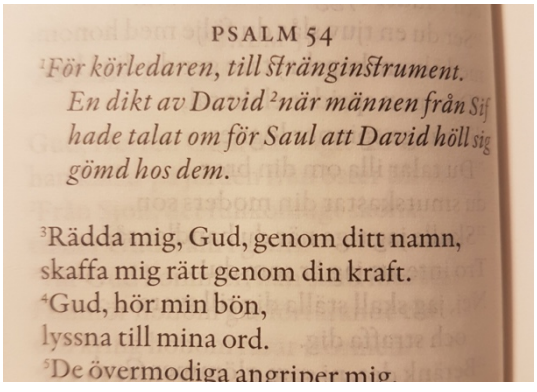

PSALM 54

För körledaren, till stränginstrument. En dikt av David när männen från Sif hade talat om för Saul att David höll sig gömd hos dem.

Rädda mig, Gud, genom ditt namn,
skaffa mig rätt genom din kraft.
Gud, hör min bön,
lyssna till mina ord.
De övermodiga angriper mig.

Ps 55 – Vet inte vilka utmaningar folk tänker sig att Bibelöversättare får kämpa med. Men vad sägs om en psalm på 24 verser som "innehåller fem hebreiska ord som bara förekommer här i hela GT, fyra andra ord har en osäker rot och tio rader är svårtydda"?

Ps 55 – David förföljs av fd vännen Saul: "Om jag smädades av en fiende,då kunde jag bära det/om jag förnedrades av en ovän, då kunde jag dra mig undan/men du är ju min like, min vän och min förtrogne/vi gladdes åt att gå sida vid sida i skaran i Guds hus."

Ps 56 – Ett exempel på hur mycket som som kan finnas bakom till synes oskyldiga formuleringar i vanliga rätt-upp-och-ner-biblar. Från B2k, Kärnbibeln, KJV samt Strong's.

Psalm 56

+56 1 För körledaren. Ett kväde av David när filisteerna hade gripit honom i Gat.

"Den stumma duvan i fjärran." Av (för) David, en Michtam (en inristad, guldpläterad skrift värd att bevaras) av (för) David.

[Betydelsen av det hebreiska ordet "Michtam" är oviss. Ordet används i titeln här och i följande psalmer: Ps 16:1; 57:1; 58:1; 59:1; 60:1. I Jes 38:9 används det snarlika ordet "michtav" om den sång som Juda kung Hiskia skrev när han hade varit sjuk och blivit frisk igen. I 2 Mos 39:30 används det ordet också om att "skriva en guldgraverad skrift". Det finns även andra likartade hebreiska ord som betyder "något dolt" och "guld". Den grekiska översättningen Septuaginta från ca 200 f.Kr översätter med "inskription i sten" vilket tyder på att det var en av huvudtolkningarna då. Allt detta sammanfattat gör att psalmen har kallats en dyrbar guldpsalm, kan ha dolda element och beskriver något som är värt att gravera in för all framtid.]

Supplication for Deliverance and Grateful Trust in God.

Psa 56:1 ¶ [[To the chief Musician upon Jonathelemrechokim, Michtam of David, when the Philistines took him in Gath.]] Be merciful unto me, O God: for man would swallow me up; he fighting daily oppresseth me.

I. michtam
  A. a technical term found in psalm titles
  B. meaning uncertain

Ps 58 – "De liknar en kobra som gör sig döv/och inte hör ormtjusaren" – Att ormar skulle vara döva är en gammal myt. Ljud som går genom marken tas upp alldeles utmärkt via käkbenet, och de har även en viss hörsel genom luften s a s.

Ps 64 – "Gud" är översättning för "Elohim", "Herren" av "Jahve". En sån där detalj som man missar så lätt som ingenting men som lärde fascinerats storligen av genom åren.

64 1 För körledaren. En psalm av David.
64:2 Hör mig, Gud, när jag klagar, rädda mig, fienden fyller mig med skräck!
3 Göm mig för de ondas hop, för skocken av ogärningsmän.
+4 De vässar sina tungor som svärd, de siktar med skarpa ord som pilar
5 för att skjuta den oskyldige ur bakhåll – plötsligt skjuter de, utan att tveka.
+6 De eggar varandra, de rabblar förbannelser, de gillrar snaror och säger:
»Ingen ser det.«
+7 De tänker ut ogärningar men döljer vad de tänkt ut – en avgrund är människans hjärta.
+8 Men Gud skjuter sin pil, den träffar dem plötsligt.
+9 Deras tunga får dem på fall, alla som ser det förfäras.
10 Alla människor grips av fruktan, de förkunnar Guds verk, de besinnar vad han har gjort.
11 Den rättfärdige gläder sig över Herren och tar sin tillflykt till honom. De redbara prisar sig lyckliga.

Ps 68 – "När den Väldige skingrade kungarna föll det snö på Salmon" – Salmon är ett berg, beläget i det torra Samarien. Snö där är en stor märkvärdighet, något som i princip aldrig inträffar; ett uttryck i klass med "when Hell freezes over" (som vi vet inte lirar med Dante).

Psalm 75! Vad är det? Det är hälften av Psaltarens psalmer, det. Den bok hittills som lämpat sig sämst för sträckläsning, ty den är seg.

"Vad är det?" må vara mindre bekant i våra dagar. För några generationer sedan var frasen inpräntad i varenda bondpojk. För det är det ständiga omkvädet i Luthers katekes, som folk läste omsorgsfullt långt före 1848.

Andra budet

Du skall icke missbruka Herrens, din Guds, namn, ty Herren skall icke låta den bliva ostraffad, som missbrukar hans namn.

Vad är det?

Vi skola frukta och älska Gud,
så att vi icke bruka hans namn till onda önskningar, svordom, vidskepelse, lögn och bedrägeri,
utan åkalla det i all nöd, bedja, tacka och lova.

Tredje budet

Tänk på vilodagen, så att du helgar den.

Vad är det?

Vi skola frukta och älska Gud,
så att vi icke förakta predikan och Guds ord,
utan hålla det heligt, gärna höra och lära det.

Fjärde budet

Ps 78 – Nu kommer en bamsing … "Denna långa psalm är unik. Den kan ses som en återberättelse av Israels historia, men samtidigt är den utformad för att undervisa om kostnaden för vad olydnad innebär." – Kärnbibeln

www.karnbibeln.se/las/?b=19#290

Ps 82 – "Gud står i gudaförsamlingen, i gudarnas krets håller han dom" – Här står det verkligen om många gudar, som Jahves kolleger. "Den Högstes söner" kallas de också – vem är "den Högste"?

Ps 96 – Hittills har det varit få psalmer som, ur mitt fåkunniga perspektiv, sett ut som sånger. Den här är ett undantag. Som vanligt är den snäppet bättre hos Karl XII, om än inte lika sångbar.

96:1 + Sjung till Herrens ära, sjung en ny sång, sjung till Herrens ära, hela världen!
2 Sjung till Herrens ära, prisa hans namn, ropa ut hans seger dag efter dag!
3 Förkunna hans ära bland folken, bland alla människor hans under!
+4 Ty stor är Herren, högt är han prisad, värd att frukta mer än alla gudar.
5 Folkens alla gudar är avgudar, men Herren har gjort himlen.
6 Han omges av prakt och glans, av makt och härlighet i sitt tempel.

SJUNGER Herranom en ny wisa; sjunger Herranom all werlden.
2. Sjunger Herranom, och lofwer hans namn; prediker den ena dagen efter den andra hans salighet.
3. Förtäljer ibland hedningarne hans ära, ibland alla folk hans under.
4. Ty Herren är stor, och högt prisandes, underlig öfwer alla gudar.

Ps 96 – Mot slutet blir den lite … Speciell. Fortfarande bäst hos Karl XII.

11. Himmelen fröjde sig, och jorden ware glad: hafwet fräse, och hwad deruti är.
12. Marken ware glad, och allt det derpå är, och låter alla träd i skogen fröjda sig,

Ps 98 - "En psalm."

PSALM 98

1 *En psalm.*

Sjung till Herrens ära, sjung en ny sång,
ty han har gjort underbara ting.
Han vann seger med sin starka hand,
med sin heliga arm

Ps 100 – I tredje versen står verkligen "fosterfår"; "vi är hans, hans folk, fåren i hans hjord" i B2k.

Notera den gamla dativböjningen "Herranom". Den används sällan nu för tiden. Ett undantag är lag, böjt till lagom.

100. PSALMEN.

Tacksägelse för Guds välgerningar.

EN tackpsalm. Fröjdens Herranom, all werlden.
2. Tjener Herran med fröjd; kommer för hans ansigte med glädskap.
3. Förnimmer, att Herren är Gud; han hafwer gjort oss, och icke wi sjelfwa, till sitt folk, och till sina fosterfår.
4. Går in i hans portar med tackande, uti hans gårdar med lofwande: tacker honom, lofwer hans namn.
5. Ty Herren är god, och hans nåd warar ewinnerligen, och hans sanning ifrån slägte till slägte.

Ps 101 – I Karl XII:s kallas den "Regements spegel". "Spegel" är ett gammalt ord för handbok; en regements-spegel skulle alltså, så vitt jag förstår och kunnat få fram, vara en handbok i exercis och andra militära ting. En psalm för krigare..?

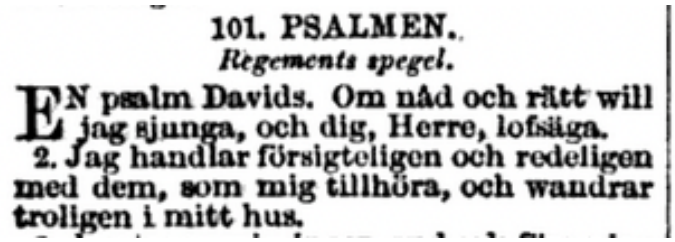

101. PSALMEN.

Regements spegel.

EN psalm Davids. Om nåd och rätt will jag sjunga, och dig, Herre, lofsäga.
2. Jag handlar försigteligen och redeligen med dem, som mig tillhöra, och wandrar troligen i mitt hus.

Psalm 106 är den sista i Psaltarens fjärde och sista bok. 44 psalmer kvar … Av de GT-böcker jag hittills läst lämpar sig Psaltaren avgjort sämst för sträckläsning. Som jag kanske nämnt. Men jag nämner det gärna igen.

Ps 107 – Kärnbibeln berättar om en fascinerande detalj i denna psalm. "Det var något med dessa verser" – spännande! Även om verserna i sig ser precis ut som alla andra verser i alla andra psalmer …

I den hebreiska texten finns ett inverterat *Nun* (נ) i marginalen på sju verser, se vers 21□26 och vers 40. Det var något med dessa verser som gjorde att skrivarna som kopierade texten markerade dessa verser. Bara på ett ställe till i Bibeln används detta tecken och det är i 4 Mos 10:34□35. Där tolkar många rabbiner att det stycket (där arken går före folket) kommer att få sin uppfyllelse när Messias kommer tillbaka. Applicerar vi denna messianska tolkning även här, är det intressant att just vers 23□26 anspelar på Jona, och hur Jesus nämner om sin död och uppståndelse som just Jona tecken, se Matt 12:39.

21 De skall tacka Herren för hans godhet,
hans underbara gärningar mot människor,
+22 de skall frambära tackoffer och berätta om
hans verk med jubel.
+ Andra for på skepp över havet och drev
107:
23 handel på de stora vattnen.
24 De såg Herrens verk, hans under i havets
djup.
+25 Han befallde, och en storm blåste upp, som
fick vågorna att gå höga.
26 De kastades mot himlen och mot djupen,
modet svek dem i faran.

39 Om de blir få och tyngs ner av förtryck, av
olycka och bekymmer,
40 öser han förakt över furstarna och leder
dem vilse i väglös ödemark.

Ps 108 – Hopsatt av verser från Ps 57 och 60. Fast återanvänt material är ju inget nytt. Och fina formuleringar som "Moab är mitt tvättfat" håller för en repris.

Ps 110 – Citeras hela 27 gånger i NT, mer än någon annan psalm. Dess profetiska kraft mer än antyds i rubriken i Karl XII; den finns naturligtvis inte med i originalet.

110. PSALMEN.

Christi trefaldiga embete.

EN psalm Davids. Herren sade till min Herre: Sätt dig på min högra hand, till dess jag lägger dina fiender till din fotapall.

2. Herren skall sända ditt rikes spira utaf Zion: war rådande ibland dina fiender.

3. Efter din seger skall ditt folk wälwiljeligen offra dig i helig prydning: dina barn warda dig födde såsom daggen af morgonrodnaden.

4. Herren hafwer swurit, och honom skall det intet ångra: du är en prest ewinnerligen, efter Melchisedechs sätt.

5. Herren på din högra hand skall slå konungar i sin wredes tid.

6. Han skall dömma ibland hedningarne: han skall göra stora slagtningar: han skall sönderkrossa hufwudet öfwer stora land.

7. Han skall dricka af bäcken på wägen; derföre skall han upphäfwa hufwudet.

Ps 111 – Ännu ett exempel på hur mycket godis som inte antyds i bibeltexten B2k. Denna "halleluja-psalm" är alfabetisk, dvs verserna innehåller ord som, om det varit på svenska, börjar på a, b, c …

www.karnbibeln.se/las/?b=19#394

א – Alef, ב – Bet

Av hela mitt hjärta **vill jag** tacka Herren,
tillsammans med dem som lever rätt (lever helhjärtat för Gud), i församlingen [vill jag tacka honom].

[Ordet "vill jag" börjar på den första hebreiska bokstaven *Alef*, det förstärker att det första och viktigaste beslutet vi kan göra är att prisa och böja oss inför Gud. Frasen "tillsammans med" börjar på bokstaven *Bet* som avbildar ett hus och symboliserar hem och gemenskap. Ordet och bokstaven förstärker hur viktig gemenskapen med andra troende är då vi tillsammans får tacka och lovprisa Gud.]

ג – Gimel, ד – Dalet

[2] Det Herren gör är **mäktigt** (stort, går inte att jämföra, sker ibland på ett oväntat sätt),
det **studeras** (ett sökande som leder till mer och mer förståelse) av alla de som älskar det han gör.

[Ordet "mäktigt" börjar på bokstaven *Dalet* och "studeras" med *Gimel*.]

Kan detta ha med uttrycket "yada, yada" att göra? "Yada" är hebreiska och betyder "kasta" eller "skjuta", med div associationer.

Outline of Biblical Usage [?]

- I. to throw, shoot, cast
  - A. (Qal) to shoot (arrows)
  - B. (Piel) to cast, cast down, throw down
  - C. (Hiphil)
    - i. to give thanks,, laud, praise
    - ii. to confess, confess (the name of God)
  - D. (Hithpael)
    - i. to confess (sin)
    - ii. to give thanks

Strong's Definitions [?] (Strong's Definitions Legend)

יָדָה yâdâh, yaw-daw'; a primitive root; used only as denominative from H3027; literally, to use (i.e. hold out) the hand; physically, to throw (a stone, an arrow) at or away; especially to revere or worship (with extended hands); intensively, to bemoan (by wringing the hands):—cast (out), (make) confess(-ion), praise, shoot, (give) thank(-ful, -s, -sgiving).

Ps 114 – "Berg, varför hoppar ni som baggar, och ni höjder som lamm?" – Bra fråga.

I K12 är bergen lamm och höjderna "unga får", men i KJV är ordningen återställd. Klart att bergen ska vara större djur än höjderna.

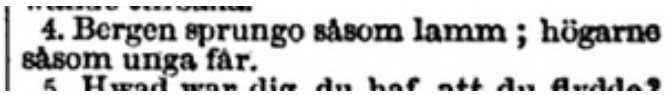
4. Bergen sprungo såsom lamm; högarne
såsom unga får.

Ye mountains, *that* ye skipped like rams; *and* ye little hills, like lambs?

Just nu är jag inne bland de s.k. egyptiska hallel, det är sånger/böner som judar, nu som då, sjunger före och efter påskmåltiden. Här ett exempel från Matteus – det var alltså just *dessa* psalmer Jesus & co sjöng.

Jesus förutsäger Petrus förnekelse
+26:30 När de hade sjungit lovsången gick de
ut till Olivberget. +31 Då sade Jesus till dem:
»I natt skall ni alla komma på fall för min

Ps 117 – Detta är Bibelns kortaste kapitel.

Det längsta är Ps 119.

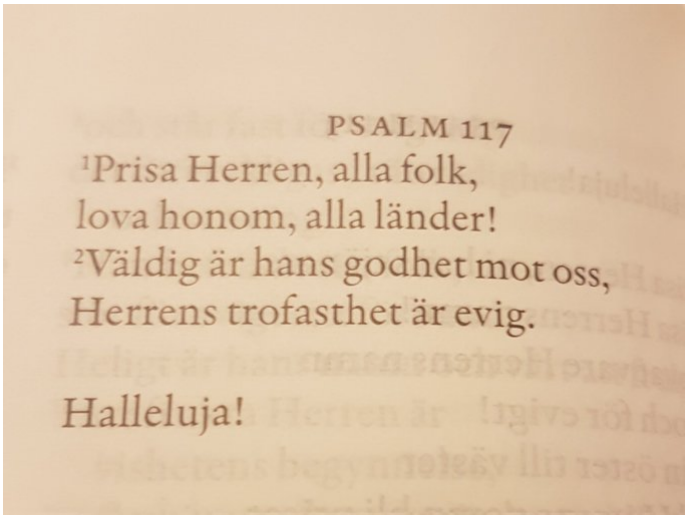
PSALM 117
1Prisa Herren, alla folk,
lova honom, alla länder!
2Väldig är hans godhet mot oss,
Herrens trofasthet är evig.

Halleluja!

Ps 122 – Ofta nämns "Sion", som så att säga är Jerusalems andliga aspekt. Mer sällan talar man om Jerusalem som fysisk stad. Men det görs här: Staden man alltid går upp till, oavsett varifrån man kommer.

"Sion är en kulle i Jerusalem (först innanför stadsmuren, sedan strax utanför). Namnet har även använts som liknelse för hela staden, m.m."

Nu är jag ibland "vallfartssångerna", som sjöngs när man gick upp till Jerusalem för högtider: Det osyrade brödets högtid, lövhyddofesten och Shavout. Den sistnämnda började som skördefest, firades sedan till minnet av lagen vid Sinai. I kristenheten firas den som pingst (se NT).

Ps 127 – Hos Karl XII står "då de med med sina fiender handla i porten". Stadsporten kunde tjänstgöra som domstol; det har uttolkats för oss i B2k. Begriplighet på bekostnad av originalets ordalydelse.

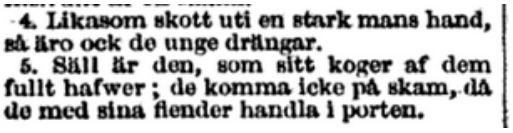

4. Liknsom skott uti en stark mans hand, så äro ock de unge drängar.
5. Säll är den, som sitt koger af dem fullt hafwer; de komma icke på skam, då de med sina fiender handla i porten.

4 Som pilar i krigarens hand är söner födda då man är ung.
+5 Lycklig den vars koger är fyllt med dem. De kommer inte till korta inför motparten i rätten.

Ps 128 – "Hur är det med stocken och plantorna då?"

+**128** 1 En vallfartssång.
Lycklig den som fruktar Herren och vandrar på hans vägar.
128:2 Du skall njuta frukten av din möda. Lycklig du! Det skall gå dig väl.
+3 Som en vinstock som bär frukt är hustrun i ditt hus, som plantor av olivträd är barnen kring ditt bord.
4 Så blir den man välsignad som fruktar Herren.
+5 Må Herren välsigna dig från Sion, så att du får se Jerusalems lycka i alla dina dagar
+6 och får se barn till dina barn.
Må det gå Israel väl!

Ps 136 – Körledaren sjunger en rad, kören refrängen, om och om igen. Det här verkar rentav ha kapacitet att bli svängigt.

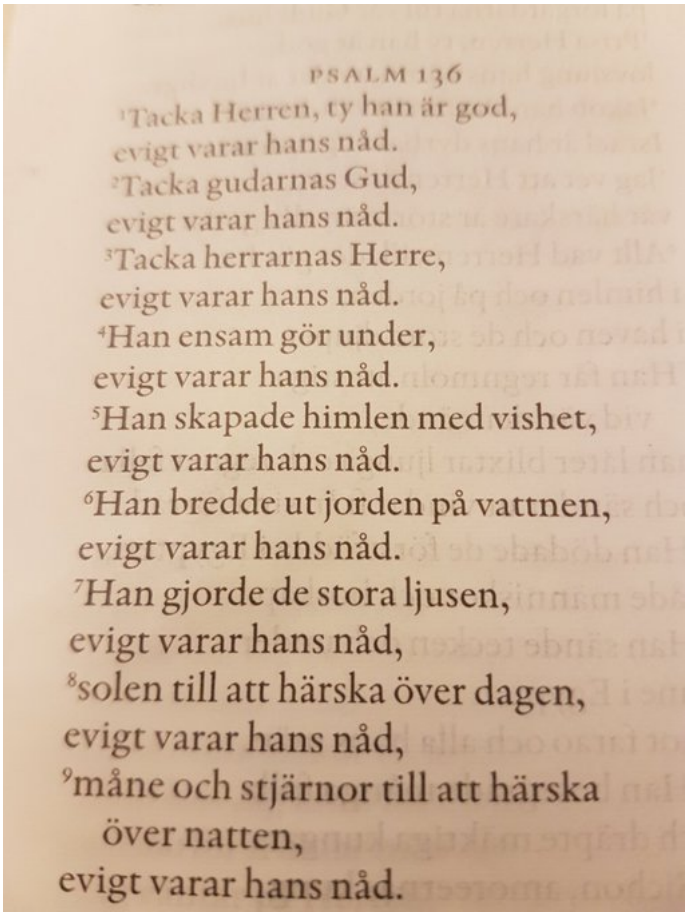

PSALM 136

1Tacka Herren, ty han är god,
evigt varar hans nåd.
2Tacka gudarnas Gud,
evigt varar hans nåd.
3Tacka herrarnas Herre,
evigt varar hans nåd.
4Han ensam gör under,
evigt varar hans nåd.
5Han skapade himlen med vishet,
evigt varar hans nåd.
6Han bredde ut jorden på vattnen,
evigt varar hans nåd.
7Han gjorde de stora ljusen,
evigt varar hans nåd,
8solen till att härska över dagen,
evigt varar hans nåd,
9måne och stjärnor till att härska
över natten,
evigt varar hans nåd.

Ps 137 – Den här har ni hört! De första verserna i King James Version användes i en låt av The Melodians. Där liknades slavarnas öde med den egyptiska fångenskapen. Sen poppades låten upp och det är ju den versionen man hört.

[www.youtube.com/watch?v=jSxQJUv1e8k Youtube: Boney M – Rivers of Babylon (1978)]

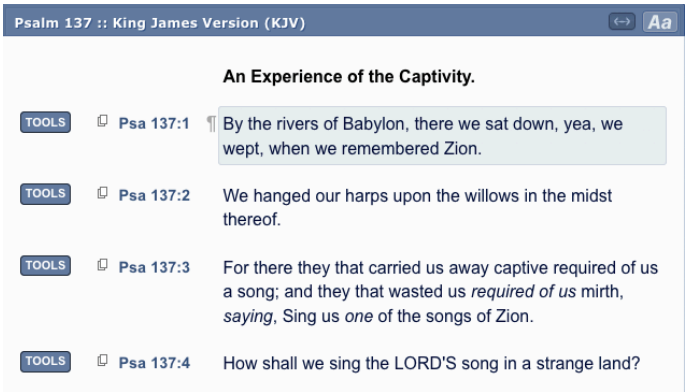

Psalm 137 :: King James Version (KJV)

An Experience of the Captivity.

TOOLS Psa 137:1 By the rivers of Babylon, there we sat down, yea, we wept, when we remembered Zion.

TOOLS Psa 137:2 We hanged our harps upon the willows in the midst thereof.

TOOLS Psa 137:3 For there they that carried us away captive required of us a song; and they that wasted us *required of us* mirth, *saying*, Sing us *one* of the songs of Zion.

TOOLS Psa 137:4 How shall we sing the LORD'S song in a strange land?

Ps 137 – Okej psalmens slut fick inte komma med. Gott så. Här är originalet med The Melodians: "Rivers of Babylon" (1970).

[www.youtube.com/watch?v=BXf1j8Hz2bU]

TOOLS Psa 137:7 Remember, O LORD, the children of Edom in the day of Jerusalem; who said, Rase *it*, rase *it, even* to the foundation thereof.

TOOLS Psa 137:8 O daughter of Babylon, who art to be destroyed; happy *shall he be*, that rewardeth thee as thou hast served us.

TOOLS Psa 137:9 Happy *shall he be*, that taketh and dasheth thy little ones against the stones.

Kopplingen mellan psalm 137 och Boney M nämns *inte* i den annars detaljerade Kärnbibeln. Det går väl utanför deras område, så att säga. Så vissa saker får man slå upp själv, eller ha koll på ändå.

Ps 143 – Kärnbibeln uppmärksammar "nefesh" som brukar översättas "själ". Men den "själ" vi tänker på (grekisk tradition) skiljer sig från den hebreiska tolkningen – inte så konstigt. Så här blev det en liten utflykt. Och i B2k finns inte ens ordet med! ("Fienden förföljer mig".)

Nephesh (נֶפֶשׁ *népeš*) is a Biblical Hebrew word which occurs in the Hebrew Bible. The word refers to the aspects of sentience, and human beings and other animals are both described as having nephesh.[1][2] Plants, as an example of live organisms, are not referred in the Bible as having nephesh. The term נפש is literally "soul", although it is commonly rendered as "life" in English translations.[3] One view is that nephesh relates to *sentient being* without the idea of life and that, rather than having a nephesh, a sentient creation of God *is* a nephesh. In Genesis 2:7 the text is not that Adam was given a nephesh but that Adam "became a living nephesh." Nephesh when put with another word can detail aspects related to the concept of nephesh; with רוּחַ rûach ("spirit") it describes a part of mankind that is immaterial, like one's mind, emotions, will, intellect, personality, and conscience, as in Job 7:11.[4][5]

2. Och gack icke till doms mod din tjenare; ty för dig är ingen lefwande rättfärdig.
3. Ty fienden förföljer min själ, och sönderslår mitt lif till jorden: han lägger mig i mörkret, såsom de döda i werlden.
4. Och min ande är i mig bedröfwad; mitt hjerta är mig i mitt lif förtärdt.
5. Jag tänker uppå de förra tider: jag talar om alla dina gerningar, och säger

Ps 146 – Psaltaren avslutas med fem halleluja-psalmer, efter det inledande utropet. Som, ser jag, uttalas HALL-e-LU-ja, där "hallel" betyder "prisa" och "ja" är, faktiskt, en kortform av annars förbjudna gudsnamnet Jahve. Hur gick det till.

Ps 150 – Psaltaren avslutas med en uppmaning till prisande, måhända skriven av en musiker.

Nu är jag klar med sega boken! De enskilda psalmerna varierade såklart men som sträckläsning var det aningen påfrestande.

Psalm 150

+ Halleluja!
150:1 Prisa Gud i hans helgedom, prisa honom i hans höga himmel.
150:2 Prisa honom för hans mäktiga gärningar, prisa honom för hans väldiga storhet.
+3 Prisa honom med hornstötar, prisa honom med harpa och lyra,
+4 prisa honom med tamburin och dans, prisa honom med strängaspel och flöjt,
5 prisa honom med klingande cymbaler, prisa honom med jublande cymbaler.
+6 Allt som lever och andas skall prisa Herren.
Halleluja!

Dags för Ordspråksboken! Den rymmer en stadig samling med just ordspråk, liksom andra m e m citatvänliga tips, liksom en del som väl bäst beskrivs som predikningar. Tillskrivs Salomo. Sant? Förmodligen inte, men oavgörbart.

Jag misstänker att en och annan vers i Ordspråksboken hamnat i det allmänna medvetandet, på ett eller annat vis. Så här finns en del kulturhistoria att hämta.

Ord 1 – Första någorlunda bevingade ordet fanns, som halvt förväntat, i första kapitlet. Och som trekvarts förväntat är det formuleringen hos Karl XII som satt sig; begripligare men blekare "följ inte syndare som lockar dig" i B2k ses sällan.

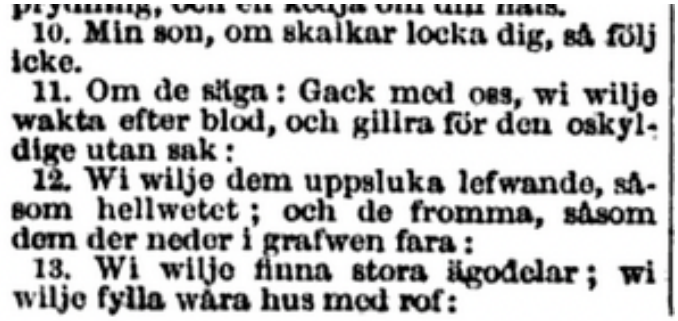
10. Min son, om skalkar locka dig, så följ icke.
11. Om de säga: Gack med oss, wi wilje wakta efter blod, och gillra för den oskyldige utan sak:
12. Wi wilje dem uppsluka lefwande, såsom hellwetet; och de fromma, såsom dem der neder i grafwen fara:
13. Wi wilje finna stora ägodelar; wi wilje fylla wåra hus med rof:

Ord 3:5 – "Förtrösta på Herren av hela ditt hjärta och lita inte till ditt eget förstånd."

Ord. använder fem olika ord för "dåre":
1) Den enkle, okunnige (peti).
2) Den babblande dåren (evil).
3) Den oresonlige dåren (kesil).
4) Den hånfulle dåren (lets).
5) Den ondskefulle dåren (naval).

Ord 6:6 – "Gå till myran, du late, se hur hon gör och bli vis."

Ord 6:26 – "En hora kan kosta dig din sista brödbit, men den gifta kvinnan är ute efter ditt liv." – Det där får jag nog ha någon som förklarar för mig …

Ord 7 – "Var finnes denna goda cigarr?"

10 Då kom honom kvinnan till mötes, klädd som en hora och med sluga
planer.
+11 Rastlös och ostyrig är hon, kan aldrig hålla sig hemma –
12 än på gatan, än på torget, på pass i varje gathörn.
13 Hon grep tag i honom och kysste honom och sade med skamlös
uppsyn:
+14 »Jag var skyldig ett gemenskapsoffer och har nu infriat mitt löfte.
+15 Därför gick jag ut för att möta dig, jag sökte dig och fann dig.
16 Min säng står bäddad med täcken av färgat egyptiskt linne,
+17 jag har bestänkt min bädd med myrra, aloe och kanel –
+18 kom, låt oss berusa oss med kärlek och njuta dess vällust ända till
morgonen.
19 Min man är inte hemma, han är på resa och långt härifrån,
20 han tog med sig penningpungen, först vid fullmånen kommer han
hem.«
+21 Hon övertalar honom med sitt prat och förleder honom med sin lena
tunga.

Ord 9:1 – "Visheten har byggt sig ett hus, hon har huggit ut sina sju pelare." Härifrån hämtade T. E. Lawrence titeln till sin bok "Vishetens sju pelare". Antalet torde inte vara mer spännande än "fullkomlighetens tal", som ju dyker upp lite varstans.

Ord 10 – I den s.k. andra samlingen börjar Ordspråksboken att göra rätt för sitt namn. Tionde versen är rätt kryptisk hos Karl XII. I B2k översätts den "Försmädliga miner sårar, rättfram kritik skapar fred."

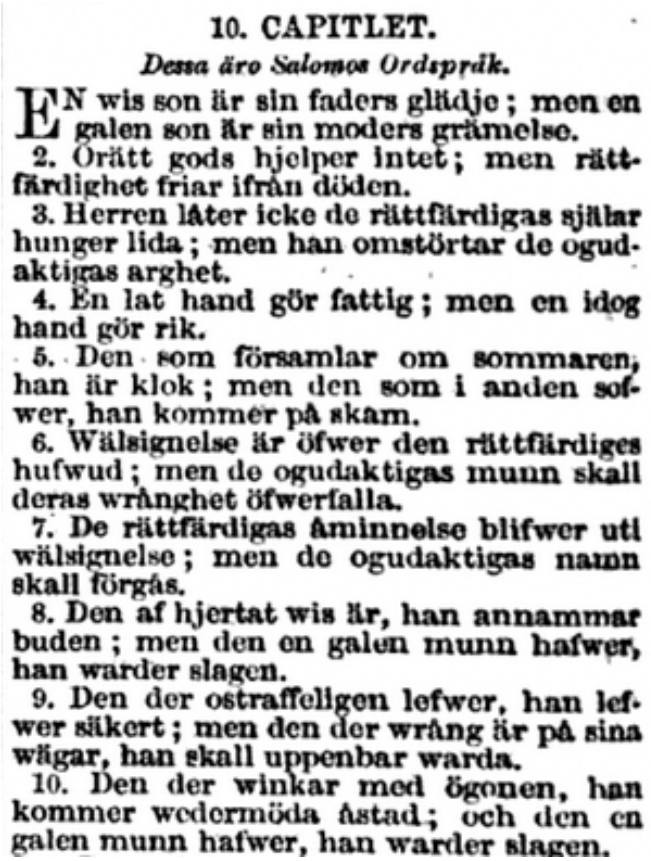

10. CAPITLET.

Dessa äro Salomos Ordspråk.

EN wis son är sin faders glädje; men en galen son är sin moders grämelse.
2. Orätt gods hjelper intet; men rättfärdighet friar ifrån döden.
3. Herren låter icke de rättfärdigas själar hunger lida; men han omstörtar de ogudaktigas arghet.
4. En lat hand gör fattig; men en idog hand gör rik.
5. Den som församlar om sommaren, han är klok; men den som i anden sofwer, han kommer på skam.
6. Wälsignelse är öfwer den rättfärdiges hufwud; men de ogudaktigas munn skall deras wrånghet öfwerfalla.
7. De rättfärdigas åminnelse blifwer uti wälsignelse; men de ogudaktigas namn skall förgås.
8. Den af hjertat wis är, han annammar buden; men den en galen munn hafwer, han warder slagen.
9. Den der ostraffeligen lefwer, han lefwer säkert; men den der wrång är på sina wägar, han skall uppenbar warda.
10. Den der winkar med ögonen, han kommer wedermöda åstad; och den en galen munn hafwer, han warder slagen.

Ord 10:19 – "Den talträngde undgår inte synd, klok den som tyglar sin tunga."
– Denna vers kan missförstås av den som inte känner till den ursprungliga betydelsen av talträngd: Någon som talar väldigt mycket.

Ord 11:1 – "Herren avskyr fusk med vågen, rätt vikt behagar honom." Se där ett rättesnöre för köpmän genom tiderna. Herren är en viktväktare!

Ord 11:21 – "Den gudlöse undgår aldrig sitt straff, men alla rättfärdiga går fria." – Vet inte vilka som är tröttsammast, de förnumstiga ordspråken eller de som är totalt, uppenbart fel. Som här – hur många år var man när man upptäckte att man kan bli oskyldigt beskylld och fälld?

Ord 11:22 – "Som en guldring i trynet på en gris är skönhet hos en kvinna utan vett."
– OK en del har något särskilt. Trots att jag ibland, som i denna bronsålderns läppsticks-gris, ser hur en enkel generalisering hade kunnat göra dem ännu bättre.

Ord 12:16 – "Dåren låter genast sin vrede märkas, den förståndige låtsas inte om en skymf." – Och så *finns* det ju ordspråk som verkligen är bra. Som detta. Särskilt användbart i sociala media? Kanske det.

Ord 13:20 – "Den som vistas bland kloka blir klok, den som umgås med dårar går det illa." – Det där är inte mycket felaktigare än de flesta andra ordspråken men åtminstone första ledet är nog så klokt och eftersträvansvärt. Man blir som de man följer, Twitter-wise.

Ord 13:24 – "Den som sitt ris sparar, han hatar sitt barn; men den som det kärt hafwer, han näpser det i tid". – Lätt justerat till "spar på riset och du fördärvar pilten". I B2k och masoretiska står "son", i K12 (ovan) "barn". Det var oväntat.

Ord 14:5 – "Ett sannfärdigt vittne ljuger inte, vad menedaren vittnar är lögn." – Många ordspråk är nog så platta, men ibland blir de så här helt intetsägande. Det är så orden definieras, precis.

Ord 14:15 – "Den oerfarne tror allt som sägs, den kloke ger akt på varje steg." – Ständigt aktuellt.

Ord 14:18 – "De flåkige handla owarligen; men det är de förståndigas krona, att de warligen handla." (K12) – "Flåkige"? B2k till räddning: "Enfald är den oerfarnes smycke, den kloke bär kunskapens krona." ("Flåk" har inget med Flåklypa att göra, tyvärr.)

Ord 14:20 – "Den fattige avskys även av sin like, men en rik man har många vänner." – Oj..? Vart tog dåren och den kloke vägen? Det ligger en del i det där, men jag vet inte vad det har med vishet att göra. Sån kan Ordspåksboken också vara ibland.

Ord 15:17 – "Bättre en tallrik kål med kärlek än en mör oxstek med hat." – Lite matlagningstips ibland allt annat. Gillade den särskilt på något sätt.

Ord 15:22 – "Utan överläggning går en plan om intet, med många rådgivare lyckas den." – HÖR DU DET, PUTTE!?

Ord 16:10 – "Prophetia [Guds ord] (är) i konungens munn; hans munn felar intet i domen." (K12 såklart) – GT lär ut den kungliga ofelbarheten. Inte för att det saknas grovt felbara kunligheter i vissa böcker intill …

Ord 16:10 – "Prophetia [Guds ord] (är) i konungens munn; hans munn felar intet i domen." (K12 såklart) – GT lär ut den kungliga ofelbarheten. Inte för att det saknas grovt felbara kunligheter i vissa böcker intill …

Ord 16:17 – "De redligas väg leder bort från det onda, den som ger akt på sina steg räddar livet." – Här finns två ord för "väg": 1) "mesila", en rejält anlagd huvudväg, slät och rak, 2) "derek", ordinär väg som blivit hipp som happ; en stig som trampats upp lite extra, typ.

Ord 16:18 – "Övermod följs av nederlag, högmod går före fall." – Ett bibelord som alla kan, åtminstone till hälften! Fast den spridda formuleringen i B2k är annorlunda, och ovanligt nog sämre, i K12. Hm.

Ord 16:30 – "Kisande ögon vittnar om lömska planer, hopknipna läppar om utfört dåd." – Ibland sitter Salomo bara och rapar upp klichéer. Det finns mycket strunt inom "ansiktsläsning" (ser man uppåt vänster ljuger man, den stilen), som synes med anor ända sen bronsåldern.

Ord 17:8 – "Gåfwa [muta?] är en ädel sten; hwart man henne bär, så främjar hon wäl." (K12) – Förbjudna mutor kan ju inte rekommenderas. Men en "gåva som främjar wäl" behöver inte ligga långt därifrån. Detta ordspråk har gett tolkarna grubbel.

Ord 17:8 – "Den som ger mutor tror sig ha ett trollspö, vart han kommer har han framgång." (B2k) – Samma ordspråk i en annan tolkning. Här är gåvan en muta, inget snack, och tyngdpunkten ligger på "tror sig"; är det ett undermedel för framgång, eller..?

Ord 17:9 – "Den som söker vänskap överser med ett fel, den som ältar det driver bort sin vän." – De bästa ordspråken blandar varken in Gud eller den evinnerliga duon den vise och dåren.

Ord 20:23 – "Herren avskyr dubbla vikter, fusk med vågen är orätt" påminner om Ord 20:10, "Dubbla vikter, dubbla mått – bådadera väcker Herrens avsky" och Ord 11:1, "Herren avskyr fusk med vågen, rätt vikt behagar honom" …

Ord 21:9 – "Bättre bo i en vrå på taket än dela hus med en grälsjuk hustru."
– Karlsson på taket? Folk där och då (kanske även nu?) använde ofta sina platta tak för enklare boenden, gästrum o dyl.

Ord 21:19 – "Bättre bo ute i öknen än med en ilsken och grälsjuk hustru." – Ett återkommande tema … Man påminns om att Salomo, som ju sägs ha skrivit Ordspråksboken, ska ha haft 700 fruar och 300 konkubiner.

Ord 21:23 – "Den som håller tand för tunga håller sig undan bekymmer." – Det där känner man ju igen. Men formuleringen finns inte hos K12. Jag misstänker Melin (1861), den viktigaste översättningen mellan K12 (1703) och bibelkommissionen (1917). Är idag bortglömd utanför facket.

Ord 21:15 – "Dårskapen sitter djupt hos pojken, men det fostrande riset driver ut den." – Det där ordspråket var det nog många som tog till sig.

Ord 22:17 – Här dyker en *andra* "kapitelindelning" in: Tredje och tillägg till tredje delar upp ordspråken, mitt i kapitlen. Det ser mycket förvirrat ut.

22:15 Dårskapen sitter djupt hos pojken, men det
22:16 Att utsuga den fattige kan ge vinst, att ge å

TREDJE SAMLINGEN (22:17–24:22)

+22:17 De visas ord.
Lyssna noga och hör mina ord, ta emot mir
22:18 Ljuvt är att bära dem inom sig och ständigt

Ord 23:31– 35 – Plötsligt, mitt i Ordspråksboken, en skakande skildring av delirium.

31 Se inte på vinet som skimrar rött, som
glittrar i bägaren och rinner ner så lätt.
+32 Till slut biter det som en orm, hugger
som en giftorm.
33 Då ser du underliga syner och får
befängda idéer:
+34 än ligger du mitt ute i havet, än högt
uppe i mastkorgen.
35 »De slog mig men det gjorde inte ont,
jag fick stryk men märkte det inte. När
skall jag vakna? Jag vill ha mer!«

Ord 24:1 – "Avundas inte gudlösa människor, sök inte deras sällskap. De tänker bara på våld, allt de säger vållar olycka." – Det där skrevs precis ner av en gudlös …

Ord 24:13 – "Ät, min son, hannog, ty det är godt; och hannogskaka är söt i din hals" (K12) – 1) Honung har även skrivits hannog, honig, haning … 2) Äta vaxkaka går utmärkt så länge man spottar ut vaxet 3) "i din hals" finns inte i grundtexten, där står bara "smakar sött".

Ord 25:21-22 – "Är din fiende hungrig, ge honom bröd, är han törstig, ge honom vatten. Då samlar du glödande kol på hans huvud och Herren skall ge dig din lön." – Vad syftar de glödande kolen på? Hur ska de tolkas? Det verkar ingen veta säkert. Förslag finns, men inget facit.

Ord 26:2 – "Som den flaxande sparven, som svalan i flykt är en grundlös förbannelse som far förbi." – Det där borde många anamma, och försöka att inte ta åt sig av alla åthutningar som vore de lika mycket värda.

Ord 26:4 – "Svara inte dåren på hans eget dumma sätt, då kan du själv bli likadan." – Det där goda rådet har man ju sett i många varianter. Idén är säkert mycket äldre än Salomo.

Ord 26:11 – "Såsom en hund uppäter sina spyor igen, alltså [likadan] är en dåre, som sin galenskap på nytt bedrifwer." (K12) – Beror ju på hur lättäcklad man är, men själv föredrar jag det där framför tamare översättningar som kan missförstås, som B2k:s "vänder om till sin spya".

Ord 26:13 – "Den late säger: 'Det är ett vilddjur på vägen, det är ett lejon på gatan!'" – Den där fina ursäkten för arbetsskygga fanns tidigare, men då missade jag att ta med den här i tråden. Nu gottgjort!

Ord 26:14 – "Dörren vänder sig på gångjärnet, den late vänder sig på sängen." – Dvs de vänder sig fram och tillbaka utan att komma någon vart.

Ord 26:17 – "Som att dra en hund i örat är det att brusa upp vid andras gräl." – Attans, Ordspråksboken 26 kap är proppad med goda råd till alla twitterati där ute.

Ord 26:18 – "Lik en galning som skickar i väg bränder och pilar och död är den som lurar sin vän och sedan säger: Jag skämtade bara!"

Ord 26:27 – "Den som gräver en grop faller själv däri, den som vältrar upp en sten får den över sig." – Ännu ett bibelspråk som etablerat sig, så djupt att få vet att det är den heliga skrift man citerar.

Ord 30 inleder femte samlingen, och har undertiteln "Ord av Agur, Jakes son, från Massa". Om denne Agur vet vi just ingenting. Hans text har en annan stil än tidigare ordspråkssamling.

+30 1 Ord av Agur, Jakes son, från Massa.
Så talar den man som inte Gud är med: Jag
är trött och uppgiven, Gud.
30:2 Jag är som ett oskäligt djur, mänskligt
förstånd fattas mig.
3 Jag har inte förvärvat vishet, kunskap om
den Helige saknar jag.

Ord 30:16 – Fyra ting som aldrig säger "Nog!": "Dödsriket, det ofruktsamma skötet, jorden som aldrig blir mätt på vatten och elden som aldrig säger: Nog!" Det är tydligt att vi befinner oss i en torr region …

Ord 30:18-19 – "Tre ting äro mig förunderliga, och det fjerde wet jag icke: Örnens wäg i wädret; ormens väg på hälleberget; skeppets wäg midt i hafwet; och en mans wäg till en piga." Där har vi en liten bibel-flisa som blivit mer känd och spridd i modern tid än den var förr.

Ord 30:21 – "Tre är det som får jorden att bäva, fyra kan den inte uthärda: en slav som blir kung, en odåga som lever gott, en förskjuten kvinna som blir gift och en piga som tar sin matmors plats." Det är några uppräkningar i den stilen. De ger ett mystiskt intryck.

Ord 30:33 – "Ty som ost pressas fram ur mjölk och blod pressas fram ur näsan, så pressas fejd ur vrede." – Den där gillade jag mest pga näsan.

Ord 31 är "Ord till Lemuel, kung av Massa, med vilka hans mor förmanade honom". Lemuels identitet är osäker, så kung han ev var. Kanske var han Salomo? I vilket fall modern ju var Batseba.

Ord 31:10-31, dvs bokens slut, är ett akrostikon, där första versen börjar på alef, andra bet osv. Som synes har man försökt att återskapa den alfabetiska ordningen i B2k; här E, F ... Fin finess som missas lätt.

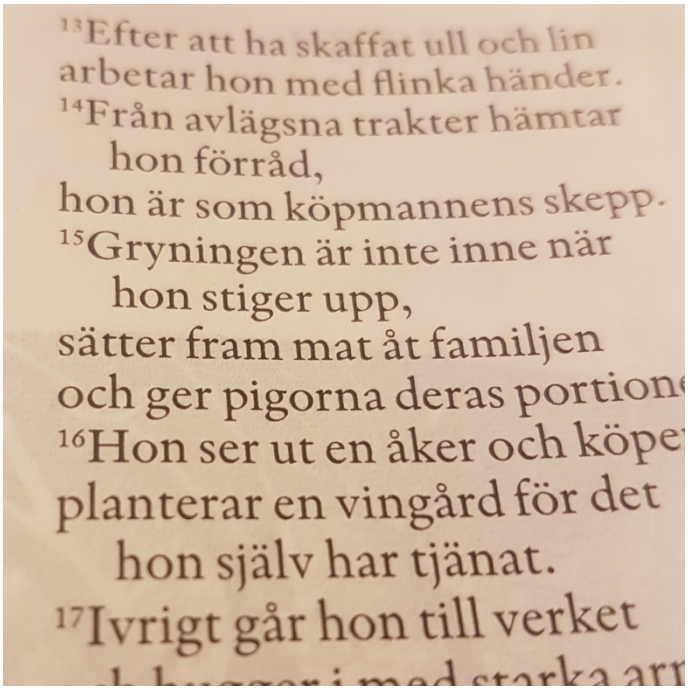

13 Efter att ha skaffat ull och lin
arbetar hon med flinka händer.
14 Från avlägsna trakter hämtar
hon förråd,
hon är som köpmannens skepp.
15 Gryningen är inte inne när
hon stiger upp,
sätter fram mat åt familjen
och ger pigorna deras portion
16 Hon ser ut en åker och köpe
planterar en vingård för det
hon själv har tjänat.
17 Ivrigt går hon till verket

Ord 31:10-31 – Stycket ser ut att handla om fördelarna med att hitta en god hustru. "Hustrun" är en liknelse för visdomen. Så avslutas, avrundas och sammanfattas Ordspråksboken.

"Predikaren är en udda bok i Gamla testamentet. Visserligen är den en vishetsskrift, men innehållet i boken både bekräftar och motsäger den traditionella gammaltestamentliga vishetsundervisningen. Predikarens bok är i grunden pessimistisk." – Det låter lovande!

Kärnbibeln karnbibeln.se berättar om bokens struktur: Den centrala versen är Pred 6:9 (vad som nu står där). Före den finns 111 verser, och efter den 111 verser. Sannerligen inte uppenbart för en glad amatör!

"I denna vers finns också bokens nyckelord hevel som betyder meningslöshet och tomhet. Ordets talvärde är 37 (5+2+30). Även det totala antalet verser (222) är en multipel av 37 (6x37)."

Pred 1:1 – "Ord av Predikaren, son till David och kung i Jerusalem." – Nu är det så, att det finns exakt 1 son av David som även var kung i Jerusalem. I K12 heter boken också "Salomos predikare".

Pred 1:2 – "Tomhet, idel tomhet, säger Predikaren, tomhet, idel tomhet, allt är tomhet." – Hittills tycker jag att GT är avgjort bättre i sina pessimistiska stunder.

Pred 1:9-10 – "Vad som har varit kommer att vara, vad som har skett skall ske igen. Det finns ingenting nytt under solen. Säger man om något: 'Det här är nytt!' så har det ändå funnits före oss, alltsedan urminnes tid." – Så sant, så sant! Och ännu ett vida känt bibelord.

Kärnbibeln igen: Predikaren, som alltså är en person ("Jag, Predikaren …"), försöker förstå meningen med livet. Sju områden undersöks, men alla kommer till samma deprimerande svar. Gåtan om livets mening kvarstår. – Nu har jag mycket höga förväntningar på denna bok.

Pred 2:1 – "Jag tänkte: Nåväl, då vill jag pröva på glädjen och njuta livets goda. Men även detta var tomhet." – Det där låter bra likt en viss Siddhartha.

Pred 2:24 – "Det finns för människan ingenting gott utom att äta och dricka och finna glädje mitt i all sin möda." – Det där låter betydligt muntrare utanför sitt sammanhang. Predikaren är emo, kort sagt.

Pred 3 – Saxar åter ur Kärnbibeln. Predikaren är inte bara mörk utan utgör också ett ordfläteri av Guds nåde. ("Kiasm" får ni slå upp.) Allt det här komplicerade är ju inget man märker när man som yours truly bara läser rätt upp och ner. Men det finns där.

Poem om tid

3 [Vers 1-8 är en stor kiasm. Den inleds i vers 1 där två olika ord för tid används, en bestämd tid och ett intervall av tid. Vers 2-8 består av 14 stycken par. De 12 första är ordnade i ett fint kiastiskt mönster. Vers 2 börjar med det positiva (födas, plantera). Vers 3-4 vänder på det och börjar med det negativa (döda, bryta ner, gråta, sörja). I mitten speglas kiasmen. Vers 5-6 har den positiva komponenten först. Vers 7 speglar vers 2 och börjar då med den negativa komponenten (riva isär, vara tyst). Vers 8 avslutar med en egen kiasm som ramas in av älska/frid och centralt finns hata och föra krig. Den hör ihop med vers 1, och tillsammans ramar de in hela stycket. Nedan är det positiva ordet fetmarkerat.

Att se kiasmen hjälper även i tolkning. En tid att "kasta bort" (hebr. *shalach*) stenar i vers 5 måste vara något positivt, och därför är troligaste tolkningen att det har att göra med att utvidga åkermark. Här finns även en kiasm i ordval, vers 6 slutar med samma hebreiska ord för att "kasta bort" och markerar att vers 5-6 hör ihop som en mindre enhet. Dock är betydelsen i vers 6 den negativa – att kasta bort något.]

Pred 3:1-8 återges in extenso. Eftersom ... Ja.

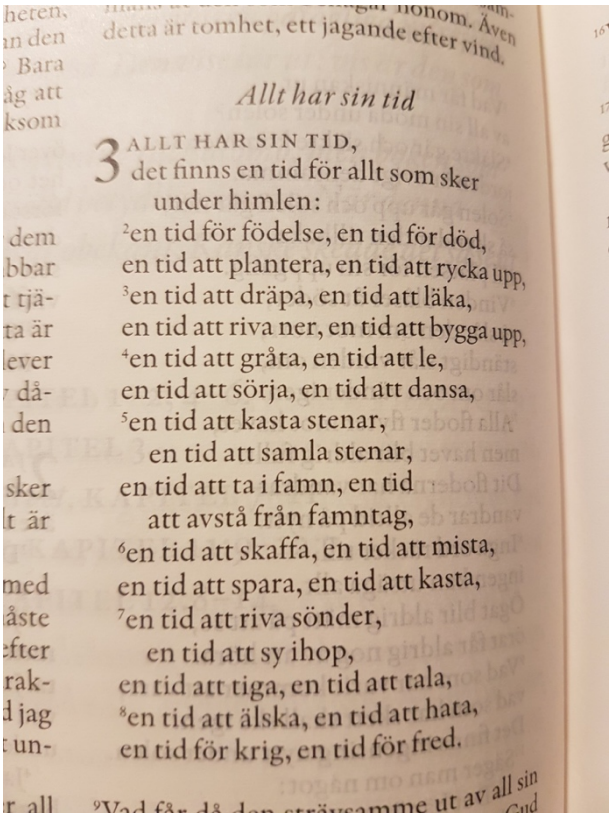

detta är tomhet, ett jagande efter vind.

Allt har sin tid

3 ALLT HAR SIN TID,
det finns en tid för allt som sker
under himlen:
2en tid för födelse, en tid för död,
en tid att plantera, en tid att rycka upp,
3en tid att dräpa, en tid att läka,
en tid att riva ner, en tid att bygga upp,
4en tid att gråta, en tid att le,
en tid att sörja, en tid att dansa,
5en tid att kasta stenar,
en tid att samla stenar,
en tid att ta i famn, en tid
att avstå från famntag,
6en tid att skaffa, en tid att mista,
en tid att spara, en tid att kasta,
7en tid att riva sönder,
en tid att sy ihop,
en tid att tiga, en tid att tala,
8en tid att älska, en tid att hata,
en tid för krig, en tid för fred.

Pred 3:5 – "En tid att kasta stenar"? – Hvad är det? Ett förslag är att röja åkrar på sten. Återstår att förklara "En tid att samla stenar".

Pred 3:19 – "Människans öde och djurens är ett och detsamma: hon dör som de. Samma livsande bor i dem båda. Människan är inte förmer än djuren." – Annars är Bibeln väldigt tydlig med att människor och djur sannerligen icke är ett och detsamma. Något att grubbla på.

Pred 5:11 – "God är arbetarens sömn, han må äta litet eller mycket, men den rikes överflöd ger honom ingen ro att sova." – Jag misstänker att den som skrev det där hörde till samhällets övre lager.

Pred 6:9 – "Bättre vad ögonen ser än vad åtrån söker. Även detta är tomhet, ett jagande efter vind." Detta är Predikarens matematiska centrum: Ordet hevel, "tomhet". Sammanfattar boken väl.

[Kärnbibeln karnbibeln.se berättar om bokens struktur: Den centrala versen är Pred 6:9 (vad som nu står där). Före den finns 111 verser, och efter den 111 verser. Sannerligen inte uppenbart för en glad amatör!]

Ursprungligen hade Bibeln varken kapitel eller verser. Olika indelningar har gjorts genom åren. De kapitel vi känner igen delades upp av ärkebiskop Stephen Langton ca 1200. Den moderna versindelningen gjordes av tryckaren Robert Estienne på 1550-talet.

en.wikipedia.org/wiki/Chapters_and_verses_of_the_Bible

Pred 7:6 – "Bättre klandras av en vis än lovsjungas av en dåre." – Så sant. (Några verser innan: "Bättre gå till sorgehus än till gästabud", "dödsdagen [är] bättre än födelsens dag" etc, som jag inte håller med om.)

Pred 7:11 – "Säg inte: 'Varför var det bättre förr?' Det är inte av vishet man frågar så." – Ännu en liten pärla!

Pred 7:16 – "I detta flyktiga liv har jag sett att rättfärdiga går under trots sin rättfärdighet, att onda lever länge trots sin ondska." – Den där sanningen säger emot åtskilliga ordspråk i föregående bok. Jag tvivlar på att samme författare ligger bakom båda.

Pred 7:18 – "Var inte alltför ond, och var inte dåraktig. Varför skulle du dö i förtid?" – Kärnbibeln nämner att denna vers är svåröversatt. En sådan kommentar, bland tusen sinom tusen svåröversättligheter, säger en del.

Pred 7:29-30 – "Något sökte jag ständigt förgäves: en enda människa fann jag bland tusen, men aldrig var det en kvinna. Detta är vad jag kom fram till: Gud gjorde människan enkel och rak, men hon hittar på alla möjliga konster." >

> Detta populära bibelord (7:30) kan i B2k, läst direkt efter det föregående, tolkas som att "hon" = kvinnan. Efter att ha jämfört med 1917, K12, KJV och MT (bilden) finner jag att den tolkningen är oriktig. Men fortfarande lätt gjord.

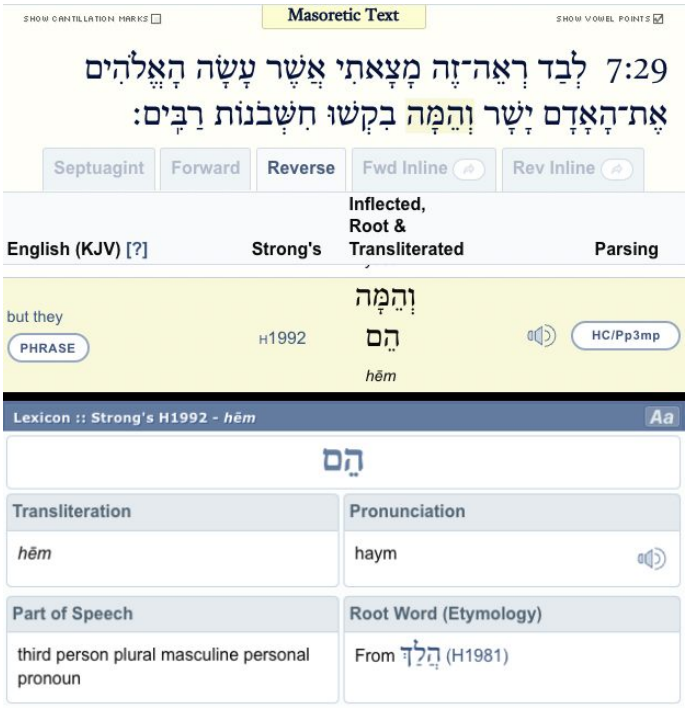

Pred 9:1-4 – En tung, mörk drapa, helt utan det kärleksglitter så många kristna dräller omkring sig – "Samma öde drabbar alla, den rättfärdige och den orättfärdige","Allt som väntar henne är tomhet" – avslutas med kända ord: "Bättre en levande hund än ett dött lejon." Här ur K12.

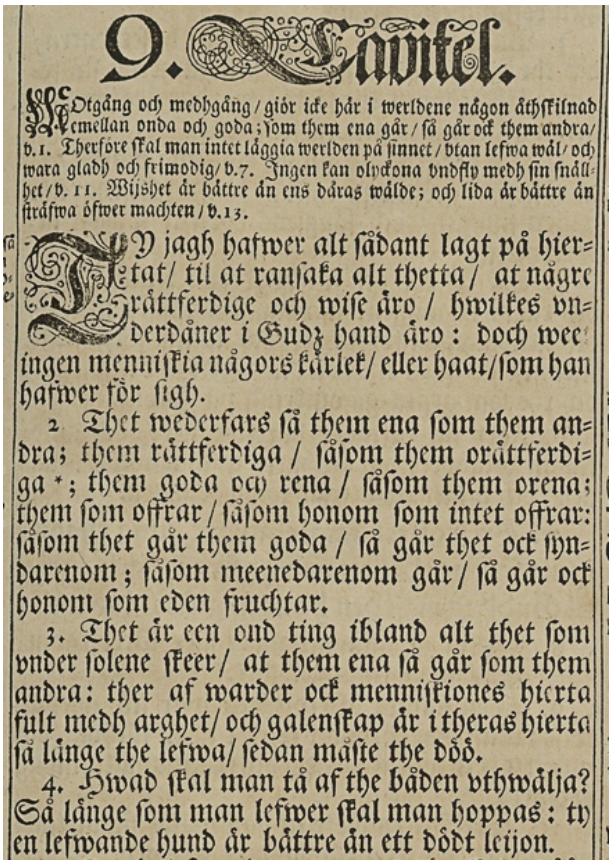

9. Capitel.

MOtgång och medhgång / giör icke här i werldene någon åthskilnad emellan onda och goda; som them ena går / så går ock them andra / v. 1. Therföre skal man intet låggia werlden på sinnet / utan lefwa wäl / och wara gladh och frimodig / v. 7. Ingen kan olyckona undfly medh sin snällhet / v. 11. Wijshet är bättre än ens däras wälde; och lida är bättre än sträfwa öfwer machten / v. 13.

JAgh hafwer alt sådant lagt på hiertat / til at ransaka alt thetta / at några rättferdige och wise äro / hwilkes undersåtar i Gudz hand äro: doch weet ingen menniskia någors kärlek / eller haat / som han hafwer för sigh.

2. Thet wederfars så them ena som them andra; them rättferdiga / såsom them orättferdiga *; them goda och rena / såsom them orena; them som offrar / såsom honom som intet offrar: såsom thet går them goda / så går thet ock syndarenom; såsom meenedarenom går / så går ock honom som eden fruchtar.

3. Thet är een ond ting ibland alt thet som under solene skeer / at them ena så går som them andra: ther af warder ock menniskiones hiertafult medh arghet / och galenskap är i theras hierta så länge the lefwa / sedan måste the dö.

4. Hwad skal man tå af the båden uthwälja? Så länge som man lefwer skal man hoppas: ty en lefwande hund är bättre än ett dödt leijon.

Pred 9:7-10 – Sedan följande uppmaningar, som i sammanhanget inte alls är så muntra som de kan verka lästa ensamma. Jag får inte ihop det "dödsrike" som beskrivs här med något kristet budskap. Påminner mest om nirvana (alltså det "riktiga", inte new age-tomtarnas pårökta).

+7 Ät ditt bröd med glädje och drick ditt vin med
glatt hjärta – Gud har redan sagt ja till vad du
gör.
8 Klä dig alltid i vitt, låt oljan flöda över ditt
huvud.
+9 Njut livet med den kvinna du älskar, alla
dagar i ditt flyktiga liv, det som Gud har gett
dig under solen, ditt flyktiga liv. Det är din lott
i livet, ditt mödosamma liv under solen.
+10 Allt vad du kan göra skall du göra med kraft,
ty i dödsriket, dit du går, finns varken
handling eller mening, vetande eller vishet.

Pred 10:1 – "Död fluga får parfymen att stinka och jäsa, ett uns av dårskap väger mer än vishet och ära." – Kvalitetskontrollen på den tiden hade en del att önska … Ser att "parfymen" שֶׁמֶן även kan översättas "salva", vilket skulle det göra mer logiskt.

Pred 10:8–9 – "Den som gräver en grop faller själv däri, den som river en mur blir biten av en orm, den som bryter sten blir skadad av sten, den som hugger ved kan göra sig illa." – Den än idag välkända gropen har dykt upp några gånger, här är den igen.

Pred 10:16 – "Ve det land där en tjänare är kung och där furstar börjar festa redan på morgonen." – Tjänaren kan även översättas som barn, som "Woe to thee, O land, when thy king is a child, and thy princes eat in the morning!" (KJV).

Pred 10:20 – "Förbanna inte kungen ens för dig själv, inte den rike ens i ditt sovrum. En fågel kan viska i någons öra, ditt ord kan bäras vidare på vingar." – Det gamla Israel låter plötsligt som Sovjet eller DDR …

Pred 12:1 – "Tänk på din skapare i din ungdom, innan de onda dagarna nalkas, de år som ingen glädje har att ge …" – Notera att istället för Gud eller Herren kallas han här "din skapare". Ett tecken på att Predikaren var svag i tron?

Pred 12:5 – "då mandelträdet lyser vitt, gräshoppan släpar sig fram och kaprisfrukten mist sin kraft" – Fina bilder av ålderdomen i växt- och djurriket!

Pred 12:6 – "innan silvertråden slits av" – En bild av döden. Hur kan det liknas vid en silvertråd? Bibelöversättarna grubblar, metafysikerna tar fram sin s.k. astralkropp.

en.wikipedia.org/wiki/Silver_cord

Pred 12:12 – "För övrigt, min son, ta varning: det myckna bokskrivandet tar aldrig slut, och flitiga studier gör kroppen trött." – Predikaren avrundas med några berömda ord. Redan för 3000 år sedan var det ingen ände på bokskrivandet!

Pred 12:13-14 – "Nu har du hört allt, och detta är summan: frukta Gud och håll hans bud. Det gäller alla människor. Ja, för varje gärning skall Gud kräva räkenskap, också för allt som är dolt, gott som ont." – Så avslutas Predikaren.

Nu blir det bibelsnusk! Eller hur man nu ska tolka Höga Visan; handlar den om förhållandet mellan Kristus och kyrkan, eller mellan man och kvinna?

Höga Visan tillskrivs, som flera andra texter, kung Salomo. När han klagade över det myckna bokskrivandet (Pred 12:12) måtte han ha tänkt på sig själv …

Alla verser i Höga visan är markerade "Han" eller "Hon"; det är en dialog i åtta kapitel. Om det nu syftar på Jesus/kyrkan, eller Gud/hans folk, eller rentav man/kvinna tolkat bokstavligt.

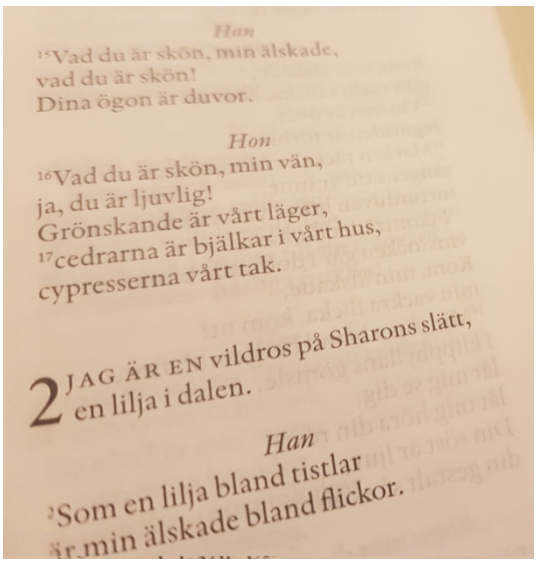

Han

15 Vad du är skön, min älskade,
vad du är skön!
Dina ögon är duvor.

Hon

16 Vad du är skön, min vän,
ja, du är ljuvlig!
Grönskande är vårt läger,
17 cedrarna är bjälkar i vårt hus,
cypresserna vårt tak.

2 JAG ÄR EN vildros på Sharons slätt,
en lilja i dalen.

Han

2 Som en lilja bland tistlar
är min älskade bland flickor.

Höga v 1:1 – "[Hon:] Kyssar vill jag dricka ur hans mun! – Din kärlek är ljuvare än vin." – OK här är det pang på från början.

Höga v 1:1 – Kärnbibeln har rikliga utläggningar om texten: "GT visar hur Gud kommer till oss och precis som brudgummen traditionellt först kysser bruden visar att han vill ha en intim relation med oss."

Höga v 2:1 – "[Hon:] Jag är en vildros på Sharons slätt, en lilja i dalen." – I K12 nämns ingen ros utan "ett blomster i Saron". Månne rosen kommer från Melins översättning 1865?

Höga v 2:3 – "[Hon:] Som ett äppelträd i skogen är min vän bland de unga männen. Jag njuter av att sitta i dess skugga, dess frukt är söt för min gom." – Jomen, det är fortfarande Bibeln som citeras.

Höga v 2:15 – "[Kör:] Fånga rävarna åt oss, de små rävarna, som härjar i vingårdarna, våra vingårdar som går i blom." – En kör fanns visst också. Rävarna symboliserar säkert något djupsinnigt, om de inte tolkas bokstavligt.

Höga v 4:5 – "Dina bröst är som två hjortkalvar, som gasellens tvillingkid, betande bland liljor." – Denna har många associerat med Sveriges bidrag i melodifestivalen 1973: "Dina bröst är som svalor som häckar". Inspiration lär finnas, men mer likt än så är det inte.

Höga v 4:6 – "Tills vinden vaknar och skuggorna flyr vill jag besöka myrraberget, välluktens kulle." – Om Lars Forssell inspirerats av det där hade mello '73 nog fått tillfälligt avbrott, så som folk hetsade upp sig (ha ha!) över de där fågeltuttarna.

Höga v 5:6-7 – "Jag öppnar för min vän, men min vän har gått. Jag blir utom mig, han är borta, jag söker honom men finner honom inte, jag ropar, men han svarar inte. Väktarna finner mig, de som går runt i staden. De slår mig, de gör mig illa." – Oj! Vad hände här?

Höga v mest överallt – Om texten nu skulle syfta på förhållandet mellan Jesus och kyrkan, så är det märkvärdigt hur väldigt mycket kroppsdelar och grejs som de beskriver, ingående. Jag tror inte ett ögonblick på att det är någon liknelse.

Höga visan är inte lång – åtta hanterliga kapitel. Men det är desto saftigare kapitel. De är fullkomligt otypiska för Bibeln, men har nog lästs flitigt genom åren för sin egen skull.

Efter de poetiska böckerna och vishetsböckerna kommer nu profeterna. Och vi börjar med den viktigaste: Jesaja. Han citeras mer än någon annan profet i NT, som ju i kristen tradition setts som ett förverkligande av GT. Här Jesaja i Michelangelos version. Jag gillar keruben.

Jes 1:1 – Jesaja börjar med en datering: "Detta är de syner om Juda och Jerusalem som Jesaja, Amos son, såg när Ussia, Jotam, Achas och Hiskia regerade i Juda." – Nyfikna kan slå upp dem i Domar-, Kunga- och Krönikeböcker. Jesaja hade att göra, kort sagt.

[2 Kung 16 – Achas måtte vara den sämste kungen hittills. Han ingår ett förbund med Tiglatpileser, han uppför altaren enligt assyrisk förebild och stökar runt i templet, och offrar sin egen son på bålet. GT återvänder till flera av dessa kungar, när div profeter skäller på dem.]

Jes 1:2 – "Hör, himmel, och lyssna, jord! Herren talar. Barn har jag fostrat och vårdat, men nu har de brutit med mig." – Som sagt …

Jes 1:3 – "Oxen känner sin husbonde och åsnan sin herres krubba, men Israel känner inte sin herre, mitt folk har inget förstånd." – Redan här blir det intressantare. Framför allt för att de inspirerat till julkrubban. Japp, det är härifrån de kommer.

Jes 2:2-4 – "Den dag skall komma då berget med Herrens tempel står där orubbligt fast, högst av bergen, överst bland höjderna. Alla folk skall strömma dit […] De skall smida om sina svärd till plogbillar och sina spjut till vingårdsknivar."

Jes 3:4-5 – "Jag skall ge dem pojkar till ledare, lynniga barn skall styra dem. Alla skall hunsa varandra, unga sätta sig upp mot gamla, ringa mot ansedda." – Ju yngre, desto sämre var det som gällde där och då. Här är det en del av Guds straff mot Israels olydiga folk.

Jes 3:16-24 – Här får man en checklista över vad Israels kvinnor hade på sig om de hade lust och råd.

Dom över Sions döttrar

+16 Herren sade: Därför att Sions döttrar är så högfärdiga och går där med
näsan i vädret, kastar blickar omkring sig och trippar fram så kokett,
17 därför skall Herren raka deras hjässor och blotta deras blygd.
+3:18 Den dagen skall Herren ta ifrån dem hela härligheten: ankelringar,
solsmycken och månsmycken, 19 droppsmycken och armringar, slöjor 20 och
turbaner, fotlänkar och gördlar, amuletter och talismaner, 21 fingerringar och
näsringar, 22 festkläder och kåpor, sjalar och kappor, 23 flätade bälten och
linneplagg, sjaletter och flor.
+3:24 I stället för parfym blir det stank, i stället för gördel rep, i stället för lockar
skallighet, i stället för festkläder säcktyg om livet, ja, i stället för skönhet
skam.

Jes 4:1 – "På den dagen ska sju kvinnor ta tag i en man" – eftersom hårda krig rubbat könsfördelningen.

Jes 6:2 – "Det år då kung Ussia dog" (mitten 700-talet f Kr) ser Jesaja Gud, och högrankade änglar: "Serafer stod ovanför honom, var och en med sex vingar: med två vingar skylde de ansiktet, med två skylde de kroppen och med två flög de." Bild från 1300-tal, samt arameisk gud.

Jes 6:8 – Jesaja renas från synd medelst ett glödande kol en seraf håller mot hans läppar. Sedan är han kvalificerad att blir Guds utvalde profet, och berätta för israeliterna hur eländiga de är och hur eländigt allt kommer att bli.

Jes 7:14 – Gud ber kung Achas att be Gud att göra ett tecken, men Achas vågar inte. Då talar Jesaja: "Derföre skall Herren sjelf gifwa eder ett tecken: Si, en Jungfru är hafwande, och skall föda en son, den skall hon kalla Immanuel" (K12). Vem kan det syfta på …

Jes 9:6 – "Ty ett barn har fötts, en son är oss given. Väldet är lagt på hans axlar, och detta är hans namn: Allvis härskare, Gudomlig hjälte, Evig fader, Fredsfurste." – Även hedningar känner igen ett och annat i en av flera Jesaja-profetior som kristna menar syftar på Jesus.

Jes 9:7 – "Väldet skall bli stort …" – Man kan få en aning om hur mycket folk grottat ner sig i dessa texter när man läser Kärnbibelns utläggning om denna inledning på en vers (i något annorlunda översättning). Ordet markerat, slutet "mem" är bokstaven med vokalprick i.

[Det finns en språklig detalj i den hebreiska texten i denna vers. I frasen "hans herradöme ska vara stort" (hebr. *le-marbeh ha-misrah*) så används inte den öppna formen för bokstaven *Mem*, istället är det den slutna formen som normalt sett skrivs när bokstaven avslutar ett ord. Enligt rabbinerna så handlade denna passage om kung Hiskia. Eftersom han inte prisade Gud efter segern mot Sanheribs armé stängdes det öppna *Mem* till ett slutet. Den kungliga linjen stängdes till fram till den sanne Messias skulle komma. Intressant är att just denna passage är en tydlig referens till Jesus, lejonet från Juda stam.

Bokstaven *Mem* står för vatten och liv. Vår bokstav M har kvar den ursprungliga grafiska formen och avspeglar vattnets vågor. Rabbiner förknippar också bokstaven med moderlivet. Den hebreiska bokstaven ser ut som en mage och ett barn är i vatten innan det föds. En stängd bokstav *Mem* är då ett stängt moderliv. Många rabbiner säger att det är något som talar för jungfrufödseln, se även Jes 7:14. Det är också intressant att Jesu mor Marias hebreiska namn är Mirjam, ett ord som börjar och slutar med den hebreiska bokstaven *Mem*.]

Jes 9:7 – Han ska härska från "Davids tron och hans rike" – Messias ska höra till Davids hus, dvs släkt, som Jesus ju gjorde. Därav "Hosianna, Davids son". (I vilken mån man justerat Jesus-beskrivningar för att passa in på profetiorna ids jag inte reda ut här och nu.)

Jes 10:9 – "Det gick ju Kalno som Karkemish, Hamat som Arpad, Samaria som Damaskus." – Sex städer som får representera Syrien. Eller vad den statsbildningen hette då.

Jes 11:1-2 – "En gren skall växa ur Jishajs [Davids far] avhuggna stam, ett skott skall skjuta upp ur hans rot. Han är fylld av Herrens ande, vishetens och insiktens ande, klokhetens och kraftens ande, kunskapens och gudsfruktans ande." – Jesaja har siat om elände och Jesus.

Jes 11:6-7 – "Då skall vargen bo med lammet […] Lejonet äter hö som oxen." – Det han berättar om nu tolkas som det eviga paradiset på jorden. Ett rejält hopp från Jerusalems förestående fall och Jesu liv.

Jes 13 – "Herrens dag och Babyloniens undergång" – Det är inte bara Johannes som profeterat om domedagen. Nu kommer ett långt parti om hur en massa gudlösa länder och folk går under.

Jes 13:16 – "Spädbarnen krossas inför deras ögon, husen plundras, kvinnorna våldtas." – Krig då som nu.

Jes 13:20 – Babylons öde: "Ingen skall mer slå sig ner där, obebott skall det ligga från släkte till släkte. Där skall ingen beduin slå upp sitt tält, inga herdar låta hjordarna vila." – Jag har hört troende göra en poäng av att platsen är obebodd än idag.

Jes 13:21-22 – "Utan stygge foglar skola der lägga sig, och deras hus fulla med odjur wara, och strutsar skola der bo, och gastar skola der springa: Och ugglor sjunga uti hans palats, och drakar uti de lustiga borgar" – Ville inte undanhålla er Babylon beskrivet i K12.

Jes 13:21-22 – "Men ökendjur skall vila där, husen fyllas av hyenor. Där skall uvar ha sitt tillhåll och gastar hoppa omkring. Vilda hundar skall bo i palatsen, schakaler i de praktfulla salarna." – Samma text betydligt tamare i B2k.

Jes 14:12 – Kungen av Babylon är i dödsriket: "Ack, fallit har du från himlen, lysande [morgon]stjärna, gryningens son …" Stjärnan i hebreiska texten blev på grekiska morgonstjärnan, dvs Venus, vilket på latin motsvarar Lucifer … Så blev kungen Fan själv.

Jes 19:18 – En rad undergångar beskrivs … Som här: "Den dagen skall det i Egypten finnas fem städer där man talar Kanaans språk och där man svär vid Herren Sebaot. En av dem skall heta Ir Haheres." Man har försökt att identifiera staden med Heliopolis.

www.biblegateway.com/resources/encyclopedia-of-the-bible/Ir-Ha-Heres

Jes 19:24-25 – "Den dagen skall Israel vara jämställt med Egypten och Assyrien och bli en välsignelse på jorden, när Herren Sebaot välsignar jorden och säger: Välsignat är Egypten, mitt folk, Assyrien, mitt eget verk, Israel, min egendom." Denna rad gläder än kristna egypter.

Jes 20:3 – Den nåden har ännu inte nått Egypten och Assyrien. Men Jesaja gjorde sin del: "[Herren:] Liksom min tjänare Jesaja har gått naken och barfota i tre år som ett tecken och förebud om Egypten och Kush …" Faktiskt, tre år? Det var en helig man, det!

Jes 21:11 – "Ett rop når mig från Seir: Väktare, när tar natten slut? Väktare, när tar natten slut?" – Jesaja har en mycket speciell känsla. Det är mörker, elände och profetiande fullspäckat med symbolik man fattar att man inte fattar. Svart poesi.

Jes 24:10-11 – "Staden ligger skövlad och öde, alla hus har bommats till.Där ute hörs klagoskrin, vinet är slut. Glädjen har slocknat, all fröjd har flytt ur landet." – Jesaja fortsätter och fortsätter i samma stil. Eländes elände.

Jes 25:6 – "… En fest med fetter, en fest med bottensatser, märgfulla fetter, filtrerade bottensatser" – Varken B2k eller Kärnbibeln men, enligt den senare, ordalydelsen. Fett var bra, ser ni, liksom vin jäst med den starka bottensatsen.

Jes 27:1 – "Den dagen skall Herren med sitt svärd, sitt hårda, väldiga, skarpa svärd, slå Leviatan, den snabba ormen, Leviatan, den ringlande ormen, han skall dräpa draken i havet." Tar med denna beskrivning av Djävulens besegrande pga Dorés läckra illustration.

Jes 28:10 – "Abrakadabra, abrakadabra, lite här, lite där!" (B2k) "Ty de säga: Bjud, bjud, bjud, bjud: Bida, bida, bida, bida; här litet, der litet." (K12) – Denna märkliga vers sägs syfta dels på barnramsor, dels på akkadernas språk som israeliterna inte förstår.

Jes 28:20 – "Bädden är för kort när man sträcker ut sig, täcket för smalt när man kryper ihop." Jesaja vet hur det är att ligga sömnlös, det märks i denna vers, som också ser egendomlig ut i sammanhanget.

Jes 29:1 – "Ariel, Ariel, ve dig, stad som David belägrade! Foga år till år, låt högtid följa på högtid!" Det är Jerusalem som kallas Ariel, "Guds lejon". Jag antar att det är samma namn som hos Shakespeare, Disneys sjöjungfru, tvättmedlet etc.

Jes 30:24 – "Oxarna och åsnorna, dina arbetsdjur, skall få äta surfoder av säd som rensats med vanna och skovel." – Vanna = tråg som man kastar upp säden så agnarna blåser bort. Skoveln användes på samma sätt.

Jes 30:26 – "Månen skall lysa som solen, och solens ljus bli sju gånger starkare, som sju dagars ljus. Så skall det bli den dag då Herren förbinder sitt sargade folk och läker såren efter slagen det fått." – En astronomisk märkvärdighet på nådens dag.

Jes 31:1 – "Ve dem som drar ner till Egypten efter hjälp!" – Vet inte vad som avses med att "dra ner till Egypten efter hjälp" men det måste ha varit en grej eftersom Jesaja ondgör sig över den i två kapitel.

Jes 34:7 – "Även vildoxar faller, unga tjurar och väldiga bestar" (B2k). I K12 står det "De enhörningar måste ock fara neder med dem". Även KJV har enhörningar. Originalet är mindre fantastiskt men mer spännande, för rehame´ avser nog uroxar.

Den sista uroxen dog i Polen 1627.

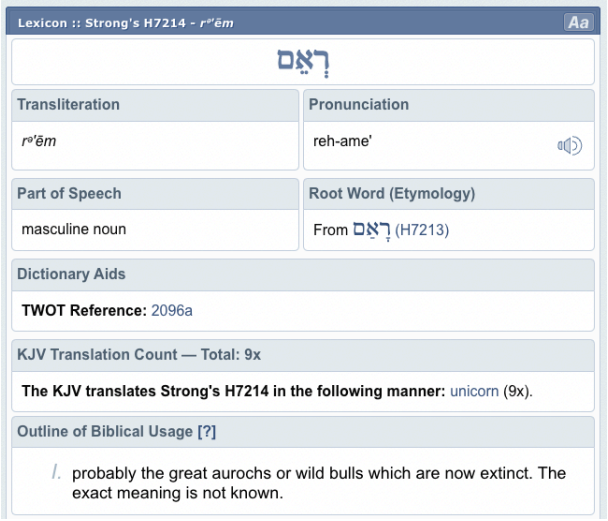

Jes 34:14 – "Det blir ett tillhåll för ökendjur och hyenor, en plats där gastar möts. Där håller också Lilit till och finner en plats att vila." K12: "Då skola der troll och spökelse löpa hwar om annan, och en gast skall möta den andre; elfwor skola ock hafwa der härberge".

Lilit nämns på prick två ställen i Bibeln, hos Jesaja och Job. Här har jag skrivit mer om hennes märkliga öde, från ökendemon till feministisk ikon: faktoider.nu/lilith.html

[Job 18:15 – Bildad om den gudlöses öde: "Lilit intar hans hem." B2k är den enda översättning jag sett, inkl grundtexten, som har med Lilit här.

Här är hon en ökendemon av mesopotamisk import. Senare togs hon upp i många och helt andra historier där hon är Adams första fru m.m.]

Jes 34:15 – Här har Kärnbibelns översättare fumlat när en not skulle läggas in. Annars är tryckfel av alla de slag betydligt sällsyntare i bibeltexter, analoga som digitala, än genomsnittet. Måhända Herren håller sin hand över dem …

15 Där ska pilormen är fundersam på vilken orm som avses
men pilorm blir en direkt översättning från hebreiskan
bygga sitt bo och ligga och kläcka och ruva under hennes
skugga, ja där ska hökarna samlas, var och en med sin
maka. 16 Utforska Herrens (Jahves) bok och läs, ingen av

Jes 34:15 – "Där bygger skriktrastar bo och lägger ägg, ruvar och kläcker tryggt sina ungar." – B2k har ingen orm alls. I MT står "qipôz" som enligt Strong's står för pilorm Psammophis lineolatus eller uggla; och uggla fick det bli i KJV.

"Strong's" är James Strongs Exhaustive Concordance of the Bible. Jag har tipsat om den förr och gör det igen. Den källan används i vetenskapliga sammanhang – den är inte ny men bra – samtidigt som den är fullt läslig för de blåaste av blåbär.

en.wikipedia.org/wiki/Strong's_Concordance

Jes 1–35 var poetisk, med profetior om elände (mest) och glädje (mindre). I kap 36 övergår den till vanlig berättande stil. Redan i kap 40 går den tillbaka till profetiskt läge, för att *bläddrar* stanna där ända till det 66:e och sista kapitlet.

Jes 36:1 – "Under Hiskias fjortonde regeringsår angrep den assyriske kungen Sanherib alla de befästa städerna i Juda och intog dem." – Berättarrösten bryter in och förklarar i några kapitel bakgrunden till den kommande texten.

Jes 36:6 – "Du litar förstås på stöd av Egypten, denna brutna stav som tränger in i handen och genomborrar den när man stöder sig på den." – Denna fina liknelse förklarar också en tidigare vers: Hiskia sökte hjälp hos Egypten mot Sanherib.

[Jes 31:1 – "Ve dem som drar ner till Egypten efter hjälp!" – Vet inte vad som avses med att "dra ner till Egypten efter hjälp" men det måste ha varit en grej eftersom Jesaja ondgör sig över den i två kapitel.]

Jes 36:7 – "Var det inte hans offerplatser och altaren som Hiskia avskaffade när han befallde Juda och Jerusalem att tillbe vid altaret här?" – Den assyriske stabschefen är fel underrättad: De "avskaffade" altarna hörde till andra gudar. Det var därför Hiskia lät förstöra dem.

Jes 36:11 – "Eljakim, Shevna och Joach svarade då den assyriske stabschefen: 'Tala till oss på arameiska, herre – vi förstår det språket – tala inte hebreiska till oss när folket på muren hör på.'" Arameiska var ett internationellt språk, till skillnad från populasens hebreiska.

Jes 36:18 – Hiskias utsände ville hålla överläggningarna hemliga för fotsoldater och folk. Men assyrierna sade att deras budskap var till folket, och fortsatte tala hebreiska med hög röst: "Låt inte Hiskia lura er med sitt 'Herren skall rädda oss!'".

Jes 36:18-19 – "Har de andra folkens gudar räddat sina länder ur den assyriske kungens våld? Var är nu Hamats och Arpads [centrala Syrien] gudar och var är Sefarvajims [norra Syrien] gudar? Och fanns det några gudar som räddade Samaria ur mitt våld?"

Jes 37:1 – Hiskias bud hade inte lov att besvara assyrierna. Istället … Rev de sönder sina kläder. Och när trasorna visades för kungen, rev han också sönder sina kläder.

Jes 37:2 – "Sedan sände han sin förste minister Eljakim, sekreteraren Shevna och prästernas äldste, klädda i säcktyg …" Det är kanske därför säcktyg blev en grej? För att man inte ville riskera att dyrbara kläder revs sönder.

Jes 37:36 – Belägringen av Jerusalem avslutas utan strid: "Herrens ängel drog ut och tillintetgjorde 185 000 man i det assyriska lägret; nästa morgon låg de där alla, döda." Händelsen beskrivs annorlunda i assyriska källor. Enligt Herodotus åt möss upp deras bågsträngar.

Jes 38:8 – Kung Hiskia blir sjuk. Han "vänder ansiktet mot väggen" och ber om ett längre liv. Och se! Jesaja kommer och lägger en fikonkaka på såret – värt 15 år. Och ännu ett mirakel på det: Solen vänder och går motsols en liten stund. Grejer!

Jes 39 – Kungen av Babylonien hör om Hiskias tillfrisknande. Han skickar dit några budbärare som gratulerar. Munter Hiskia visar dem palatsets dyrbarheter. "En dag ska allt det föras till Babylon", muttrar Jesaja mörkt.

Jes 40 – Kapitlets rubrik "Tröstande ord till Guds folk" visar att Jesajas bok vänder helt. Slut på domedag, lidande och död – nu fokuserar han på kommande frälsning, jubel och gamman.

Jes 40:3-4 – "Bana väg för Herren genom öknen, gör en jämn väg i ödemarken för vår Gud! Alla dalar skall höjas, alla berg och höjder sänkas. Oländig mark skall jämnas och branter bli till slätt." Det där känner väl även hedningar igen? Inspirerade till adventspsalm 1812.

Jes 40:6 – Flera kända bibelord här … "Hwad skall jag predika? Allt kött är hö, och all dess godhet är såsom ett blomster i marken" (K12). Att "allt kött är hö" kanske inte är lika känt som en del andra talesätt, men man kan stöta på det här och var. Och härifrån kommer det.

Jes 40:22 – "Han sitter öfwer jordens krets" (K12) – "Krets" översätts "rund" i B2k, "circle" i KJV. MT:s ḥûḡ syftar på cirkel, kompass; runt som ett mynt, inte runt som en boll. Innebär detta att de som skrev och läste GT trodde på en platt jord? Detta har diskuterats.

Jes 41:4 – "Vems verk är detta, vem har gjort det? Han som i begynnelsen kallade fram släktena, jag, Herren, som var den förste och som ännu för de sista [את] är densamme." Kärnbibeln nämner oöversatta partikeln את som motsvarar grekiskans A och Ω, A och O, början och slutet.

41:4 מִי־פָעַל וְעָשָׂה קֹרֵא הַדֹּרוֹת מֵרֹאשׁ אֲנִי יְהוָה
רִאשׁוֹן וְאֶת־אַחֲרֹנִים אֲנִי־ הוּא׃

Jes 42:6 – "Jag, Herren, har i min trohet kallat dig, jag tar dig vid handen och skyddar dig. Genom dig ingår jag ett förbund med mitt folk till ett ljus för de andra folken." – Nu är det visst självaste Messias Herren talar till.

Jes 45:3 – "Jag ger dig skatter, dolda i mörkret, gömda rikedomar" Enligt Kärnbibeln syftar det på att skattkammare ofta var fönsterlösa. Vet inte om det är så. Men gillar definitivt tips och kommentarer om texten; finns även på bibeln.se men inte lika mycket.

Jes 46:4 – "Jag har skapat er, jag skall lyfta, bära och rädda er." Jesaja eländes-profeterande pågick när de var i Israel. Under den babyloniska fångenskapen, israeliternas nadir, byter han till uppmuntran, just vad de behöver just då.

Jes 47:13 – Babylon jämförs med en kvinna som levt high life för att plötsligt slungas ner i elände. Här en pärla till sidoupplysning: "Må nu himlaskådarna komma till din hjälp, stjärntydarna som varje månad förkunnar vad som skall hända dig." Man körde med månatlig astrologi!

Jes 52:13-15 – "Min tjänare skall ha framgång, han skall bli upphöjd, mäktig och ärad. Många förfärades över honom, så vanställt var hans yttre, så föga mänskligt hans utseende. Men nu får han många folk att häpna …" Profetior över Israels befrielse, och Jesus – som det lästs.

Jes 53 – Massor av Jesu-material här; "han blev pinad för våra brott", "han blev fängslad", "han fick sin grav bland de gudlösa" osv. En vers passar inte in: "Han skall få ättlingar och ett långt liv". Den har ibland omtolkats till att det är *andliga* ättlingar som avses. OK.

Jes 55:10 – "Liksom regn och snö faller från himlen och inte vänder tillbaka dit" Herren kände inte till vattnets kretslopp.

Jes 56:3-7 – Främlingar och eunucker som är troende släpps in i gemenskapen. Det senare säger emot 3 Mos 21:18-20, "Ingen som har ett lyte får träda fram […] eller har skadade testiklar."

Jes 57:3 – "Kommer här fram, I trollkonebarn, I horkarlars och horors säd." – K12, såklart. En betydligt mustigare översättning än bleka B2k.

Notera även gamla pronominet "I" som sedan blev "ni".

Jes 57:6 – "Bland ravinens stenblock hör du hemma …" Jfr K12 "… De släta stenar i bäcken" eller KJV "Among the smooth stones of the stream is thy portion". Släta stenar? Enl Kärnbibeln vill Herren inte att man är petig med altarets stenar; nej, all uppmärksamhet åt Gud!

Det bibelordet hade kunnat förändra historien, särskilt arkitekturhistorien, om man tagit det på allvar … (Milano, Köln, Barcelona och Notre Dame, Paris)

Jes 58:5-6 – "Är det en sådan fasta jag vill se: då man späker sig, hänger med huvudet som ett strå, ligger i säck och aska? […] Nej, detta är den fasta jag vill se: lossa orättfärdiga bojor, slit sönder okets rep, befria de förtryckta, krossa alla ok." Socialist-Gud?

Jes 59:11 – "Wi wråla alla såsom björnar, och knurla såsom dufwor" (K12) – Någon som sett det ordet förr? "Knurla": frambringa l. avgiva ett bullrande l. brummande ljud (SAOB).

I B2k står "klagar som duvor". Meh.

Jes 60:7 – "Kedars fårhjordar samlas hos dig, baggar från Nevajot står till din tjänst." De är Ismaels söner, way back; nomader och fåraherdar öster om Jordan. Jesaja förutsätter lyssnare med koll!

Jes 60:16 – "Du skall dia folkens mjölk, dia kungars bröst." Jo asså …

Jes 61:1-2 – Det är dessa verser som Jesus läser upp i Luk 4:16-22. Hur de såg ut? Som Qumranrullen, där Jes 61:1-2 markerats.

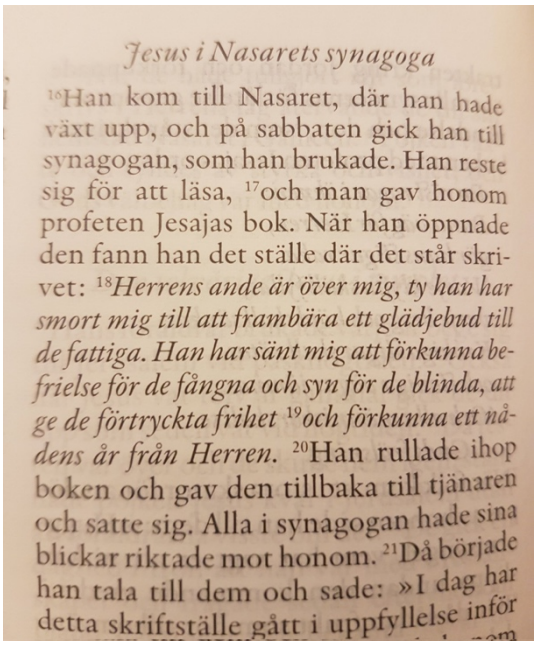

Jesus i Nasarets synagoga

16 Han kom till Nasaret, där han hade
växt upp, och på sabbaten gick han till
synagogan, som han brukade. Han reste
sig för att läsa, 17 och man gav honom
profeten Jesajas bok. När han öppnade
den fann han det ställe där det står skri-
vet: 18 *Herrens ande är över mig, ty han har*
smort mig till att frambära ett glädjebud till
de fattiga. Han har sänt mig att förkunna be-
frielse för de fångna och syn för de blinda, att
ge de förtryckta frihet 19 *och förkunna ett nå-*
dens år från Herren. 20 Han rullade ihop
boken och gav den tillbaka till tjänaren
och satte sig. Alla i synagogan hade sina
blickar riktade mot honom. 21 Då började
han tala till dem och sade: »I dag har
detta skriftställe gått i uppfyllelse inför

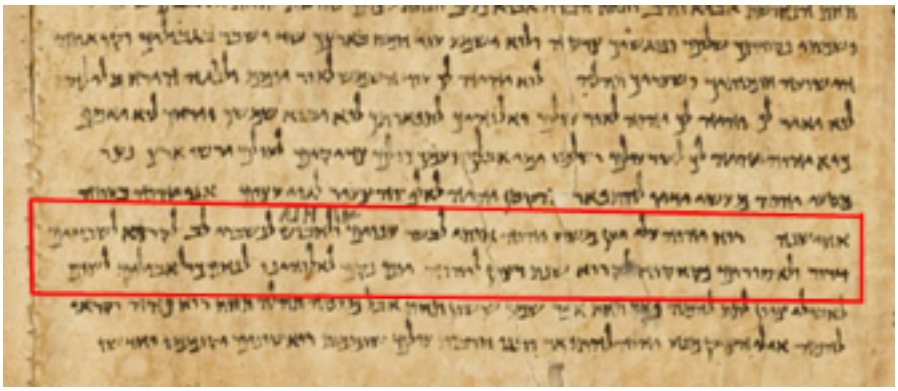

Jes 62:1-4 – När "upprättelsens morgon gryr och hennes räddning lyser som ett bloss […] skall [Jerusalem] få ett nytt namn [nämligen] 'hon som jag har kär' [Hefsi-Bah]" – Finns det rutiner framtagna för att omsider ge Jerusalem detta namn?

Jes 62:4 – "… och ditt land 'den äkta makan' [Beula]" – Det är alltså vad Israel kommer att kallas, när upprättelsens morgon gryr etc.

Jes 62:8 – "Herren svär vid sin högra hand, vid sin starka arm" – Visste ni att Gud är högerhänt?

Jes 63:3 – "Jag [Gud] har ensam trampat vinpressen, ingen från folken hjälpte mig. Jag trampade dem i min vrede, stampade dem i min harm." Flera passager med vrede + druvor inspirerade ett ställe i "Battle hymn of the Republic", som i sin tur gav Steinbeck idén till en bra titel.

Jes 65:3 – "… det folk som öppet kränker mig hela tiden. De förrättar offer i trädgårdar och tänder offereld på tegelaltaren." – Att bygga altaren av tegelstenar var tydligen lika illa som att använda släta stenar.

[Jes 57:6 – "Bland ravinens stenblock hör du hemma …" Jfr K12 "… De släta stenar i bäcken" eller KJV "Among the smooth stones of the stream is thy portion". Släta stenar? Enl Kärnbibeln vill Herren inte att man är petig med altarets stenar; nej, all uppmärksamhet åt Gud!]

Jes 66:24 – "Man skall gå ut och beskåda liken efter dem som förbröt sig mot mig: maskarna i dem skall aldrig dö och elden aldrig slockna. Den synen blir en fasa för alla." – Så slutar Jesaja med fokus på avfällingarna.

Jeremia! Redan ordet "jeremiad" säger allt om hur han uppfattats. Kan även ha skrivit Klagovisorna (placerad efter denna bok).

J. täcker de sista åren av Juda rike. Han dog kort efter Jerusalems förstörelse.

B2k utlovar den mest personliga skildringen av en GT-profet. Vackert så.

Jer 1:3 – Herrens ord kom till Jeremia i Josias 13e regeringsår, och varade till "det året, i den femte månaden, som Jerusalems befolkning fördes bort i fångenskap"
– Noggrann datering, och nog bävar det när man läser det sista.

Jer 1 … – Olycksprofeten inleder med att, som Herrens talspråk såklart, berätta för folket hur onda de är. "Hor" är favoritsynd och -liknelse. Kapitel efter kapitel.

Jer 5:5 – "Hwar och en wrenskas efter sin nästas hustru, såsom wäl fodrade stodhästar" (K12) "They were as fed horses in the morning: every one neighed after his neighbour's wife." (KJV) Har nu blivit: "De är brunstiga, kåta hingstar, de frustar efter andras hustrur." (B2k)

Jer 6:14 – "De säger 'Allt är väl, allt är väl!' men allt är inte väl."

Jer 7:31 – "De har byggt Tofets offerplats i Ben-Hinnoms dal. Där bränner de sina söner och döttrar." Hinnoms dal är mer känd som Gehenna, i NT en omskrivning för det brinnande helvetet. "Tofet" är inte en gud utan platsen. Guden man offrade till sägs vara Molok.

Jer 9:11 – "Jag gör Jerusalem till en ruinhög, ett tillhåll för schakaler." (B2k) Jämför K12: "Och jag skall göra Jerusalem till en stenhop, och till en drakeboning". Markerade "tannin" betyder drake, monster, giftorm. Vet inte varifrån de tråkiga schakalerna kommer.

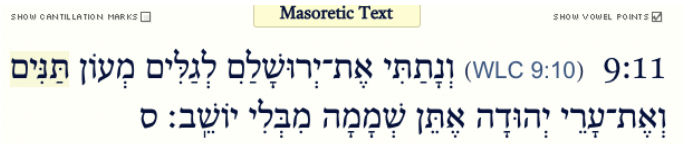

Jer 10:5 – "De liknar fågelskrämmor på ett gurkfält, de kan inte tala, de måste bäras, de kan inte gå." Det inbankas med eftertryck att avgudabilder är människors verk. Om Molok, Dagon & co skulle vara demoner så framgår det inte här, inte alls. (Och gurkfältet är ju underbart.)

Jer 10:13 – "När hans stämma ljuder brusar himlens vatten, han får regnmoln att stiga vid världens ände, han låter blixtar ljunga och regnet falla och sänder ut vindar från sina förråd." Ni som kan, minner sånt här om guden El:s tidigare karriär som himmels- och vädergud?

Jer 11:18 – "Själv var jag som ett fogligt lamm som leds till slakt. Jag insåg inte att det var mot mig de smidde sina planer …" En komplott mot Jeremia! Tyvärr nämns inte mycket mer än att den fanns, och att Herren såg till att "fixa" konspiratörerna.

Jer 13 – Liknelsen med höftskynket … Ligger mycket långt efter kändisar som senapskornet eller huset på lösan sand.

Jer 17:10 – "Jag, Herren, rannsakar hjärtat och prövar njurarna …" – Där är de igen, de inälvor som glömts bort så fullständigt i senare symbolspråk.

[Ps 26:2 – "Granska mig, Herre, och pröva mig/rannsaka hjärta och njurar!" Njurar..? Jomen!

GT nämner ofta njurarna. Där ansågs nämligen temperament, känslor, klokhet, kraft och vishet sitta. Nämns ofta tillsammans med hjärtat.

Här en fin träff i PubMed:

pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/16267151/]

Jer 23:23 – "Är jag bara Gud på nära håll, säger Herren, och inte Gud långt borta?" Syftandes på de lokala (av)gudarna med begränsad räckvidd.

Det är inte så mycket att återge ur Jeremia här eftersom allt är likadant. Kapitel efter kapitel med "ni är så onda, ni ska få" på repeat.

Jer 31:17 – "Så säger Herren: Rop hörs i Rama, klagan och bitter gråt: Rakel gråter över sina barn. Hon låter inte trösta sig, ty hennes barn finns inte mer." Detta är ursprunget till "ramaskri". Men det är äldre än K12 (1703): SAOB anger den danske biskop Resens från 1607.

Rakel var mor till Josef och Benjamin; de två stammarna får representera de tio (av de tolv) som försvann ur historien.

Senare citerades versen av Matteus: "Då uppfylldes det som sagts genom profeten Jeremia: Rop hörs i Rama …" – då syftade han på det storskaliga barnamord som tillskrivs Herodes.

Jeremia fortsätter med att låta Herren trösta Rakel, "dina barn skall vända hem till sitt land". Det ignorerade Matteus pga funkar inte.

Jer 31:22 – "Herren skapar något nytt på jorden: kvinnan skall värna mannen." Detta ska naturligvis läsas i sitt profetiska sammanhang, men inte ens då kan jag säga att jag förstår det … Populär vers att citera, såklart.

Jer 31:29-30 – "När den tiden kommer skall de inte längre säga: När fäderna äter surkart får barnen ont i tänderna. Nej, var och en skall dö för sin egen synd: den som äter surkart får själv ont i tänderna." Verkar som om retorikern tagit något gammalt talesätt i bruk.

Jer 32:6-15 – Efter en mängd jeremiader kommer en liten episod som först förvirrar. Släktingar ber Jeremia att köpa åkrar han har rätt till. Men landet är ju prisgivet åt fienden? Vad spelar sånt för roll? Jo, när han köper marken, visar han att allt en dag kommer att ordna sig.

Ju mer jag tänkt på tänket här, desto mer imponerad blir jag. Som om man i östra Ukraina skulle planera för sin framtid med tomtinköp, ansökan om bygglov etc. Vilket sätt att visa folk att "jo, *nu* är det fan och hans moster, *men* det kommer att bli som vanligt, här med!".

Jer 35:9-10 – Jeremia träffar rekaviterna, ett judiskt folk med några egna lagar:

- inte bygga hus
- bo i tält
- inget jordbrukande, ens ägande av åkrar o dyl
- inte dricka vin

Jer 35 verkar vara den enda samtida källa, i eller utanför Bibeln, som finns om detta folk.

Jer 36:1-2 – "Under Jojakims, Josias sons, 4e regeringsår i Juda kom detta till Jeremia från Herren: Tag en bokrulle och skriv ner allt vad jag har talat till dig om Israel och om Juda och om de andra folken från den dag jag först talade till dig på Josias tid intill denna dag."

Jer 36:3-4 – "Kanske kommer alla i Juda att lämna sin onda väg när de får höra vilka olyckor jag ska utsätta dem för. Då ska jag förlåta deras synd och skuld. – Jeremia kallade till sig Baruk, Nerias son, och efter diktamen skrev Baruk ner i en bokrulle allt Herren hade sagt."

Baruk läser upp bokrullen för folket. Som blir förfärade, och får Baruk att läsa upp den för stormännen. Som blir förfärade, och får Baruk att läsa upp den för kungen. Som inte blir förfärad, utan medan den läses upp skär ut de upplästa bitarna och lägger dem i elden.

Jer 36:30 – Herrens ord till kung Jojakim via Jeremia: "Aldrig skall en ättling till honom sitta på Davids tron. Hans lik skall ligga utslängt i dagens hetta och nattens köld. Och jag skall straffa honom och hans ättlingar och hans hov för deras synd." Sedan skrevs en ny rulle.

Jer 39:1-2 – "När Jerusalem var intaget – under kung Sidkias 9e regeringsår i Juda, i 10e månaden, hade babyloniske kung Nebukadnessar och hans här kommit och belägrat Jerusalem, och under Sidkias 11e regeringsår, på 9e dagen i 4e månaden, hade staden stormats" – Nu är det kört.

Jer 39 – Kung Sidkia flyr men grips. Hans söner avrättas inför hans ögon, som sedan sticks ut. Stormännen avrättas. Murarna rivs, sedan palatset och alla andra byggnader. En stor del av folket förs till Babylon, fattiga får stanna på Nebukadnessars nåder. Profetiorna slår in.

Jer 39 – Jerusalems förstörelse är en grundläggande händelse i judisk historia och GT, inte konstigt att den beskrivs flera gånger ur olika perspektiv. Och fascinerande att då och då byta perspektiv. Särskilt som olika detaljer beskrivs – ibland olika.

[2 Kung 25 – Tio år senare bryter Sidkia med Babylon. Nebukadnessar II angriper igen, och nu lägger han inte fingrarna emellan. Jerusalem belägras. Kannibalism lär ha förekommit, nämns ej i Bibeln. Sidkia försöker fly, fångas och förs till Babylon.

Till slut faller staden.]

Jer 40:6 – Jeremia är fri att gå vart han vill; Herren håller sin hand över honom. Han väljer att bege sig till närbelägna Mispa, där quislingen Gedalja är ståthållare åt Nebukadnessar.

Jer 41 – Ismael, Netanjas son (patronymikonet är alltid med) med tio man mördar Gedalja och en mängd hos honom – de måtte vara förstklassiga krigare. Resten av folket tillfångatas för att föras till Ismaels chef hos ammoniterna. Men Jochanan kommer och räddar dem. Ismael flyr.

Jer 42:10 – Den folkspillra som nu är kvar i det f.d. förlovade landet vänder sig nu som en man till Jeremia och frågar vad Herren tycker att de ska göra. Så småningom kommer svaret: Ni kan stanna utan risk, "Ty …"

Jer 42:10 – "… Ty jag ångrar det onda jag utsatt er för." Känns inte lite konstigt efter den ström av förbannelser som Herren avlossat. Men det kanske funkade då och där?

Jer 43:7 – När de få israeliter som är kvar efter Jerusalems förstörelse frågar Herren om råd, svarar han att de kan stanna där de är, men han förbjuder dem att bege sig till Egypten. Varefter de omedelbart beger sig till Egypten. Även Jeremia – kanske han inte hade något val.

Jer 43:8 – "Herrens ord kom till Jeremia i Tachpanches …" Staden låg i Nildeltats nordöstra kant. Vi är tillbaka i Egypten.

Jer 44:8 – Herrens vrede över judeerna fortsätter efter Jerusalems förstörelse: "Ni väcker min vrede med det ni gör […] i Egypten, där ni har bosatt er. Därför skall ni utrotas, därför skall ni bli till en förbannelse och utsättas för hån av alla jordens folk."

Herren verkar ha fått helt slut på idéer. Hans utvalda folk vägrar helt enkelt att göra som han vill. Detta var iofs vad han utlovade i kap 42, de som drar till Egypten ska utplånas. Och sen drog alla till Egypten, så …

Jer 44:16 – Och Herren/Jeremia får svar: "Det ord du har talat till oss i Herrens namn tänker vi inte lyda." De ska fortsätta dyrka "Himladrottningen" (Ashera, hustru till himmelsguden El, hon med pålarna) för så länge de gjorde det gick det bra. Står det att de säger.

I Jer 42 hotade Herren alla med hån och död som for till Egypten. Sedan for alla till Egypten. Varpå Herren i Jer 44 hotar alla med hån och död som fortsätter att dyrka "Himladrottningen".

Jer 46 – Detta annorlunda kapitel är en dom över Egypten, att det ska besegras av Babylonien. Inte riktigt profetia, då det skrevs strax efter – inte före, och inget annat påstås heller – slaget vid Karkemish 605 fKr, ett historiskt avbräck för Egypten.

en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_Carchemish

Jer 47 – En liknande dom över filistéerna, dock skriven innan det som beskrivs inträffat (det där lät bra konstigt …). Profetian uppfylldes all right.

"Herrens svärd", som inte kan komma till ro sedan det dragits, minner om det nordiska sagosvärdet Tirfing.

Jer 48 – Undergång spås för riket Moab i sydost.

Jer 48:2 - En profetia över slutet för tv-serien "Mad men", som också lades ner 2015.

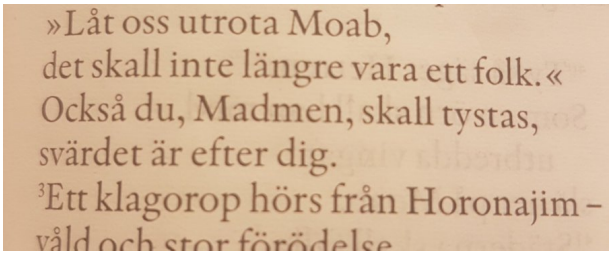
»Låt oss utrota Moab,
det skall inte längre vara ett folk.«
Också du, Madmen, skall tystas,
svärdet är efter dig.
3Ett klagorop hörs från Horonajim –
våld och stor förödelse

Jer 49 – I rask följd avlossas domar över Ammon i öster, Edom söder om Döda havet (Esaus ättlingar; israeliternas kusiner, så att säga), Damaskus i Syrien, de arabiska nomadfolken Kedar och Hasor, samt Elam ända borta i Persien. Men den gruvligaste domen efter Israel väntar …

Jer 50 – "Dom över Babylonien". Det här är ett rejält kapitel. Ingen halvmesyr. Babylon och Babylonien ska döden dö.

Jer 50:43 – "Ryktet når kungen av Babylonien och hans händer förlamas. Han grips av ångest som en kvinna i födslosmärtor." Jeremia gillar verkligen den liknelsen; den används även i 49:22 och 48:41, liksom i tidigare kapitel.

Jer 51:14 – "Herren Sebaot har svurit vid sig själv" – När Gud lovar någonting riktigt mycket.

Jer 52 – Nu skildras Jerusalems förstörelse en tredje gång, den andra bara hos Jeremia. Det är, som sagt, en central händelse i judarnas historia och GT.

[Jer 39 – Jerusalems förstörelse är en grundläggande händelse i judisk historia och GT, inte konstigt att den beskrivs flera gånger ur olika perspektiv. Och fascinerande att då och då byta perspektiv. Särskilt som olika detaljer beskrivs – ibland olika.]

Jer 52:30 – En exakt uppgift (för vad det är värt): Under tre tillfällen fördes sammanlagt 4600 personer från Jerusalem till Babylon. Exklusive de som avrättades.

Jer 52:31–34 – Jeremia avslutar abrupt med kung Jojakins benådning. Fången i Babylon slipper fångdräkt utan får äta vid kungens bord, och erhåller dagligt traktamente resten av livet. Om det nu är bra eller dåligt eller varken eller.

Så slutar Jeremias bok.

Efter Jesaja och Jeremia kommer … Klagovisorna! Mer av samma sort? Vi får se …

Tillskrivs traditionellt Jeremia. Skrevs kort efter Jerusalems förstörelse (587 f Kr), vilket också är det givna ämnet.

Klag – Tre av kapitlen har 22 verser. Det minner om att de är akrostikon: Den första versen börjar med hebreiska alfabetets första bokstav alef, andra versen med andra bokstaven bet, osv.

Klag 1 – Det första ordet, "ack", "eicha" i original, har enligt en gammal modell blivit hela textens hebreiska namn. (På samma sätt har en mängd kända gamla böcker fått sina namn, liksom än idag påvens apostoliska brev.)

Första sången

+1: 1 Ack, övergiven ligger hon, den förr så folkrika staden. En änka liknar hon, hon som var främst bland folken. Drottningen bland länder gör nu träldjänst.

+1: 2 Hon gråter bittert i natten, kinden är våt av tårar. Bland alla hennes vänner finns ingen som ger henne tröst. De som stod henne nära har svikit och blivit hennes fiender.

Klag 3:38 – "Kommer inte både ont och gott på den Högstes bud?"

Klagovisorna berör kort teodicéproblemet. Resultat: Ondskan är vårt rättmätiga straff. "Att plåga och pina människorna är inte vad han vill" men "Varför klagar då den som är i livet över sina synders lön?".

Klag 4:3 – "Till och med schakalen ger di och mättar sina ungar, men mitt folk är en hjärtlös kvinna, grym som strutsen i öknen." – Att strutsen skulle vara särskilt grym mot sina ungar nämns på flera ställen i GT. Det är helt fel.

Klag 5:4 – "Vi får betala för vårt eget vatten, vi måste köpa vår egen ved." En del skulle kalla den delen av eländet och förnedringen i Babylon för ett i-landsproblem.

Hes 1:1 – "Under det trettionde året, på femte dagen i fjärde månaden, när jag bodde bland de bortförda vid floden Kevar, öppnades himlen och jag såg en syn från Gud." – Hesekiel öppnar starkt. Kevar ligger mellan floderna i Irak; detta var under den babyloniska fångenskapen.

Hes 1 – Hesekiel börjar med en syn som gjort hans bok mycket omtalad, särskild i vissa sammanhang. Det är en vision av Gud, detaljerad, komplicerad och besynnerlig. Många har försökt att tolka den. Ett förslag är att det är en sorts rymdfarkost.

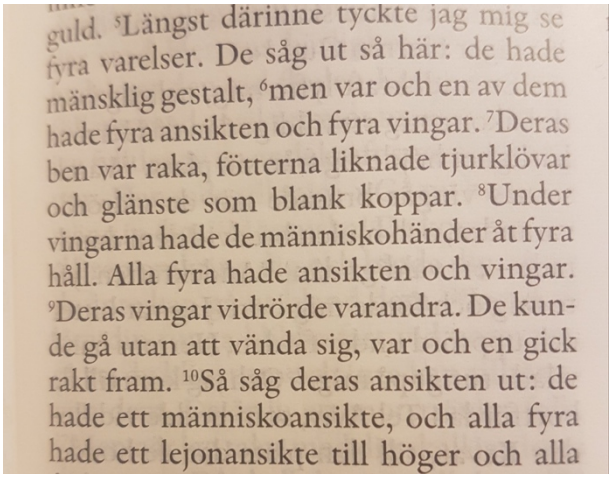
guld. 5Längst därinne tyckte jag mig se
fyra varelser. De såg ut så här: de hade
mänsklig gestalt, 6men var och en av dem
hade fyra ansikten och fyra vingar. 7Deras
ben var raka, fötterna liknade tjurklövar
och glänste som blank koppar. 8Under
vingarna hade de människohänder åt fyra
håll. Alla fyra hade ansikten och vingar.
9Deras vingar vidrörde varandra. De kun-
de gå utan att vända sig, var och en gick
rakt fram. 10Så såg deras ansikten ut: de
hade ett människoansikte, och alla fyra
hade ett lejonansikte till höger och alla

Hes 8 – Ett antal "vidrigheter" visas upp för Hesekiel; de utgörs av folk som tillber andra gudar än Jahve. Det "vidriga" framgår inte riktigt, måste jag säga.

Hes 8:17 – "Inte nog med de vidrigheter folket i Juda bedriver här, de begår också våldsdåd överallt i landet och har gång på gång väckt min vrede. Och nu sticker de vinrankan i näsan på mig!" Det sista verkar ha oklar exakt betydelse, men en ungefärlig framgår väl ("jävlas").

Hes 10 – Herrens mystiska "härlighet" dyker åter upp. Nu tog jag mig för att leta rätt på en fin bild av Eugen Semitjov. Den illustrerar en tes av Henry Kjellson, som var en svensk von Däniken före von Däniken: Att Hesekiel såg en helikopter.

Hes 11:3 – "'Detta är de män som smider ränker och välver onda planer här i staden', sade [Gud] till mig. 'Det är de som tänker: ’Nu behöver inga hus byggas. Staden är grytan, vi är köttet.’'" – Har slagit en del utan att få klarhet i vad som menas.

Hes – Gud tilltalar ideligen Hesekiel som "Människa!" i Bibel 2000. I originaltexten står "ben adam" = "Adams son" (Narnia!) eller "människoson". Inte sett det någon annanstans.

Hes 12 – Gud ber Hesekiel att göra en packning "som förvisade brukar ha" och dra iväg, som ett tecken till det andra. Utöver att packningens natur inte framgår är jag mest förbluffad över att han gör ett hål i stadsmuren med bara händerna. Skrutt till mur?

Egentligen är Hesekiel (åtminstone hittills) lika fylld av hemska profetior som någonsin Jesaja o Jeremia. Men den är mycket bättre läsning, bättre skriven i engagerande jag-form, har många bilder, och över huvud taget ett schwung som J & J:s död & vojne på repeat aldrig uppnår.

Hes 13 – Falska profeter får en skopa – och en särskild för de kvinnliga. Dessa tillverkar handledsband och slöjor som säljs ("för en handfull korn och några brödbitar") och tydligen spelar en roll i deras (falska) profeterande.

Hes 16:4 – Nyfödda gneds in med salt. Framgår det.

Hes 16 - Kapitlet där Jerusalem liknas vid en odygdig kvinna är rätt stark tobak.

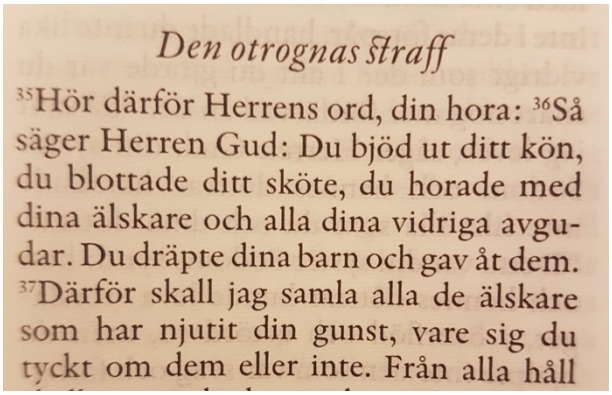

Den otrognas straff

35 Hör därför Herrens ord, din hora: 36 Så
säger Herren Gud: Du bjöd ut ditt kön,
du blottade ditt sköte, du horade med
dina älskare och alla dina vidriga avgu-
dar. Du dräpte dina barn och gav åt dem.
37 Därför skall jag samla alla de älskare
som har njutit din gunst, vare sig du
tyckt om dem eller inte. Från alla håll

Hes 23:20 – Som sagt … Jerusalem som kvinna igen, pepprat med h-ordet, igen.

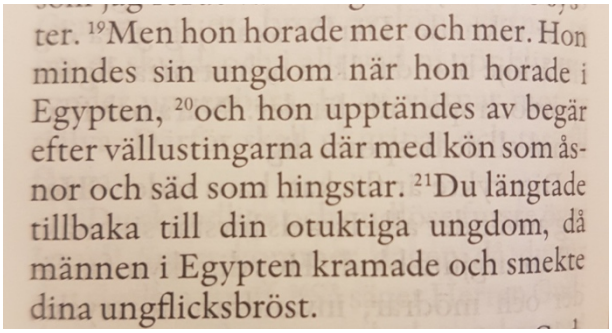

ter. 19 Men hon horade mer och mer. Hon
mindes sin ungdom när hon horade i
Egypten, 20 och hon upptändes av begär
efter vällustingarna där med kön som ås-
nor och säd som hingstar. 21 Du längtade
tillbaka till din otuktiga ungdom, då
männen i Egypten kramade och smekte
dina ungflicksbröst.

Hes 23 – Ohola (Samaria) och Oholiva (Jerusalem) betyder "hennes eget tält" och "mitt tält är i henne", där tälten avser det tabernakel man använde som mobilt tempel i öknen. Samarierna hade ju en justerad religion och sågs som avfällingar.

Her 23:18 – Nu dör Hesekiels hustru. Hesekiel får inte sörja henne offentligt. Herren lanserar det som en liknelse … Ingen dans på rosor att vara profet.

Hes 26:5 – Fin förbannelse över Tyros: "Den blir till en torkplats för nät ute i havet."

Hes 26:23 – "Det är slut med dig. Den som söker dig skall aldrig någonsin finna dig" etc – Herrens öde för Tyros verkar ha gått sådär. Den moderna libanesiska staden har en befolkning på 70 000. Och det gamla återfinns inte till havs.

Hes 29:11–12 – "Ingen människa skall sätta sin fot i landet, ingen boskap skall trampa där. Det skall ligga obebott i fyrtio år. Jag skall göra Egypten till ett öde land bland andra ödelagda länder." Detta verkar inte heller ha slagit in.

Hes 34 – Jeremia förmedlade hemska profetior över Egypten, Moab, Edom, och ffa Babylon. Via Hesekiel öses svavel och fula ord över Ammon, Moab, Edom … Men när Israels herdar pekas är det en liknelse, för landets (religiösa) ledare.

Hes 35, 36 – På ungefär samma sätt är profetior mot berg egentligen avsedda för de som bor där.

Hes 37:7–8 – Hesekiel förs i en syn till en dal fylld med torra benknotor. "Medan jag profeterade hördes ett rasslande – det var ben som sattes till ben och fogades samman. Jag såg att de fick senor och bäddades in i kött och att hud drogs över dem." Vilka bilder!

Hes 38:2 – "Människa! [Gud talar till Hesekiel] Vänd dig mot Gog i landet Magog, storfursten av Meshek och Tuval, och profetera mot honom." Gog och Magog är komplicerat, och intressant. I Upp 20:8 är de "folken i jordens fyra hörn, Gog och Magog".

I Sverige antog man att Magog = Jafets son (dvs Noaks sonson), och goternas stamfader, och svenskarnas förste kung. På 1500-talet gjordes en regentlängd som börjar med honom. Och det är dess många kung Karl som gett vår Carl Gustaf nr XVI – det är helt ohistoriskt. Visste du det?

Gog och/eller Magog har tolkats som goterna eller skyterna, eller något annat hot (ja, *vi* såg ju inte goterna som ett hot utan som oss själva).

Folk har verkligen laborerat med de där två namnen. Det roligaste exemplet är den walesiske jätten Gogmagog, belagd 1100-tal.

GOGMAGOG,

THE GIANT IN GUILDHALL.

Hes 40–42: En lång och detaljerad uppmätning av det kommande templet. Utan intresse om man inte tänker göra en modell, vilket det säkert finns många som gjort.

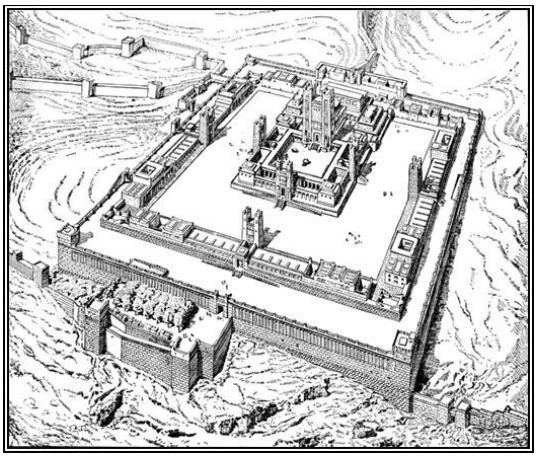

Hes 45 – Ingående anvisningar om vad prästerna ska göra i det kommande templet … Inte leviterna i allmänhet, för de har varit dumma, men leviterna av Sadoks släkt, för de har alltid varit bra.

Hes 48 – Efter tempelmätande och ritualer blir det lantmätning: Gränserna för landet och stammarnas områden.

Så slutar plötsligt Hesekiels bok. När den var som bäst var den prima.

Dan 1:12-13 – Daniels bok (utspelas i Babylon) börjar med lite kostforskning: "Gör ett försök med oss i tio dagar, herre: låt oss få grönsaker att äta och vatten att dricka. Jämför oss sedan med de unga män som har ätit av kungens mat, och behandla oss efter vad du då får se."

Dan 2 – Kung Nebukadnessar sätter sina spåmän på prov: De ska tolka kungens dröm eller dö … Och han berättar inte heller vad han drömt. Det var en utmaning!

Om den utvalde Daniel fixar den? Gissa …

Dan 2:32 – Kungen hade drömt om en staty: "Huvudet på statyn var av rent guld, bröstet och armarna av silver, buken och höfterna av koppar, benen av järn, fötterna delvis av järn, delvis av lera." Delarna motsvarar olika riken, får vi veta; dem har man diskuterat, må ni tro.

Och uttrycket "koloss på lerfötter", ja, det kommer direkt från Dan 2 och kung Nebukadnessars dröm. Eftersom det var en stor staty på fötter av lera (blandat med järn, hur det nu ska tolkas). Och när de ömtåliga fötterna krossades, rasade alltihop.

Dan 2:48 – Den lyckade tolkningen gjorde succé: "Så gav kungen Daniel en hög ställning och många och stora gåvor. Han gjorde honom till styresman över hela provinsen Babylon och upphöjde honom till ledare för alla de visa där." Låter som Josef i Egypten …

Dan 3 – Berättelsen om den brinnande ugnen, som Sadrak, Mesak och Aved-Nego kastas in i pga att de dyrkar fel Gud. Fin detalj: Ugnen är så het att redan de som ska kasta in dem dör.

Resten av episoden kan ni nog tänka ut.

Dan 4 – Det är bra tryck i den här boken hittills, inga onödiga pauser … Kungen drömmer ännu en dröm, nu om ett träd som kan ses över hela världen. Daniel tolkar den som ett märkligt förödmjukande öde för kungen själv. Den slår naturligtvis in, men beskrivs märkligt kortfattat.

Dan 4:22 – "Du kommer att fördrivas ur människors krets, och du skall bo bland markens djur, få gräs att äta som oxarna och fuktas av himlens dagg; så skall sju tider [år] förgå, till dess du inser att den Högste råder över människors riken och att han ger dem åt vem han vill."

Det inträffar också – kung N. lever som ett djur i sju år (fin bild av William Blake). Och sedan får han förståndet tillbaka, prisar Herren och löses från förtrollningen. Bara så. Om folks reaktioner, politiska konsekvenser etc nämns intet. Det är som en isolerad händelse.

Dan 5 – Ännu en känd episod (här illustrerad av Rembrandt) – Daniel är rena hitparaden hittills. Kung Belshassar (son till N) håller gästabud. En mystisk hand skriver plötsligt en mystisk text på väggen. Daniel tillkallas, läser och tolkar:

Dan 5:26-28 – Mene mene tekel u-farsin: "Mene – Gud har räknat ditt rikes dagar och gjort slut på det. Tekel – du är vägd på en våg och befunnen för lätt. Peres – ditt rike har delats och givits åt meder och perser." Daniel prisas och belönas. Samma natt mördas Belshassar.

Dan 6 – Lejongropen … Den kan väl alla? Ingen avancerad berättelse: Daniel kastas i lejongropen pga religion, men djuren rör honom inte. Då kastar man istället ner de som fick dit honom, med barn och fruar minsann, varpå djuren genast kastar sig över dem.

Daniels bok utgörs av två delar: Först kända berättelser, om teckentydningar och hur tron sätts på prov. Sedan följer en rad syner som är väldigt mystiska och knepiga. Inspirationen till Johannes uppenbarelse är tydlig.

Dan 12:11-13 – "Från den tid då det dagliga offret avskaffas och en vanhelgande skändlighet ställs upp skall det gå 1 290 dagar. Salig den som väntar 1 335 dagar. Vandra mot slutet. Du skall gå till vila och sedan stå upp och få din lott vid dagarnas slut." – Så slutar Daniel.

Sen finns ett tillägg till Daniel också. Det är förpassat till apokryferna dit jag kommer senare. Mest kända episoden är Susanna i badet, som alltså inte finns i ord. GT.

Nu Hosea! Eller "Osea", som han heter i den Karl XII:s (1819) jag pga utlokalisering får hållas med.

Hosea verkade i Nordriket vilket gör honom unik i GT. Hebreiskan lär vara särskilt svårtolkad.

Hos 1:2 - Herren inleder kontakten med att be Hosea taga en sköka till hustru. Stark början!

Hos 1:7 - Israels folk kan dra, utom Juda stam som ska räddas; men inte genom "båga, swärd, strid, hästar eller resenärer" - där sistnämnda = ryttare.

Hos 2:3 - Efraim [dvs stammen] är en sköka, och Israel en slyna, enligt HERren (så stavas det här). Så slynor fanns för över 200 år sedan.

Hos 8:12-14 - Jämförelse mellan Karl XII och Bibel 2000 (från bibeln.se). Lite mer svårläst, men inte mycket. Notera "HERren", en stavning jag inte vet poängen med.

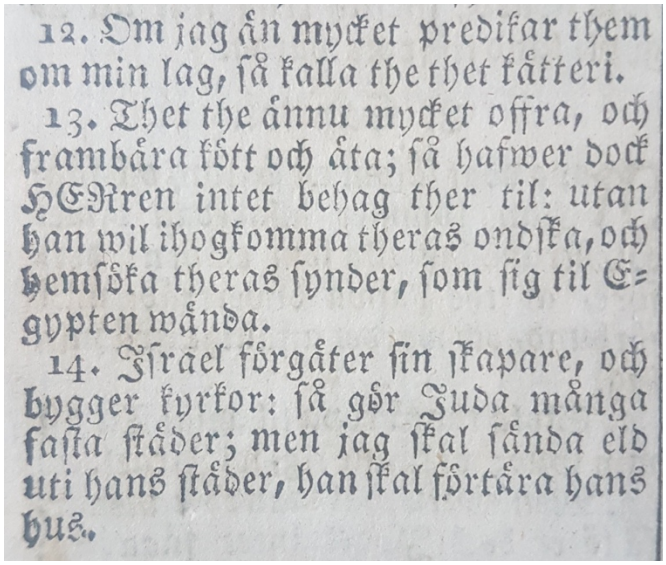

12. Om jag än mycket predikar them
om min lag, så kalla the thet kätteri.
13. Thet the ännu mycket offra, och
frambåra kött och äta; så hafwer dock
HERren intet behag ther til: utan
han wil ihogkomma theras ondska, och
hemsöka theras synder, som sig til E-
gypten wända.
14. Israel förgåter sin skapare, och
bygger kyrkor: så gör Juda många
fasta städer; men jag skal sända eld
uti hans städer, han skal förtära hans
hus.

+12 Om jag så skriver tusentals lagar för honom låtsas han inte om dem.
+13 De offrar kött, som de sedan äter, men Herren vill inte veta av deras offer. Han minns nu deras skuld och straffar deras synder: de måste tillbaka till Egypten.
+14 Israel har glömt sin skapare och byggt palats. – Juda har befäst många städer. – Jag skall sända eld mot dess städer, den skall härja dess borgar.

Hos 10:5 - "Samarie inbyggare församla sig til kalfwen i BethAven" - inte den gyllene kalven, men intressant att samma avgudabild fortfarande funkar. (Finns säkert massor skrivet om den grejen.)

Roligt om ortnamnet i Hos 10:5: Staden hette nog Beth-'On, "det förmögna huset", men Osea justerades till Beth Aven, "fåfängans [avgudadyrkandets] hus".

(Bethlehem betyder "brödets hus".)

(H)Osea är enformig hittills; Israels folk har brutit med Herren och skall få fan för det. Om och om igen. (Är rätt många böcker där retoriken ersatts med tjat.)

Hos 11:4 - K12 är aningen långsammare att läsa men ger en och annan bonus. Som denna vers, hos B2k: "Med trofasthetens band drog jag dem, med kärlekens rep". K12: "Jag lät them draga et lustigt ok, och gå med mjuka tömmar". Bättre förr!

Bokstaven å är ett a med ett pyttelitet o ovanför, visste du det? Jämför ä, som här (Hosea 12:10) är ett a med ett pyttelitet e, och ö ett o med ett e. De e:na blev prickar på 1700-talet. I denna bibel från 1819 körde man ett gammeldags stuk, med tydliga pytte-e:n.

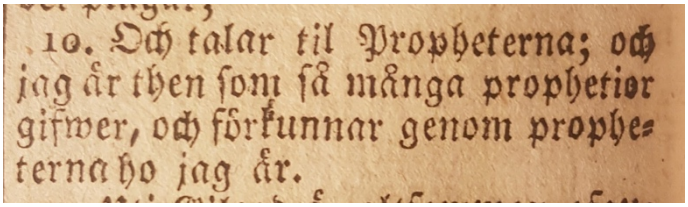

10. Och talar til Prophéterna; och
jag är then som så många prophetior
gifwer, och förkunnar genom prophe-
terna ho jag är.

Hos 14:3 - "Tager thessa orden med eder, och wänder eder om til HERran, och säger til honom: Förlåt oss alla synder, och gör oss godt, så wilje wi offra wåra läppars oxar." Förlåtelse utan slaktoffer är käckt för ett folk utan tempel. Ett historiskt steg mot offerlösa religioner?

Sen gillar jag formuleringen "wåra läppars oxar" som liknelse för bön. Skulle kunna användas även i sekulära sammanhang? Verkar inte ha blivit ett bevingat ord dock.

Hos 14:9 - "Jag wil wara såsom et grönt furuträ [för Efraims stam]; på mig skal man finna tin frukt". OK, Oseas Herre är inte besatt av enbart hämnd, som i många andra böcker; han vill hämnas *och* göra gott. Kluvenheten är tydligare och därmed lite intressantare.

Hebreiskans בְּרוֹשׁ berosh verkar verkligen syfta på en tall; i B2k blev det en cypress. Visserligen har ingen av dem mer än kottar att bjuda på i fruktväg. Hur det nu ska tolkas (om alls).

Med det slutar (H)Oseas bok.

Bonus: Förr kunde biblar användas som familjearkiv, i hushåll med få böcker. [Förtydligande: Biblar blev familjearkiv just eftersom de var Biblar.] Här är insidor i den från 1819 jag läst ikväll. Sista noteringen: "Min Älskade Man Carl Färdinand Petterson Död d: 19 i Mars 1881" - då var han 51 år. Cajsa Maria, f Åberg, höll i pennan. [Fick senare reda på att de bodde i Ödsmål, CF var guldsmed och CM barnmorska.]

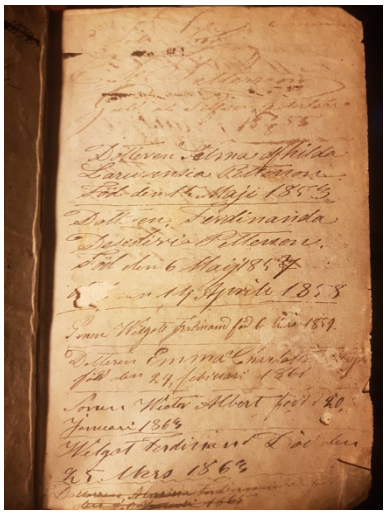

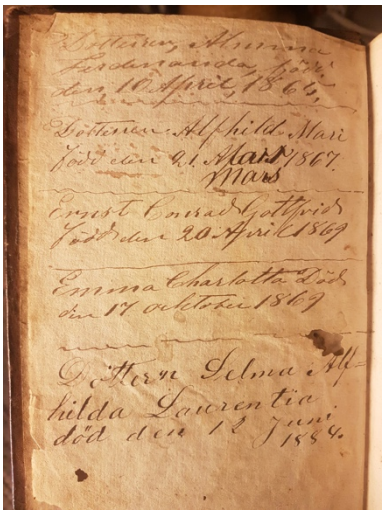

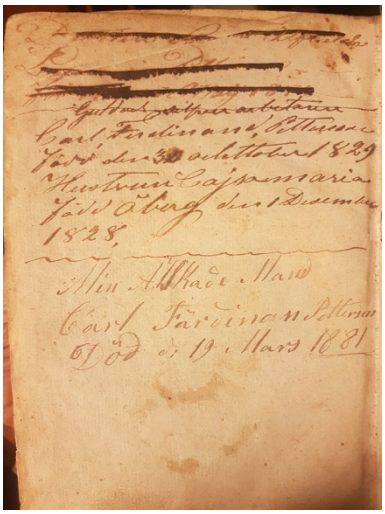

Joel hör till de riktigt korta böckerna: tre kapitel, det är allt. Så är han också en av de tolv "små profeterna", som judarna rentav lagt ihop till en enda bok.

(Fortfarande K12 från 1819.)

Joel 1:4 - "Hwad efter gräsmasken blifwer qwar, thet upäter gräshoppan; och hwad gräshoppan igen blifwa låter, thet äter flygmasken; och hwad flygmasken blifwa låter, thet fräter lusen." - Landet har härjats av småkryp, ner till "frätande" löss. Elände!

Joel 2:7 - "The skola löpa såsom hjeltar" - alltså *mot* fienden, inget annat.

Ur Joels beskrivning av HERrens dag, skildrat med mer liv och färg än GT-snittet.

Hittills är det lite oklart vad Joel beskriver, men så länge som det är stunsigt skrivet och trevligare läsning än tröttsamhetsprofeterna är det helt OK.

Joel 2:20 - Fienden från norr ska drivas bort, "hans ansikte bort emot hafwet öster ut, och hans ända bort emot yttersta hafwet". Vet inte vilket hav österut som menas, men att det är kört för fi framgår. B2k skriver tamt om för- och eftertrupper.

(När Joel skrev om gräsmaskar osv var det fientliga härar som avsågs. Allt kan vara liknelser, inget behöver vara bokstavligt.)

Joel 2:28 - "Och ther efter skal jag utgjuta min Anda öfwer alt kött, och edre söner och döttrar skola prophetera ..." - Detta citerades av Petrus när den första pingsten inträffade, med tungomålstalande och allt.

Joel 3:10 - "Görer af edra plogbillor swärd, och af edra liar [spjut]spetsar" - Ett välkänt bibelord i omvänd form! Riktat till hedningar, så det går lika lite att tolka som en direkt uppmaning som det kända.

Joel 3:21 - "... Och HERren skal bo i Zion." Detta skrevs före babyloniska fångenskapen, då Jerusalem var fullt med folk, templet stod där det stod etc.

Så slutar Joels bok.

Amos bok är längre än Joels, men mycket kortare än Jesaja, Jeremia m fl. Och sådana är resten av böckerna i GT. På sluttampen!

Am 1:1 - "Thetta är thet som Amos [...] öfwer Israel sedt hafwer [...] tu år för jordbäfningen" - Den jordbävningen verkar vara Amos USP. Det verkar också, om jag inte läst på helt fel ställen, ha inträffat en nämnvärd jordbävning där i mitten av 700-talet f Kr.

Am 4:1 - Amos har varit svårbegriplig och/eller tröttsam i sitt dystra profeterande, om Juda, Israel och grannar. Äntligen en liten ljuspunkt: "Hörer thetta ordet, I feta kor, som på Samarie berg ären ..."

Am 4:6 - "Therföre hafwer jag ock i alla edra städer gifwit eder lediga tänder ..." - dvs låtit dem svälta. Originalets נִקָּיוֹן niqqāyôn betyder snarare renhet, oskuld, men har här blivit "lediga [tänder]".

Am 5:18 - "We them som begära HERrans dag: Hwad skal han eder? Ty HERrans dag är et mörker, och icke ljus."

Många längtade (då som nu..?) efter Herrens dag, den yttersta domen. Amos bad dem tagga ner.

Amos bok är bara på 9 kapitel, men lyckas där vara tjatig - upprepning är hans favorit bland retoriska grepp - och tröttsam och otydlig som få. En överkorsad geting i betyg.

Obadja är kortast i GT: 21 verser, lite drygt en sida. Han fokuserar på riket Edom. Det ansågs stamma från Esau, Jakob/Israels bror. Farbror Esaus folk var de tolv stammarnas ärkefiende; så gick de också med Babylon mot Juda.

(Nu är det åter Bibel 2000 som gäller.)

Ob 1:11 – "Den dagen främlingar förde bort hans rikedomar och utlänningar drog in genom hans portar och kastade lott om Jerusalem, då var du själv som en av dem" – Detta skulle syfta på Babylons angrepp, med Edom på fiendens sida.

(F.ö. har Obadjas bok bara ett kapitel.)

Ob 1:16 – "Den bägare ni tvangs dricka på mitt heliga berg skall de omgivande folken dricka …" Här lägger B2k in rubriken "Löfte till Israel". Kärnbibeln lägger motsv rubrik efter 1:16, som därmed riktas mot Edom.

Jag vet inte varifrån rubrikerna kommer; här spelar de stor roll.

Löfte till Israel

+16 Den bägare ni tvangs dricka på mitt heliga berg
skall de omgivande folken dricka. De skall dricka
och sluddra, de skall bli som om de aldrig
funnits.

16 Så som ni har druckit på mitt heliga berg,
så ska alla hedningar dricka oavbrutet (kontinuerligt),
ja de ska dricka och bälga i sig
och bli som om de aldrig hade existerat (funnits till).

[Domen liknas med vin som nationerna tvingas dricka. På samma sätt som vinet gör att den som dricker tappar förmågan att tänka klart och börjar raggla, kommer Gud få dessa nationer att stappla i förvirring. Denna metafor är hämtad från Jer 25:15–29; 49:12.]

Guds välsignelser över Israel

[På samma sätt som de två tidigare profetböckerna, Joel och Amos, beskrivit vad som ska hända efter Herrens dag, beskrivs nu hur Gud ska resa upp Davids hus, se Joel 2:32 och Amos 9:11–15.]

Ob 1:21 – "… Kungamakten skall tillhöra Herren." Så slutar Obadjas "bok", eller snarare novell, om ens det.

Inte för att det är någon skam att skriva kort; mången profet hade gärna fått ta efter!

Nu kommer en kändis, bland de tolv "mindre profeterna" mer känd än de andra elva ihop. Hans bok är bara på 4 kapitel, men rymmer en episod som hör till Bibelns kändisar. Den är välkänd från konsten; här är en av Albertus Pictor många avbildningar, från Härkeberga kyrka.

Det är naturligtvis Jona, han med "valfisken". Hur han hamnade där och hur det gick sen? Det ska vi nu få se …

Jon 1:1 – Jona kallas av Herren: "Bege dig till Nineve, den stora staden, och håll en straffpredikan." Jona ger sig genast iväg – åt motsatt håll! :-D

Han nöjer sig inte med att komma till Jafo utan tar en båt till Tarshish. Dess placering är osäker, men här kan namnet mycket väl avse en plats mycket långt borta.

Jon 1:6 – En storm blåser upp. Alla ombord ber till sina resp gudar. Kaptenen beordrar Jona att göra detsamma: "Kanske den guden tänker på oss så att vi inte går under." Så tänkte många i en värld av gudar, där gudomlig svartsjuka var undantaget.

Jon 1:7 – "Nu sade några: 'Vi kastar lott, så att vi får reda på vem som är skuld till detta onda.'" Gissa vem som lotten faller på …

Jon 1:12 – Men Jona är cool: "Kasta mig överbord, så lugnar sig havet. Jag vet att jag är skuld till att ni har drabbats av den här fruktansvärda stormen." Så sker, och minsann: "Havet upphörde att rasa." Varpå sjömännen, gravt vidskepliga i alla tider, greps av stor fruktan.

Jon 2:1 – "Herren lät en stor fisk sluka Jona", i B2k. Även i K12 (där Jona heter Jonas) står det "fisk". I King James' står "fish", Vulgata "piscem", och originaltextens דָּג dāḡ betyder "fisk" och inte val. Så varifrån kommer valen?

PROPHETEN JONAS.

1. CAPITLET.
Jonas kallas, flyr.

HERRANS ord skedde till Jonas, Amitthai son, och sade:
2. Upp, och gack in uti den stora staden Nineve, och predika derinne; förty hans ondska är kommen upp för mig.
3. Men Jonas stod upp, och flydde ifrån Herran, och wille ut till hafs, och kom neder till Japho; och då han fann ett skepp, som till hafs fara wille, gaf han skepplön, och steg deruti, på det han skulle fara med dem till hafs ifrån Herran.
4. Då lät Herren komma ett stort wäder uppå hafwet, och en stor storm upphof sig på hafwet, så att man mente, att skeppet skulle söndergå.
5. Och skeppmännerna fruktade sig, och ropade hwar och en till sin gud, och kastade de tyg, som i skeppet woro, uti hafwet, att det skulle lättare warda; men Jonas war stigen neder i skeppet, låg och sof.
6. Då gick skepparen till honom, och de intet; ty hafwet gick swårligen uppå dem.
14. Då ropade de till Herran, och sade: Ack, Herre, låt oss icke förgås för denna mannens själ skull, och räkna oss icke oskyldigt blod till; ty du, Herre, gör såsom dig täckes.
15. Och de togo Jonas, och kastade honom i hafwet; då wände hafwet igen af sin storm.
16. Och männerna fruktade Herran storligen, och gjorde Herranom offer och löften.

2. CAPITLET.
Jonas uppslukas, beder, utsprutas.

OCH Herren förskaffade en stor fisk, till att uppsluka Jonas; och Jonas war i fiskens buk tre dagar och tre nätter.
2. Och Jonas bad till Herran sin Gud, i fiskens buk;
3. Och han sade: Jag ropade till Herran i min ångest, och han swarade mig; jag ropade utur hellwetes buk, och du hörde min röst.

Matt 12:40: "Ty liksom profeten Jona var i den stora fiskens buk …" I originalet står κήτους ketos. Hieronymus översatte till ceti – och *då* betydde cetus "fisk". Men senare övergick det till att betyda val. Därför blev Mattei fisk en "hwalfisk" i K12, "whale" i KJV osv.

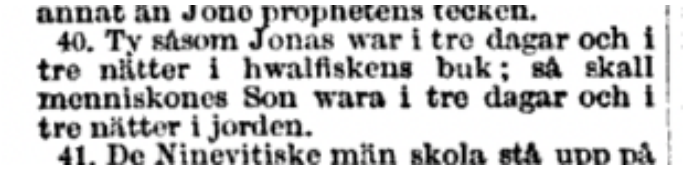

annat än Jona prophetens tecken.
40. Ty såsom Jonas war i tre dagar och i tre nätter i hwalfiskens buk; så skall menniskones Son wara i tre dagar och i tre nätter i jorden.
41. De Ninevitiske män skola stå upp på

Det verkar märkligt att ett ordval i Matteus skulle ha påverkat bilden av vad som hände i Jona, men så har det gått till. Kanske folk läste evangelierna mer än GT? Vilket är dumt i Jonas fall, för den är lättläst och trevlig – och mycket kort.

en.wikipedia.org/wiki/Jonah#Translation

Jon 2:1 – "I tre dagar och tre nätter var Jona inne i fiskens buk." Där fick han tid att be en innerlig bön om räddning. Och se, Jon 2:11 – "På Herrens befallning spydde fisken upp Jona på land."

(Apropå tiden i fisken så var det den som Jesus hos Matteus profetiskt kallade Jona-tecknet: "Ty liksom profeten Jona var i den stora fiskens buk i tre dagar och tre nätter skall Människosonen vara i jordens inre i tre dagar och tre nätter.")

Uppspydd på land talar Herren åter till Jona: "Bege dig till Nineve" etc. Nu är profeten betydligt spakare än innan, och gör som han blir tillsagd.

Jon 3:3 – "Nineve var en oerhört stor stad: det tog tre dagar att färdas genom den." Det är naturligtvis inte sant, men vilket fantastiskt påstående!

Jona förkunnar en dom över Nineve: Om 40 dagar ska staden förstöras! Och nu sker ett underverk: Alla tror honom. Alla sveper sig i säckväv, även kungen. Han ber även folket att "upphöra med sin ondska" så Gud kanske ångrar sig.

Det är också just vad som händer: Gud ångrade sig. Nineve förstörs inte. Så när de 40 dagarna gått, så är det Jona som står och ser dum ut. Jon 4:1 – "Då blev Jona mycket missnöjd." Efter den fantastiska framgången som profet så måtte bakslaget ha känts hårt.

Jon 4 – I sista kapitlet blir Jona, sur över Nineves icke-förstörelse, eremit, och "väntade på att få se hur det skulle gå med staden". Nu är Herren pedagogisk. Han låter ett träd växa så det skuggar Jona, som blir nöjd. Sedan har Herren ihjäl trädet, varpå Jona blir sur.

Jon 4:10 – Nu läxar Herren upp Jona: "Du bekymrar dig för ett träd som du inte har lagt ner något arbete på och som du inte själv fått att växa, som kom till på en natt och försvann på en natt." >

Jon 4:11 – "Skulle då inte jag bekymra mig om Nineve, den stora staden, där det bor över 120 000 människor, som inte ens kan skilja på höger och vänster – och dessutom många djur."

Så magnifikt slutar Jona, en pärla bland de mindre profeterna.

Mik 1:1 – "Detta är Herrens ord som kom till Mika från Moreshet när Jotam, Achas och Hiskia regerade i Juda", dvs på 700-talet, samtidigt med Jesaja.

Mik 1:10-15 – "Förkunna det inte i Gat …" – Domar över en rad orter uttalas. Vid varje ortnamn finns ord som låter som orten: Gat/förkunna = nāḡaḏ, Bet Leafra bêṯ lᵊʿapr̄â/i dammet = ʿāpr̄ār, osv.

Ordlekar var inte bara för skämtan.

Mik 2:11 – "Kom det en som ljög och pratade i vädret: »Vin och öl predikar jag för dig« – det vore en profet för detta folk!"

Mik 3:7 – "Siarna får stå med skam, spåmännen blygas, alla måste dölja skägget, ty Gud svarar inte." Inte tydligare i K12: "skyla sig om munnen", och samma i KJV. Men det är ju varianter av att dölja ansiktet av skam, vilket kan vara lättare att relatera till.

Mik 4:3 – "De skall smida om sina svärd till plogbillar och sina spjut till vingårdsknivar." Om en ljusnande framtid bortom straff & botgöring. Har inte hållit reda på hur många gånger talesättet förekommit men nu börjar det bli en del.

Mik 5:2 – "Men från dig, Betlehem i Efrata, så obetydlig bland Judas släkter, skall jag låta en härskare över Israel komma, en som leder sin härkomst från forntiden, från det längesedan förflutna." – Det finns anledningar till att Jesus från Nasaret behövde födas i Bethlehem.

Mik 6:4 – När profeten påminner om vad gott Herren gjort för Israels folk så nämner han standardexemplet frälsningen från Egypten, samt att "jag sände Mose, Aron och Mirjam för att leda dig". Sällan man ser Mose nämnas med båda sina syskon på det sättet.

Mik 6:6 – "Hur skall jag nalkas Herren och falla ner inför himlens Gud? Skall jag nalkas honom med brännoffer, med årsgamla kalvar? Vill Herren ha baggar i tusental och ändlösa flöden av olja?" Sånt har Herren hittills aldrig tackat nej till … Men är plötsligt onödigt.

Mik 7:18 – "Vilken Gud är som du …" Man kan påminna om att Mika eller Mikayahu betyder "Vem är som Gud/Jahve".

Ordlekar var inte bara för skämtan, som sagt. De kunde användas lite varstans för effektens skull.

Därmed är det slut på Mikas bok, alla fyra kapitel. De är verkligen små, de här "mindre profeterna". Eller åtminstone deras böcker.

Mera Nineve! Nahum inleder sin bok med "Profetord om Nineve". De inledande orden i en bok användes ofta som titel, så man skulle kunna kalla boken så.

Nineve var huvudstad i Assyrien, områdets mäktigaste rike, och var kanske världens största stad vid den här tiden. Vi vet att staden ibland förväxlades med Babylon.

Länge var Nineve känd enbart genom Bibeln, som Jona och Nahum.

Nah 2:10 – "Allt är skövlat, fördärvat, förött …" Inte om Jerusalem, Juda och Israel, utan om världsstaden Nineve – *enbart* om den. En profet som inte öser Herrens vrede över israeliterna? Minsann!

Nahums dom över Nineve är vackert skriven, lätt att läsa trots sitt innehåll, och kort – tre kapitel är allt man får.

Hab 1:2 – "Hur länge, Herre, skall jag ropa utan att du lyssnar, kalla dig till hjälp mot våldet utan att du griper in?" Habackuk inleder som flera hundra år senare Cicero: "Quosque tandem, Catilina …" Men vem blev kändis? Inte Habackuk!

Hab 2:1-2 – "Jag skall ställa mig på vakt, gå till min post och spana. Jag vill se vad han skall säga till mig, vilket svar jag får på min klagan./Herren svarade mig: …" Habackuk är ovanligt nog en dialog. Visst har profeterna talat då och då, men inte så här mycket.

Hab 2:4 – "Se, den falske far bort med vinden, men troheten räddar den rättfärdiges liv." K12: "… Den rättfärdige lefwer af sin tro" KJV: "… The just shall live by his faith". Ett välkänt och flitigt använt bibelord, särskilt för att komma från en av de mindre profeterna.

Hab 2:15 – "Ve dig som ger en broder att dricka och blandar i en drog och berusar honom för att få se honom naken!"

Hab 2:17 – "Du skall skövlas som Libanons skog …"

Libanon var berömt för sina cederskogar – väldiga skogar med präktiga träd, virke av högsta kvalitet. Det är ingen slump att landets flagga bär ett cederträd.

Idag är "Guds cedrar" en flisa som återstår.

en.wikipedia.org/wiki/Cedars_of_God

Hab 3:19 – "Herren, min härskare, är min styrka. Han gör mig snabbfotad som gasellen, och jag kan löpa över bergen. För körledaren, till stränginstrument." – Så slutar Habackuk – med en anvisning (markerad i källtexten).

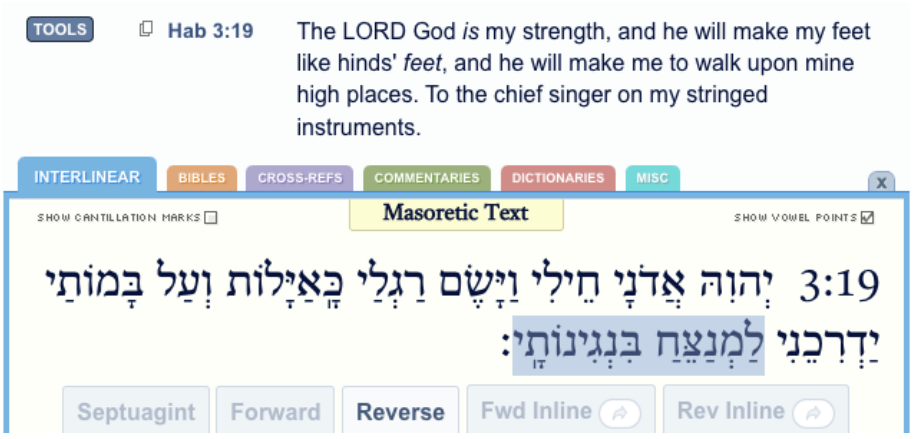

Hos Karl XII, åtminstone från 1703 (inte i de 1800-talsutgåvor jag kollat), skrivs småprofeterna Sefanja och Sakarja som Zefan Ja och Zakar Ja. Tyckte det var lite roligt.

Sef 1:2 – "Allt skall jag utplåna från jordens yta, säger Herren." Där har ni temat för Sefanja.

Sef 1:3 – "Jag skall utplåna människor och djur, himlens fåglar och havets fiskar." Dvs omvänt skapelseordningen – grundligt och noggrannt!

… Och det sammanfattar väl Sefanja.

Ännu en mindre profet avslutad efter ett fåtal kapitel. Stilen är omväxlande, men det mesta av budskapet är detsamma sen Jesaja drog igång, för snart 300 sidor sedan.

Haggaj vet man ovanligt mycket om. Han kom tillbaka till det förlovade landet med den första omgången frigivna ca 537 f Kr. Hans insats som profet gjordes hösten 520 f Kr, ordentligt daterat i bokens början – till och med månad och dag är angivna för profetiorna!

Haggajs grundläggande budskap är enkelt: Templet ska återuppföras. Det sammanfattar hans boks båda kapitel med sammanlagt fyra heliga utsagor.

Sak 1:1 – "I åttonde månaden av Dareios andra regeringsår kom Herrens ord till profeten Sakarja …" Jämför med Haggajs inledning: "Under kung Dareios andra regeringsår, på första dagen i sjätte månaden, kom Herrens ord …"

Sak 1:8 – "Jag hade en syn i natt. En man på en röd häst hade stannat bland myrtenträden i skuggan, och bakom honom stod röda, bruna och vita hästar." Påminner inte så lite om apokalypsens fyra ryttare … Och det lär finnas fler kopplingar här till Johannes uppenbarelse.

Sak 2:6 – "Bryt upp, bryt upp! säger Herren." Påminner om en viss dikt av Boye? Men i 1917 års Bibel står det "Upp, upp!" och i K12 "O, o, flyr utur nordlandet".

Kanske är det B2k:s översättare som påverkats av Boye, snarare än tvärtom?

Sak 2:8 – "Ty så säger Herren Sebaot om de folk som plundrat er: Den som rör vid er, han rör vid min ögonsten." Bokstavligt tolkat: "Petar i min pupill". Vilket är vad "ögonsten" ursprungligen betydde: Pupill, lins eller hela ögat.

Sak 3:1 – "Herren lät mig se Josua, överstеprästen, där han stod inför Herrens ängel. På hans högra sida stod Anklagaren, beredd att anklaga honom." Det var Fan! Hade nästan glömt honom.

Sak 8:16 – "Fäll rättvisa och rättfärdiga domar när ni dömer i stadsporten." – 2021 hittade man ytterligare Döda havsrullar, eller åtminstone fragment. Som småbitar av Sakarja på grekiska. T ex 8:16, men där det stod "gator" istället för "portar".

www.dailysabah.com/life/history/6000-year-old-child-skeleton-discovered-in-israel

Sak 9:9 – "Se, din konung kommer till dig. Rättfärdig är han, seger är honom given. I ringhet kommer han, ridande på en åsna, på en ung åsnehingst." Tolkat som en Jesus-profetia, närmare bestämt av den första palmsöndagen, då J. red in i Jerusalem på en åsna.

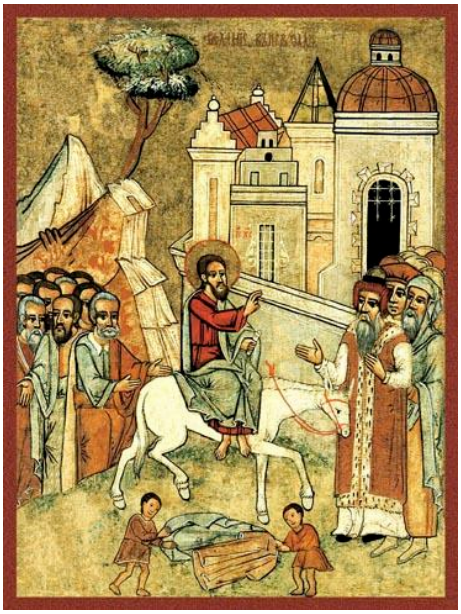

Sak 11:12 – "Sedan sade jag till dem: »Om ni tycker att det är rätt, så ge mig min lön – låt annars bli!« Då vägde de upp trettio silverstycken åt mig." Trettio silvermynt, det motsvarar den ersättning som ges för en oxe i 2 Mos 21:32. Liksom naturligtvis Judaspenningarna.

Sak 14 – Profetia över "Herrens dag", dvs den yttersta domen. Här finns gott om material för Johannes och andra eskatologer.

Som Sak 14:12 – "Och detta är den plåga som Herren skall låta drabba alla folk som drar ut i krig mot Jerusalem: deras kött skall ruttna medan de ännu står upprätt, deras ögon skall ruttna i sina hålor och tungan skall ruttna i munnen på dem."

Sak 14:21 – "Den dagen skall det inte längre finnas några krämare i Herren Sebaots hus." Ännu en parallell till Jesu liv och gärningar. Och med det avslutas Sakarjas bok.

Malaki – om det nu var så han hette – var verksam på 400-talet. Det har gått en tid sedan hemvändandet. Euforin har gått över, nu är det vardag.

Malaki var den siste av profeterna. Ibland talar kristna om luckan mellan Malaki och Jesus/Johannes D., vad som hände där och så.

Mal 1:4 – "… Folket som Herren vredgas på för evigt." Vilket då? Jo, Esau med ättlingar. De bor i Edom; det har Herren gjort till ödemark, och så kommer det att förbli.

Intressant att Herren inte bara har ett Utvalt folk han älskar utan även ett Bortvalt han hatar. Varför? Tja.

Mal 3:1 – "Se, jag sänder min budbärare, han skall bana väg för mig [tolkas som Johannes Döparen]. Plötsligt skall han komma till sitt tempel, den härskare som ni ber om [tolkas som Jesus], den förbundets budbärare som ni begär. Se, han kommer, säger Herren Sebaot."

Mal 3:6 – "… Ni, Jakobs barn, är som ni alltid har varit: ända sedan era fäders tid har ni avvikit från mina stadgar och inte hållit dem." Det var kanske tuggandet av detta budskap i några hundra år som fick Herren att dra in profeterna. På tiden, i så fall.

GT:s slutord Malaki är som en dialog där Herren står för båda sidorna: "Ni säger … och då svarar jag …". Metoden må ha sina sidor men vid det här laget tycker jag att all omväxling är bra.

Mal 4:4 – "Glöm aldrig den lag som jag gav min tjänare Mose på Horeb, med stadgar och bud för hela Israel." (Horeb är ett annat namn för Sinai.)

Mal 4:5 – "Se, jag sänder profeten Elia till er innan Herrens stora och fruktansvärda dag kommer." – Jfr t ex Matt 11, där Jesus talar om Johannes D; citerar Mal 3:1 "Se, jag sänder min budbärare", sedan "Ni må tro det eller inte, han är Elia som skulle komma."

Mal 4:6 – "Han skall vända fädernas hjärtan till barnen och barnens hjärtan till fäderna, så att jag inte viger landet åt förintelse då jag kommer."

Så slutar Malakis bok och Gamla testamentet.

Apokryferna

Efter GT kommer apokryferna, eller de deuterokanoniska (sena heliga) böckerna. Deras status varierar. De är aldrig helt med. En del får ibland vara med lite grann, en del räknas ibland som "nyttiga att läsa" (som Luther sade), och en del är ibland helt uteslutna.

Apokryfernas status bland allmänheten har också varierat. En del berättelser i apokryfiska skrifter är mer kända än vilka "kanoniska" berättelser som helst – vi kommer till dem. Ibland har de varit fullkomligt bortglömda – men det har även en & annan godkänt helig skrift varit.

Generellt sett så har gammaltestamentliga apokryfer betydligt högre status än nytestamentliga. Det märks också på antalet. Det finns långt fler skildringar av Jesu liv o gärningar än skildringar från texempel Josua tid, eller den babyloniska fångenskapen, etc.

Och en del skildringar av Jesu liv o gärningar behöver man inte ha många poäng i kyrkofaderskap för att inse varför de inte godkänts … För att sammanfatta.

Bibel 2000 har med "Tillägg till Gamla testamentet", "De apokryfa eller deuterokanoniska skrifterna". Ergo, inget NT-tjafs. Nu kör vi.

Först ut bland apokryferna (som förresten betyder "dold"): Tobit! Som redan av B2k:s beskrivning verkar intressantare än mången fullt godkänd GT-profet. Förd i bab. fångenskap på 700-talet.

Tob 1:2 – "På den assyriske kungen Salmanassars tid fördes han bort som krigsfånge från Tishbe, som ligger söder om Naftalis Kedesh i övre Galileen, ovanför Hasor och på andra sidan om vägen mot väster, norr om Pegor." Fascinerad av exakt geografi! (Kinneret = Genesarets)

Tob 1:5 – "Alla mina bröder, hela min fader Naftalis stam, offrade åt tjurkalven i Dan som kung Jerobeam av Israel hade låtit göra; de offrade på alla berg i Galileen." Där är den där jäkla kalven igen. Är det kvardröjande dyrkan av Apis (bifogad från 300-talet f Kr) eller vad?

Ja, Tobit offrade ju inte åt kalven. Fattaladu. Utan följde Herrens bud.

Tobit gav tionde (dvs 10 %) av säd, vin, olja och fruktskörden till leviterna/prästerna i Jerusalem. Sedan räknade han om ytterligare 10 % i pengar, och begav sig till Jerusalem för att förbruka dem.

Tob 1:18-22 – Tobit hamnar i "knipa", sedan han låtit begrava folk som hamnat i vägen för Sanherib. Men innan fyrtio dagar gått, mördas kungen av en av sina söner. Tobits brorson blir finansminister. Alles klar!

Tob 2:9-10 – Tobit sover utomhus. Han får fågelspillning i ögonen, som gör honom blind – det är så det beskrivs.

Tob 3:8 – Handlingen övergår till släktingen Sara: "Hon hade nämligen blivit bortgift sju gånger, men den onde demonen Asmodaios hade dödat alla männen innan de varit tillsammans med henne så som det är bestämt för kvinnorna." Attans otur!

Saras tjänsteflicka anar oråd: "Det är du själv som kväver dina män! Du har redan blivit bortgift med sju män, men ingen av dem har du haft någon glädje av." – Sen vet jag inte: "Varför skall du slå oss bara för att dina män har dött?" Ja, varför?

Demonen Asmodaios är ny för mig, men Asmodeus desto mer bekant – grekiska "ai" uttalas som regel "e". Och minsann är inte Tobits bok första belägg för vad som enligt Talmud är demonernas kung, särskilt fördärvare av äktenskapet.

Tob 4 – Tobit "erinrar sig" en summa pengar han lämnat i förvar på annan ort. Tio talenter silver närmare bestämt. En förmögenhet, uppenbart. Fast hur mycket?

Om en talent = 30 kg, så blir 300 kg med dagens dagspris ca 7:- = 2,1 miljoner.

Tob 5:3 – Tobits son Tobias ska hämta pengarna. Men han och förvararen har aldrig träffats. Hur ska denne veta att T. har rätt till dem? Jo, Tobit tog ett dokument, rev det i två delar, och så behöll de var sin del. Sådana pusselbitar låter sig inte förfalskas.

Tob 5:4 – Tobias letar kunnig och pålitlig färdkamrat för resan till Medien (NV Iran – en bra bit!). "När han kom ut stod ängeln Rafael där framför honom, men han förstod inte att det var en ängel från Gud." Belägg för att änglar kunde se ut som vanligt folk, utan vingar o grejs.

Tob 5:22 – Tobias mor är orolig men Tobit lugnar henne: "En god ängel ska gå vid hans sida …" Som om han visste att färdkamraten (som gett en falsk identitet) i själva verket är Rafael!

Tob 6:1 – "Tobias gav sig iväg med ängeln i sällskap, och hunden sprang efter honom och följde dem en bit på vägen." Den upplysningen verkar inte följas upp ö h t – om den är ren lokalfärg så är det fantastiskt.

Tob 6:12 – När Tobias och Rafael närmar sig Raguel, tipsar ängeln om dennes dotter: "Du är den som står närmast att äkta henne." Visste inte att de hade en sådan turordning, eller att den var så hård: "Då skulle han förtjäna dödsstraff enligt Moses bok."

Twist: Gissa vem dottern är!

[Tob 3:8 – Handlingen övergår till släktingen Sara: "Hon hade nämligen blivit bortgift sju gånger, men den onde demonen Asmodaios hade dödat alla männen innan de varit tillsammans med henne så som det är bestämt för kvinnorna." Attans otur!]

Tob 8:2-3 – Hur överlevde Tobias mötet med Asmodaios? Han "tog upp fiskens lever och hjärta ur påsen där han hade dem" – souvenirer från en stor fisk de tagit upp ur Tigris, och som Rafael tipsat om – och lade dem på den glödande rökelsen." Simsalabim! Demonen flyr till Egypten.

Tob 8:9 – Saras far Raguel förväntar sig samma utfall av den bröllopsnatten som alla andra, och låter gräva en grav åt Tobias. Så blir han också paff när brudgummen visar sig överleva.

Tobits bok är full med sådana fina detaljer. Den är riktigt trevlig läsning.

Tob 11:4 – När det utökade sällskapet – Tobias tog med sig sin nya hustru, hälften av familjens tjänare och boskap m.m. – närmar sig hemmet springer hunden och möter dem.

Tob 11:10-14 – Den stora fiskens lever och hjärta användes mot Asmodaios. Dess galla kan ta bort förblindande hinnor, vet Rafael. De appliceras på Tobit, som får synen åter.

Tob 12 – Tobit och Tobias kommer överens om att ge färdkamraten, som ju hjälpt dem långt utöver vad som var sagt, en rejäl lön: Hälften av allt som de tagit hem till Nineve. Då avslöjar Rafael vem han är. Ingen dålig avrundning av berättelsen.

Tob 14 – På dödsbädden uppmanar Tobit sin son och sju sonsöner (minsann) att när Tobits fru också dött, ska de direkt efter begravningen bege sig till Medien. Där kommer det att bli bättre än i Nineve, som ju Gud uttalat sin dom över. Så sker också.

Så slutar Tobits bok.

Judit – åtminstone en nyckelscen i hennes bok bör vara allmänkunskap.

Kung Nebukadnessar har krigat i öster. Han har begärt folk från alla sina länder, men de längst västerut, inkl Samarien, vägrar. Nu skickar han fältherren Holofernes att straffa de olydiga.

Holofernes anländer, härjar, plundrar och dödar. I Judeen är man främst oroliga för sitt tempel, får man veta; de har nyss återvänt från Babylon och precis fått i ordning tempel, altare och kultföremål.

Holofernes frågar grannfolk om israeliterna som inte kommer honom till mötes. De ger en snabb historik över Guds folk, som är oövervinneliga när de håller sig väl med Herren, prisgivna när de inte gör det. Holofernes griper berättaren och överlämnar honom till israeliterna.

Israeliternas stad kallas Baityloua, tidigare Betulia. Ingen av deras städer har hetat så. Även Holofernes saknar belägg och har ett mer grekiskt än assyriskt namn. Hela berättelsen är nog, hör och häpna, hittepå!

Holofernes belägrar staden. Efter en månad är man utmattade. Ska de ge upp? Nej, säger kungen – vänta fem dagar på ett tecken. Kommer inget, kan de ge upp.

Kommer ett tecken att visa sig..?

Änkan Judit är rik, vacker och gillar predikningar och böner. Hon ska fixa det hela. Hon gör sig riktigt fin, med oljor, kläder och fina smycken. Sedan går hon och en slavinna och söker upp Holofernes. Hon har viktiga upplysningar, säger hon. Hon får audiens – så klart.

Judit 11 – Hon drar en skröna om att staden kommer att bryta Guds bud och därmed falla, och att hon ger sig till Holofernes för att överleva.

Judit 12:11-12 – Holofernes efter några dagar till sin betjänt: "Övertala [Judit] att komma hit och äta och dricka med mig. Jag skulle ju bli utskämd om jag släppte en sådan kvinna ifrån mig utan att ha legat med henne; om jag inte förför henne kommer hon att skratta ut mig."

Judit 12:20 – Judit hakar på! Hon och Holofernes festar loss, särskilt Holofernes; han "njöt av att se henne och drack mängder av vin, mer än han någonsin i sitt liv hade druckit på en dag."

Judit 13 – Nu är festen slut. Holofernes och Judit är ensamma; han är aspackad, men inte hon. Nu tar hon in sin slavinna och går till verket.

Judit 13:8 – "Så högg hon till av all kraft mot hans hals två gånger och skilde huvudet från kroppen."

Konstnärerna gillade verkligen att skildra Holofernes död. Min favorit är av Artemisia Gentileschi. Andra har målat när den ena eller båda kvinnorna släpar runt på huvudet.

Judit med slavinna och huvud återvänder till Baityloua och får ett storslaget mottagande. Deras soldater går ner mot assyrierna. Dessa letar upp befälhavaren och hittar nästan hela. Armén råkar i kaos. Israeliter överallt angriper dem, slaktar fiender i mängd och tar krigsbyte.

Judit 16:21-25 – Judit levde tills hon blev 105, och "under hela sin livstid var hon högt ansedd i hela landet". Hon gifte aldrig om sig. "Och så länge Judit levde och ännu långt efter hennes död fanns det ingen som kunde skrämma Israels folk."

Så slutar Judits bok.

Ester enligt den grekiska texten – japp, nu blir det en repris! – Typ. Hebreiska Ester ingår ju i GT (en av de bättre böckerna där). Men det finns även en version på grekiska. Den är längre och har lagts bland apokryferna.

På sv Wikipedia kan man få intryck av att grekiska Ester kom till när Septuaginta översattes (tidig översättning GT > grekiska). Tillkomsten är avgjort mer komplicerad än så.

Här är klottret när jag läste Ester i original.

[Ester – I B2k har varje bok ett litet förord, skrivet av kommissionen. Om Esters bok kan vi läsa att den är en sammahållen berättelse om en tid som GT annars sällan tar upp (vad gjorde man i den babyloniska fångenskapen?), och handlar om en kvinna. Dessutom är den kort.]

I Ester (gr) har kapitel som inte finns i Ester (heb) fått bokstäver. Så boken börjar med kapitel A. Sedan kommer kap 1, som verkar skilja sig obetydligt från (heb). Osv.

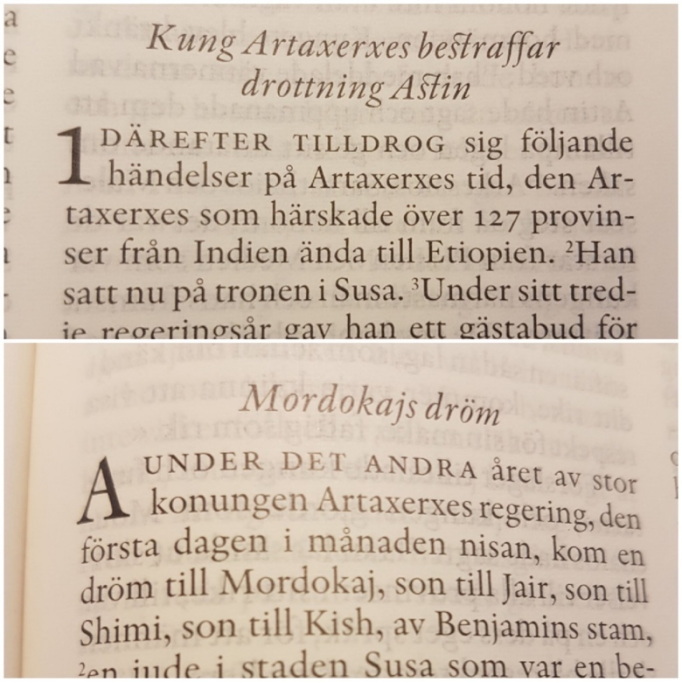

Kung Artaxerxes bestraffar drottning Astin

1 DÄREFTER TILLDROG sig följande händelser på Artaxerxes tid, den Artaxerxes som härskade över 127 provinser från Indien ända till Etiopien. [2]Han satt nu på tronen i Susa. [3]Under sitt tredje regeringsår gav han ett gästabud för

Mordokajs dröm

A UNDER DET ANDRA året av stor konungen Artaxerxes regering, den första dagen i månaden nisan, kom en dröm till Mordokaj, son till Jair, son till Shimi, son till Kish, av Benjamins stam, [2]en jude i staden Susa som var en be-

Bibelorden får en lite annorlunda "adressrymd" här: Första versen i första kapitlet av Ester (gr) skrivs "Est Gr A:1".

Est Gr 1:7 – OK den här detaljen fanns inte med i Est (heb): "Dryckeskärlen var av guld och silver, och en miniatyrbägare av rubin, värd 30 000 talenter, hade ställts fram." Med en talent på ca 30 kg silver …

I Est 3:12 nämns "en skrivelse till kungens satraper" etc med instruktioner om judarnas förintande, sammanfattad som så. I Est Gr utgör hela skrivelsen kapitel B: "Här följer en avskrift av brevet …". Lite som extramaterial till en film.

(Äkthet? Fråga något annat …)

Est (heb/gr) 4 - Mellan de instuckna kapitlen är Estrarna mestadels identiska, eller näst intill.

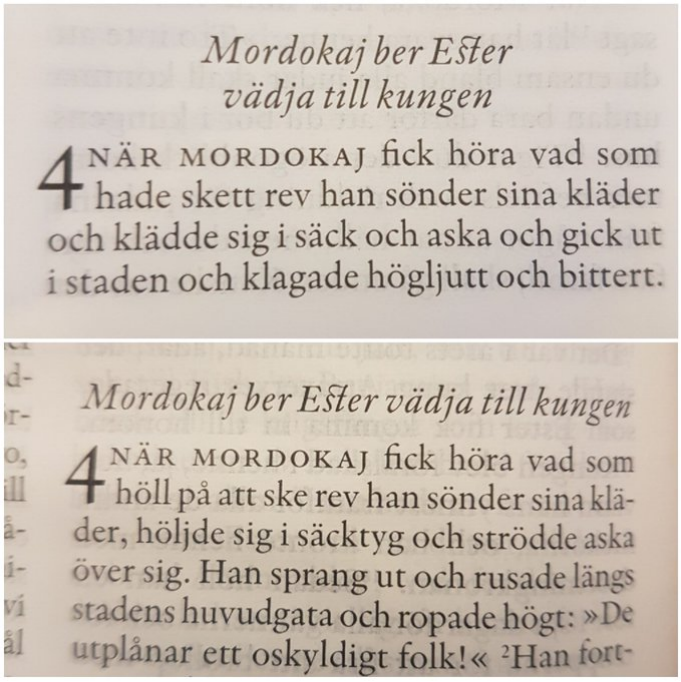

Mordokaj ber Ester vädja till kungen

4 NÄR MORDOKAJ fick höra vad som hade skett rev han sönder sina kläder och klädde sig i säck och aska och gick ut i staden och klagade högljutt och bittert.

Mordokaj ber Ester vädja till kungen

4 NÄR MORDOKAJ fick höra vad som höll på att ske rev han sönder sina kläder, höljde sig i säcktyg och strödde aska över sig. Han sprang ut och rusade längs stadens huvudgata och ropade högt: »De utplånar ett oskyldigt folk!« [2]Han fort-

Est Gr 4:14 – Mordokajs ord till sin dotter i en mörk stund är med i grekiskan, aningen annorlunda formulerade: "Kanske var det för denna stund du blev drottning." Den minns jag väl från första Ester, för den är lysande – en av få repliker i GT som verkligen bet.

Est Gr C–D – Två nya kapitel som boken inte alls vann på.

Est (Heb/Gr) 7:10 – En liten men stor skillnad: I hebreiska Ester hängs Haman upp på den höga påle han förberett för Mordokaj. I grekiska Ester spetsas han på den.

Bonus från NE: När purim firas läser man högt ur Esters bok i synagogan. Barnen är med, och för väsen varje gång skurken Haman nämns. Dessutom vankas "särskild mat, riklig alkoholförtäring, utdelande av gåvor och karnevalsaktig förklädnad". Hur kommer man med på sånt?

Här bland apokryferna får jag klara mig utan Kärnbibeln karnbibeln.se, en annars god källa med många förklaringar. Verkar som om de utesluter de böckerna av religiösa skäl: "Men gudlösa och gamla kvinnors myter ska du avvisa" (1 Tim 4:7).

Est Gr inleds med Mordokajs dröm (nytt kapitel A). Den avslutas med kapitel F, vari drömmen förklaras. Fint grepp.

Allra sist en upplysning om ett brev som ska ha infogats under "Ptolemaios och Kleopatras regering". Vilka som avses är oklart; båda namnen bars ju av en hel rad monarker.

Så slutar Ester enligt den grekiska texten.

Nu blir det grejor: Mackabeerböckerna! De beskriver historia (hur väl är en annan sak, men de är åtminstone inte rena sagor), nämligen ett uppror på 100-talet f Kr.

Det finns åtminstone* fyra Mackabeerböcker med olika status i olika kyrkor: I katolska är 1–2 kanoniska och OK, i ortodoxa 1–3, i lutherska är 1–2 apokryfiska och 3–4 s k pseudoepigrafiska = ännu lägre på den heliga skalan.

* Mackor utöver 1–4 är här irrelevanta.

Den här måste jag lägga med: Ordet "mackapär" kommer kanske från "mackabeer".

1 Mack 1:1 – "Sedan Alexander av Makedonien, Filips son, hade dragit ut från kitteernas land och besegrat Dareios, persernas och medernas kung …" Jomen: Alexander den store nämns i Bibeln. Åtminstone deuterokanoniskt.

1 Mack 1:9–10 – Efter Alexanders död delades hans väldiga rike upp, och förf är tydlig med vad han tycker om efterträdarna: "… De vållade mycket ont i världen". Värst är nog seleukidernas Antiochos IV: "Ett genomfördärvat skott". Med honom börjar denna berättelse.

1 Mack 1:11 – "Vid den tiden [A4 kröntes ca 215 f Kr] började somliga israeliter att överge lagen" är ett märkligt påstående när man läst genom hela GT för där görs det o-er-hört tydligt och klart att förfallet började mycket, mycket tidigare än så.

1 Mack 1:15 – Förfallet vet inga gränser.

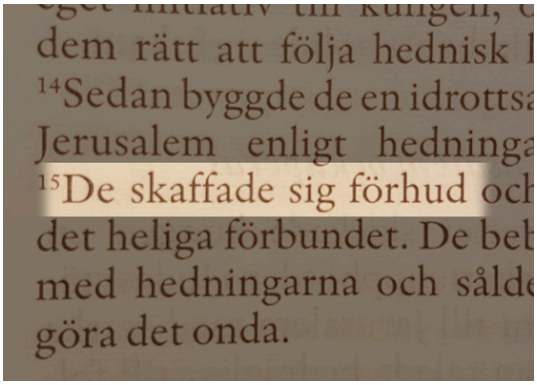
dem rätt att följa hednisk
14Sedan byggde de en idrotts
Jerusalem enligt hedninga
15De skaffade sig förhud och
det heliga förbundet. De bet
med hedningarna och sålde
göra det onda.

En intressant detalj är att årtal anges "räknat från det grekiska väldets början". Så anges att Antiochos IV kröns år 137, vilket alltså är 215 f Kr.

Här är förresten A4 på mynt samt seleukiderrikets utbredning 200 f Kr, för den som inte har koll på den saken; jag hade det inte.

1 Mack 1:15 blir lite tråkigare om man exvis jämför med K12 (att versernas nummer är olika är varken ovanligt eller konstigt). Å andra sidan tänker jag mig ett "spelhuus" som utrustat med flipperspel, banditer och en och annan roulette, snarare än någon fånig sportanläggning.

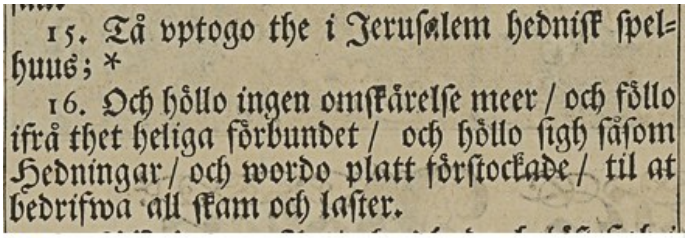

15. Tå vptogo the i Jerusalem hedniſk ſpel-
huus; *
16. Och höllo ingen omſkårelſe meer / och föllo
ifrå thet heliga förbundet / och höllo ſigh ſåſom
Hedningar / och wordo platt förſtockade / til at
bedrifwa all ſkam och laſter.

14 Sedan byggde de en idrottsanläggning i Jerusalem enligt hedningarnas bruk. +15 De skaffade sig förhud och avföll från det heliga förbundet. De beblandade sig med hedningarna och sålde sig till att göra det onda.

Två år efter skövlandet-i-förbifarten återkommer Antiochos utsände till Jerusalem. Denne "talade bedrägligt till folket om fred och försoning. När de fattat tillit till honom överföll han plötsligt staden, tillfogade den ett förkrossande slag och dödade en mängd israeliter."

1 Mack 1:33-34 – "Inkräktarna befäste Davids stad [Jerusalem] med en hög och kraftig mur och kraftiga torn och fick så en borg." – De hade alltså inte haft en borg innan dess – varefter "De bemannade den med hedniska syndare och laglösa män." Eller icke-israeliter ö h t.

1 Mack 1:41-42 – "Kungen sände ut en skrivelse till hela sitt rike: alla skulle bli ett enda folk, och var och en skulle överge sina lagar och seder. Alla hednafolk böjde sig för kungens befallning." Det är ett faktum att få folk brydde sig så mycket om sin gud som israeliterna.

1 Mack 1:54 – "Den femtonde dagen i månaden kislev år 145 lät kungen bygga den vanhelgande skändligheten på brännofferaltaret …" Det ska, enligt uppgift jag grävt fram, ha varit i december år 168 f Kr. Dag anges ej.

1 Mack 2 – Nu presenteras Mattathias och hans fem söner. En av dem heter Judas, med tillnamnet Mackabaios.

De är en ledande familj i sin stad. Kungens män vill göra quislingar av dem, så att resten av folket lättare skulle följa efter.

Men Mattathias kungör högt och tydligt att de aldrig kommer att vika från sin tro. Nu kommer en judisk man fram för att offra på altaret intill. Den uppeldade Mattathias hugger ihjäl honom. Sedan dödar han kungens utsände, river altaret och flyr. Många följer dem ut i öknen.

1 Mack 2 29-38 – Soldater följer efter, hittar dem och ställer ett ultimatum. Men israeliterna vägrar att ge sig eller att slåss – eftersom det är sabbat … OK, tycker soldaterna, och angriper: "De och deras hustrur och barn och boskap blev dödade, upp emot tusen personer".

Händelsen gör intryck på Mattathias, som inser att fiender kan utnyttja deras svaga punkt och anfalla på sabbaten (att ingen tänkt på det tidigare?). Nu bestämmer han sig för att om de angrips så ska de försvara sig, om det så är på sabbaten.

1 Mack 2:45-47 – Befrielsekampen börjar: "Mattathias och hans anhängare drog fram över landet och rev ner alla altaren, och alla oomskurna pojkar som de fann inom Israels gränser omskar de under tvång. De förföljde sina övermodiga fiender och hade stor framgång i allt de gjorde."

På dödsbädden – på grund av ålder, otippat nog – utser Mattathias Simon till motståndets ledare, och Judas Mackabaios till dess befälhavare. Sedan dör han.

1 Mack 3:10-12 – Sedan Judas besegrat en viss Apollonios tar han dennes svärd, "som han sedan alltid använde i strid." Dorés bild visar ett senare tillfälle, men det är alltså samma svärd som Judas har. Jag antar att detaljen saknar betydelse i berättelsen, men jag helgillar den.

Språklig detalj: På grekiska uttalas "ai" som regel "e". Judas grekiska tillnamn Mackabaios blir på latin Maccabaeus.

Etymologin är osäker. På sv Wikipedia står att det kommer från syriska maqqaba, "hammare"; på eng WP nämns förklaringen som en hypotes bland flera.

1 Mack 3:19 – "Det är inte antalet soldater som ger seger i strid, utan kraften kommer från himlen." Sånt där blaj var säkert uråldrigt redan på Mackabeernas tid … Men sen blir det bättre!

1 Mack 3:20-21 – "De [kungens trupper] kommer emot oss med övermod och laglöshet utan gräns för att hugga ner oss själva och våra hustrur och barn och sedan ta vår egendom. Men vi kämpar för våra liv och för våra seder och lagar." *Den* skillnaden var lika relevant då som nu.

1 Mack 3:40 – "[Kungens här] bröt upp med alla sina trupper och kom till trakten av Emmaus på slätten, där de slog läger." Detta Emmaus kanske, kanske inte är samma Emmaus som det där den återuppståndne Jesus först visade sig.

1 Mack 3:56 – Judas Mackabaios förbereder sina trupper inför slaget vid Emmaus: "Till dem som var upptagna med husbyggen, giftermål eller vinplantering, liksom till de räddhågade, sade han att de skulle gå hem var och en till sitt, som lagen föreskriver."

1 Mack 4:14-15 – "Härarna drabbade samman, och hedningarna blev slagna och flydde till slätten, men hela eftertruppen blev nerhuggen." Slaget vid Emmaus, där rebellerna besegrar en numerärt mycket överlägsen fiende, skildras utan överflödig text.

Nästa år återkommer kungens ställföreträdare Lysias – Antiochos är fortfarande ute och finansierar kriget – med en ännu större här, på 60 000 elitsoldater + 5 000 ryttare. Judas är fortfarande mycket underlägsen: 10 000 man.

(Truppstyrkor har *alltid* förvrängts i källor.)

Det andra rejäla slaget mellan kungens trupper och Mackabeernas rebeller slutar också med de senares seger.

Nu beger sig rebellerna till Jerusalem för att ta templet i besittning. De oskadliggör fienden och tar itu med att rena templet – det förra beskrivs kort, det senare desto mer detaljerat. Man städar, "skändade" ting kasseras, nytt tillverkas. Sedan återinvigs templet under jubel.

1 Mack 4:59 – "Det bestämdes av Judas och hans bröder och hela Israels församling att dagarna för altarets återinvigning skulle firas med fester och glädje år efter år vid samma tid på året, åtta dagar från den tjugofemte dagen i månaden kislev." Så görs än idag.

Till minne av återinvigningen av Jerusalems tempel 164 f Kr firas chanukka eller ḥanukka, "invigning", under åtta dagar, oftast i december – ibland ses den som en judisk "jul".

En berättelse som inte nämns 1 Mack: Det fanns olja till templets lampor för en enda dag. Herren såg då till att oljan räckte tills ny olja fåtts fram. Därför varar chanukka i 8 dagar, då man tänder ett nytt ljus om dagen – förebilden för våra adventsljus.

1 Mack 5: Sedan israeliterna slängt ut seleukiderrikets folk greps grannfolken av "våldsam vrede", av någon anledning. De beslutar sig för att förinta israeliterna. Som svarar med att förinta alla som angriper dem.

Man får samtidigt rop på hjälp från Galileen och Gilead – månne fienderna koordinerar sig? Man avdelar 3 000 man till de förra, 8 000 till de senare. Resten beordras ligga lågt tills allt är klart. Sedan beger sig trupperna ut och gör sitt jobb med den äran.

1 Mack 5:61 – När befälhavarna i Jerusalem hör om de många framgångarna tänker de att de också vill vinna ära. Så de beger sig ut i fält, mot givna order. Och får stryk, för att de "trott sig kallade till hjältedåd". Det påpekas särskilt att de inte hörde till Mackabeernas släkt.

1 Mack 6:3-4 – Antiochos IV på sitt håll angriper en stad, "men han misslyckades därför att invånarna hade fått reda på hans planer och mötte honom med väpnat motstånd." Vilket fantastiskt underbetyg till hans militära förmågor …

1 Mack 6:16 – Nu får Antiochos IV bud om nederlagen västerut. Han tar så illa vid sig att han dör.

Vilket fantastiskt underbetyg till hans förmåga att hantera motgångar.

OK, jag hade missuppfattat en tidigare sak: När rebellerna återerövrade templet oskadliggjorde de inte alls besättningen i borgen intill. Den hålls fortfarande av kungens folk. Men nu tänker Judas Mackabaios få slut på det.

1 Mack 6:30 – Antiochos V, son till IV, uppbådar 100 000 man fotfolk, 20 000 ryttare och 32 elefanter. (Detta händer sig ca 60 år efter Hannibals fälttåg med elefanter och succé vid Cannae.)

1 Mack 6:34 – "Den röda saften av druvor och mullbär ställdes fram för elefanternas ögon för att de skulle hetsas till strid." Att rött skulle reta upp tjurar är ju en utbredd faktoid. Jag hade ingen aning om att samma sak tillskrivits elefanter – gissningsvis lika osann där.

1 Mack 6:45-46 – En rebell såg en elefant med "kungligt skyddspansar". Han kastade sig under den och "gav den en dödande stöt underifrån. Den föll ihop över honom, och han dog på stället." Om det var rätt elefant nämns inte men uppenbarligen klarade sig Antiochos V.

1 Mack 6:47 – "Men när israeliterna erfor kungarikets styrka och kraften i truppernas anlopp måste de vika för fienden." Men fienden har även tidigare vart mångdubbelt större än israeliterna. Som ändå segrat, eftersom de haft Herren med sig. Innebär detta att Herren lämnat dem..?

1 Mack 6:49 – När kungen kommer till Bet-Sur ger folket där upp och lämnar sin stad, "eftersom där inte fanns tillräckligt med proviant för en belägring. Det var nämligen sabbatsår, och jorden vilade." Mattathias fann strid viktigare än sabbat; det borde gälla även produktionen.

1 Mack 6:62 – Kungens sida har fått nog; vapenvila ingås. Kungen får besöka Sions berg: "Men när han såg hur väl befäst platsen var bröt han eden som han hade svurit och lät riva ner hela ringmuren." Sedan beger han sig till sin huvudstad där en rival härskar, och besegrar denne.

Rivandet av muren ska ha berott på att Antiochos V ville försäkra sig om att israeliterna inte skulle konstra. Åtminstone inte tills de byggt en ny mur. (Källa: Engelska Wikipedia, som citerar dessa bibelord …)

1 Mack 7:1 – "År 151 lämnade Demetrios, Seleukos son, Rom och seglade med några få män till en stad vid kusten. Där lät han utropa sig till kung." Dessa namn har inte nämns förut. Seleukos var en tidigare kung, Demetrios – rättmätig kung, A5:s kusin – hade varit gisslan i Rom.

1 Mack 7:2-3 – "Medan [Demetrios] var på väg in i sina fäders kungapalats grep hans trupper Antiochos och Lysias och ville föra dem till honom. Men när saken anmäldes för honom svarade han att han inte ville se dem mer." >

1 Mack 7:4 – "Soldaterna dödade dem då, och Demetrios uppsteg på tronen i sitt rike." Så lakoniskt lämnar en av huvudpersonerna berättelsen.

Antiochus V Eupator ("av god fader"), seleukiderrikets kung 164–161 f Kr – obs datering baserad på 1 Mack.

Demetrios uppvaktas av "gudlösa israeliter" som beklagar sig. Han skickar sin handgångne man Bakchides och quislingen Alkimos, utsedd till överstepräst, att reda ut läget.

1 Mack 7:10-11 – "De gav sig i väg och kom med en stor här till Judeen, och Bakchides sände bud till Judas och hans bröder med bedrägligt tal om fred och försoning. Men eftersom dessa såg att han hade kommit dit med en stor här fäste de inget avseende vid hans ord."

Bakchides och Alkimos dödar även de som vill vara deras vänner – månne det finns en bakgrund som inte nämns. Bakchides återvänder till huvudstaden och lämnar Judeen i Alkimos händer; han utmålas som en riktigt, riktigt otäck typ.

Judas Mackabaios inser att den nye kungen innebär ett nytt befrielsekrig, drar ut och hämnas överlöpare. Alkimos ber kungen om hjälp. Denne skickar härföraren Nikanor som säger sig komma i fred; när han inser sig avslöjad, hånar han templets präster och förbereder batalj.

1 Mack 43-44 – "Härarna möttes i strid den trettonde dagen i månaden adar, och Nikanors här blev krossad. Han själv var den förste som föll i striden …" Det sista passerar gränsen; så hårt kan man inte ljuga och bli trodd. (Det *kan* vara sant, men *låter* ändå som en lögn.)

1 Mack 8:1 – "Romarnas rykte nådde Judas: det sades att de var väldiga krigare och att de visade välvilja mot alla som anslöt sig till dem; alla som vände sig till dem slöt de vänskapsförbund med." Sedan följer en fantastiskt beskrivning av Rom – naiv, samtida och underbar.

1 Mack 8:14 – "Trots allt detta hade aldrig någon av dem låtit kröna sig eller klätt sig i purpurmanteln för att stoltsera med den." 1 Mack tros ha skrivits ca 100 f Kr. Det råkar vara Caesars födelseår.

Romarna var allergiska mot kungar, då de för länge sedan haft ett antal som gav avsmak i flera sekler. Caesar mördades, för att försöka sammanfatta, sedan han börjat samla påfallande mycket makt hos sig; en del trodde att han planerade att bli kung.

1 Mack 8:16 – "Varje år anförtrodde de makten över sig själva och styrelsen av hela sitt land åt en enda man – »och alla lyder denne ende«, sade man, »det finns ingen avund eller missunnsamhet hos dem«." Det synes som om förf. bara hade indirekt kännedom om romerska förhållanden.

Judas Mackabaios skickar folk till Rom – "det är en oerhört lång resa" nämns i en kommentar. Det judiska folket och Rom ingår ett förbund. En avskrift av fördraget, inklusive deras artikel 5, utgör 1 Mack 8:23-32.

1 Mack 9 – Kung Demetrios skickar åter Bakchides (och quislingen Alkimo) med 20 000 soldater och 2 000 ryttare. Judas har 3 000, men när dessa ser fienden droppar 2 200 av. Judas insisterar på att stanna och ta striden.

Sedan blir det strid. Judas Mackabaios dödas.

Efter Judas död är det grönt ljus för "de laglösa" och "alla orättens hantlangare". Bakchides gynnar quislingar. Rebeller letas upp och hanteras.

Inte ett ord nämns om fördraget med Rom.

Judas bror Jonatan Apfus väljs till ny ledare för upproret mot seleukiderna.

(Vi vet inte vad tillnamnet betyder. Den hebreiskan har nått oss via grekiskan, och ordet Ἀπφοῦς har tappat tillräckligt mycket för att bli otydbart.)

1 Mack 9:56 – Alkimos, quislingen till överstepräst, ger order om att riva muren utanför templets inre. För denna totalt gudlösa handling bestraffas han med ett slaganfall, blir förlamad och förlorar talförmågan. "Och innan lång tid hade gått dog Alkimos under svåra plågor."

1 Mack 9:58-69 – Efter två års fred återvänder Bakchides på uppmaning av "de laglösa". Men rebellerna besegrar honom. "Han greps av raseri mot de laglösa männen som hade rått honom att komma till landet. Hans folk dödade många av dem, och han bestämde sig för att återvända …"

1 Mack 9:73 – Jonatan gör upp fred med Bakchides och får honom att svära en ed på att inte återvända till Judeen, ett löfte som han faktiskt håller. Krigsfångar släpps. "Och svärdet slutade härja i Israel."

1 Mack 10 – Nu träder en Alexander in, påstådd son till Antiochos V. Kung Demetrios blir orolig för att judarna ska gå över till hans sida, och skyndar sig att prisa dem. När Alexander får reda på detta blir han imponerad. Jonatan utnämns till överstepräst och "kungens vän".

(Alexander hade lyckats bli kung i Ptolemais, dagens Akko i norra Israel, i höjd med Genesarets sjö. Inte mycket, men en god början, så att säga – ett klart hot mot Demetrios.)

Demetrios blir missmodig när han hör att Alexander smickrat sig in hos judarna. Nu tävlas det minsann om det lilla folkets gunst – det skulle räcka med en enda förlust, kantänka, för att det ska förändras …

1 Mack 10:46 – En lång lista med skattelättnader, förmåner etc från Demetrios avslutas: "Men när Jonatan och folket fick höra dessa anbud litade de inte på dem och godtog dem inte, ty de kom ihåg hur mycket ont kungen hade gjort i Israel och hur svåra lidanden han hade vållat."

1 Mack 10:48 – "Kung Alexander samlade nu en stor här och drog i fält med den mot Demetrios." Först slogs Alexanders här på flykten. I förföljandet stupade Demetrios. Det här var på den tiden kungar följde med sina arméer i fält och strid, vilket hade sina för- och nackdelar.

1 Mack 10:58 – Alexander blir kung över seleukiderriket. Här är han på ett mynt; under antiken härskade ytterst få härskare så kort tid att de inte hann prägla mynt med sig, det var högt prioriterat.

Han gifter sig med egyptiska prinsessan Kleopatra (inte den berömda såklart).

Alexander, son till Antiochos V, drev bort Demetrios. Nu kommer Demetrios son och vill driva bort Alexander … Först ska han slåss med judarna. Men han förlorar slaget vid Ashdod; Jonatan låter förstöra staden och templet. 8000 dödas, soldater och civila.

[1 Sam 5 – Arken förs till Dagons tempel i Ashdod (långt senare gav Lovecraft namnet åt en amfibiegud) och ställs bredvid avgudabilden. Vad händer? På morgonen hittas Dagon kullvält och sönderslagen. Arken flyttas till Gat där den gör folk skräckslagna och sjuka.]

Att judarna under Jonatan besegrat tronpretendenten gillas naturligtvis högt av kung Alexander.

1 Mack 11 – En fiende till seleukiderna, betydligt farligare än Demetrios, dyker upp: Egyptens Ptolemaios VI. Att Alexander gjorde honom till svärfar är ett typiskt exempel på äktenskap som storpolitiskt verktyg. Men det verkar inte räcka.

1 Mack 11:5 – Ptolemaios VI tågar norrut, genom fiendeland: "Och för att svärta ner Jonatan berättade man för kungen vad han hade gjort." Sanning som propaganda!

Apropå äktenskap som politik … Ptolemaios VI tar tillbaka dottern och ger henne till Demetrios. Sedan blir det ett stort slag. Alexander flyr och dödas sedan. Ptolemaios VI är nu kung över både Egypten och Seleukiderriket – ett livslångt mål uppfyllt. Tre dagar senare dör han.

Ptolemaios VI är en mycket liten spelare i detta sammanhang men jag tar med dessa bilder på honom som exempel på att Egypten var grekiskt, kulturellt sett. "Ptolemaios" och "Kleopatra" är grekiska namn. P6 mor var den första drottning Kleopatra – den berömda kallas Kleopatra VII.

Nu är Demetrios II, son till Demetrios I, kung över seleukiderriket. Han kommer bra överens med Jonatan och judarna.

1 Mack 11:38 – Demetrios II konstaterade att allt var lugnt och avskedade därför alla trupper (utom främlingslegionärerna). Dessa tyckte inte alls om att bli arbetslösa.

1 Mack 11:47-48 – Oroligheter bryter ut i huvudstaden Antiochia. Nu får Demetrios II, mirabile dictu, lita på judiska soldater. Dessa går väl hårt fram, kanske som hämnd? "De dödade ungefär 100 000 personer under dagens lopp. De satte också eld på staden och tog mycket byte …"

1 Mack 11:53 – "Men [Demetrios II] svek alla löften som han hade gett och bröt med Jonatan." Som istället lockas över till pretendenten Antiochos, kallad VI, son till den förre Antiochos V. Söner som hämnas sina avsatta fäder var den etablerade successionsordningen …

1 Mack 12:1 – "Jonatan märkte att läget var gynnsamt för honom, och han valde ut några män som han sände till Rom för att bekräfta och förnya vänskapen med folket där." Fördraget skrevs under i kap 8 och har sedan inte nämnts med ett ord. Även Sparta får en invit.

1 Mack 12:21 – Ur brev från Sparta till Jerusalem: "I en skrift har man funnit att spartaner och judar är bröder och att båda folken härstammar från Abraham." Sådana påstådda släktskap, klent belagda men ibland användbara, var inte ovanliga "förr i tiden".

1 Mack 12:39 – "Tryfon försökte nu ta makten över Asien och bli krönt …" Tryfon var en av de soldater som Demetrios II gjort arbetslös. Han började då arbeta för att göra Alexanders son Antiochos [VI] till kung. Vad som inte nämnts är att Antiochos sedan dött, 5–6 år gammal.

I all denna detaljerade historik nämns Herren påfallande sällan. Det är en krönika, inte en predikan.

1 Mack 12:44-45 – Tryfon anländer, oklart med hur många. Jonatan möter med 40'. Tryfon är vänlig: "Varför har du utsatt allt detta folk för sådana strapatser när vi inte är i krig? Låt dem nu bege sig hem till sitt, och välj ut ett fåtal män till dina personliga följeslagare!"

1 Mack 12:46 – Tryfon: "Kom sedan med mig till Ptolemais, så skall jag överlämna staden åt dig, och dessutom de andra befästa städerna och resten av armén och alla ämbetsmännen." Jonatan litar på honom och går till Ptolemais med futtiga 1000 man. Och grips; hans soldater dödas.

Simon Thassi ("den vise" eller något i den stilen) blir judarnas tf ledare i Jonatans frånvaro.

1 Mack 13 – Tryfon beger sig mot Jerusalem med stadig här och Jonatan. När han märker att judarna verkar fungera med sin tf ledare försöker han att dra en patetisk krigslist. Simon följer den för syns skull, och Tryfon visar genast vad han går för genom att inte uppfylla sin del.

1 Mack 13:22 – "Tryfon satte då hela sitt kavalleri i marschberedskap, men den natten snöade det så våldsamt att han inte kunde komma fram för snöns skull." Minns inte om snö utgjort ett hinder för någonting ö h t tidigare … Hur (o)vanligt är det med snö i det heliga landet?

1 Mack 13:23 – "När han närmade sig Baskama lät han döda Jonatan, som också blev begravd där." Så slutar mackabeernas andre ledare, utan att förf lägger några onödiga ord på händelsen. Sedan återvänder Tryfon till sitt eget land. Varför han är så modstulen förklaras inte. Snön..?

1 Mack 13:30 – Om Jonatans död nämns så kortfattat det går så beskrivs Simons monument åt sin familj lite mer noggrannt, högt som bara den, omgivet av sju pyramider (far, mor och fem bröder). "Detta gravmonument lät han bygga i Modein, och det finns kvar ännu i dag."

Innan det seleukidiska trasslet flyttade Mattathias med familj från Jerusalem till Modein, som därför räknas som Mackabeernas hemort. Läget är omdiskuterat (grönt i bild 1). Dagens Modi'in anlades så nyligen som 1993. Trakten är omstridd, som de röda gränserna i bild 2 antyder.

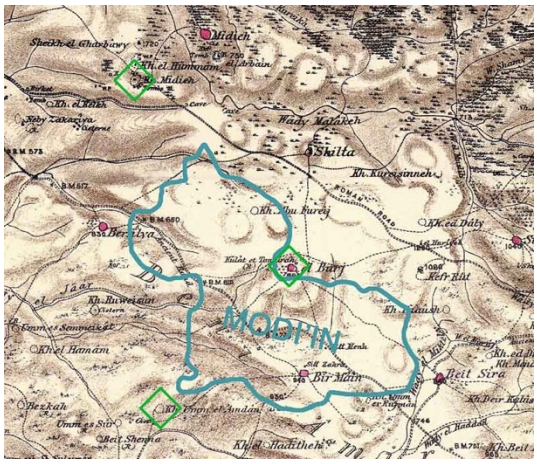

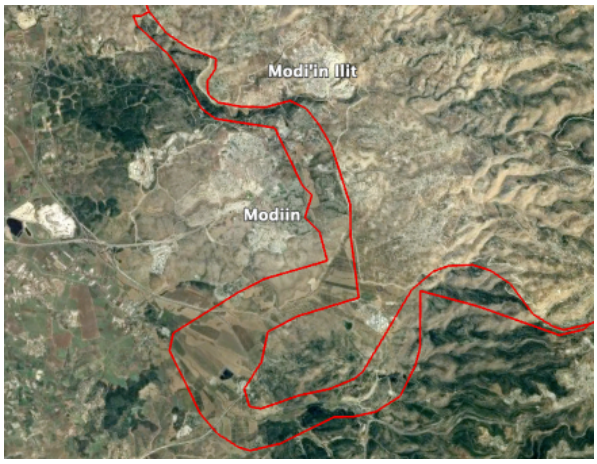

1 Mack 13:31 – Nu nämns Antiochos [VI] död, och att det var Tryfon som mördade honom. Han övertog gosskonungens välde, för vad det var värt, "Och han vållade landet svår plåga".

Simon ingår fred med Demetrios II, enligt principen om att nya fiender gör gamla fiender till vänner. Eller åtminstone folk man för tillfället kan ha nytta av, eller hur man nu definierar "vänner" inom storpolitik.

Under hela denna tid har Jerusalems borg varit seleukidisk. Nu erövrar Simon staden Geser, som tydligen varit borgens kontakt med omvärlden. Utan den svälter manskapet. Till slut ger de upp. Stort firande – äntligen är fienden borta!

Hur detta gick ihop med fredsavtalet … Tja?

1 Mack 14 – Demetrios II blir fånge hos kungen av Persien/Medien. Sedan detta nämns får vi en lovsång till Simon. Vilket ger intryck av att Demetrios status är mindre viktig.

1 Mack 14:16 – "Nyheten om Jonatans död blev känd i Rom liksom i Sparta och väckte stor sorg." Varför det, när man inte brytt sig om fredsavtalet? Nytt avtal med Simon tecknas. Få se om det kommer till användning.

Rom och Sparta nämns i samma andetag. Jag har ingen aning om hur mäktigt Sparta var vid den här tiden ca 130 f Kr, mer än att det inte går att jämföra med deras storhellenska dagar.

1 Mack 15 – Nu träder kung Antiochos [VII, enligt mellanrubriken] in i handlingen, son till Demetrios I (och bror till Demetrios II). Ej nämnd tidigare. Inte lätt att hålla koll här.

Det blir lite lättare av att han rustar och angriper Tryfon. Nu vet vi vilken sida han är på.

… Eller inte; efter att ha förklarat fred och vänskap med Simon, bryter nu Antiochos VII lika tvärt. Bara att hänga med.

1 Mack 16:3 – När Antiochos VII general Kendebaios "trakasserar folket" – bl a massakrerar han dem – tycker Simon att han är för gammal för att föra befäl. Så han överlåter den rollen till sina söner. Som besegrar fienden.

1 Mack 16:11-12 – "Han byggde upp en stor förmögenhet, ty han var översteprästens svärson." Magnifik formulering.

1 Mack 16:16 – Men Ptolemaios, som svärsonen hette, visade ingen tacksamhet; han ville ha mer makt och dödade Simon efter en fest à la Judit & Holofernes. Så tog Mattathias söner slut.

Även Simons son Johannes ska dödas, men han blir tipsad och slår till först.

Där lämnar oss 1 Mack, mitt i språnget. Händelserna är ingalunda slut, men om dem får vi läsa någon annanstans.

1 Mack 16:23-24 – "Johannes historia i övrigt, hans krig, de bedrifter han utförde, de murbyggen han verkställde och allt annat han gjorde, har nedtecknats i krönikan om hans tid som överstepräst alltifrån det han övertog ämbetet efter sin far."

Så slutar 1 Mackabeerboken.

Om det inte framgått så är det här en av mina favoriter bland de historiska böckerna, "krönikorna", som inte ägnar sig åt att predika, profetera eller återge psalmer, utan att berätta om saker som händer länder och folk (mer eller mindre korrekt, såklart).

2 Mack: En repris på 1 Mack. Några skillnader som B2k tar upp i företalet:

- täcker kortare period
- kompletterande
- mer kritisk till mackabeerna
- mer polemisk
- mer religiös; här nämns Guds straff, änglar, och att de döda återuppstår
- skriven kort efter händelserna.

2 Mack 1:1 – "Judarna i Jerusalem och i Judeen hälsar sina judiska bröder i Egypten och önskar er fred och välgång …" Inledningen är ett brev, stilen återkommer många gånger i NT. Ger lite känsla när avsändare och mottagare definieras åtminstone såpass.

2 Mack 1:8 – Under Demetrios angrepp höll judarna ställningarna: "Vi bar fram slaktoffer och matoffer, tände lamporna och lade fram bröden."

Detalj: Den berömda menoran ses väl ofta med ljus, men är ett lampställ. Spelar roll för historien om hur chanukka blev till.

2 Mack 1:19-22 – Ett fint under: När templet angrips gömmer man den heliga elden i ett hål. Flera år senare kommer man tillbaka och hittar en tjock vätska där. Denna öses över offret – som strax därpå flammar upp!

2 Mack 1:36 – "Nehemja och hans män kallade ämnet nefthar, vilket betyder rening, men de flesta kallar det nafta." Okej … Var det alltså olja de hittade och antände? Här finns något att rota i, vilket jag förutsätter gjorts …

2 Mack 2:19 – "Om Judas Mackabaios och hans bröder, om det höga templets rening och altarets invigning …" Efter lite historiska återblickar börjar boken först i tredje kapitlet att handla om Mackabeerna.

2 Mack 2:23 – "… Om allt detta har Jason från Kyrene skrivit fem böcker, som jag här skall försöka sammanfatta i en enda." De fem volymerna har inte bevarats.

2 Mack 2:26-27 – "För mig som har åtagit mig mödan med detta sammandrag blir uppgiften inte lätt utan innebär både svett och nattvak, på samma sätt som det kräver ansträngning när man ordnar en fest och försöker göra det behagligt för andra." Redaktörens mödor!

Redan efter två kapitel kan jag konstatera att 2 Mack är den hittills trevligaste bibelboken jag läst.

2 Mack börjar lite tidigare än 1 Mack. I 2 Mack är kungen Seleukos IV (187–175 f Kr), i 1 Mack Antiochos IV (175–164 f Kr).

2 Mack 3 – En gudlös Simon låter kungens män få veta att man gömt undan en rejäl skatt i templet. När de kommer för att hämta den får vi veta att det är depositioner; templet kunde användas som bank. Ska hedningarna få stjäla från självaste templet..?

2 Mack 3:28 – Men kungens man möts av en intensiv uppenbarelse ni får läsa själva … "Han som nyss hade gått in i denna skattkammare med stort följe och omgiven av sin livvakt bars nu bort, utan att ha haft någon hjälp av sina vapen när han så tydligt fick känna av Guds makt."

Kungens man hette Heliodoros. Han nämns inte mer i 2 Mack, men däremot i historien: Han kan ha varit ansvarig för kung Seleukos död, och tog i vilket fall makten efteråt. Under en kort tid, som ju ofta blev fallet.

2 Mack 4:9 – Översteprästen Onias bror Jason mutar till sig ämbetet – också ett ämbete att muta sig till …

Han har särskilt ett märkligt krav: OK att bygga idrottsanläggning och skapa en ungdomsorganisation, men att registrera invånarna i Jerusalem som medborgare i Antiochia..?

Jason helleniserar judarna, rejält. Fina detaljer nämns: Som att "eliten av den manliga ungdomen" fick bära "hermeshatten"? (Ping @IdaOstenberg) eller att prästerna nu var mer intresserade av att "få del av de lagstridiga gratisförmånerna på arenan, så snart gonggongen kallade."

2 Mack 4:17 – Man förstår ju att det kommer att gå illa för de som försmått fädernas kultur för nya later, "ty att trotsa de gudomliga lagarna är ingen liten sak – det kommer att framgå klart av fortsättningen." Japp, det där är ett direkt bibelcitat. Så har ingen annan skrivit.

2 Mack 4:18 – "När man i kungens närvaro skulle hålla idrottstävlingarna i Tyros, som återkommer vart fjärde år …" Under antiken fanns fler sådana spel än de olympiska. De var helgade åt div gudar (här Herakles), vilket ju uteslöt rättrogna judar. Vilket Jason gav den i.

2 Mack 4:40 – I en orolighet (av åtskilliga, ska inte gå in på alla) porträtteras en viss Auranos: "Han hade uppnått hög ålder men också nått en hög grad av dårskap."

2 Mack 5:11 – Antiochos IV är i Egypten när han får intryck av att uppror råder i Judeen. Han beger sig dit, skövlar, massakrerar och skändar templet – vad som nu är värst.

Det var med den händelsen som 1 Mack började.

2 Mack 5:21 – Kungen är mäkta nöjd, särskilt sedan han berövat templet på 1800 talenter (varför den stölden inte hindrades bortförklaras). "I sitt övermod trodde han sig nu om att kunna gå på havet och segla på land – så gränslös var hans självöverskattning." Passa er för såna!

2 Mack 5:27 – "Judas, som kallades Mackabaios" dyker upp, som en som med sig ett tiotal andra bodde uppe i bergen, "som vilda djur". Närmare bestämt höll de en vegetarisk kost "för att inte bli delaktiga i den rådande orenheten".

2 Mack 6:9 – Helleniseringen blir allt mer hårdhänt: "alla som inte godvilligt gick över till de grekiska sederna skulle dödas."

2 Mack 8 – Judas Mackabaios har samlat 6000 man och börjar få framgångar. Kungen svarar med att skicka general Nikanor med 20000 man, och enligt Doré även bra många elefanter. Som lök på laxen saluför Nikanor blivande krigsfångar som slavar, alltså innan slaget ägt rum …

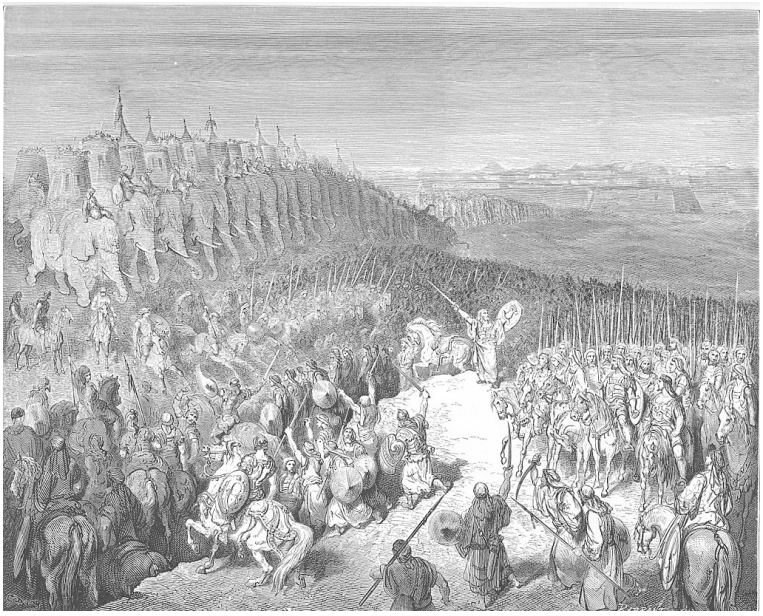

2 Mack 8:24-27 – Av Nikanors här stupar 9000, de flesta övriga såras eller lemlästas. Rebellerna förföljer några flyende men tvingas stanna när sabbaten närmar sig. Ett extra skönt krigsbyte var de pengar som köpmän tagit dit för att köpa slavar, dvs de som nu segrat.

I 1 Mack 6 dör Antiochos IV av sorg över sina misslyckade planer. I 2 Mack faller han av sin stridsvagn för att sedan sakta ruttna bort, under en flod av bannor från författaren. "Ur den gudlöses ögon krälade maskar fram, och hans kött föll sönder under smärtor och kval" osv osv.

2 Mack 10:3 – När de rättrogna judarna åter har kontroll över tempel och stad återinvigs det förra. Intressant detalj: Den heliga elden görs inte upp hur som helst, utan med stenar. Även i helt andra kulturer har eld uppgjord med gamla metoder haft högre (magisk) status.

2 Mack 10:29 – "Under den hårda kamp som följde visade sig en syn från himlen för motståndarna. Fem ståtliga män på hästar med guldbroderat remtyg ställde sig i spetsen för judarna." De änglarna från Mons nämns inte i 1 Mack skildring av samma slag.

[1 Mack 4:14-15 – "Härarna drabbade samman, och hedningarna blev slagna och flydde till slätten, men hela eftertruppen blev nerhuggen." Slaget vid Emmaus, där rebellerna besegrar en numerärt mycket överlägsen fiende, skildras utan överflödig text.]

Lysias besegras:

- 1 Mack 4:34 – "Sedan drabbade de samman, och bortåt 5 000 man i Lysias här stupade och föll under Israels anfall."

- 2 Mack 11:8 – "… Uppenbarade sig en ryttare i spetsen för deras tåg; han bar vit dräkt och svingade gyllene vapen." … Varefter 11 000 stupar.

Lysias reaktion:

- 1 Mack 4:35 – Ojoj, hårda grabbar! *Återvänder till Antiochia och hämtar fler soldater*

- 2 Mack 11:13 – "… Insåg han att hebreerna var oövervinneliga, eftersom den väldige Guden kämpade på deras sida." Avtalar fred, vill vara deras vän, gull gull.

2 Mack 12:26 – En rad strider och intagna städer som inte nämns i 1 Mack. Som Karnion, där 25000 dödades – enligt uppgift.

I Karnion fanns ett tempel åt fruktbarhetsgudinnan Atargatis. Skulpturen från ca 100 e Kr, ett kvarts årtusende senare.

2 Mack 12:40 – Efter en batalj ska de ta hand om de stupade. De upptäcker att alla döda fiender bär på kultföremål för avgudarna i Jamnia, vilka de nu var. "Alla förstod att det var anledningen till att de stupat …"

2 Mack är rolig läsning men förf har en mycket banal världssyn.

2 Mack 12:45 – De samlade in pengar till ett syndoffer, så de stupade hedningarna ska vara rena vid återuppståndelsen. Att man kan göra så är ett nytt påfund, åtminstone hittills i Bibeln. "Helig och from var hans tanke!" Rubens målade av det hela.

2 Mack 13:5 – Tornet i Beroia var en riktigt otäck avrättningsapparat: "Ett 25 meter högt torn, fyllt med aska och försett med en cirkelrund konstruktion, som från alla håll sluttar brant ner mot askan." Där lät nu kungen slänga ner Menelaos, översteprästen. Klart slut.

2 Mack 13:12 – "Under tre dagar åkallade [judarna] utan uppehåll den barmhärtige Herren, gråtande, fastande och utsträckta på marken." 2 Mack är klart bättre som bok, men såväl hjältarna som skurkarna är betydligt mesigare än i 1 Mack.

2 Mack 14:43-44 – Kungens män ska gripa juden Rasis. Denne idkar misslyckad crowdsurfing: "[Han] sprang utan fruktan upp på muren och kastade sig hjältemodigt ner mitt bland soldaterna. De vek hastigt undan, så att det bildades ett tomrum, och han föll mitt på den tomma platsen."

2 Mack 14:46 – Därefter genomför Rasis ett så badass angrepp jag nånsin hört: "Redan fullständigt förblödd drog han ut sina inälvor, grep dem med båda händerna och slungade dem mot soldaterna."

Scenen med Rasis död är inte i närheten så omskriven, känd och avporträtterad som den borde vara, inte minst jämfört med många andra bibliska scener. Inte ens Doré har gett sig på att illustrera den.

Det är klart att mjuka inälvor inte kunde skada en kattunge, än mindre Nikanors soldater. Men vad angreppet saknade i konkret effektivitet tog det igen i psykologi. Jag vet inte hur jag skulle må om en gubbe jag skulle gripa ändade sitt liv med att kasta sina inälvor på mig.

Det där med att vänner & fiender i 2 Mack är betydligt mesigare än 1 Mack gäller sannerligen inte för Rasis. Synd att han inte fick mer utrymme för en sådan död tyder på ett intressant liv.

2 Mack 15:12 – Åh nej Judas börjar berätta för sina trupper vad han drömt. Stå ut med folk som berättar om sina drömmar. De betyder knappt något för dig och absolut ingenting för mig.

2 Mack 15:30 – Nikanor stupar, liksom han gjorde i 1 Mack. När han hittats förs hans huvud och arm till Jerusalem, androm till varnagel.

2 Mack 15:37 – Boken börjar och slutar tidigare än 1 Mack: "Då staden alltsedan den tiden har varit i hebreernas hand avslutar jag min framställning här."

2 Mack 15:38 – Författaren om sin framställning: "Är den välskriven och skickligt disponerad, är detta vad jag önskade; är den däremot slätstruken och medelmåttig, var det allt jag kunde åstadkomma." – Den är välskriven, tack!

2 Mack 15:39 – "Oblandat vin är skadligt att dricka, och likaså vatten; men liksom vin blandat med vatten rentav blir en välsmakande dryck, så beror det också på framställningskonsten om de som får skriften i sin hand skall läsa den med välbehag. Och därmed slutar jag."

Salomos vishet skrevs definitivt inte av Salomo. Att tillskriva sina texter kändisar är ett urgammalt grepp. Denna bok skrevs på grekiska i Egypten under 100-talet f Kr. "Vishetslitteraturen" kan sammanfattas som Ordspråksboken: Klokheter på rad.

Salomos vishet är bara apokryfisk inom protestantismen. Katolska och ortodoxa kyrkor har med den i GT.

Vish 1:13 – "Det är inte Gud som har gjort döden", men han ser till att utnyttja den flitigt.

De första kapitlen beskriver de gudlösa kontra de rättfärdiga. Orden läggs i desammas munnar; många halmgubbar blir det.

Vish 7 – Nog ger det ett speciellt intryck när förf talar i jag-form, dvs Salomo, hur smart "jag" var som valde visheten … Och så är den inte alls skriven av Salomo.

Hittills är Salomos vishet mest lik Predikaren, fast tråkigare.

Hur bli vis? I "Salomos" fall: Be en bön. Den utgör kap 9.

Kan föreställa mig hur folk bett bönen som en trollformel, i hopp om att så få Salomos vishet.

I kap 1–9 prisar Salomo visheten och sig själv (eller vad man ska kalla det, när det nu inte var han som skrev boken), beskriver rättfärdiga och hedningar. Från kap 10 ges israeliternas historia, först luddigt men lite mer detaljerat från Mose.

Vish 12:16 – Historien blir stundtals predikan, med fromheter och "visdom". Eller, ja … "Ty din [Herrens] rättfärdighet kommer ur din styrka; att du härskar över alla gör dig skonsam mot alla." Hur vis behöver man vara för att tycka att det där är sant och riktigt.

Vish 13:9 – "Om de förmådde skaffa sig så stora kunskaper att de kunde ana sig till evigheten, varför har de då inte redan funnit tingens härskare?" Hur klandervärda är de hedningar som aldrig nåtts av profeters budskap? Förf lutar åt att de borde kunnat räkna ut Gud.

Historieskrivning som sagt … I kap 11 övergår berättelsen om de egyptiska plågorna till en längre utläggning på temat avgudar. I kap 16 återvänder vi, långsamt, till Egypten.

Vish 16:21 – Manna tillskrivs magiska egenskaper: "Det fogade sig efter den ätandes önskan och förvandlades till vad var och en ville ha."

Vish 19:7 – "… Torr mark steg upp där det nyss var vatten; en framkomlig väg höjde sig ur Röda havet, en grönskande slätt ur det vilda vågsvallet." Ett välkänt under i en annorlunda tolkning.

Vish 19:19-20 – Vet inte riktigt vad som avses här: "… Landvarelser förvandlades till vattendjur, och simmande djur kom upp på land, elden stegrade sin kraft i vatten, och vattnet glömde sin förmåga att släcka."

Det jag trodde skulle bli en historik var betraktelser över de egyptiska plågorna och lite till. Stundtals alldeles för mångordigt.

Vish 19:22 – "Ja, på allt sätt, Herre, gav du ditt folk storhet och ära. Du har inte svikit, utan bistått det alltid och överallt." Så slutar plötsligt Salomos vishet. Fast nu är jag ändå rätt trött på den.

Förf är mest känd bland apokryf-gänget. Beskrivningen i B2k är kort men skiljer sig lite från den på Wikipedia. Simon, son till Jesus, son till Eleasar, son till Sira; ersätt "son till" med "ben" så har ni det långa namn som ibland förkortas till slutklämmen "Ben Sira".

Simon och så vidare skrev nog sin bok i Israel enl B2k, i Egypten enl WP (eng). Han skrev avgjort på hebreiska. För boken börjar med företal av översättaren till grekiska, som även är hans sonson; boken är lite av ett familjeföretag.

En bok på hebreiska (ev skriven i Israel) som i Egypten översätts till grekiska; redan det ger en bild av läget. Många judar fanns i Egypten. Grekiska var världsspråk sedan länge, särskilt i öster avgjort mer etablerat än latinet.

Vidare skrevs boken "säkerligen någon gång mellan 190 och 180 f Kr" (B2k). Jag har inte följt böckernas dateringar men så här precisa uppgifter måtte vara sällsynt i resten av apokryferna; de finns inte alls i GT, där man får vara glad om man är hyfsat halvsäkra på seklet.

Företalet (onumrerat i tryck) – "Min farfar Jesus, som länge hade ägnat sig åt studiet av lagen,profeterna och de andra fäderneärvda skrifterna och blivit utomordentligt förtrogen med dem,kände sig därför manad att lämna ett eget bidrag till bildnings- och vishetslitteraturen …"

Det ger något visst när författarna hänvisar till varandra. Skriven i ett avspänt företal dessutom. Det är svårt att tänka sig att boken är över tvåtusen år.

Översättaren ber om överseende om översättningen ibland verkar bristfällig, "ty denna bok, som ursprungligen avfattades på hebreiska, kan inte ge samma intryck när den översätts till ett annat språk."

Här har vi ett datum: "När jag kom till Egypten under kung Euergetes trettioåttonde regeringsår och slog mig ner där för en tid, mötte jag en icke obetydlig grad av bildning och fann det då ytterst angeläget att själv visa iver och flit genom att översätta denna bok."

Euergetes, "välgöraren", fanns det flera. Här avses Ptolemaios VIII Physcon, det inofficiella tillnamnet betyder "tjockis". Han samregerade lite och krigade mycket med brodern Ptolemaios VI som jag nämnt. Blev farao ca 170 f Kr, + 38 = ca 132 f Kr.

[Ptolemaios VI är en mycket liten spelare i detta sammanhang men jag tar med dessa bilder på honom som exempel på att Egypten var grekiskt, kulturellt sett. "Ptolemaios" och "Kleopatra" är grekiska namn. P6 mor var den första drottning Kleopatra – den berömda kallas Kleopatra VII.]

Att inleda böckerna med förspråk har gamla anor. När man läst B2k:s kan man ta en titt på de som finns i vissa upplagor av K12. Jag vet inte vem som skrivit dem.

Andra företalet tillskrivs här Jesus Syrak själv, snarare än hans sonson översättaren. Nu blev det trassligt. Men men.

Jesu Syrachs Book/

Förspråket.

Jesu Syrachs eget förspråk på hans book.

Syr 1:1 – Nu börjar den på riktigt: Jesus Syraks vishet. Ännu en vishetsbok, säger varken historia, lagar eller domedagspredikan, utan, som det verkar här, en samling med ordspråk. "All vishet kommer från Herren och finns hos honom för evigt …"

Syr 1:14 – "Vishetens början är att frukta Herren, och hon skapades hos de trogna redan i moderlivet." Påminns om Vish 12:10, där de som levde i Kaanan före israeliterna beskrivs: "De var fördärvade från födseln, ondskan vad medfödd hos dem" etc.

Syr 3:11 – "En människas ära bestäms av faderns anseende, och att modern föraktas länder barnen till skam." Nivån varierar, då och då blir det direkt pinsamt.

Syr 3:16 – "Förbannad av Herren är den som gör sin mor vred" – bonadsmaterial?

Syr 3:21 – "Fråga inte efter det som övergår ditt förstånd, forska inte i det som överstiger dina krafter."

Syr 3:24 – "Många har ju förts vilse av sina spekulationer, och skadliga fantasier har förvirrat deras omdöme." Späckat med guldkorn …

Syr 6:6, 13 – "Stå på god fot med många, men var förtrolig med en bland tusen." "Håll dig undan för dina fiender och se upp med dina vänner!" – Inskrivet ovan dubbelporten på Petersenska huset (Piperska palatset), Gamla stan. Byggd före K12, men orden är praktiskt taget desamma.

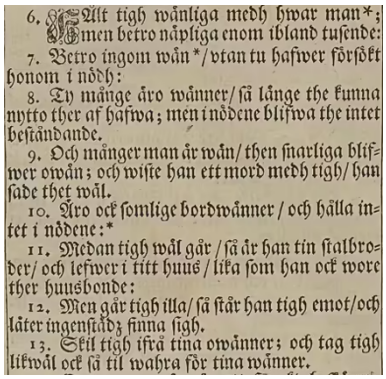
6. Allt tigh wänliga medh hwar man*;
men betro näpliga enom ibland tusende:
7. Betro ingom wän*/ vtan tu hafwer försökt honom i nödh:
8. Ty många äro wänner/ så länge the kunna nytto ther af hafwa; men i nödene blifwa the intet beständande.
9. Och många man är wän/ then snarliga blifwer owän; och wiste han ett mord medh tigh/ han sade thet wäl.
10. Äro ock somlige bordwänner / och hålla intet i nödene:*
11. Medan tigh wäl går / så är han tin skalbroder/ och lefwer i titt hus / lika som han ock wore ther husbonde:
12. Men går tigh illa/ så står han tigh emot/ och låter ingenstädz finna sigh.
13. Skil tigh ifrå tina owänner: och tag tigh likwäl ock så til wahra för tina wänner.

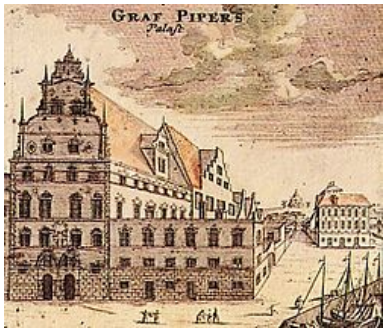

Syr 7:6 – "Sträva inte efter att bli domare" Hett tips till alla jurister!

Syr 7:24 – "Har du döttrar, så vaka över deras oskuld, och ge dem inga vänliga blickar."

Syr 7:36 – "Tänk på livets slut i allt vad du gör, då kommer du aldrig någonsin att synda"; "Memorare novissima et in aeternum non peccabis" (Vulgata).

Rätt populär devis. I bild 1 skymtar Gustav Vasas fötter. Bild 4 är Hieronymus, som stod för Vulgata-översättningen, katolikernas standardbibel.

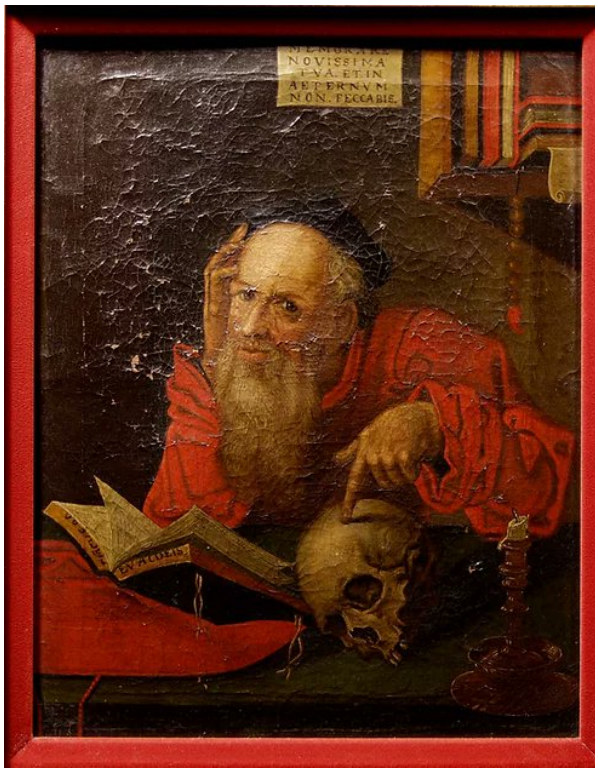

Syr 8:3 – "Sök inte strid med den grälsjuke, lägg inte ved på hans brasa."

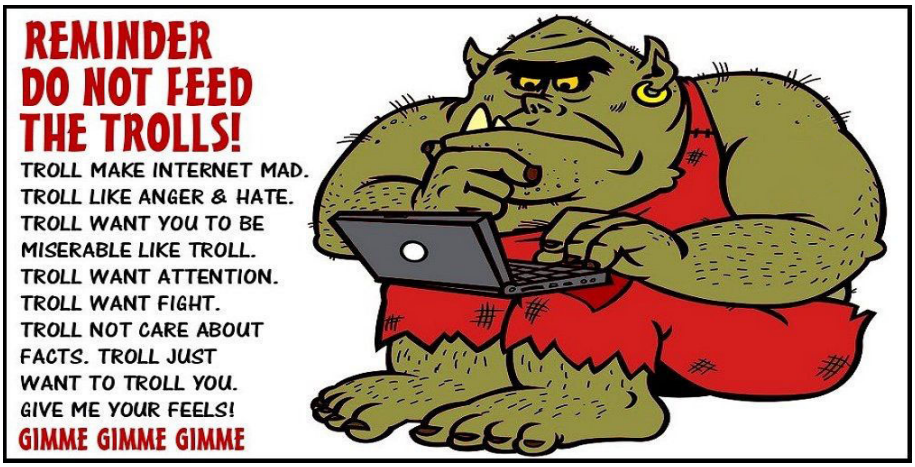

Syr 9:8 – "Vänd bort blicken från en välskapt kvinna, se inte närgånget på en annans vackra hustru."

Syr 17:1-2 - "Gud skapade menniskan utaf jord. Och gjorde henne åter till jord" Ja, det där "av jord är du kommen/jord ska du åter varda" har solid biblisk grund; Adam gjordes "af jordens stoft", åtminstone enligt ena versionen (1 Mos 2:7).

(Japp, kör med K12 igen)

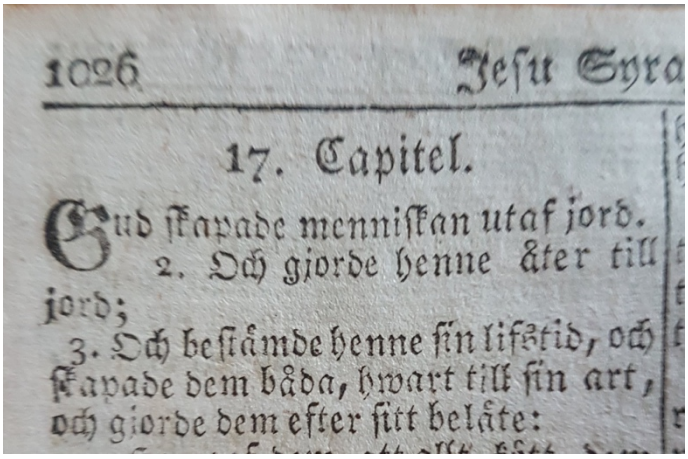
1026 Jesu Syra

17. Capitel.

Gud skapade menniſkan utaf jord.
2. Och gjorde henne åter till jord;
3. Och beſtämde henne ſin lifstid, och ſkapade dem båda, hwart till ſin art, och gjorde dem efter ſitt belåte:

Syr 17:19 (K12, 17:23 i B2k) - "Och på sistone skall han uppwaka och wedergälla hwar och en öfwer hans hufwud, såsom han förtjent hafwer." Uttrycket "på sistone" har använts olika genom åren; i B2k står "till sist", som det betyder här.

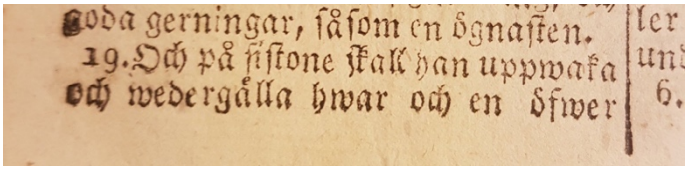

När jag råkar sitta med K12 (1819) blir det en och annan icke-biblisk reflektion ... Som här: I slutet av en sida ser man det första ordet på nästa. Det underlättade för tryckarna att hålla reda på arken. Användes även när texten fortsatte på papperets baksida, vet ej varför. *Uppdaterat: Verkligheten var krångligare än så.*

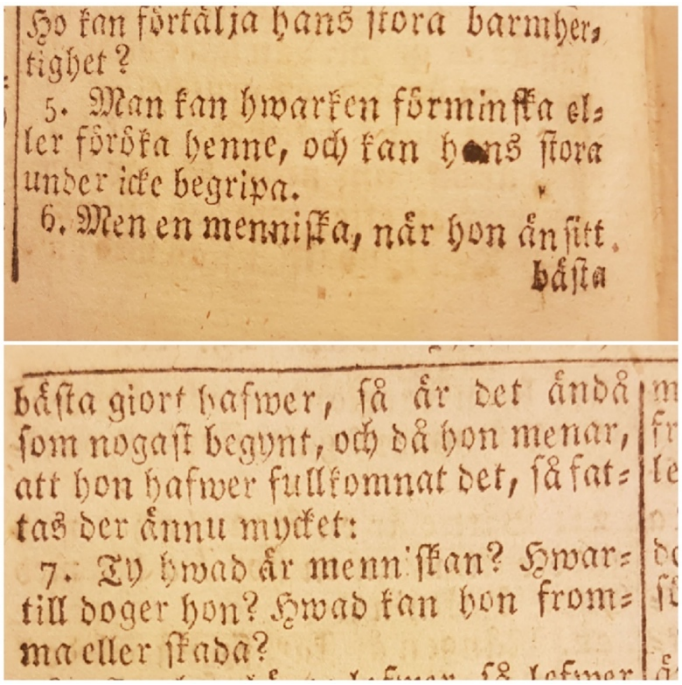

Syr 19:10 - "Hafwer du något hört, låt det med dig dö, så hafwer du ett roligt [lugnt] samwete: ty du brister ju icke sönder deraf."

Syr 21:9 - "Den sitt hus bygger med annan mans penningar, han samlar sig stenar till sin graf."

Syr 22:17 - "Hvad är swårare än bly?" Med en äldre betydelse av "svår": tung. Gäller fortfarande på tyska, "schwer". Bild 2 är tyska supermuskedundret Schwerer Gustav, det exempel jag kom på just nu.

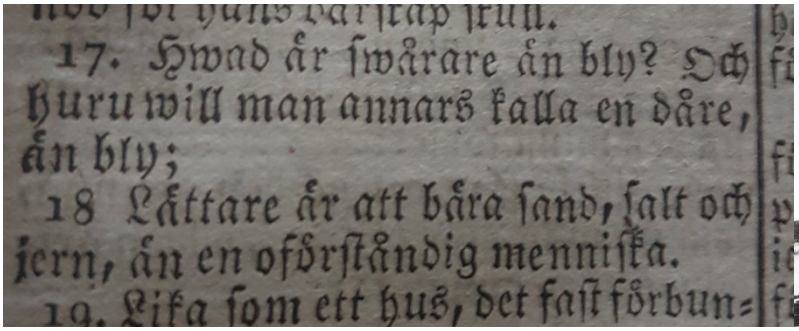
17. Hwad är swårare än bly? Och huru will man annars kalla en dåre, än bly;
18 Lättare är att bära sand, salt och jern, än en oförståndig menniſka.
19. Lika ſom ett hus, det faſt förbun-

Syr 22:18 fick jag kolla med B2k (22:15) och jomen - "Sand och salt och järnstycken är lättare att bära än en vettlös människa." Alla bibelord är inte snitsigt formulerade ... Fast det kanske var mycket bättre på grekiska. För att inte tala om hebreiska.

Syr 24:35, 37 - I en längre utläggning om Visheten jämförs hon med bland mycket annat "den älfwen Tigris, då hon flödar om wåren" samt "den älfwen Nilus om hösten."

Syr 25:15-17 (B2k) - "Inget huvud är farligare än ormens, och ingen vrede är värre än kvinnans.

Hellre har jag ett lejon eller en drake i huset än jag bor tillsammans med en elak kvinna.

En kvinnas elakhet förändrar hennes yttre och gör hennes uppsyn ilsken som en björns."

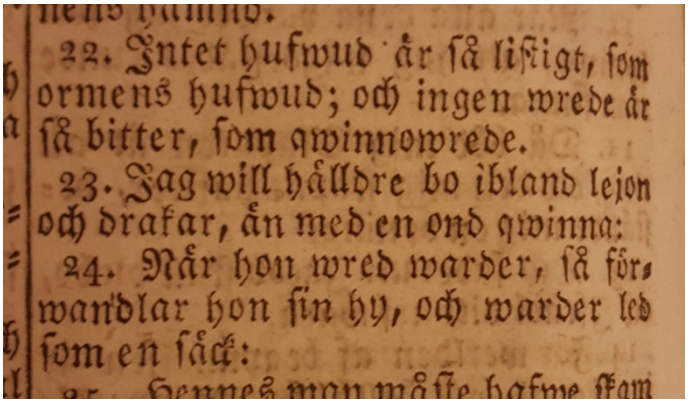
22. Intet hufwud är ſå liſtigt, ſom ormens hufwud; och ingen wrede är ſå bitter, ſom qwinnowrede.
23. Jag will hälldre bo ibland lejon och drakar, än med en ond qwinna:
24. När hon wred warder, ſå förwandlar hon ſin hy, och warder led ſom en ſäck:

Syr 25:24 (K12) har verkligen formuleringen "led som en säck". Inte hittat någon motivering. Andra översättningar jag sett (inkl Vulgata) har med björnen.

Syr 25:27 (K12) Hwad betyder detta? "En qwinna, som mycket hafwer af munnen, är en stilla man, såsom en sandig wäg uppåt för en gammal man."

Jämför med Syr 25:20 (B2k) - "Som en sandig backe för en åldrings fötter är en grälsjuk kvinna för en stillsam man." Fortfarande lite för komplicerad liknelse för sitt eget bästa. Men åtminstone begripligt.

Syr 25:24 - "Från en kvinna leder synden sitt ursprung, och för hennes skull måste vi alla dö." Fick vi det klarlagt.

Syr 26:1 slår fast att en man som har en dygdesam qwinna lever dubbelt så länge.

Syr 26:5-10 slår fast att förräderi, uppror och utgjutelse av oskyldigt blod alla är värre än döden, men värre ändå är när en svartsjuk kvinna bråkar med en annan. Och den som får en ond kvinna, "han får en skorpion."

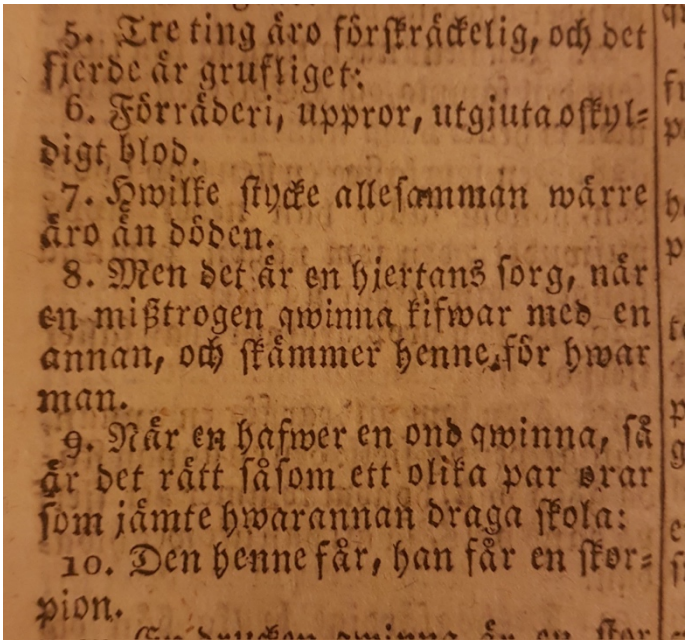
5. Tre ting äro förſkräckelig, och det fierde är grufliget:
6. Förräderi, uppror, utgjuta oſkyldigt blod.
7. Hwilke ſtycke alleſamman wärre äro än döden.
8. Men det är en hiertans ſorg, när en miſstrogen qwinna kifwar med en annan, och ſkämmer henne för hwar man.
9. När en hafwer en ond qwinna, så är det rätt ſåſom ett olika par oxar ſom jämte hwarannan draga ſkola:
10. Den henne får, han får en ſkorpion.

Mycket mesigare i B2k som vanligt. T ex äro de tre förskräckeliga tingen "skvaller i staden, en folkhop som samlas och en falsk anklagelse".

Syr 26:17 - "En qwinna, som tiga kan, är en Guds gåfwa." Jag förstår inte varför Jesus Syrak inte är mer känd för mycket är mumma för gubbsen.

Syr 27:2 – Jesus Syraks liknelser haltar ofta. Som här: "Liksom spiken drivs in i fogen mellan stenarna tränger synden sig in mellan försäljning och köp." … Sammanhanget är att strävan efter rikedom kan leda till synd; jag är säker på att det kunde formulerats bättre.

Språklig kuriosa jag glömt fram tills nu: "Syrak" var en gång slang för sur, ilsken. Det verkar inte ha någon härledd koppling till Jesus Syrak, trots att denne väl är den överlägset mest kände som burit det namnet.

Jesus Syrak är påfallande ojämn. Syr 27:21 – "Ty ett sår kan förbindas, en skymf kan förlåtas, men för den som röjt hemligheter finns inget hopp." – hör till de bättre.

Vad sägs om Syr 27:22 – "En man som blinkar med ögonen har ont i sinnet"? Det är inte i något speciellt sammanhang, iaf inget jag kan urskilja. Betyder det något annat än vad det ser ut att betyda?

Syr 27:26 – "Den som gräver en grop faller själv däri …" Detta välkända ordspråk finns även i Pred 10:8, Ord 26:27, Ps 7:16 och kanske ännu fler verser.

Syr 28:25 – "Du knyter ihop om ditt silver och guld – gör dig också en våg för att väga dina ord." Talesättet "väga sina ord på guldvåg" verkar inte finnas i Bibeln, iaf inte B2k. Jfr Syr 21:25 (21:27 i K12) – "the wise wäga sin ord med guldwigt"/"de vise väger sina ord på våg".

Syr 29 förklarar att man ska ställa upp med lån till sin nästa – för att sedan förklara hur sällan och lite man får tillbaka. Men man ska göra det ändå! "Gör av med pengarna på din broder och vän, och låt dem inte rosta [?] bort under en sten."

Syr 29 handlar om lån & borgen och det är klart som korvspad: "En god människa går i borgen för sin nästa", strax därpå "borgensförbindelsen har knäckt många välbärgade män", och så kompromissen "ta dig an din nästa så långt du förmår, men akta dig för att dras med i fördärvet".

Syr 29:21 – "Livets nödtorft är vatten, bröd och kläder och väggar som skyler det som inte bör visas." På våra breddgrader har väggar en annan huvudsaklig funktion men det varierar tydligen.

Syr 30:1 – "Den som älskar sin son agar honom ofta" ligger nära mer kända Hebreerbrevet 12:6, "Ty den Herren älskar, den agar han" (1917), men JS har därefter en liten profetia: "då kommer han till slut att få glädje av honom".

Syr 30:9-13 återges här utan kommentar.

9 Kela med ditt barn, och han blir en skräck för dig; lek
med honom, och han blir din sorg.
10 Skratta inte med honom, ty då får du lida med honom,
och till slut sitter du där och gnisslar tänder.
11 Lämna honom ingen frihet när han är ung.
+12 Ge honom stryk medan han är barn, så att han inte blir
självsvåldig och visar dig olydnad.
13 Fostra din son och sätt honom i arbete, så att inte hans
tygellösa liv blir ditt fall.

Syr 30:24 – "Bättre fattig men frisk och stark än rik och plågad av sjukdom." Tror nästan det är mer känt i varianten "Bättre rik och frisk än fattig och sjuk" men hur många vet att talesättet kan härledas till Bibeln.

Syr 30:20 – Har kommenterat JS liknelser förut, om deras mycket varierande kvalité. Men ibland så! En utläggning om någon som är oförmögen att ta till sig god mat avrundas med att han "suckar som snöpingen suckar när han omfamnar en flicka."

Syr 30:23 – "Njut av livet, var lätt till sinnes och håll sorgen på avstånd. Att gå och sörja har blivit mångas fördärv, och det gör ingen som helst nytta." Amen!

Syr 31:21 – Några tips à la Magdalena Ribbing om hyfs vid matbordet har med ett ytterst o-ribbingskt råd: "Om maten bekommer dig illa, så gå ut och kasta upp, då får du lindring."

Syr 31:28 – "Fröjd i hjärtat och glädje i sinnet ger vin i rätt tid och i lagom mängd." Nu börjar jag begripa mig på den här "vishetslitteraturen".

Syr 32:21-23 – "Känn dig inte heller säker på en jämn väg,utan ta dig i akt till och med för dina barn. Lita på dig själv i allt vad du gör, ty också detta är att hålla buden." Påminner om att texten översattes av författarens sonson.

Syr 33:26 – "Sätt tjänaren i arbete, så slipper du bekymmer; har han inget för händer, vill han ha sin frihet." Nu börjar vi snacka politik! Och JS har koll även där!

Syr 33:29 – "av sysslolöshet lär man mycket ont" kände jag inte till, men samma vers i K12 är nog så berömd: "Fåfäng gå lärer mycket ont".

Här är det med lite kontext i samma stil. "Låt [tjänaren] arbeta – det är vad han är till för" m.m.

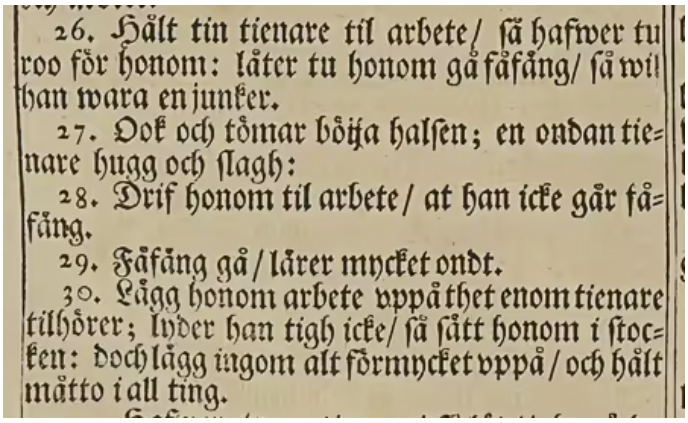
26. Hålt tin tienare til arbete/ så hafwer tu
roo för honom: låter tu honom gå fåfång/ så wil
han wara en junker.
27. Ook och tömar böija halsen; en ondan tie=
nare hugg och slagh:
28. Drif honom til arbete/ at han icke går få=
fång.
29. Fåfång gå/ lärer mycket ondt.
30. Lägg honom arbete vppå thet enom tienare
tilhörer; lyder han tigh icke/ så sätt honom i stoc=
ken: doch lägg ingom alt förmycket vppå/ och hålt
mätto i all ting.

Syr 34:5 – Nu riktar JS udden mot drömtydning och spådomar. Bra! Men så går han verkligen vill med sin liknelse: "Spådomar, varsel och drömmar är meningslösa, skräcken för dem är som en födande kvinnas ångest." Kunde han verkligen vara okunnig om barnafödandets risker?

Syr 34:23 – "[Herren] förlåter inte synder för många offers skull." Måste kolla en sak … Jo, Jesus Syrak är fullt godkänd biblisk bok i katolska kyrkan.

Syr 36:14 – I en bön om Guds ingripande, som ser likadan ut som stora delar av GT, nämns "Israel, som du har liknat vid en förstfödd". Jag kan inte erinra mig den liknelsen, som väl annars brukar reserveras för en annan person.

Syr 36:21 – "Gommen känner smaken av vilt, likaså känner ett klokt hjärta igen lögnen." Insinueras att vilt skulle vara sämre kött? Var detta en allmän uppfattning? Kanske rentav motiverad? Eller så är det bara ännu en vrickad liknelse.

Syr 36:23 – "Kvinnan får ta vilken man som helst, men den ena flickan är bättre än den andra." … Va? Slog upp K12 för att se om det kunde kasta ljus över det där, men inte det: "Alla mödrar hafwa söner kära; doch är stundom een dotter bättre än en son".

Syr 37:8 – "Akta dig för den som vill ge råd, och ta först reda på vad hans intresse är"

Syr 38:11 – Bland lite hälsoregler återfinns följande: "Offra rökelse och påminnelseoffer av mjöl, och häll olja över din gåva, så mycket du har råd till. Men låt också läkaren göra sitt …" Det räcker inte att be för att bli frisk, man behöver vård också.

Syr 38:23 – "Har den döde fått ro, så låt hans minne vila" – det är rätt och naturligt att sörja, men man ska inte sörja hur länge som helst, för då skadar man sig själv utan att hjälpa den döde.

Syr 38:24 – "Den lärdes vishet förutsätter riklig fritid; har man litet att sköta, då kan man bli vis." Texempel kan djurskötaren inte bli vis: "En sådan man lever för att plöja fåror, och hans bekymmer är fodret till kvigorna." Eller byggjobbare, gravörer, smeder, krukmakare …

Syr 38:32 – "Utan [hantverkare] kan ingen stad grundas […] Men till stadens råd blir de inte kallade" Synes som om JS har en elitistisk syn på vad han kallar vishet.

Syr 39:25 – "Goda ting har från begynnelsen skapats för de goda men också onda ting för syndarna." Så Gud ligger verkligen bakom världens ondska – en fråga som folk lagt väldigt mycket tid på får här sitt svar. (Inbillar jag mig.)

Syr 39:26 – En lista som är intressant av ett helt annat skäl än förf nog tänkte sig: "Det mest nödvändiga för människans liv är vatten och eld och järn och salt, mjöl och mjölk och honung, vin och olja och kläder."

Syr 39:33 – Ha! Vad inbillade jag mig alldeles nyss? "Allt vad Herren har skapat är gott" eftersom det fyller ett *behov* av att straffa de onda. Änna. Tolkar jag det som.

Syr 40:19 – "Att få barn och att grunda en stad tryggar eftermälet, men bättre än båda anses en oförvitlig hustru." Funderar du på att skaffa barn eller kanske grunda en stad? Gift dig lyckligt istället!

Syr 40:26 – "För den gudfruktige finns ingen motgång, han behöver aldrig söka hjälp." Sådana tips är värre än värdelösa. Om man nu anser sig vara gudfruktig och bra, så ska man alltså inte söka hjälp. Och om du stöter på en odiskutabel motgång? Då gillar Gud inte dig!

Syr 40:28 – "Mitt barn, lev inte en tiggares liv; det är bättre att dö än att tigga." Något säger mig att JS aldrig riskerat att behöva ta till tiggarstaven.

Syr 41:12 – "Var rädd om ditt namn, ty det följer dig längre än tusentals väldiga guldskatter."

Samma tanke formulerades bättre i Havamal:

> Fä dör,
> fränder dö,
> även själv skiljes du hädan,
> men ett vet jag,
> som aldrig dör,
> domen över död man.

Syr 41:19-22 – Blygs över att

- lägga armbågen i maten
- förbanna den som ber om en gåva
- lämna hälsning obesvarad
- se efter lösaktig kvinna
- vända ryggen åt släkting
- ta någons rättmätiga andel
- titta närgånget på annans hustru
- springa efter tjänsteflicka
- såra en vän

Syr 42:2-5 – Blygs inte för att

- följa Guds lag
- kräva räkenskap av kompanjon
- dela arv åt andra
- vara noga med vikter
- vara noga med tillgångar, stora som små
- göra vinst på affärer
- uppfostra barn
- prygla dålig slav
- tillrättavisa dåre eller gubbe som tävlar med unga

Syr 42:11 – "Vaka strängt över en självsvåldig dotter, så att hon inte drar över dig fiendernas åtlöje, skvaller i staden och anklagelser bland folket och skämmer ut dig inför alla människor."

Syr 43:5 – "Stor är Herren som har skapat den; med sina ord styr han dess snabba färd." Sagt om solen. Jesus Syrak är geocentrist.

Syr 43:15 – "Med sin väldiga kraft gör han molnen hårda, och de brister sönder i hagelstenar." Lite meteorologiskt teoribygge mitt i alltihop.

Med Syr 44 börjar en "Lovsång över fäderna" med korta prisanden, från Henok (Noas farfars far) och framåt.

Syr 45:15 – Aron får en längre avdelning, bland annat "Hans brännoffer skall bäras fram två gånger varje dag, för all framtid". Men det var inte sant – det dagliga offrandet i templet, korban, upphörde när det andra templet förstördes av romarna år 70 e Kr.

En sak beträffande judiska offer: Ett brännoffer, som helt och hållet förvandlas till aska, kallas på grekiska ὁλόκαυστος holokaustos (hólos = helt, kaustós = bränt), senlatin holocaustum. Där har ni det ordet.

Syr 46:11-12 – Josua och Kalev prisas som följer: "Må deras minne vara välsignat och deras ben skjuta skott ur graven!"

Syr 49:10 – Det där konstiga lovprisandet igen: "De tolv profeternas ben må skjuta skott ur graven!"

Syr 50:3 – "På [överstepräsen Simons] tid grävdes en reservoar, en damm lika stor som Havet i omkrets." Här avses inte oceanen utan Kopparhavet, en stor bassäng i Salomos tempel. 10 alnar i diameter, 30 i omkrets; månne man körde med geometri à la R'lyeh. Eller avrundade.

Syr 50:5-10 - Översteprästen Simon var en grann karl. "Hur skön var han inte att se i kretsen av sitt folk, när han trädde ut ur rummet bakom förhänget":

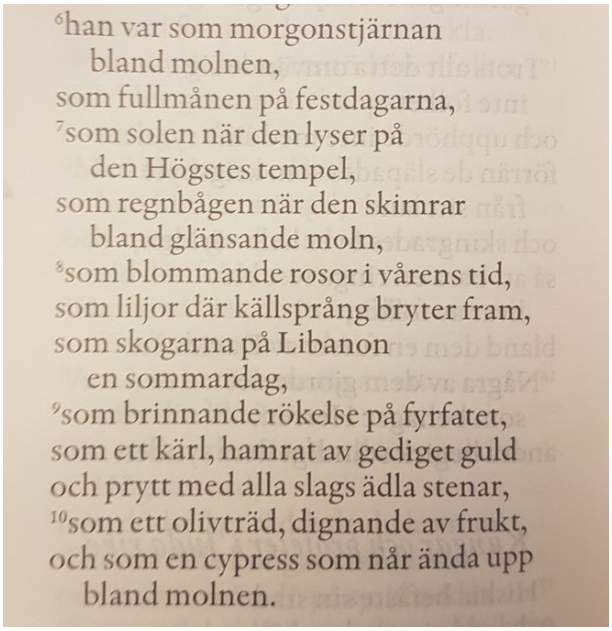

6 han var som morgonstjärnan
bland molnen,
som fullmånen på festdagarna,
7 som solen när den lyser på
den Högstes tempel,
som regnbågen när den skimrar
bland glänsande moln,
8 som blommande rosor i vårens tid,
som liljor där källsprång bryter fram,
som skogarna på Libanon
en sommardag,
9 som brinnande rökelse på fyrfatet,
som ett kärl, hamrat av gediget guld
och prytt med alla slags ädla stenar,
10 som ett olivträd, dignande av frukt,
och som en cypress som når ända upp
bland molnen.

Det är inte slut där men jag ids inte ta med alltihop. Jesus Syrak har en crush, den saken är klar.

Syr 50:25-26 – "Två folk fyller mig med vämjelse, och det tredje är inte ens något folk: de som bor i Seirs bergstrakter, filisteerna och de dåraktiga människorna i Shekem."

Syr 50:27-28 – Slutord: "En lära som ger förstånd och kunskap har skrivits ner i denna bok av Jesus, Syrak Elasars son, från Jerusalem, som lät vishet strömma ur sitt hjärta. Lycklig den som studerar detta, som tar det till sitt hjärta och blir vis." Tja! Det kanske kommer.

Efter slutordet följer "En bön av Jesus, Syraks son" som utgör hela kap 51.

Därmed slutar Jesus Syraks vishet.

Baruks bok tillskrivs en person som nämndes i GT: Jeremias sekreterare, typ.

[Jer 36:3-4 – "Kanske kommer alla i Juda att lämna sin onda väg när de får höra vilka olyckor jag ska utsätta dem för. Då ska jag förlåta deras synd och skuld. – Jeremia kallade till sig Baruk, Nerias son, och efter diktamen skrev Baruk ner i en bokrulle allt Herren hade sagt."]

På 1970-talet dök det upp två sigill med texten "Tillhör Baruk, son till Neria, skrivaren". Dessutom hade det ena ett fingeravtryck. Kan det vara … Kan det vara från Baruk himself..!? Hade ju varit fantastiskt. Om de varit äkta. Men, tyvärr …

armstronginstitute.org/228-baruch-jeremiahs-scribe-proved

Baruks bok börjar i Babylon, där Baruk befinner sig under fångenskapen. Året är "troligen 582 f Kr", enligt förtexten i B2k. Idag dateras den till 200–100 f Kr sisådär. Forskare är eniga om att den inte skrevs av Baruk, Nerias son.

Som de flesta eller alla – har inte kollat den detaljen löpande – deuterokanoniska ("apokryfiska") böcker har Baruks bok olika status i olika kyrkor. I katolska och ortodoxa är den kanon, i protestantiska och judisk tradition är den apokryf (eller, om judar nu kör med apokryfer).

Baruk börjar med att berätta att han läst upp sin text för folket i Babylon, hög som låg, jude som infödd. Och alla grät och skänkte pengar som skickades till Jerusalem.

I Bar 1–3 berättar han om hur Israels folk fick det förlovade landet, men sedan slutade följa Herrens lagar, blev av med allt och hamnade i Babylon. Nu måste de följa såväl Herrens bud som kungen i Babylon för att komma till nåder. Det är allt, men med många fler ord.

Bar 3–4 utgör en poetisk beskrivning av visheten. Liksom i flera andra böcker beskrivs den som en kvinna. Även Jerusalem förkvinnligas, och ropar ut sitt eländiga öde.

Bar 5 är det sista kapitlet och utgör en sorts tröst åt Jerusalem.

Bar 5:7 – "Ty Gud har befallt att alla höga berg skall sänkas, de eviga höjderna skall sänkas och klyftorna skall fyllas, så att marken blir slät och Israel kan gå fram i skyddet av Guds härlighet." Låter bra likt Jes 40:3-4, som inspirerade Franzén till psalmen.

Baruks bok utgörs nog av ett hopplock av olika texter; det är också lätt att se var den ena slutar och andra börjar.

Det var hela Baruks bok det – lång är den inte.

Jeremias brev är avgjort inte skrivet av Jeremia. Att tillskriva kändisar författarskapet för diverse texter var, som jag redan nämnt, länge ett vanligt grepp för att ge dem ökad spridning – om än inte glans åt den egentlige författaren. Jfr t ex Salomos vishet alldeles nyss.

Jeremias brev är inte långt. I katolska biblar får det utgöra det sista kapitlet i Baruks bok vilket känns lite udda, men så var den senare också ett hopplock av texter som kanske inte alls skrevs av samma gubbe.

Jer br 1:1 – "Avskrift av ett brev från Jeremia till de fångar som den babyloniske kungen skulle föra bort till Babylon, skrivet för att delge dem det budskap som Gud hade gett honom att framföra." Där har ni (den påstådda) kontexten.

Jer br 1:2 – "När ni så har kommit till Babylon skall ni bli kvar där i många år, i sju generationers tid, men sedan skall jag låta er komma lyckligen därifrån." Jfr Jer 29:10 "Så säger Herren: Först när sjuttio år har gått …" ska han låta dem komma tillbaka.

Att den babyloniska fångenskapen skulle ha varat i prick 70 år är ett etablerat faktum på sina håll. Källmaterialets brister gör det svårt att säga bu eller bä. Andra säger 48 år. Ingen säger sju generationer, mer än "Jeremia".

På tal om Jeremia finns det ett avsnitt hos honom som ska utgöra ett brev han skickade från Jerusalem till bröderna i Babylon. Kanske det inspirerade någon till att skriva Jeremias brev.

Jer br 1:3-5 – "I Babylon kommer ni att få se gudar av silver, guld och trä, som bärs omkring på människors axlar och väcker hedningarnas fruktan." Men frukten icke! Avgudarna är inte levande gudar utan döda ting. Detta är brevets tema.

Avgudarna är konstrikt utformade och prydda med ädla metaller; "man tillverkar diadem av guld som åt en kokett flicka". Och prästerna förser sig gärna, ibland för att betala räkningarna från horhusen. Men det är idel bländverk; gudarna kan inte ens torka av sig dammet.

Jer br 1:25 – "Utan fötter som de är måste de bäras på människors axlar till öppen skam för sig själva." Undras hur många som läst detta som själva burit på avbildningar av heliga … Bild från Spanien. S k gångdagar har även varit en stor grej i Sverige.

Jer br 1:30 – "I deras tempel sitter prästerna på stolar med sönderrivna kläder, med håret och skägget bortrakat och med huvudet blottat, och vrålar och skriker inför sina gudar som somliga gör på begravningar." Ger även en bild av hur det *ska* vara.

Jag har skrivit "Jer br 1:" men den saknar kapitelindelning; hela brevet/boken är inte längre än att den fått bli ett enda kapitel.

… Och där tog Jeremias brev slut.

Tilläggen till Daniel är tre. Ett är någorlunda allmänt känt, ett borde vara det, och ett kände jag inte till innan.

Tilläggen är inte bara skrivna av en annan person än den som skrev Daniels bok, utan av minst tre olika personer vid minst tre olika tillfällen.

Liksom Daniels bok ska Tillägget utspelas under den babyloniska fångenskapen.

Till Dan A:1-3 – Nu kommer en kändis! "I Babylon bodde en man som hette Jojakim. Han tog sig en hustru som hette Susanna, Hilkias dotter, en mycket vacker och gudfruktig kvinna. Hennes föräldrar var rättfärdiga människor och hade uppfostrat sin dotter efter Moses lag."

Jojakim var välbeställd. Hans hus hade en park, och i parken fanns en damm eller liknande.

Två av folkets äldste hade utsetts till domare. Det var ett bredare och mindre specifikt ämbete än dagens, men innebar bl a att döma i tvister. De hade sin mottagning i Jojakims stora hus.

Så fick de syn på Susanna. Och de gillade vad de såg.

Till Dan A:9 – "De hängav sig åt brottsliga tankar, de vände inte längre blicken mot himlen utan glömde vad rätt och rättfärdighet kräver." Men de höll tyst med det, även för varann.

Till Dan A:13-14 – "En dag sade de till varandra: 'Nu går vi hem, det är dags för middag.'" Sen gick de iväg … Och smög tillbaka, båda två, och möttes. Efter den första förvirringen erkände de vad de var ute efter. De kom överens om att försöka hitta Susanna när hon var ensam.

En varm dag gick Susanna i parken som vanligt, med sina tjänarinnor såklart. Hon fick lust att ta ett bad. Hon skickade iväg flickorna att hämta oljor och parfymer, liksom att stänga porten till parken så hon fick vara ifred.

Men de två gubbarna låg och lurpassade på henne.

När flickorna gått rusade gubbarna fram till Susanna: "Gör som vi vill och ligg med oss!" De drog sig inte för utpressning, så äldste och domare de var: "Annars skall vi vittna mot dig och säga att en ung man var hos dig och att det var därför du skickade i väg flickorna."

Denna scen, där de två gubbarna försöker att förföra (milt uttryckt!) Susanna i badet, är en av de mest avbildade bibliska scenerna över huvud taget. Ingen vet varför.

Till Dan A:22-23 – Susanna jämrar sig: Om hon gjorde som de ville skulle hon synda (och hon var väl inte särdeles pigg på dem heller), om hon inte gjorde det skulle hon ändå hamna illa ut. Men bättre att hamna i deras våld än bryta Moses lag! Hon började skrika.

Gubbarna börjar också skrika, och den ene öppnar porten till parken. Folk rusar till. Gubbarna ger sin version: En ung man var hos Susanna (och det var därför hon skickade i väg tjänsteflickorna). "Slavarna blev djupt generade, ty aldrig hade något sådant sagts om Susanna."

Nästa dag samlas man i Jojakims hus för att döma frun i huset. Det var inget litet brott: Hor var belagt med dödsstraff.

Gubbarna vittnar mot henne. Folket tror dem, givetvis – de är ju äldste och domare därtill. Susanna ropar till Herren i sin förtvivlan.

Till Dan A:44 – "Herren hörde hennes bön." Vem kommer nu?

Till Dan A:46-47 – "När hon fördes bort för att avrättas lät Gud den heliga anden vakna hos en ung pojke som hette Daniel, så att han gav till ett högt rop: 'Jag är oskyldig till den här kvinnans blod.' Alla vände sig mot honom och frågade: 'Vad är det du säger?'"

Daniel är naturligtvis densamme som i Daniels bok, drömtydaren och smartskallen i allmänhet som gillas av både Herren och Nebukadnessar. Det är lite egendomligt att se honom introducerad som "En ung man som heter Daniel" i tilläggen. Ja ja.

Till Dan A:48-49 – Daniel skäller ut de närvarande: "Vilka dårar ni är, israeliter! Utan förhör och utan att utröna sanningen har ni dömt en Israels dotter. Gå tillbaka till domstolen, de här männen har vittnat falskt mot henne." Det sista hade han kunnat stryka …

Daniel gör vad som är självklart idag men tydligen inte var det då: Han låter förhöra gubbarna var för sig, utan att ge dem tillfälle att konferera.

Hans inledning av första förhöret är, hm, speciell: "Du som har åldrats i ondska, nu har dina gamla synder hunnit upp dig!".

Daniel ställer en enda enkel fråga, pepprad med smädesord, till gubbe #1: När Susanna och den unge mannen låg med varann, vad för träd låg de under?" Svar: "En pil." Han skickas bort och #2 kallas fram. Denne får samma fråga. Svar: "En järnek."

Tablå, som man säger.

Till Dan A:60, 64 – "Då ropade alla de församlade högt och prisade Gud, som räddar dem som sätter sitt hopp till honom." Istället för Susanna avrättades gubbarna. "Och Daniel blev högt ansedd bland folket från den dagen och för all framtid."

Tillägg till Daniel B heter "Den brinnande ugnen". Det är en utbrodering av Daniel 3, där tre goda män slängs i en illhet ugn men räddas av Herrens ängel.

[Dan 3 – Berättelsen om den brinnande ugnen, som Sadrak, Mesak och Aved-Nego kastas in i pga att de dyrkar fel Gud. Fin detalj: Ugnen är så het att redan de som ska kasta in dem dör.

Resten av episoden kan ni nog tänka ut.]

Till Dan B:1 – "Männen gick omkring mitt bland lågorna och lovsjöng Gud och prisade Herren." Inget intro-tjafs här inte, vi börjar mitt i handlingen. Vem Asarja är vet jag inte; namnet nämns i Daniel 1 som en av hans kompisar men inte i samband med ugnen.

Till Dan B – Männen i ugnen ber till Herren att rädda dem. Detta håller på en stund.

Till Dan B:23-25 – Överambitiösa ugnsansvariga "fortsatte utan uppehåll att hetta upp den med olja, tjära, blånor och kvistar. Lågan steg 49 alnar över ugnen [ca 22 meter]; den bredde ut sig och brände ihjäl kaldeerna runt om så långt den nådde."

Till Dan B:27 – Men Herrens ängel "gjorde det så svalt inne i ugnen som om en daggfrisk vind hade blåst rakt igenom den. Elden rörde dem inte alls och vållade dem varken smärta eller obehag."

Till Dan B:29-67 utgörs av lovpris. Den följer mönstret "Prisa Herren, \w+, lovsjung och upphöj honom i evighet" 37 gånger samt lite improviserat.

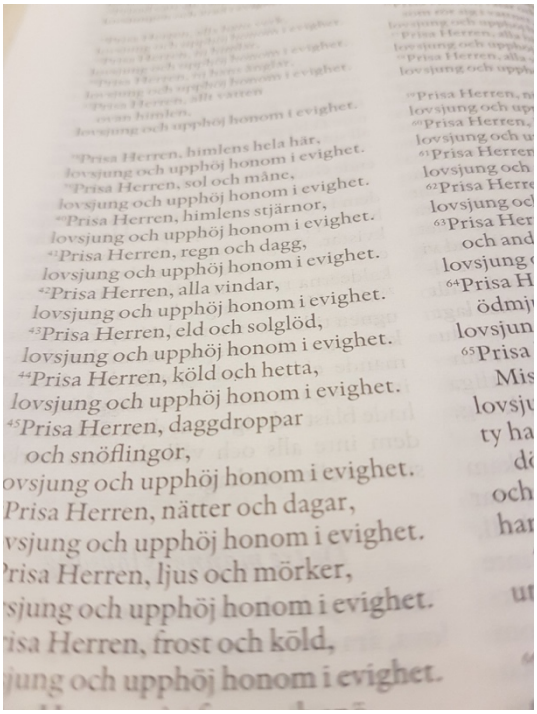

Till Dan C är mycket roligare! Jag har läst den förr och den är snäppet finare än episoden med Susanna. Det är också en minideckare, värd sin plats i den historien. Det är Bibel man gott kan läsa för sin egen skull.

Till Dan C:1-2 – Kungen heter Kyros [II], med Daniel som sin högt ansedde förtrogne. Han och hans folk tillber guden Bel. Denne är dyr i drift: Han ska ha 12 säckar vetemjöl, 40 får och 240 liter vin varje dag. Där ligger Jehovas två dagliga brännoffer i skuggan!

Kungen frågar Daniel varför han inte tillber Bel. För att han är en död staty, blir svaret. Daniel dyrkar den levande Guden, se.

"Död? Men du ser ju hur mycket han äter!"

Daniel skrattar och säger att en avgud av lera och koppar konsumerar noll och intet.

Kungen blir förbannad.

Till Dan C:8-9 – Kungen "kallade till sig Bels präster och sade till dem: »Tala om för mig vem som äter upp all denna mat, annars skall ni dö! Men om ni kan bevisa att Bel äter upp den skall Daniel dö därför att han har hädat Bel.« – »Må det bli som du har sagt«, sade Daniel."

Kungen går med Daniel till templet. Bels 70 präster kånkar fram offermaten, flinar menande åt Daniel, och går sin väg.

Till Dan C:14 – Sedan "ställde kungen fram maten åt Bel. Men Daniel befallde sina tjänare att hämta aska och lät dem strö ut den över hela tempelgolvet, medan bara kungen såg det. Sedan gick de ut, stängde porten, förseglade den med kungens sigill och gick därifrån."

Tidigt på morgonen samlas alla vid templet. Sigillet är obrutet. Porten öppnas och man går in – maten och vinet är borta! Kungen ropar med hög röst "Stor är du, Bel, det var inget bedrägeri med dig!"

Till Dan C:19-20 – "Men Daniel skrattade, grep tag i kungen för att han inte skulle gå in och sade: »Titta på golvet och tänk efter vad detta är för spår.« Kungen sade: »Jag ser spår av män och kvinnor och barn.«"

Till Dan C:21 – "Han blev rasande och lät gripa prästerna och deras hustrur och barn. De visade honom lönnluckorna där de brukade ta sig in för att äta upp det som fanns på bordet."

Till Dan C:22 – "Sedan lät kungen döda dem, och Bel utlämnade han åt Daniel, som förstörde både honom och hans tempel."

Notera gossen som skändar Bels huvud å det grövsta.

Det var historien om Daniel och Bel!

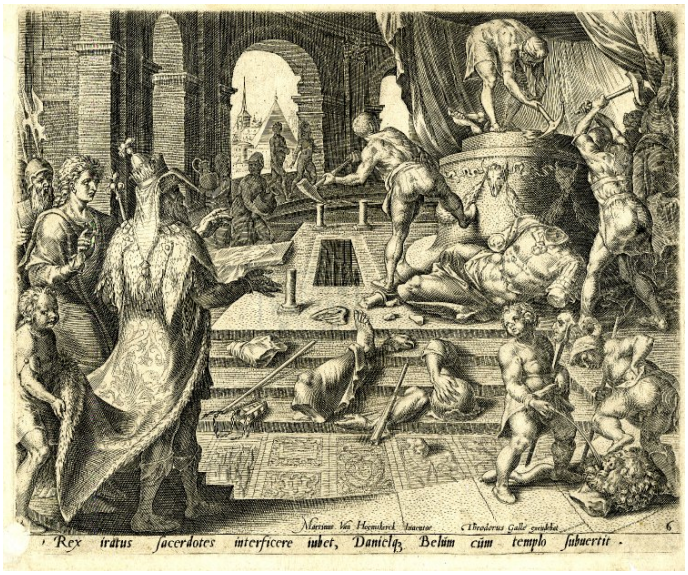

Till Dan C:23-27 – Berättelsen om ormguden är kort. Kungen visar en annan avgud; inte kan väl även denne vara död? Daniel lovar att döda ormen utan vare sig svärd eller käpp. Sedan kokar han tjära, talg och hår och gör kakor. Sedan matar han ormen med dem tills den spricker.

Tillägg till Daniel avslutas med en remake: Daniel i lejongropen. Han kastas i den sen han "dödade" ormguden. Lejonen låter honom vara, och profeten Habackuk förs "i [Herrens] andes stormvind" från Israel till Babylon med mat. Efter sju dagar släpps han och anklagarna dräps.

Manasses bön är den kortaste boken i apokryferna och hela bibeln; den ryms på en sida. Han nämns i 2 Kungaboken där han får ett underbetyg.

Bönen lär ha använts flitigt, så apokryf den är. Luther gillade den också.

[2 Kung 21 – Kung Manasse: Usel ("lät dessutom så mycket oskyldigt blod flyta att det fyllde hela Jerusalem"). Kung Amon: Lika dålig som Manasse. Kung Josia: Bra.]

Man 1:9-10 – (Ett enda kapitel såklart) "Det är med rätta jag plågas, Herre, jag pinas efter förtjänst, fjättrad och böjd av tunga järnbojor, så att jag inte kan lyfta mitt huvud." Etc etc. Sedan ber han om förlåtelse. Slut.

Nu kommer Nya testamentet!

Nya testamentet

Ett problem med att kommentera NT på det sätt som jag gjort här är att det kommer att bli upprepningar, ty de är legio (för att ta till ett missförstått uttryck som kommer från just NT).

NT har egentligen bara två evangelier: Johannes och resten. Här är källäget (tung hypotes): Matteus och Lukas tog material från Markus och den ej återfunna men uträknade Q-källan (Q = ty Quelle, "källa"), samt lite eget stoff. Därför återkommer händelser, citat etc gång på gång.

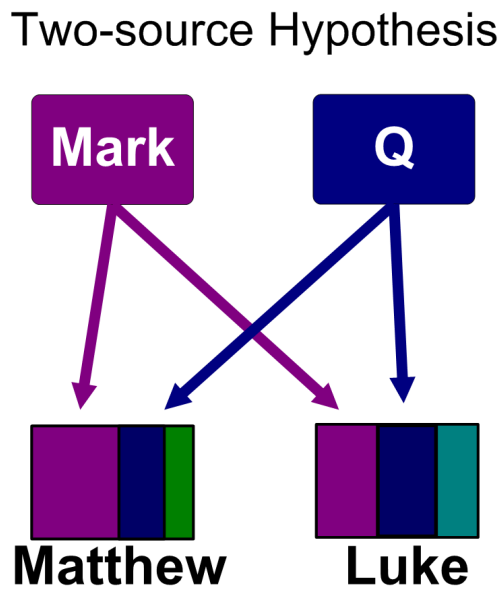

Men jag gör som jag gjort hittills: Läser på, för att då och då kommentera, citera och utveckla.

Nu kör vi!

Först ut är Matteus. På Rubens tavla ses han med en ängel/bevingad människa som är hans symbol (samt flankerad av två kolleger vi kommer till). Ängeln inspirerades av Hesekiel, som i "Herrens härlighet" såg ansikten från människa, lejon, tjurar och örnar (Hes 1:10).

Matteus antas av många, och har länge gjorts så, vara identisk med en av Jesu apostlar, närmare bestämt skatteindrivaren (vilket ju är intressant på flera sätt). Senare forskning är inte övertygad.

Dateringen är också osäker: Nog 80–90, allraminst 70–110, eller rentav före 70?

Mattei evangelium börjar typiskt nog med en märklighet: Jesu släktträd, ända från Abraham. Tre delar med 14 generationer var = 42 gubbar. Men då har man hoppat över några. Jämför Lukas, vars släktträd har 42 generationer bara från David till Jesus.

Detta har folk funderat på.

I Jesu släktlista i Matteus 1:1–17 finns tre sektioner med fjorton generationer. Men när det i Matteus 1:8 sägs att Joram blev far till Ussia visste alla som kunde skriften väl att tre generationer utelämnades. Egentligen blev Joram far till Ahaziah, som blev far till Joas, som blev far till Amaziah som blev far till Ussia.[19] Ussia var således Jorams barn-barns-barns-barn. Likaså kallas Josia för Jekonias far i Matteus 1:11, trots att han i själva verket var hans farfar. Man ska alltså förstå "Joram blev far till Ussia" som att Joram blev far till den linje som kulminerade i Ussia.[20]

Ett otvetydigt exempel på *telescoping* finns också om man jämför Esras släktled ner till Aron i Esra 7:1–5 med

En detalj värd att notera: Kvinnor brukar lysa med sin frånvaro i släktträd, men Matteus har med hela fem: Tamar, Rahab, Rut, Batseba och Maria.

Matt 1:18-21 – Nu börjar berättelsen. Maria har blivit trolovad med Josef. När han upptäcker att den förmenta jungfrun är gravid tänker han slå upp förlovningen. Då kommer en ängel och berättar att barnet inte blivit till på det vanliga sättet.

Matt 1:22-23 – "Allt detta skedde för att det som Herren hade sagt genom profeten skulle uppfyllas: Jungfrun skall bli havande och föda en son, och man skall ge honom namnet Immanuel, 'Gud med oss'." (Jes 7:14) Jag har aldrig fattat det där med Immanuel. Vart tog det vägen?

Matt 2:1 – "När Jesus hade fötts i Bethlehem i Judeen på kung Herodes tid …" Även om evangelisterna lånade flitigt av varann tog man inte med allt överallt. Det berömda julevangeliet finns hos Lukas; här nämns inte ett ord om det mer än detta …

Matt 2:2 – "… kom några österländska stjärntydare till Jerusalem och frågade: 'Var finns judarnas nyfödde kung? Vi har sett hans stjärna gå upp och kommer för att hylla honom." … Utom detta! Jomen; julevangeliet nämner ingenting om några stjärntydare eller "wise män" (K12).

Notera att stjärntydarnas, "de vise männens", antal inte nämns. Att vi tycker att de är tre beror på att de lämnar fram tre gåvor, och konstnärer har tyckt att det passat med tre män för tre gåvor.

Namnen (Kaspar, Melkior och Baltasar) är också senare påhitt utan biblisk grund.

Den där stjärnan har folk grubblat sig trasiga över. Var det planeter som råkade ligga nära varann? En komet? En nova? – En del har varit hädiska nog att föreslå att den var ett påhitt, men sådana tokigheter har inga som verkligen kan ämnet tagit på allvar.

Herodes, som anser sig vara judarnas kung, frågar skriftlärde och hör att en ev pretendent bör vara född i Bethlehem, eftersom: "Du Betlehem i Juda land är ingalunda ringast bland hövdingar i Juda, ty från dig skall det komma en hövding, en herde för mitt folk Israel." (Mik 5:2).

Stjärntydarna beger sig till Bethlehem, och stjärnan – julstjärnan – följer dem och visar vägen som en annan GPS, tills den stannar över orten ifråga … Rimmar sådär med en komet etc.

Matt 2:11 – De kommer fram till huset – sådan precision hade stjärnan – går in och finner Maria med barnet. Efter hyllningar plockar de fram födelsedagspresenterna: guld, rökelse och myrra.

Man har grubblat igenom varenda stavelse i dessa berättelser, och givetvis lagt in tung symbolik i gåvorna. Här är några förslag:

- Guld: En kunglig gåva.
- Rökelse (t v): En helig gåva.
- Myrra (t h): En sorts kåda, använd som rökelse, parfym och … Balsameringen av döda.

Stjärntydarnas, eller de tre vise männens dårå, besök har firats längre än Jesu födelsedag (svenskahogtider.com/2013/01/05/vad-ar-epifania/…); födelsedagsfirande sågs som hedniskt. Vi firar dem på trettondagen 6 januari (kolla namnsdagarna).

Lite av de tre vise männen och deras besök finns kvar i lussetåget. För ni vet väl vilka stjärngossarna är? Om inte, så vet ni det nu. Vägen dit har inte varit rak men krokig. Här Elsa Beskows tre stjärngossar med magikerhattar, som följer Bethlehems stjärna.

Matt 2:13 – Efter firandet kommer ängeln till Josef och beordrar honom att ta sin familj till Egypten. Så sker också. Där stannar de tills Herodes dött. Denna episod finns enbart hos Matteus.

Matt 2:16 – "När Herodes märkte att han hade blivit lurad av stjärntydarna blev han ursinnig, och han lät döda alla gossar i Betlehem och dess omnejd som var två år eller därunder" Även denna händelse nämns endast hos Matteus. Den anses vara en myt.

Herodes antagna massaker på gossebarn finns med i kalendern. Fram till 2000, och än idag i Finland, kallades den "Menlösa barns dag". Man bytte här sedan det ordet fått en annan betydelse.

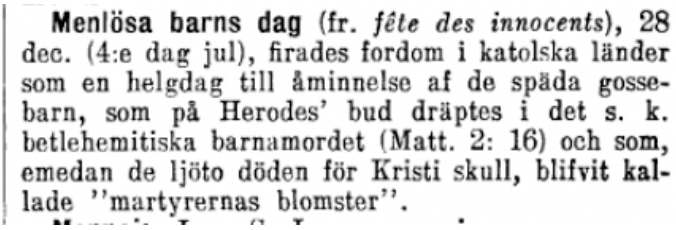

Menlösa barns dag (fr. *fête des innocents*), 28 dec. (4:e dag jul), firades fordom i katolska länder som en helgdag till åminnelse af de späda gossebarn, som på Herodes' bud dräptes i det s. k. betlehemitiska barnamordet (Matt. 2: 16) och som, emedan de ljöto döden för Kristi skull, blifvit kallade ''martyrernas blomster''.

Matt 2:17-18 – "Då uppfylldes det som sagts genom profeten Jeremia: Rop hörs i Rama, gråt och högljudd klagan: Rakel begråter sina barn, hon låter inte trösta sig, ty de finns inte mer." Matteus citerar GT flitigt för att visa alla profetior som slagit in.

[Jer 31:17 – "Så säger Herren: Rop hörs i Rama, klagan och bitter gråt: Rakel gråter över sina barn. Hon låter inte trösta sig, ty hennes barn finns inte mer." Detta är ursprunget till "ramaskri". Men det är äldre än K12 (1703): SAOB anger den danske biskop Resens från 1607.]

Nu får Josef borta i Egypten ännu en ängladröm. Nu säger den att hotet mot barnet är borta och de kan bege sig hem igen.

Men när Josef hör att Herodes son Archelaos är kung i Judeen blir han orolig. Ängeln igen: Bege er till Galiléen! Där slår familjen ner sig i byn Nasaret.

Hos Matteus flyttar Josef med familj till Nasaret först efter visiten i Egypten (som bara nämns hos Matteus). Det går inte ihop med exvis Luk 2:6 – "Och Josef, som genom sin härkomst hörde till Davids hus, begav sig från Nasaret i Galileen …"

Matt 3:1 – "Vid den tiden" – vips så har det gått trettio år! – "uppträdde Johannes döparen i Judeens öken och förkunnade: 'Omvänd er. Himmelriket är nära.'" Ordet "himmelrike", βασιλεία τῶν οὐρανῶν basileia ton ouranon, eg "himlarnas rike", finns bara hos Matteus.

Matt 3:5-6 – "Folket i Jerusalem och hela Judeen och trakten kring Jordan kom ut till honom, och de bekände sina synder och döptes av honom i Jordan."

Här instiftar Johannes en kristen tradition redan innan Jesu börjat predika.

Dopet i sig var inte nytt. Judarnas tevilah var en rituell rening med komplett nedsänkning i vatten. Att symbolisera återfödsel i en ny religion verkar dock ha varit nytt.

Dopet har varierat rejält genom historien (t ex barndop). Men det har aldrig haft med namngivning att göra.

Matt 3:7 – "När han såg att många fariseer och saddukeer kom för att bli döpta sade han till dem: 'Huggormsyngel, vem har sagt er att ni kan slippa undan den kommande vreden? …'" Fariséerna svartmålas rejält i NT; det har jag skrivit och poddat om.

faktoider.blogspot.com/2022/05/faktoidpodden-avsnitt-21-kristet-4.html

Matt 3:12 – Johannes svavelpredikar för folket, särskilt de förnäma hatobjekten, och hotar med "han som kommer efter mig": "Han […] skall rensa den tröskade säden och samla vetet i sin lada, men agnarna skall han bränna i en eld som aldrig slocknar." Helvetet..?

Matt 3:16-17 – Så döper Johannes Jesus: "Himlen öppnade sig, och han såg Guds ande komma ner som en duva och sänka sig över honom. Och en röst från himlen sade: 'Detta är min älskade son, han är min utvalde.'" En nyckelscen! Och det är härifrån bilden av HA som en duva kommer.

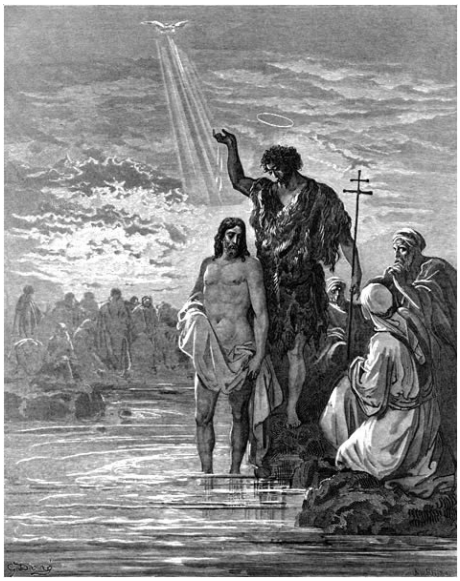

Matt 4 – Snabba ryck! Nu kommer διαβόλου diabolou fan själv och tar ut Jesus i öknen. Sedan Jesus fastat i 40 dagar (jfr de 40 åren i öknen) börjar Satan, nu kallad "frestaren", att sätta Jesus på prov. Om han klarar det? Han klarar det. Under flitigt GT-citerande.

Matt 4:12-17 – "När han hörde att Johannes hade blivit fängslad" – men det har inte vi hört något om – beger han sig till Kafarnaum (Kapernaum), N stranden av Genesarets sjö, för att uppfylla en profetia. "Från denna tid började Jesus förkunna: 'Omvänd er. Himmelriket är nära.'".

De första lärjungarna raggas upp. Allra först två tunga namn, särskilt den förste: Petrus och Andreas. Obs "de stod vid sjön och fiskade med kastnät. för de var fiskare"; även i Sverige bedrevs länge nätfiske från land.

Samt Jakob och Johannes (blivande evangelist), med fiskebåt.

Nu börjar Jesus förkunna på allvar, och "botade alla slags sjukdomar och krämpor bland folket", inkl besatta, fallandesjuka (epileptiker) och förlamade. Runtom i hela Galiléen. Ryktet spred sig, och stora skaror följde efter honom.

Matt 5 – Här följer Bergspredikan. Det är ingen lång text och är väl värd att läsas för sitt historiska värde, om inte annat.

Matt 5:13 – "I ären jordens salt. Är det så, att saltet mister sin sälta, hwarmed skall man då salta? Till intet mer är det nyttigt, utan att man kastar det ut, och låter det trampas af menniskorna." (K12) Skumt – inte mister salt sin sälta?

Kanske man avsåg salt som blandats med annat och därmed blivit "osalt". Kanske man avsåg sandigt havssalt, där saltet försvunnit och bara skräpet var kvar.

Salt-versen har en egen matig artikel på Wikipedia:
en.wikipedia.org/wiki/Matthew_5:13

Matt 5:17 – "Tro inte att jag har kommit för att upphäva lagen eller profeterna. Jag har inte kommit för att upphäva utan för att uppfylla." Eftersom den judiska lagen inte gäller för kristna så vet jag inte hur man hanterat dessa uttalanden, men är spiksäker på att.

Matt 5:18 – "Sannerligen, innan himlen och jorden förgår skall inte en enda bokstav [K12: minsta bokstaven], inte minsta prick i lagen förgå; inte förrän allt har skett." I originalet står γῆ ἰῶτα, en iota; jota, grekiska lilla i. Vad pricken κεραία keraia står för är oklart.

Matt 5:28 – Enl Jesus behöver man inte utföra brotten i verkligheten, det är illa nog att begå dem i tanken: "den som ser på en kvinna med åtrå har redan i sitt hjärta brutit hennes äktenskap" etc. Därför är det bättre att riva ut ögat än att förledas av det etc.

Matt 5:37 – Lagen förbjuder oss att svära falskt? Nej, säger Jesus; ni ska inte svära alls! "Vad ni säger skall vara ja eller nej. Allt därutöver kommer från det onda." K12: "Med edert tal skall wara: Ja, ja; nej, nej; hwad deröfwer är, det är af ondo." Mer känt men inte bättre.

Matt 5:38-39 – Bergspredikan är späckad med bevingade ord … "Ni har hört att det blev sagt: Öga för öga och tand för tand. Men jag säger er: värj er inte mot det onda. Nej, om någon slår dig på högra kinden, så vänd också den andra mot honom."

Matt 6:3 – När allmosor ges ska ni inte låta stöta i basun för det, vilket tydligen inte var ovanligt. Och så kommer det här: "Nej, när du ger allmosor, låt då inte vänstra handen veta vad den högra gör." Det kända talesättet tolkas annorlunda idag, där det ses som något dåligt.

Matt 6:9 – Instruktioner för hur man inte ska be följs av "så skall ni be". Och så, x4:

Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς …

Pater noster, qui es in caelis …

Fader vår, som är i himmelen! (1917)

Vår fader, du som är i himlen … (B2k)

Nog är det speciellt, att många fortfarande håller fast vid versionen i 1917; K12 har "som äst i himlom" och så gammelspråkliga verkar inga vilja vara.

Men så behöver man heller inte vara särdeles kyrklig för att känna igen de där raderna.

Matt 6:11 – Även som inbiten hedning känns det märkligt att läsa "ge oss i dag vårt bröd för dagen som kommer" istället för "giv oss i dag vårt dagliga bröd". Och när jag kollar med de äldre källorna ser jag att det där inte ens är 1917 utan K12. När lärde jag mig det?

Bevingade ord, som sagt …

Matt 6:19 – "Samla inte skatter här på jorden, där mal och mask förstör och tjuvar bryter sig in och stjäl."

Matt 6:24 – "Ni kan inte tjäna både Gud och mammon." där "mammon" inte är ytterligare ett namn på Fan utan står för pengar och rikedom.

Matt 6:25-34 – Ett mycket speciellt stycke: "Fråga inte: Vad skall vi äta? Vad skall vi dricka? Vad skall vi ta på oss? Allt sådant jagar hedningarna efter." Fåglarna idkar inte jordbruk men klarar sig ändå, det ser Herren till. Skulle han inte förse er med mat och kläder?

Öh …

Matt 6:34 – Avslutningen har onekligen något visst: "Gör er därför inga bekymmer för morgondagen. Den får själv bära sina bekymmer. Var dag har nog av sin egen plåga." Läst för sig självt, utan fånerierna innan, är det vackert så.

Matt 7:1 – "Döm inte, så blir ni inte dömda."; 3 – "Varför ser du flisan i din broders öga när du inte märker bjälken i ditt eget?"; 6 – "Ge inte det som är heligt åt hundarna, och kasta inte era pärlor åt svinen; de trampar på dem och vänder sig om och sliter sönder er."

Även den som aldrig slagit upp en Bibel känner igen bra mycket i Bergspredikan. Läs hela vetja – det tar ingen skada av.

Matt 7:12 – "Allt vad ni vill att människorna skall göra för er, det skall ni också göra för dem. Det är vad lagen och profeterna säger." Det är det inte, men näst "lilla bibeln" Joh 3:16 är det där NT i koncentrat för många.

Matt 7:24-27 är den första lite längre liknelsen, som det kommer fler av: Bygg inte ert hus på lösan sand utan på trygg berggrund. Det vill säga, lyssna på Jesus och grunda era liv på hans ord.

Matt 7:28-29 – Slut på Bergspredikan! "När Jesus hade avslutat detta tal var folket överväldigat av hans undervisning, för han undervisade med makt och inte som deras skriftlärda." En del tycker nog att han skulle slutat där.

Matt 8:3 – Att Jesus helade folk har nämnts. Nu får vi vara med om det första fallet när en "spetälsk" blir frisk. (Vad Bibelns spetälska egentligen är har, som jag redan vart inne på, diskuterats, men det är åtminstone inte dagens lepra.)

[3 Mos 13–14 – Spetälska: Hur behandla folk, kläder eller hus som fått det. Eller, det är definitivt *inte* spetälska/lepra i dagens betydelse. Hebreiska tzaraath var mycket bredare men översattes tidigt till spetälska, och på den vägen är det.

en.wikipedia.org/wiki/Tzaraath]

Efter den spetälske botar Jesus en romersk officers son ("Sannerligen, inte hos någon i Israel har jag funnit en så stark tro"), Petri svärmor och "många som var besatta". Eftersom Matteus är Matteus avrundar han läkarronden med ett GT-citat som nu räknas som uppfylld profetia.

Matt 8:21-22 – En lärjunge ber att få begrava sin far innan han går med Jesus. Denne svarar "Följ mig och låt de döda begrava sina döda." Han ger inte uppskov ens för sånt, Människosonen.

Matt 9:1-6 – Nu förlamad patient. Jesus förlåter honom hans synder; det felades tydligen. Och så: "stig upp, ta din bår och gå hem" (B2k) eller "statt upp, tag din säng och gack" (K12). Vet inte hur ordet förändrats men man har väl aldrig tänkt på den lame med en standardsäng.

Matt 9:9 – Nu blir det lite speciellt när Matteus själv tas upp som lärjunge. Eller, hade kunnat bli … "Jesus fortsatte därifrån, och då han såg en man som hette Matteus sitta utanför tullhuset sade han till honom: 'Följ mig!' Och Matteus steg upp och följde honom." Det var det.

Matt 9:17 – "Och man slår inte nytt vin i gamla vinsäckar, för då sprängs säckarna, och vinet rinner ut och säckarna förstörs. Nej, nytt vin häller man i nya säckar, då har man kvar både vin och säckar." Är inte med på liknelsen men uttrycket har lite historia.

Jämför Matt 9:17 B2k "gamla vinsäckar" med K12 "eij heller låter man nytt wijn i gamla flaskor; annors gå flaskorna sönder". Det blev ju helt fel för inte går flaskor sönder på det sättet. Det var först 1853 flaskorna blev "läglar", dvs lädersäckar som är ömtåligare än glas.

Matt 9:20-21 – "En kvinna som lidit av blödningar i 12 år rörde vid tofsen på hans mantel; 'Får jag bara röra vid hans kläder, så blir jag hjälpt.'" Sjukan var ännu värre än det låter eftersom hon var konstant oren. Men Jesus gav bot. Och betr tofsarna …

[5 Mos 22:12 – "Du skall sätta tofsar i alla fyra hörnen på manteln du sveper om dig" – en gammal favorit. Folk som funderat har förklarat att det var ett sätt att utmärka sig; andra folk hade tydligen inte tofsar i alla fyra hörnen på mantlarna de svepte om sig.]

Matt 10:1 – Nu ska det mobiliseras! Tolv lärjungar befordras till apostlar. De får makt över "orena andar" så de kan hela och bota. Det blev tyvärr inte en återkommande tradition bland missionärer. Sedan ger de sig iväg.

Matt 10:14 – "Om man inte tar emot er eller lyssnar till era ord, så lämna det huset eller den staden och skaka bort dess damm [skudda stoftet] från era fötter." Det var grovt, närmast en förbannelse. Bevarades längst av mormoner som på 1800-talet kunde tvätta fötterna mot folk.

Det s k Utsändningstalet, Jesu instruktioner till apostlarna när de ska ut på fältet, är inte lika superkänt som Bergspredikan men har sannerligen studerats intensivt genom åren. Många vändningar är välkända, som Matt 10:34 "Jag har inte kommit med fred utan med svärd."

Matt 10:35 – "Den som inte tar sitt kors och följer efter mig är inte värd att tillhöra mig." Jesus talar om kors långt före Golgata? Men talesättet, att ta upp eller bära sitt kors, myntades alltså tidigare. För han hade ju inte ensamrätt på tortyr- och avrättningsinstrumentet.

Matt 11:21 – "Ve dig Korasin! Ve dig Betsaida!" Är det fortfarande ett bevingat ord? Jesus skäller ut städer där han utfört underverk men som ändå inte omvänt sig.

Matt 12:10 – En man med förtvinad hand dyker upp – på sabbaten. Ska han botas? Fariséerna hoppas det, då de ville ha något att anklaga Jesus för. Denne jämför med ett får som fallit i en grop; en människa är ju värd mycket mer. Han botar mannen. OK, nu ska han röjas ur vägen.

Blandat bevingat: Matt 12:30 "Den som inte är med mig är mot mig", Matt 12:33 "På frukten känner man trädet", Matt 12:34 "Munnen säger vad hjärtat är fullt av".

Man märker verkligen hur läst denna text är, så mycket som bevarats i det allmänna medvetandet.

Matt 12:40 – Nu kommer Jona-tecknet! På tredje dagen kom han ur "hwalfiskens" buk, och på tredje dagen ska Människosonen stå upp.

Det är härifrån idén att Jona svaldes av en val kommer. I hans egen bok står om en stor fisk, inget annat.

[Matt 12:40: "Ty liksom profeten Jona var i den stora fiskens buk …" I originalet står κήτους ketos. Hieronymus översatte till ceti – och *då* betydde cetus "fisk". Men senare övergick det till att betyda val. Därför blev Mattei fisk en "hwalfisk" i K12, "whale" i KJV osv.]

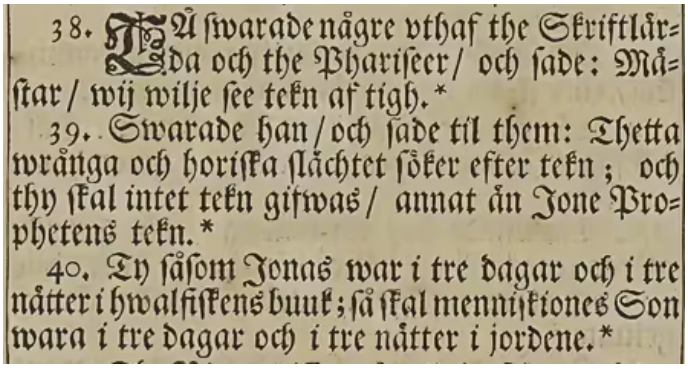
38. TÅ swarade några vthaf the Skriftlärda och the Phariseer/ och sade: Måstar/ wij wilje see tekn af tigh.*
39. Swarade han/ och sade til them: Thetta wrånga och horiska slächtet söker efter tekn; och thy skal intet tekn gifwas/ annat än Jone Prophetens tekn.*
40. Ty såsom Jonas war i tre dagar och i tre nätter i hwalfiskens buuk; så skal menniskiones Son wara i tre dagar och i tre nätter i jordene.*

Matt 12:46 – "Medan han ännu talade till folket kom hans mor och hans bröder." Jesus vill inte veta av dem. Han pekar på sina lärjungar och säger, "Det här är min mor och mina bröder."

En del gör en stor grej av kristendomen och Familjen™. Undras om de läst Bibeln.

Matt 13:10-12 – Lärjungarna frågade Jesus varför han talar i liknelser. Jo, "Eder är givet att lära känna himmelrikets hemligheter, men dem är det icke givet." Och det här känner ni kanske igen: "Ty den som har, åt honom skall varda givet" (1917).

Matt 13:25 – I en skur av liknelser väljer jag denna händelse: En mans fiender sår "ogräs" (översatt så i alla svenska biblar) i hans vete (fina illustrationen från 1500-talet). I originalet står ζιζάνιον zizanion. Det är en särskild art: dårrepe, som liknar vete men är giftigt.

Matt 13:34-35 – Liknelserna förklaras: "… För att det som sagts genom profeten skulle uppfyllas: Jag skall låta min mun tala i liknelser, jag skall ropa ut vad som har varit dolt sedan världens skapelse." Det ska vara Ps 78:2 det, men är mycket fritt citerat.

Psalm 78

+**78** 1 En dikt av Asaf.
Lyssna, mitt folk, till min undervisning, hör vad
jag har att säga!
78:2 + Jag vill yppa visdomsord och tyda det
förgångna.
+3 Vad vi har hört och lärt känna, vad våra fäder
berättade för oss,

Matt 13:55-56 – En del verkar tro att Jesus var enda barnet. Vilken besynnerlig idé. Jämför med reaktionen när han kommer hem: "Är det inte snickarens son? Heter inte hans mor Maria och hans bröder Jakob och Josef och Simon och Judas? Och bor inte alla hans systrar här hos oss?"

Matt 14:1 - "Vid samma tid fick tetrarken Herodes ..." En tetrark härskade över en fjärdedel, bildligt talat (som en liten del av ett större rike) eller bokstavligt. En fin svensk översättning är "fjärdingsfurste".

Matt 14:3 - Nu får vi reda på att Johannes Döparen är död, och hur det gick till.

Herodes hade skilt sig och gift sig med sin brors frånskilda fru, vilket gick emot judisk lära på alla de sätt. Johannes anmärkte på detta. Herodes ville avrätta honom men vågade inte.

Under en fest dansade Herodes vackra dotter Salome så bra att han lovade henne vad som helst. "Johannes huvud på ett fat", blev svaret (planterat av morsan). Och så blev det. Åtminstone på tavlan (Lucas Cranach d ä, 1531) pågick festen fortfarande när beställningen levererades.

Matt 14:13-21 - Jesus delar fem bröd och två fiskar så de mättar 5000, plus 12 korgar med matavfall.

Detta ska vara det enda av Jesu underverk som nämns i samtliga evangelier.

(Mosaik i Ravenna, 500-talet.)

Matt 14:22-33 - Jesus går på vattnet, närmare bestämt Gennesaretsjön. Lite mindre känt är att även Petrus prövar på hydroambulerande, vilket går ganska bra.

(Kakel från Holland 1750-tal.)

När fariséer anmärker att de inte tvättar händerna före maten och därmed bryter mot nån lag svarar Jesus att man kan bli oren av det som går ur munnen, dvs det man säger, men inte det man stoppar in i munnen. Grundläggande hygien var ännu inte uppfunnen.

Matt 15:32-38 - Bespisningsunder 2, nu med sju bröd och några fiskar som mättar 4000 plus 7 korgar med matavfall. I övrigt detsamma som BU 1.

Fariséer och saddukéer nämns ofta ihop. De första är någorlunda kända, även om NT ger en vrångbild av dem. Saddukéerna var i korthet överklasspräster som följde Mose lag slaviskt men ändå kom märkvärdigt väl överens med romarna. De var inte kompisar med de folkligare fariséerna.

Matt 16:18-19 – Vem är Messias? Petrus svarar att det är du, Jesus. Jesus svarar nöjt "Jag säger dig att du är Petrus, Klippan, och på den klippan skall jag bygga min kyrka, och dödsrikets portar skall aldrig få makt över den. Jag skall ge dig nycklarna till himmelriket."

Petrus hette Simon, Simon Barjona som Jesus kallar honom i Matt 16:17. Arameiska כֵּיפָא Kefas "klippa/sten" var ett tillnamn Jesus gav honom; det är rätt vanligt i originaltexten men blir ofta översatt till "Petrus". Sten blir πέτρα petra på grekiska, vilket blivit Petrus/Peter.

Vad himlens nycklar beträffar så är det de som gett upphov till bilden av S:t Petrus som vaktar pärleporten (jfr Upp 21:21 för det ordet). Nycklarna återfinns även i Vatikanens vapen.

"Oh, come on—I just want to see if my friend is in there!"

För den välsignelsen, med Petrus som den främste lärjungen och aposteln, gjorde honom senare till den förste biskopen av Rom, dvs påve.

Matt 16:21 – "Från den tiden började Jesus förklara för sina lärjungar att han måste bege sig till Jerusalem och lida mycket genom de äldste och översteprästerna och de skriftlärda och bli dödad och bli uppväckt på tredje dagen."

(Jag lär inte kommentera så här flitigt när samma händelser dyker upp för andra, tredje eller fjärde gången.)

Matt 16:28 – "Sannerligen, några av dem som står här skall inte möta döden förrän de har sett Människosonen komma med sitt rike." Den profetian slog inte in.

Matt 18:15-17 – "Om din broder har gjort dig någon orätt …" Jesus förklarar hur en civilrättslig process ska gå till, med vittnesmål, vittnande inför församlingen osv, och "vill han inte lyssna på församlingen heller, betrakta honom då som en hedning eller en tullindrivare."

Matt 19:12 – "Det finns sådana som är utan kön från födseln och sådana som av människor har berövats sitt kön och sådana som själva har gjort sig könlösa för himmelrikets skull." Antar att denna vers cirkulerats flitigt i HBT-kretsar.

Matt 19:24 – En ung rik man får höra att han, utöver att hålla buden, ska sälja allt han äger och ge till de fattiga. Jesus till lärjungarna: "Ja, jag säger er: det är lättare för en kamel att komma igenom ett nålsöga än för en rik att komma in i Guds rike."

Denna vers har försökts att omtolka: 1) Kamelen är ett rep (efter någon felstavning/-läsning av grekiskan), 2) nålsögat är inget nålsöga utan en av Jerusalems portar eller en mindre dörr i dem, genom vilken kameler kom med visst besvär. Turistguider har givetvis pekat ut den.

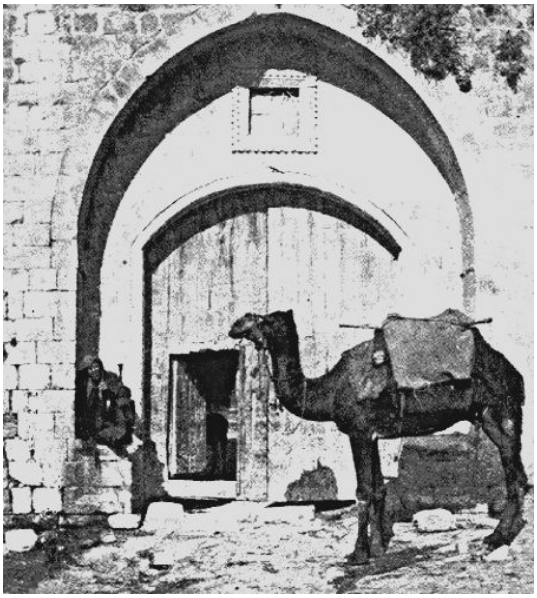

Kamelen och nålsögat finns även i Talmud, liksom i Koranen: "Det blir inte lättare för dem att komma in i paradiset än för ett rep att tränga igenom ett nålsöga" (7:40, Bernström). I andra översättningar är repet en kamel. Lån från NT? Äldre tradition?

Matt 19:26 – Lärjungarna reagerar med bestörtning på liknelsen: "Vem kan då bli räddad?" (Som om det är omöjligt att bli fattig..?) Jesus: "För människor är det omöjligt, men för Gud är allting möjligt." Så … Behöver den rike bli fattig eller inte?

Matt 21:1-11 – När de kommer till Jerusalem ber Jesus lärjungarna att rekvirera en åsna med föl. På den förra rider han in i staden. Återigen är det för att uppfylla en profetia: "I ringhet kommer han, ridande på en åsna, på en ung åsnehingst." (Sak 9:9)

Matt 21:8 – "Många i folkmassan bredde ut sina mantlar på vägen, andra skar kvistar från träden och strödde dem på vägen." I texten står δένδρον dendron "träd", utan närmare precisering. Folk bestämde sig snart för att det var palmer. Därav palmsöndagen. (Oljetryck à la Hötorg)

Matt 21:9 …

Åsnan är alltid med: Frälsaren rider inte in på en häst eller stridselefant, utan ödmjukt enkelt. Åsnefölet, som väl hänger med morsan, kände jag inte till förrän nu. Det kommer sällan med i bild. Så hade det heller ingen annan uppgift än att uppfylla profetian.

Efter att ha kört ut månglarna ur templet (där de sålde offerdjur) och käftat med fariséer lämnade Jesus Jerusalem för att tillbringa natten i Betania. Lite snopet med tanke på den ståtliga ankomsten.

Matt 21:18-19 – Jesus är hungrig. Han ser ett fikonträd, som dock saknar frukt. Jesus blir sur och förbannar trädet, som vissnar ihop. Lärjungarna blir förvånade – det är deras viktigaste roll – men ifrågasätter inte det debila i att Människosonen blir sur på ett fruktlöst träd.

Matt 22:15-22 – Fariséerna frågar om det är rätt att betala skatt; en känslig fråga! Jesus pekar på en denar, som om den inte vart alltför gammal haft Tiberius (kejsare 14–37 e Kr) på sig: "Ge då kejsaren det som tillhör kejsaren och Gud det som tillhör Gud."

Såväl lärjungar som fariséer tenderar att bete sig så att Jesu visdom framhävs. Det är nästan så det känns riggat.

Matt 22:30 – En "knivig" fråga, om vilka som blir äkta par i himlen ifall någon gift om sig, besvarar Jesus med att vid uppståndelsen är man inte gift alls utan "som änglarna i himlen". Kanske detta ligger bakom den komplett okristna idén att vi blir änglar när vi dör?

Matt 23 – "Anklagelser mot de skriftlärda och fariséerna" är just det. Som jag nämnt misshandlas fariséerna rejält av Jesus. Här har jag skrivit lite om verklighetens fariséer, till vilka Jesus själv, mirabule dictu, skulle kunna räknas.

faktoider.nu/fariseerna.html

Matt 23:24 – "Ni blinda ledare, som silar mygg men sväljer kameler!" Det kan vara en ordlek (Jesus gillade ordlekar) på arameiska, där "kamel" heter gamla, "mygga" galma. Båda är orena, och nitiska judar kunde sila vinet för att inte råka svälja en mygga (kameler fick gå an).

Matt 23:35 – "Så skall allt rättfärdigt blod som utgjutits här på jorden komma över er, alltifrån den rättfärdige Abels blod till blodet från Sakarja, Berekjas son …" Abel och Sakarja är den förste resp siste som dödas (åtminstone av människor) i hebreiska bibeln.

Matt 24:8 – Huru veta när den sista tiden är inne? "Folk skall resa sig mot folk och rike mot rike, och det blir hungersnöd och jordbävning på den ena platsen efter den andra. Allt detta är början på födslovärkarna." Det är ju tyvärr normaltillståndet som beskrivs så..?

Matt 24:29 – "Strax efter den tidens lidanden skall solen förmörkas och månen mista sitt sken. Stjärnorna skall falla från skyn och himlens makter skakas." OK det där är klart ovanligare.

Matt 24:34 – "Sannerligen, detta släkte skall inte förgå förrän allt detta händer." Huru bortförklara detta? Med att "släkte" är γενεα genea som även kan tolkas som "folk". Och att judarna kommer att finnas kvar som mätbart "folk" vid Jesu återkomst.

Matt 24:36 – "Dagen och timmen känner ingen, inte ens himlens änglar, inte ens Sonen, ingen utom Fadern." Hos bibelfolket är denna vers mer populär än den förra.

Matt 25:1-13 utgör liknelsen om "de fåtviska jungfrurna" som det står i K12; jag nämner den enbart pga ordet "fåvitsk" som betyder tanklös. Sådana ord borde aldrig falla ur bruk eftersom de alltid är användbara.

Matt 25:29 – "Var och en som har, han skall få, och det i överflöd, men den som inte har, från honom skall tas också det han har." Eller "Ty hwar och en som hafver, skall varda gifwet …"; *mycket* populär på sina håll. På bilden predikanten Kenneth Copeland med ett av sina plan.

Matt 25:41 – Sedan fåren på domens dag skiljts från getterna kommer de senare att få höra: "Gå bort från mig, ni förbannade, till den eviga eld som väntar djävulen och hans änglar." Den elden har många tolkat som ett evigt straff i helvetet. Andra tror annorlunda.

Matt 26:2 – "Ni vet att det är påsk om två dagar. Då skall Människosonen utlämnas för att bli korsfäst." Intrigen tätnar …

Matt 26:14-16 – Judas Iskariot får 30 silvermynt (nog = 4 månadslöner) för att förråda Jesus.

Har aldrig fattat hur viktigt det var. Hade de inte kunnat hitta JK utan JI? Och om detta är nödvändigt, så är han ju en omistlig del av syndernas förlåtelse?

[www.youtube.com/watch?v=P4ff39ZoCC4 Youtube: Terminator protecting Jesus from Judas]

Matt 26:21 – "Medan de åt sade han: 'Sannerligen, en av er skall förråda mig.'" Just det ögonblicket förevigat av Leonardo. Finns oräkneliga fina detaljer man kan begrunda, jfr sv.wikipedia.org/wiki/Nattvarden. Här med omgivningen i klostret Santa Maria delle Grazie i Milano.

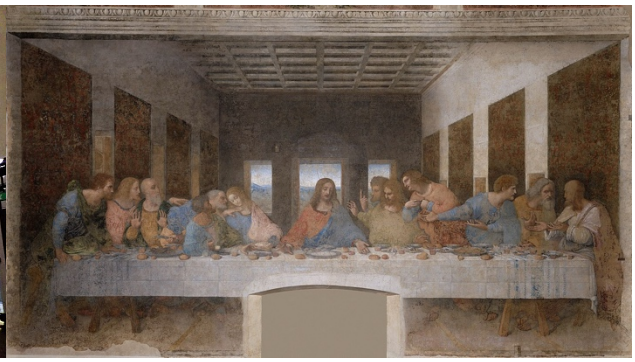

Matt 26:25 – "Judas, som skulle förråda honom, sade [i likhet med alla andra lärjungarna!]: 'Det är väl inte jag, rabbi?' Jesus svarade: 'Du har själv sagt det.' [..!? doesn't compute]"

Matt 26:26-29 – Nattvarden instiftas. Jesus bröt bröd och gav dem: "Tag och ät, detta är min kropp." En bägare vin gick laget runt: "Detta är mitt blod, förbundsblodet som blir utgjutet för många till syndernas förlåtelse."

"Detta är min kropp" blir i latinska vulgatan [och mässan] "hoc est [enim] corpus meum". Det är nog "hoc est corpus" som blivit "hokus pokus". (Andra hypoteser finns, men inga bra.)

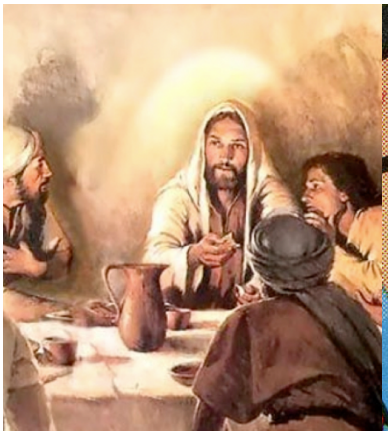
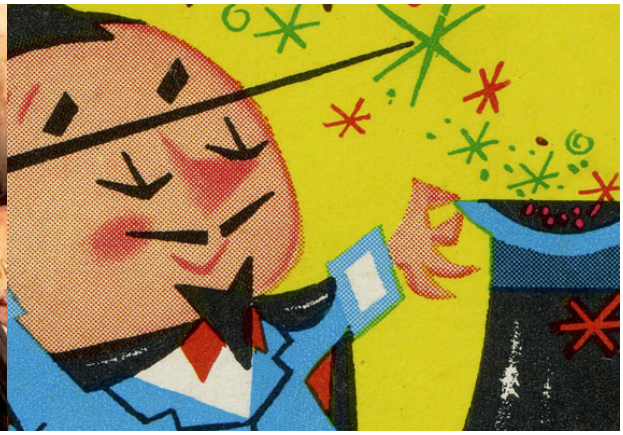

Matt 26:30 – "När de [efter sista måltiden] sjungit lovsången …" Flashback: Den lovsången finns i Psaltaren, någon av psalmerna från 113 och en bit framåt.

[Just nu är jag inne bland de s.k. egyptiska hallel, det är sånger/böner som judar, nu som då, sjunger före och efter påskmåltiden. Här ett exempel från Matteus – det var alltså just *dessa* psalmer Jesus & co sjöng.]

Matt 26:33 – Jesus förklarar för lärjungarna att ska "alla komma på fall för min skull". Petrus protesterar; inte han inte! Hör du inte vad jag säger [sade Jesus i princip]; när tuppen gal har du förnekat mig tre gånger.

Vi återkommer till tuppen.

Matt 26:41 – I Getsemane lämnade Jesus de övriga för att be. Han tog med sig några extra goda lärjungar. När de kom tillbaka hade de andra somnat. Jesus suckade: "Vaken, och bedjen att I icke mån komma i frestelse. Anden är villig, men köttet är svagt." (1917)

Matt 26:46-50 – "Här kommer han som skall förråda mig." In träder Judas med "en stor folkhop med svärd och påkar, utsänd av översteprästen och folkets äldste." Judas kallar honom rabbi och kysser honom; det är tecknet. Jesus: "Min vän, nu har du gjort ditt".

Laddad scen!

Matt 26:50-54 – Jesus grips. En lärjunge hugger örat av en i folkhopen. Jesus bannar honom: "Alla som griper till svärd skall dödas med svärd."

Och så förklarar han att det som händer måste hända för att skrifterna ska uppfyllas. Judas förräderi var nödvändigt.

Översteprästen Kajafas m fl vill fälla Jesus. Falska vittnen kallas fram; ingen nytta. Då frågar Kajafas Jesus om han är Människosonen: "Du har själv sagt det" blir svaret. Kajafas sliter sönder sina kläder – det där igen – och konstaterar att mot en hädare behövs inga vittnen.

Matt 26:75 – Petrus sitter utanför, osäker på vad han ska göra. Folk tittar och säger att den där, han hängde ju med Jesus. "Inte!" svarar han – och efter tredje förnekandet gal tuppen. Petrus minns Matt 26:33 och blir förtvivlad.

Det är till minne av detta vi har kyrktuppar.

Matt 27:3-10 – Judas ångrar sig. Han vill lämna tillbaka pengarna men de hycklarna vill inte ta emot dem. Då hänger han sig (version 1 av hans död). Prästerna köper en åker för dem, som därför fick heta Blodsåkern. På den plats traditionen pekar ut byggdes sedan ett kloster.

Matt 27:11-26 – Sexton verser får han hos Matteus, Pontius Pilatus, och i övriga evangelier inte mycket mer. Mången biblisk figur fick mer och är idag långt mindre känd.

1961 hittades en sten från Pontius Pilatus tid som nämner honom och som tillskrivits honom. Det är det enda arkeologiska belägget för hans existens. Vilket är mer än vad man kan säga om snart sagt samtliga personer i Bibeln.

en.wikipedia.org/wiki/Pilate_stone

Matt 27:15 – "Vid högtiden brukade ståthållaren frige en fånge efter folkets önskan." Folket får två alternativ: Jesus Barabbas och Jesus "kallad Messias". De väljer Barabbas.

Det är tydligt att ståthållaren helst inte vill lägga sig i judarnas trassel. (Ill M Munkácsy 1881)

Pilatus frågar folket vad han ska göra med Jesus? "Han skall korsfästas!" "Vad har han gjort för ont?" Varpå de ropade ännu högre: "Han skall korsfästas!"

Att i brist på argument höja rösten är ett klassiskt grepp som, oavsett historiciteten, tillskrivs folket av evangelisterna.

Matt 27:24 – Pontius Pilatus tvättar sina händer inför folkmassan: "Jag är oskyldig till den här mannens död. Det får bli er sak." Pilati handtvättande var inte något han bara sade eller så utan något han verkligen utförde. (Mosaik från Ravenna, tidigt 500-tal.)

Korsfästelsen … Massor av detaljer som jag återkommer till, som när soldaterna delar upp hans kläder och spelar om dem, eller ger honom nya, inkl törnekronan.

Korset förses med hånfulla "Jesus från Nasaret, judarnas konung", "Iesus Nazarenus, Rex Iudaeorum" förkortat INRI.

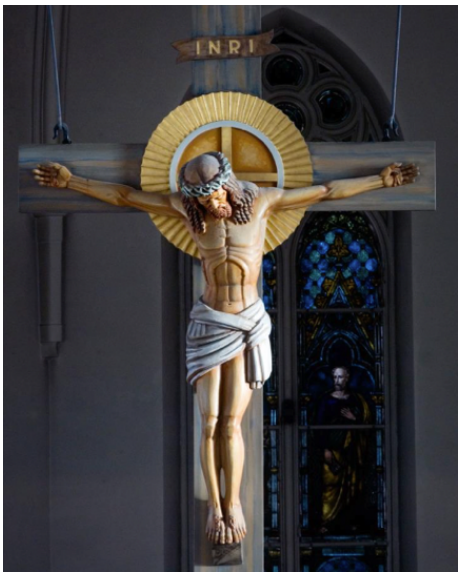

Matt 27:46 – Jesus citerar skriften: "Vid nionde timmen ropade Jesus med hög röst: 'Eli, Eli, lema sabachtani?'" Se tweets efter detta för flera Jesus-profetior.

[Ps 22 – "Eli, Eli, lama sabachthani?" Detta ska även en hedning känna igen. För det var första versen i psalm 22, tillskriven David, som Jesus citerade på korset: "Min Gud, min Gud, varför har du övergivit mig?"]

Matt 27:50-51 – Jesus ger upp andan. Nu följer sällan omtalade händelser: "Då brast förhänget i templet i två delar, uppifrån och ända ner." Det var inte vilken duk som helst utan ska, sägs det, ha varit en decimeter tjockt (!?) och vansinnigt påkostat. Men det är bara början …

Matt 27:51-53 – "… Jorden skakade och klipporna rämnade, och gravarna öppnade sig. Många kroppar av avlidna heliga uppväcktes, och efter hans uppståndelse lämnade de sina gravar och gick in i den heliga staden och kunde ses av många." Zombie-invasion! (Bild från "World War Z")

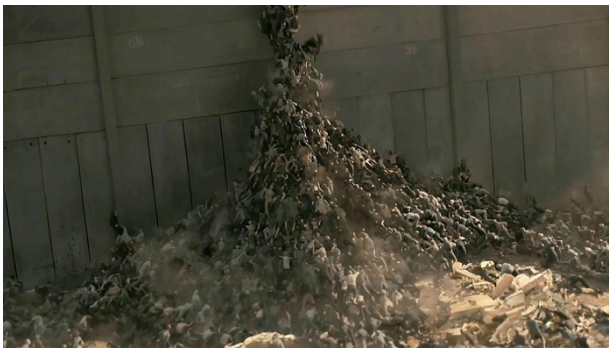

Matt 27:57-60 – Josef från Arimatea rekvirerar Jesu lik och lägger i en ordentlig grav (som han tänkt åt sig själv). Han figurerar i sägnerna om Graal och har fått stor uppmärksamhet för sin lilla roll. (Här vid Jesu fötter i Peruginos "Klagan över den döde Kristus" 1495)

Matt 28 – Maria från Magdala – Jesu lärjunge och inget annat – samt "den andra Maria" kommer till graven. Den vaktas eftersom prästerskapet inte vill att lärjungarna ska ta kroppen och påstå att J uppstått från de döda.

En ängel anländer med jordbävning. Vakten svimmar.

Matt 28:6-10 – Ängeln försöker att lugna kvinnorna, och så kommer ett centralt budskap: "Han är inte här, han har uppstått, så som han sade." De springer iväg, och träffar den återuppståndne själv. Han ber dem hälsa lärjungarna att de ska ses i Galiléen.

Matt 28:15 – Vakterna som skulle vakta graven så ingen rövade bort Jesu lik – vad ska de rapportera? Judarnas äldste mutar dem att säga att lärjungarna rövade bort Jesu lik. "Så vann detta rykte spridning bland judarna ända till denna dag."

Matt 28:16-20 – De elva lärjungarna (utan Judas) träffar Jesus. Han ber dem att göra alla folk (obs! detta är världshistoria!) till lärjungar som håller buden, döpta i Faderns, Sonens och den heliga Andens namn. "Och jag är med er alla dagar till tidens slut."

Så slutar Matteus.

Markus! Eller vem som nu skrev det evangelium som tillskrivs honom. Han lär ha varit först ut med en samlad Jesus-biografi. Jämför det lilla schemat med evangeliernas s k källberoende.

Av de fyra varelserna hos Hesekiel fick han lejonet.

[NT har egentligen bara två evangelier: Johannes och resten. Här är källäget (tung hypotes): Matteus och Lukas tog material från Markus och den ej återfunna men uträknade Q-källan (Q = ty Quelle, "källa"), samt lite eget stoff. Därför återkommer händelser, citat etc gång på gång.]

Kärnbibeln höjer förväntningar på evangelium enligt Markus. (Jag kan inte säga något om dess teologiska status men som kommenterad innantilläsning är den förträfflig. Med reservation då.) karnbibeln.se/las/?b=41

Markus har inte ett ord om födsel, stjärntydare etc etc. Redan efter halva första kapitlet är vi i Kafarnaum, det dröjde till det fjärde hos Matteus.

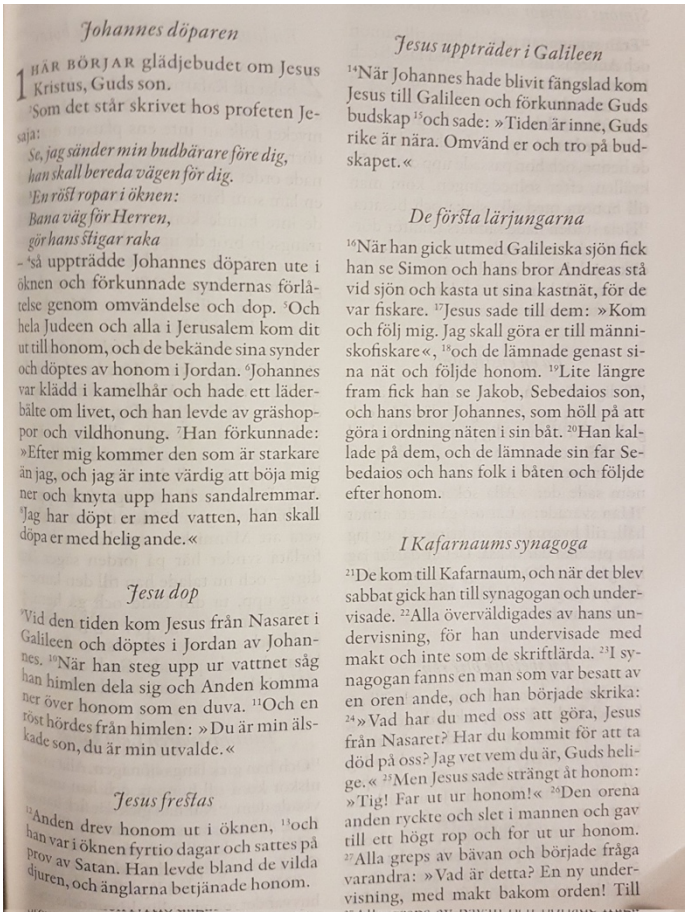

Johannes döparen

1 HÄR BÖRJAR glädjebudet om Jesus Kristus, Guds son.
2 Som det står skrivet hos profeten Jesaja:
Se, jag sänder min budbärare före dig,
han skall bereda vägen för dig.
3 *En röst ropar i öknen:*
Bana väg för Herren,
gör hans stigar raka
– 4 så uppträdde Johannes döparen ute i öknen och förkunnade syndernas förlåtelse genom omvändelse och dop. 5 Och hela Judeen och alla i Jerusalem kom dit ut till honom, och de bekände sina synder och döptes av honom i Jordan. 6 Johannes var klädd i kamelhår och hade ett läderbälte om livet, och han levde av gräshoppor och vildhonung. 7 Han förkunnade: »Efter mig kommer den som är starkare än jag, och jag är inte värdig att böja mig ner och knyta upp hans sandalremmar. 8 Jag har döpt er med vatten, han skall döpa er med helig ande.«

Jesu dop

9 Vid den tiden kom Jesus från Nasaret i Galileen och döptes i Jordan av Johannes. 10 När han steg upp ur vattnet såg han himlen dela sig och Anden komma ner över honom som en duva. 11 Och en röst hördes från himlen: »Du är min älskade son, du är min utvalde.«

Jesus frestas

12 Anden drev honom ut i öknen, 13 och han var i öknen fyrtio dagar och sattes på prov av Satan. Han levde bland de vilda djuren, och änglarna betjänade honom.

Jesus uppträder i Galileen

14 När Johannes hade blivit fängslad kom Jesus till Galileen och förkunnade Guds budskap 15 och sade: »Tiden är inne, Guds rike är nära. Omvänd er och tro på budskapet.«

De första lärjungarna

16 När han gick utmed Galileiska sjön fick han se Simon och hans bror Andreas stå vid sjön och kasta ut sina kastnät, för de var fiskare. 17 Jesus sade till dem: »Kom och följ mig. Jag skall göra er till människofiskare«, 18 och de lämnade genast sina nät och följde honom. 19 Lite längre fram fick han se Jakob, Sebedaios son, och hans bror Johannes, som höll på att göra i ordning näten i sin båt. 20 Han kallade på dem, och de lämnade sin far Sebedaios och hans folk i båten och följde efter honom.

I Kafarnaums synagoga

21 De kom till Kafarnaum, och när det blev sabbat gick han till synagogan och undervisade. 22 Alla övervåldigades av hans undervisning, för han undervisade med makt och inte som de skriftlärda. 23 I synagogan fanns en man som var besatt av en oren ande, och han började skrika: 24 »Vad har du med oss att göra, Jesus från Nasaret? Har du kommit för att ta död på oss? Jag vet vem du är, Guds helige.« 25 Men Jesus sade strängt åt honom: »Tig! Far ut ur honom!« 26 Den orena anden ryckte och slet i mannen och gav till ett högt rop och for ut ur honom. 27 Alla greps av bävan och började fråga varandra: »Vad är detta? En ny undervisning, med makt bakom orden! Till

Mark 2:14 – "När han gick där fick han se Levi, Alfaios son, sitta utanför tullhuset, och han sade till honom: 'Följ mig!' Och Levi steg upp och följde honom." Motsvarar Matt 9:9, men hos Markus och Lukas kallas samme person Levi. Står det.

Mark 5:9 - Jesus möter en besatt. "Vad heter du?" frågar han anden. "Legion heter jag, för vi är många."

Det är *det* "legio" betyder: många. Inte allmän, godkänd, eller hur folk nu tolkar det, kanske förväxlat med legitim.

Jesus skickar ande-legionen på en svinhjord, som genast kastar sig i sjön och drunknar. 2000 djur (står det) i spat.

Jag har inte sett någon kommentera att de orena andarna flög in i orena djur.

Mark 7:18 - "Har ni också svårt att fatta?" Så viftar Jesus undan Mose lag, som varit judarnas hörnsten i hundratals år. Och vilken undermålig icke-retoriker han framställs som!

Mark 7:24-30 - En märklig episod med exorcism ("ska vi ta andeutdrivningen före eller efter maten?" är huvudfrågan) inleds med att Jesus, likt många andra gånger, försöker att röra sig inkognito. Varför är det en grej, sann eller påhittad?

Mark 7:32 - "... En man som var döv och knappt kunde tala ...". Här glimtar lite medicinhistoria, typ: Länge trodde man att den som var döv, som regel också var stum; därav "dövstum" som länge var ett etablerat begrepp. Skolöverstyrelsen slutade använda det på 1950-talet.

Mark 7:33 - Jesus "stack fingrarna i hans öron och spottade och rörde vid hans tunga." Sedan sade han "Effata!" ("Öppna dig!") och så vart pat hörande & talande.

Och likt många andra gånger förbjöd J alla att berätta om det mirakulösa helandet, vilket de naturligtvis gjorde. Falsk blygsamhet? Eller vad?

Mark 8:1-9 – Bespisningsundret är i Markus 8 på 7 bröd/några fiskar som mättar 4000. Det motsvarar Matteus 15, dock ej Matteus 14 där 5 bröd/2 fiskar mättar 5000.

Mark 8:19-20 – Jesus påminner lärjungarna om hur 5 bröd/– mättade 5000 (som Matt 14 så när som på två fiskar) och 7 bröd/– åt 4000.

Mark 9:2-8 – Jesus går upp på ett högt berg med Petrus, Jakob och Johannes. Där får han skinande radionvita kläder och samspråkar med inga mindre än Moses och Elia.

Mark 11:1-11 – Jesu intåg i Jerusalem sker på samma sätt som i Matt 21:8, med ett undantag: Här strör man ut löv istället för kvistar.

Och liksom hos Matteus lämnar Jesus & co genast Jerusalem för att gå tillbaka till natthärbärget i Betania.

[Matt 21:8 – "Många i folkmassan bredde ut sina mantlar på vägen, andra skar kvistar från träden och strödde dem på vägen." I texten står δένδρον dendron "träd", utan närmare precisering. Folk bestämde sig snart för att det var palmer. Därav palmsöndagen. (Oljetryck à la Hötorg)]

Mark 11:23 – "Sannerligen, om någon säger till berget här: Upp och kasta dig i havet! och inte tvivlar i sitt hjärta utan tror att det skall gå som han säger, då blir det så." Så den som vill bli frisk och inte blir det saknar troa. Jahapp.

[När jag skrev Kvacksalveri! var det extra roligt att kunna lägga "Boltzius" (2009) av @liljemark i bibliografin. Delar av den är serier, delar är text, och den är en förstklassig källa om den helande värmlänningen.]

Mark 12:18 – Jesu fiender skickar folk som förhoppningsvis ska sätta dit honom på någon knivig fråga. Bl a saddukeer – "de säger att det inte finns någon uppståndelse" – för att få Jesus att motsäga sig, eller något sådant. (Uppståndelsen var rejält omtvistad i judendomen.)

Mark 12:42 – Jesus bevakar tempelkistan. "Och een fattig enkia kom och lade in twå skärfwar, thet war en penning." B2k har "kopparslantar", men det är ju "änkans skärv" som är känd. (Nog från tyska "scherf", inskärning. Mynt hade sådana för att visa att de var av gediget silver.)

Mark 12:43-44 – … Och poängen med änkans skärv/kopparslantar: "Sannerligen, den där fattiga änkan har lagt mer i tempelkistan än alla de andra. De gav alla av sitt överflöd, men hon gav i sin fattigdom allt hon ägde, allt hon hade att leva på."

Mark 13:2 – Jerusalems tempel kommer på tal. Lämpligt nog eftersom Jesus har en profetia klar: "Här kommer inte att lämnas sten på sten, utan allt ska brytas ner." Därifrån kommer det uttrycket.

Mark 13:14 – Om den sista tiden: "När ni ser den vanhelgande skändligheten stå där den minst av allt borde stå (må den som läser fatta det rätt), då skall de som bor i Judeen fly upp i bergen." Som skrivet för att sätta myror i huvet på folk …

Mark 14 – Påsk, och därmed början på slutet. Den sista måltiden, Petri förnekelse förutspås och inträffar, i Getsemane ber Jesus och sover resten, Judaskyssen (än återgiven som en diskret kindpuss, än betydligt saftigare) och fängslandet.

Mark 15:33 – "Vid sjätte timmen föll ett mörker över hela jorden och varade till nionde timmen." Världen måtte ha blivit förvånad.

Mark 15:44 – "Pilatus blev förvånad över att Jesus redan skulle ha dött." Enligt åtminstone Markus (kanske fler) dog Jesus påfallande snabbt på korset.

Mark 16:1 – "När sabbaten var över köpte Maria från Magdala och Maria, Jakobs mor, och Salome välluktande kryddor för att gå och smörja honom." På medeltiden spelade folk upp scener ur Jesu lidande. En del kunde bli väldigt utsmyckade med icke-bibliska detaljer, som kryddköpet.

Mark 16:9 – "När Jesus hade uppstått på morgonen efter sabbaten visade han sig först för Maria från Magdala, från vilken han hade drivit ut sju demoner." Av korta uppgifter som denna har man tänkt ut att de nog var gifta.

Mark 16:9-20 – De sista verserna av Markus saknas i de äldsta handskrifterna. De har nog lagts till på 100-talet. Mycket omdiskuterade, såklart.

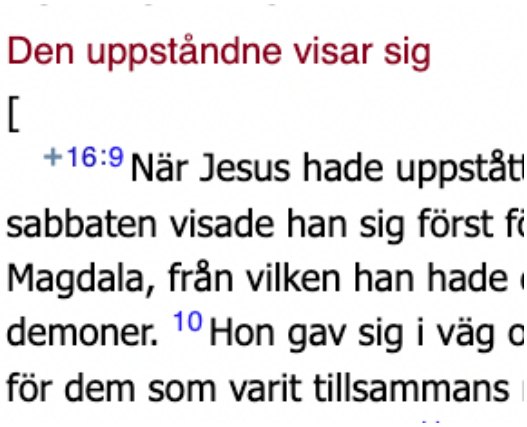
Den uppståndne visar sig

[

+16:9 När Jesus hade uppstått
sabbaten visade han sig först fö
Magdala, från vilken han hade
demoner. 10 Hon gav sig i väg o
för dem som varit tillsammans

Mark 16:17 – Ny-Jesus till lärjungarna om de som tror: "I mitt namn skall de driva ut demoner, de skall tala nya tungomål, de skall ta ormar med sina händer, de skall inte bli skadade om de dricker dödligt gift, och de skall lägga sina händer på sjuka och göra dem friska."

Mark 16:20 – "Men [lärjungarna] gick ut och predikade överallt, och Herren bistod dem och bekräftade ordet genom de tecken som åtföljde det.]" Sista hakparentesen från bibeln.se.

Så abrupt slutar Markus.

Lukas! Tros ha varit läkare (eller konstnär?) och Petri medarbetare; hängde med till Rom. Skrev även Apostlagärningarna. Träffade aldrig Jesus. Han var inte född jude vilket sticker ut. Den mest genusmedvetne evangelisten nämner påfallande ofta kvinnor.

Lukas fick oxen.

Luk 1:1-3 – Fin inledning: "Många har redan sökt ge en samlad skildring av de stora händelser som ägt rum ibland oss …" Han klargör att han inte är ett ögonvittne: "… efter att grundligt ha satt mig in i allt ända från början …"

[NT har egentligen bara två evangelier: Johannes och resten. Här är källäget (tung hypotes): Matteus och Lukas tog material från Markus och den ej återfunna men uträknade Q-källan (Q = ty Quelle, "källa"), samt lite eget stoff. Därför återkommer händelser, citat etc gång på gång.]

Luk 1:5-20 – Lukas börjar med Sakarias bebådelse, då ängeln Gabriel kungör att den gamle prästen ska bli far till Johannes. Hans förvåning/tvekan bestraffas med stumhet tills Johannes födelse.

Luk 1:26/27 (så är versnumret) – "I den sjätte månaden [dvs av Elisabets graviditet med Johannes] blev ängeln Gabriel sänd från Gud till en ung flicka i staden Nasaret …" Det är därför vi firar midsommar ett halvår före jul; Johannes resp Jesu födelse.

Luk 1:28 – "Ängeln kom in till henne [Maria] och sade: 'Var hälsad, du högt benådade!'" Texten som följer ligger till grund för kristendomens näst mest kända bön: Ave Maria.

Bebådelsen är ett mycket vanligt motiv. En favorit är Carlo Crivellis (1482) otroligt detaljerade "med Sankt Emidius". Detaljer som återkommer i många tavlor är den impregnerande ljusstrålen, (bön)boken hon läser, och de vita liljor som symboliserar jungfruns oskuld och renhet.

Luk 1:59-64 – Elisabeth föder ett välskapt gossebarn. Johannes ska han heta, säger hon. Släkten protesterar; ingen i släkten har hetat så! Men hon står på sig. Budet går till den stumme fadern som på en tavla skriver "Johannes är hans namn", och vips kan han åter tala.

Luk 2:1 – "Vid den tiden utfärdade kejsar Augustus en förordning om att hela världen skulle skattskrivas." Det *här* känner ni igen. Lukas 1:1-20 är julevangeliet, flitigt uppläst under den helgen.

Luk 2:6-7 – "Medan de befann sig [i Bethlehem] var tiden inne för henne att föda, och hon födde sin son, den förstfödde. Hon lindade honom och lade honom i en krubba, eftersom det inte fanns plats för dem inne i härbärget." Not: De hade fått rum, men det var trångt.

Den heliga Birgitta (ca 1303–1373) fick en vision av Jesu födsel. Många detaljer levde länge i konsten, några förekommer än idag. Som att Jesus ligger i en filt, den knäböjande blonda Maria, åsnan och oxen … Ibland tänder Josef ett ljus. Kanske hans käpp har samma ursprung?

Luk 2:8 – "I samma trakt låg några herdar ute och vaktade sin hjord om natten." Detta har anförts som bevis för att Jesus inte föddes i december; andra menar att herdar i fält om vintern inte alls är orimligt i den trakten.

Bibeln nämner inget datum för Jesu födelse.

Luk 2:21 – "När åtta dagar hade gått och man skulle omskära pojken fick han namnet Jesus …"

1) Än idag får judiska gossar namn i samband med omskärelsen. Judiska flickor – vet ej.

2) Här har jag skrivit lite om den häftigaste möjliga reliken av dem alla:

faktoider.blogspot.com/2015/09/den-heliga-forhuden.html

Luk 3:41-50 – Vid tolv år stod Jesus i templet bland lärarna, lyssnade och förkunnade. Och alla häpnade osv. Vad jag inte visste var att ungen var ifrån sina föräldrar (Jerusalem besöktes varje påsk) i *tre dagar*, så de hann att leta sig fördärvade. (Willem van Herp, 1600-talet)

Med tanke på alla händelser kring Jesus – bebådelse, herdarnas tillbedjan, "vise" män (ej nämnda hos Lukas), folk som hyllar bebisen som Messias osv – är det märkvärdigt att Josef och Maria förbluffas varje gång av sådana tecken.

Luk 3:16 – Lukas har kommit till Johannes döparens gärning. Som när han förutspår Jesus: "Jag döper er med vatten. […] Han skall döpa er med helig ande och eld." Härav en betydelse hos ordet "elddop" (den andra utgörs av första gången soldater blir beskjutna, "fientlig eld").

Luk 3:23 – Jesu släkttavla ända till Adam. Den långa uppräkningen skiljer sig rejält från den i Matt 1. Redan Jesu farfar varierar: Hos Matteus hette han Jakob, hos Lukas Eli. (Bort)Förklaringar har tänkts ut – tog upp detta i Faktoidpodden: faktoider.blogspot.com/2022/04/faktoidpodden-avsnitt-18-kristet-2.html

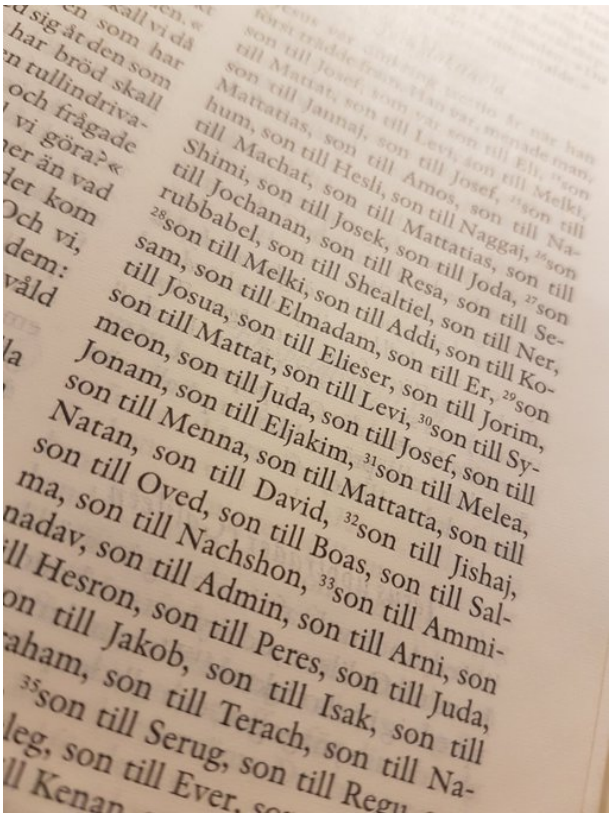

Luk 4:39 – Petri svärmor är sjuk, varpå Jesus "talade strängt till febern, och den lämnade henne". Har någon av ni läkare provat den?

Luk 5:7 – Jesus hjälper till vid fiske, "och man fick så mycket fisk i båtarna att man höll på att sjunka." Tror att få av ni som läser detta har sett en fiskebåt som bokstavligt talat är full med fisk.

Kronologin varierar … Fiskafänget, där Simon Petrus får höra att "från denna stund skall du fånga människor" och blir lärjunge, kommer efter versen där hans svärmors feber talades till rätta.

Luk 6:17-49 – Bergspredikan hos Matteus är välkänd. Mindre känd är Slättpredikan hos Lukas. De har ungefär samma innehåll (ffa är Lukas kortare), inträffar vid samma tid i Jesu karriär och i samma trakt; det är egentligen bara terrängen som skiljer. Samma händelse? – Discuss …

Luk 7:1-10 – En officers tjänare botas. Samma som Matt 8:5-13 med en skillnad: Hos Matteus talar officeren direkt till Jesus, hos Lukas går han via budbärare.

En till: Hos Lukas nämns att officeren, som ju var romare, låtit bygga en synagoga. Sannerligen en judarnas vän.

Jesus uppväcker tre personer från de döda (oräknat zombieinvasionen i Matt 27:52): Lasarus, Jairus dotter och (här i Luk 7:14-15) änkans son i Nain. Av någon anledning har Lasarus blivit mest känd.

Man kan fråga sig varför han inte uppväckte fler. Var det brist på döda?

Luk 8:2 – Om kvinnorna som följde Jesus: Johanna, hustru till Herodes förvaltare, Susanna m fl, inte minst "Maria, hon från Magdala, som sju demoner hade farit ut ur". Hon nämns direkt efter en episod med en prostituerad vilket lett till en dum och onödig hopblandning.

Luk 8:39 – Hos Lukas avrundas episoden med mannen besatt av "Legion" med att denne uppmanas att berätta om vad som hänt. Vad hände med Messiashemligheten?

[Mark 5:9 - Jesus möter en besatt. "Vad heter du?" frågar han anden. "Legion heter jag, för vi är många."

Det är *det* "legio" betyder: många. Inte allmän, godkänd, eller hur folk nu tolkar det, kanske förväxlat med legitim.]

Luk 8:56 – … Som när han uppväckt Jairos döda dotter: "Hennes föräldrar häpnade, men han förbjöd dem att tala om för någon vad som hänt". Nä, de hade en dotter som dog som nu lever, vad finns att berätta lixom …

Evangelierna, åtminstone de tre synoptiska (Matt, Mark och Luk som är mycket lika eftersom de bygger på samma källor, Mark och "Q") var mer påfrestande läsning än jag trott. Eftersom allt jag läser kan dyka upp igen (och igen).

Några kap Luk till bara … Snart kommer Johannes.

Matt 17, Mark 9, Luk 9 - så här ser det ofta ut.

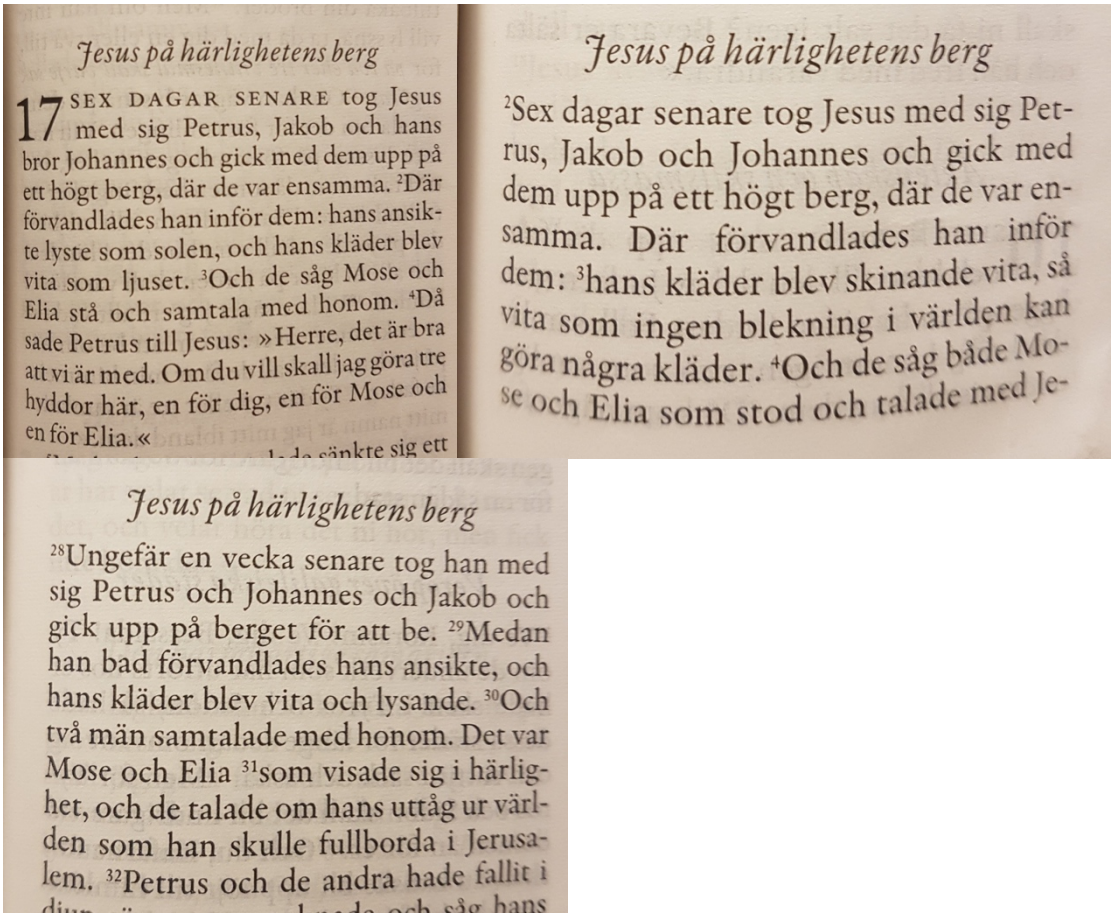

Jesus på härlighetens berg

17 SEX DAGAR SENARE tog Jesus med sig Petrus, Jakob och hans bror Johannes och gick med dem upp på ett högt berg, där de var ensamma. 2Där förvandlades han inför dem: hans ansikte lyste som solen, och hans kläder blev vita som ljuset. 3Och de såg Mose och Elia stå och samtala med honom. 4Då sade Petrus till Jesus: »Herre, det är bra att vi är med. Om du vill skall jag göra tre hyddor här, en för dig, en för Mose och en för Elia.«

Jesus på härlighetens berg

2Sex dagar senare tog Jesus med sig Petrus, Jakob och Johannes och gick med dem upp på ett högt berg, där de var ensamma. Där förvandlades han inför dem: 3hans kläder blev skinande vita, så vita som ingen blekning i världen kan göra några kläder. 4Och de såg både Mose och Elia som stod och talade med Je-

Jesus på härlighetens berg

28Ungefär en vecka senare tog han med sig Petrus och Johannes och Jakob och gick upp på berget för att be. 29Medan han bad förvandlades hans ansikte, och hans kläder blev vita och lysande. 30Och två män samtalade med honom. Det var Mose och Elia 31som visade sig i härlighet, och de talade om hans uttåg ur världen som han skulle fullborda i Jerusalem. 32Petrus och de andra hade fallit i

Luk 9:51-55 – Jesus beger sig mot Jerusalem (för påsken). Några lärjungar går före och kommer till en samarisk by. Där vill de inte ta emot den helige med anhängare. Två av dem frågar Jesus, "Herre, skall vi kalla ner eld från himlen som förgör dem?" – Sådan Herre, sådan hund.

Luk 10:38-42 – Jesus bjuds in till systrarna Marta och Maria. Maria satt vid Herrens fötter och lyssnade medan Marta donade i köket. Så småningom gick kom Marta och tyckte att Maria kunde hjälpa till.

Jesus svarade "Du gör dig bekymmer och oroar dig för så mycket, fast bara en sak behövs". Mer får vi tyvärr inte veta. Satte sig Marta också och lyssnade? Om ingen ordnat mat, hade Jesus kört någon variant på fisk-och-bröd-undret?

Luk 11:13 - "Om nu redan ni, som är onda …" Jesus tilltalar sina lärjungar och anhängare.

Luk 13:1-2 – "Vid samma tillfälle kom några och berättade för honom om de galileer vilkas blod Pilatus hade blandat med blodet från deras offerdjur." Pilatus sades ha dödat upprorsmän och bränt deras kroppar tillsammans med offerdjur från templet som extra straff.

"Tror ni att de var större syndare än alla andra i Galileen, eftersom detta kunde hända dem?" Det fanns tydligen en judisk sed att onda ting hände dem som gjort ont, goda de som gjort gott – alltså redan i jordelivet. Det ger Jesus inget för, så klart.

Luk 14:26 – "Om någon kommer till mig utan att hata sin far och sin mor och sin hustru och sina barn och sina syskon och därtill sitt eget liv, kan han inte vara min lärjunge." Detta är en överdrift, sägs det. Man ska inte ta Jesus på orden, utom när man ska det.

Luk 15:11-32 – Liknelsen om den förlorade sonen. Son 1 tar ut sitt arv, reser iväg, festar upp alltihop. Återvänder skamsen till sin far som tar emot honom som en fin gäst, slaktar gödkalven etc. Son 2 blir förbannad. Fadern förklarar sig: "Din bror var död men lever igen."

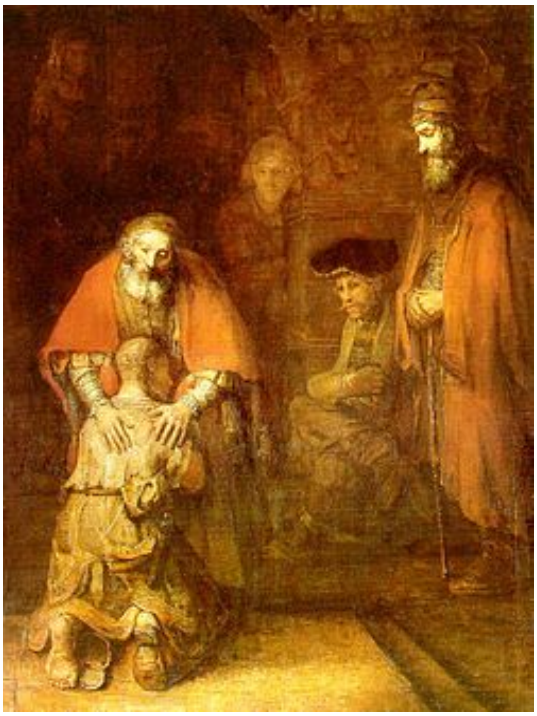

Luk 16:1-8 – Liknelsen om den ohederlige förvaltaren hör till de mindre kända liknelserna, vilket i detta fallet torde hänga ihop med att sens moralen är svårbegriplig.

En förvaltare som sägs vara ohederlig får sparken. Han kallar till sig sin fd arbetsgivares gäldenärer och skriver ner deras skulder rejält, exemplen som ges är på 50–20 %. Så skulle han åtminstone bli populär. Hur reagerar f d arbetsgivaren? Jo, han prisar honom!?

Luk 16:19-31 – I liknelsen om den rike mannen och Lasaros (ingen koppling till den återuppväckte) hamnar en rik man i helvetet (här kallat "dödsriket"), den fattige Lasaros i himlen. Den förre ber att någon varnar hans levande bröder så de inte också hamnar i helvetet.

Abraham, som råkar vara där, svarar att de kan lyssna till Mose och profeterna. "Nej, men om någon kommer till dem från de döda omvänder de sig." Öppet mål för Abraham: "Lyssnar de inte till Mose och profeterna, då låter de inte övertyga sig ens om någon står upp från de döda."

Luk 17:6 – Jesus till lärjungarna: "Om ni hade tro så stor som ett senapskorn skulle ni kunna säga till mullbärsträdet där: Dra upp dig själv med rötterna och plantera dig i havet! Och det skulle lyda er." Jesus upphör aldrig att mobba sina anhängare.

Luk 18:13 – I liknelsen om farisén och tullindrivaren är den förres bön full av tillförsikt och självgodhet. Och den senare? "Tullindrivaren stod avsides och vågade inte ens lyfta blicken mot himlen utan slog med händerna mot bröstet och sade: ’Gud, var nådig mot mig syndare.'"

"Att slå sig för bröstet" betydde ursprungligen "jag eländige stackare". Idag har det vänts till sin motsats och betyder "hurra vad jag är bra". Tullindrivaren och farisén har bytt plats.

faktoider.blogspot.com/2019/03/att-sla-sig-for-brostet.html

Luk 18:15-17 – Har jag tagit med "Låt barnen komma till mig"? Lätt att missa alla dessa upprepningar … "Låt barnen komma hit till mig och hindra dem inte: Guds rike tillhör sådana som de. Sannerligen, den som inte tar emot Guds rike som ett barn, han kommer aldrig dit in."

Luk 18:31-34 - Det är något av Sherlock/doktor Watson över beskrivningarna av Jesus och lärjungarna; den förre är smartare än du kan fatta, de(n) senare trögfattad eller direkt efterbliven.

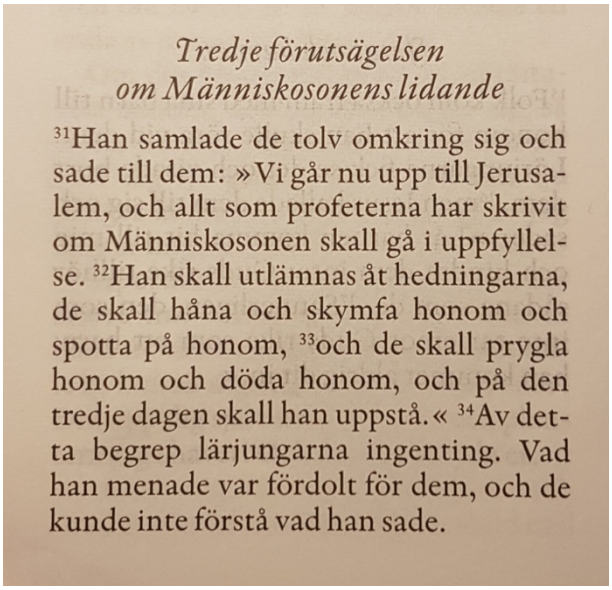

Tredje förutsägelsen om Människosonens lidande

31 Han samlade de tolv omkring sig och
sade till dem: »Vi går nu upp till Jerusa-
lem, och allt som profeterna har skrivit
om Människosonen skall gå i uppfyllel-
se. 32 Han skall utlämnas åt hedningarna,
de skall håna och skymfa honom och
spotta på honom, 33 och de skall prygla
honom och döda honom, och på den
tredje dagen skall han uppstå.« 34 Av det-
ta begrep lärjungarna ingenting. Vad
han menade var fördolt för dem, och de
kunde inte förstå vad han sade.

Luk 19:1-10 – Jesus träffar den ångerfulle och gode tullindrivaren (jomen! under över alla under) Sackaios. Alla som hört berättelsen fastnar för en oviktig (?) detalj: Den kortväxte mannen kunde inte se Jesus för allt folk, och klättrade då upp i ett träd.

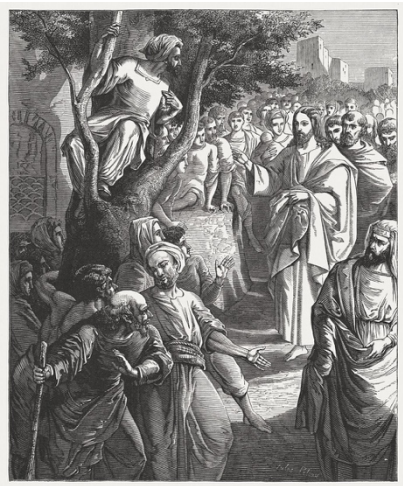

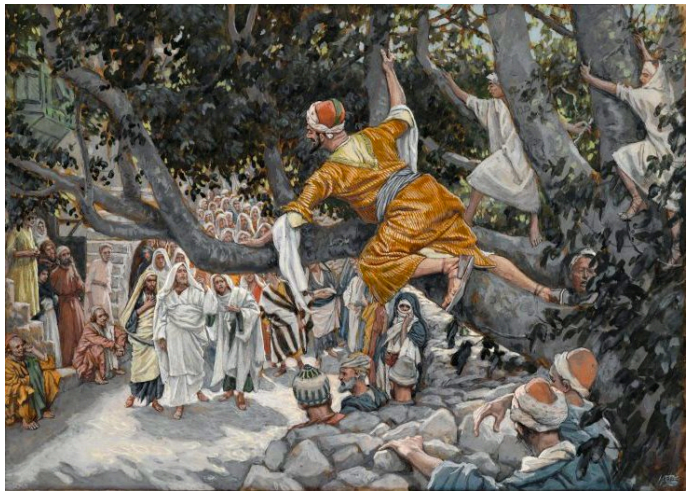

Luk 22:39 – "Sedan gick han ut i staden och begav sig som vanligt till Olivberget …" I originalet står Ὄρος τῶν Ἐλαιῶν Oros ton Elaion, som betyder just "Olivberget". Fram t om 1917 kunde det kallas Oljeberget i översättningar, efter det man fick från oliverna.

Luk 22:49 – Det drar ihop sig hos Lukas; Judas har kysst honom och lärjungarna frågar nu, "Herre, skall vi ta till våra svärd?" Strax innan har Jesus förklarat värdet av att vara beväpnad, och lärjungarna har skramlat ihop till två svärd som visas upp för honom och godkänns.

Luk 22:61 – Här skärps episoden där Petrus förnekar sin bekantskap med Jesus tre gånger, på så sätt att Jesus är närvarande och ger honom en blick.

[Matt 26:75 – Petrus sitter utanför, osäker på vad han ska göra. Folk tittar och säger att den där, han hängde ju med Jesus. "Inte!" svarar han – och efter tredje förnekandet gal tuppen. Petrus minns Matt 26:33 och blir förtvivlad.

Det är till minne av detta vi har kyrktuppar.]

Luk 23 – Jesus inför Pilatus, som förvirrad och ointresserad skickar honom till Herodes, som skickar tillbaka honom till Pilatus, som under massornas vrål låter döma honom till döden medelst korsfästning.

Luk 23:32 – "De förde också ut två förbrytare för att avrätta dem tillsammans med honom." Dessa har lyst med sin frånvaro hos Matteus och Markus. Den ene smädar Jesus, den andre försvarar honom och utlovas en plats i paradiset redan samma dag.

Luk 23:33 – "När de kom till den plats som kallas Skallen korsfäste de honom och förbrytarna …" "Skallen", Golgata eller Golgata på arameiska, tros syfta på formen. Finurliga teologer har räknat ut att Adams skalle ligger inuti kullen, och därmed får Jesu förlåtande blod på sig!

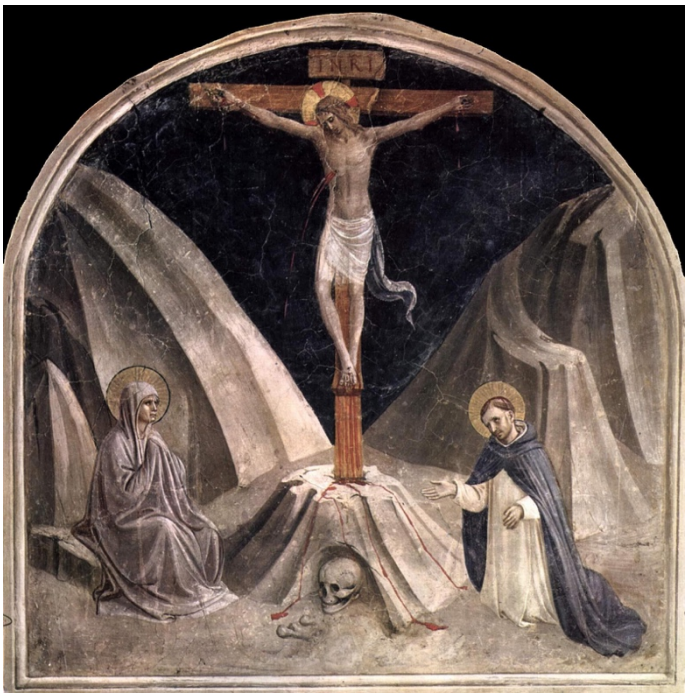

Idag täcks den antagna platsen för Golgata och graven av en kyrka. Här kan kristna med det rätta sinnelaget frossa i fysiska detaljer från Jesu passion, dvs lidande och död (f ö samma ord som passionsfrukt).

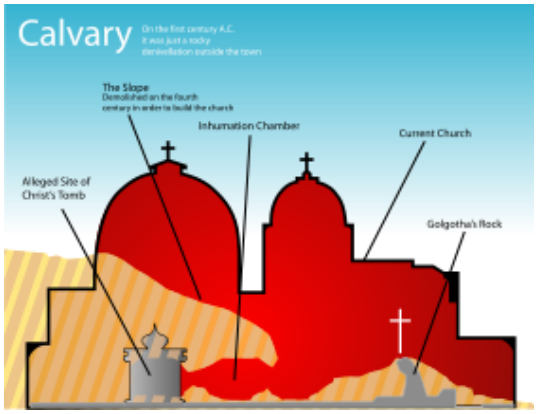

Luk 24:13-32 – Två lärjungar på vandring diskuterar Jesus. De får följe av en tredje man, som de inte känner igen, och berättar för honom vad som hänt. Framme vid målet bjuder de in honom för natten. Vid måltiden bjuder den mystiske mannen brödet … Och då känner de igen Jesus.

Luk 24:51 – "Medan han välsignade dem lämnade han dem och fördes upp till himlen. [Förevigad av Adriaen van Overbeke, 1510-tal] De föll ner och hyllade honom och återvände sedan till Jerusalem under stor glädje. Och de var ständigt i templet och prisade Gud."

Så slutar Lukas.

Johannes! Efter att i tre evangelier läst ungefär samma stoff om och om igen så ska det bli skönt med lite nytt. Förf identiferades på 100-talet med lärjungen. Av Hesekiels fyra varelser fick Johannes Örnen (vilket jag lärde mig hos Tintin och sedan aldrig glömt).

Joh 1:1 – "I begynnelsen fanns Ordet, och Ordet fanns hos Gud, och Ordet var Gud" Där "Ordet", λόγος logos = Jesus. Inledande ord som man lätt lär sig, och som bibelläsare vridit och vänt på i snart tvåtusen år.

Joh 1:46 – "Kan det komma något gott från Nasaret?" Den skeptiske Natanael formulerar ett ord som blivit bevingat – vet inte riktigt varför – innan han blir Jesu lärjunge.

Joh 2:10 – "Alla andra bjuder först på det goda vinet och på det sämre när gästerna börjar bli berusade. Men du har sparat det goda vinet [600 l!] ända till nu." Detta under beskrivs bara av Johannes. Not: Vin krävdes för vissa ritualer så ett bröllop utan kunde bli ogiltigt.

Joh 3:16 kallas "lilla Bibeln", då den sammanfattar kristen tro i en mening (med vilket väldigt, väldigt många naturligtvis inte låtit sig nöja) – "Så älskade Gud världen att han gav den sin ende son, för att de som tror på honom inte skall gå under utan ha evigt liv."

Joh 4:1-4 – Jesus börjar också döpa. När fariséerna märker att han drar ännu fler än Johannes börjar de intressera sig för honom. Jesus lämnar Judéen och beger sig till Galiléen via Samarien.

Fin bonusinfo i Kärnbibeln karnbibeln.se/las/?b=43: "Det romerska vägnätet var väl utbyggt under Jesu tid. Judar valde ofta att gå den längre vägen via Jordandalen för att undvika att passera Samarien [illa sett nämligen] när man vandrade mellan Jerusalem och Galiléen."

"Det romerska vägnätet var väl utbyggt …" [Avbryts] "Well yeah obviously the roads! I mean the roads go without saying, don't they!"

Joh 5:8 – "Stig upp, ta din bädd och gå" Ett känt mirakel presenteras i en annan form. Istället för inne i ett hus fullt med folk befinner vi oss vid badet Betesda i Jerusalem, ett bad som tillskrevs magiska krafter. Fariséerna som gnäller över underverk på sabbaten är med.

Joh 4-6: Mirakler (den återuppväckte sonen, "ta din bädd", bespisningsunder) interfolieras med längre predikningar där Jesus lägger ut texten om Fadern och Sonen (han själv), om de som tror och de som inte tror, etc.

Joh 7:8 – "Gå ni upp till högtiden [lövhyddefesten i Jerusalem], jag gör det inte" – Jesus far med falskt vittnesmål! För sedan lärjungarna gått upp till staden, gör han det också, men i smyg. Och börjar sedan undervisa i templet.

Johannes Jesus predikar mycket och gärna, och på ett mystiskt sätt som jag tror att många gillat genom åren.

Även för en icke troende är det om inte annat omväxling; stilen här är ganska annorlunda än MattMarkLuk, vilket är vackert så.

Joh 7:53-8:11 – B2k noterar att detta saknas i flertalet äldre pålitliga handskrifter. Det blev godkänd NT först på 400-talet. Kanske för att "den inställning Jesus här ger uttryck åt ansågs vara alltför överseende inom den äldsta kyrkan."

Det är heller inget okänt stycke …

Joh 8:3-5 – Fariséerna & co kom med en förtappad: "Mästare [ironiskt!], den här kvinnan togs på bar gärning när hon begick äktenskapsbrott. I lagen föreskriver Mose att sådana kvinnor skall stenas. Vad säger du?"

Ja, vad säger Jesus?

Joh 8:6 – Det här gillar jag: "Men Jesus böjde sig ner och ritade på marken med fingret." Han *ignorerar* de fina herrarna! Inte särskilt länge så klart, men gesten …

Vanligt motiv i konsten (Bruegel, Doré). Jesu sandklotter ges ofta utrymme.

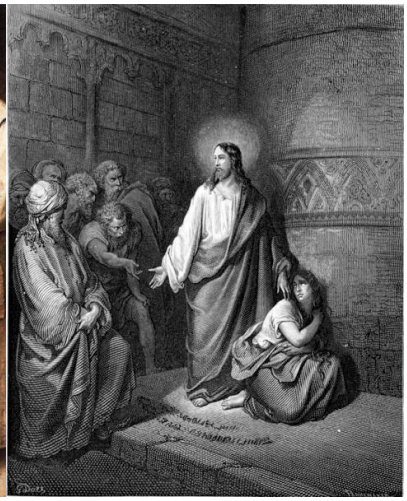

Joh 8:7 – "När de envisades med sin fråga såg han upp och sade: 'Den av er som är fri från synd skall kasta första stenen på henne.' Och han böjde sig ner igen och ritade på marken." Snart stod de ensamma.

"Gå nu, och synda inte mer".

Riktigt välkänt, och riktigt välskrivet.

Joh 8:32 – Tjockt med bevingade ord här! Tar ett på måfå, kanske mer känt på engelska än svenska? Καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς, kaì hē alétheia eleutherősei hūmâs, "och sanningen skall göra er fria". Sagt till de judar som trodde på honom.

Joh 18:5 – Efter åtskilligt predikande beger sig Jesus & co till trädgården där han ska gripas. Judas känner till platsen och tar med sig vakter m.m. När dessa frågar efter Jesus, säger denne klart och tydligt flera gånger "Det är jag". Varför behövdes då Judas Iskariot?

Joh 18:10 – Andra evangelier har nämnt någon av Jesu folk som huggit in på fienden. Här namnges båda: Petrus hugger örat av översteprästens tjänare Malkos. Man har funderat på varför han inte namngetts i andra evangelier som nämnt händelsen.

Joh 19:15 – Här kommer ett känt bibelord … Jesus får några frågor av Pilatus. När denne tröttnat låter han soldaterna plåga fången. Sedan visar han upp Jesus, med törnekrona och soldaternas röda mantel: "Här är mannen", "ecce homo". (Bosch-paragon, Caravaggio, Tizian, Rubens)

Joh 19:22 – Jesus korsfästs mellan de två rövarna.

Skylten på korset har diskuterats. Evangelierna ger lite olika versioner av "Jesus från Nasaret, judarnas konung". Det skrevs på hebreiska, latin och grekiska, på latin blir det "Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum, förkortat INRI.

De judiska prästerna blir upprörda och ber Pilatus att ändra texten, men det har de inget för: "Vad jag har skrivit, det har jag skrivit".

Här finns en klurig möjlighet: Att INRI på hebreiska förkortat blir … JHVH. Oaj! (Jag vet inte hur etablerad denna idé är.)

Joh 19:26 – "När Jesus såg sin mor och bredvid henne den lärjunge som han älskade sade han till sin mor: 'Kvinna, där är din son.'" – Återkommande uttryck hos Johannes (enbart): "Lärjungen han älskade". Denne identifierades tidigt med författaren. Andra förslag finns, så klart …

Joh 19:28-29 – Jesus är törstig. Någon tar en svamp på isopstjälk (minnes Exodus!) och ger honom så "vinegar" (KJV), "ättika" (K12) eller "surt vin" (B2k). De tidigare översättningarna gör denna tjänst värre än den var. Vinet var billigt plonk vakterna hade vid sin arbetsplats.

Joh 19:30 – "När Jesus hade fått det sura vinet sade han: 'Det är fullbordat.' Och han böjde ner huvudet och överlämnade sin ande." Så dör Jesus hos Johannes.

Joh 19:31 – Eftersom sabbaten nalkades så lät Pilatus krossa benen på de korsfästa. Vadan? Som korsfäst dör man genom kvävning, när man inte orkar hålla kroppen uppe. Krossas underbenen går det fortare. Så går det till.

Korsfästning var *riktigt* otäckt.

Joh 19:33 – "Men när de kom till Jesus och såg att han redan var död krossade de inte hans ben" … Och så uppfylldes ett reglemente för påskoffret – symbol för Jesus! – på vilket "inget ben får krossas" (2 Mos 12:46).

Joh 19:34 – "… En av soldaterna stack upp sidan på honom med sin lans, och då kom det ut blod och vatten." Medicinska förklaringar av detta fenomen har tänkts ut.

Man har även broderat ut detta ögonblick i sägner. Som när man kom på att soldaten hette Longinus. En anakronistisk lans tillskriven honom finns bl a i Wien. Den har fått en garanterat äkta spik från korset med sig, och rörts ihop med Hitler till ett veritabelt skrönhärke.

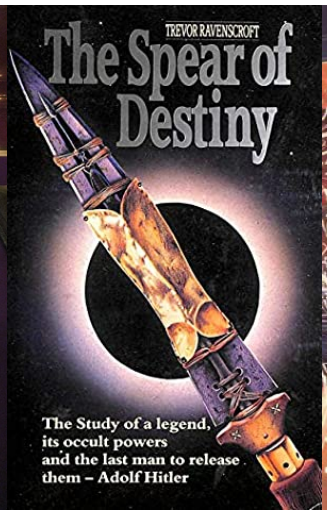

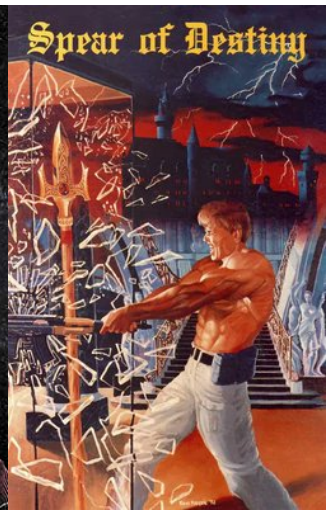

Joh 19:38-40 – Josef från Arimatea tar över kroppen. Hos Johannes kommer dessutom den gode farisén Nikodemus för att hjälpa till. Han har med sig myrra och aloe för balsameringen – om nån undrade vad myrra används till – omkring *trettio kilo*; det är på kunglig nivå.

Joh 20:1 – "Tidigt på morgonen efter sabbaten, medan det ännu var mörkt, kom Maria från Magdala ut till graven och fick se att stenen för ingången var borta." Maria Magdalena var den första som såg ett tecken på att Jesus är uppstånden; det är inte kattskit, det.

Joh 20:4 – Maria M berättar för Petrus och "den andre lärjungen, den som Jesus älskade" – det ska alltså vara en omskrivning för evangelisten Johannes – som genast rusar dit, "men den andre lärjungen sprang fortare än Petrus och kom först fram till graven".

En annan scen från passionen som blev populär och utsmyckad var "kapplöpningen" mellan Petrus och Johannes. Det kunde bli en uppvisning i sig, där en halt och rultig Petrus stånkade och pustade efter någon snabbfotad Johannes, till folkets jubel.

[Mark 16:1 – "När sabbaten var över köpte Maria från Magdala och Maria, Jakobs mor, och Salome välluktande kryddor för att gå och smörja honom." På medeltiden spelade folk upp scener ur Jesu lidande. En del kunde bli väldigt utsmyckade med icke-bibliska detaljer, som kryddköpet.]

Jag har även sett det argumenteras för att den komplett irrelevanta pyttedetaljen, att Johannes hann först till graven, skulle vara ett äkthetsintyg: Så skulle ingen ljuga ihop en historia! Alltså måste det vara sant, alltihop!

Övertygad är jag inte …

Joh 20:5-7 – Det sagt så är är Johannes den evangelist som skildrar scenen med den tomma graven bäst.

Johannes såg men gick inte in; sedan kom Simon Petrus, och gick in i graven. Han såg bindlarna och huvudduken, men inte tillsammans utan var för sig.

Detta ögonblick – graven är tom! – skulle kunna ses som NT:s mest centrala och koncentrerade ögonblick, en motsvarighet och pendang till Mose på Sinai.

Enligt min högst personliga åsikt, just nu iaf.

Joh 20:11 – "Maria Magdalena stod och grät utanför graven." Hon ser att Jesus flyttats men förstår inte hur eller varför. Två änglar i graven är inte till stor hjälp.

Joh 20:17 – Jesus anländer. Maria känner inte igen honom, men så tilltalar han henne: "Maria." Hon svarar "Rabbouni!" – "rabbi", mästare, med extra vördnad. Han svarar "Rör inte vid mig" – "noli me tangere". Tidvis omtyckt motiv och populär fras, i den formen eller justerad.

Uppmaningen att inte röra vid honom går emot annat han sagt, även hos Johannes. En mer metafysisk tolkning är "håll inte fast vid mig [bokstavligt eller bildligt]". Och det eftersom "jag har ännu inte stigit upp till min Fader"..? Flitigt genomgrubblat.

Joh 20 – Lärjungarna hukar bakom reglade dörrar då Jesus plötsligt står bland dem. Han visar dem sina händer och sin sida, som ju är blesserade efter korsfästningen. Sedan … Andas han på dem..? "Ta emot helig ande."

Joh 20:24-29 – Tomas, kallad Tvillingen, var inte med. Han vill se och känna på skadorna, annars tror han inte. Veckan därpå dyker Jesus upp igen och bifaller hans önskan; men "saliga är de som inte har sett men ändå tror".

Tomas är sedan dess känd som Tvivlaren.

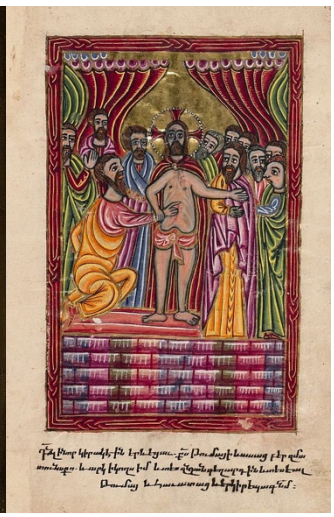

Det kan påpekas att Tomas inte krävde några belägg som inte de andra lärjungarna fått, utan att be om dem. Men de fick ingen mild uppläxning av Jesus, eller tillnamnet "tvivlaren", som i kretsarna väl ses som ett öknamn.

Joh 20:30-31 är Slutord, med den rubriken i B2k: "Också många tecken som inte har tagits med i denna bok gjorde Jesus i sina lärjungars åsyn. Men dessa har upptecknats för att ni skall tro att Jesus är Messias, Guds son, och för att ni genom att tro skall ha liv i hans namn."

Slutordet borde ha varit slutet på Johannes evangelium. Men nu följer en epilog i kap 21; den känns ditklistrad men jag ser ingen antydan till att den inte skulle varit med i originalet.

Joh 21 – Vi är vid Tiberiassjön (som många av oss känner bättre igen som Genesarets sjö; Tiberias-namnet går faktiskt tillbaka på den andre kejsaren). Sju lärjungar är ute och fiskar då Jesus uppenbarar sig på stranden.

Fisket går först dåligt, men efter ett tips från Människosonen (som ännu inte "gett sig till känna"; de ser inte vem det är) desto bättre. De får upp hela 153 fiskar. Detta tal har pressats omsorgsfullt på tolkningar genom åren.

Joh 21:12 – "Jesus sade till lärjungarna: 'Kom och ät.' Ingen av dem vågade fråga honom vem han var; de förstod att det var Herren."

Kuriosa: Scenen finns med i en av Narnia-böckerna ("Kung Caspian och skeppet Gryningen").

> But between them and the foot of the sky there was something so white on the green grass that even with their eagles' eyes they could hardly look at it. They came on and saw that it was a Lamb.
>
> "Come and have breakfast," said the Lamb in its sweet milky voice.
>
> Then they noticed for the first time that there was a fire lit on the grass and fish roasting on it. They sat down and ate the fish, hungry now for the first time for many days. And it was the most delicious food they had ever tasted.

Joh 21:15-19 – Jesus frågar Petrus tre gånger om han älskar honom mer än vad de andra gör; de jakande svaren förses med olika uppmaningar att leda flocken. Även Petri död förutspås (på det upp-och-nervända korset; dess historia som satanistsymbol är mycket yngre).

På slutet blir det lite svartsjukt käbbel mellan Petrus och "den lärjunge som Jesus älskade". Hi hi.

Joh 21:24-25 – "Det är den lärjungen som vittnar om allt detta och har skrivit ner det, och vi vet att hans vittnesbörd är sant.Jesus gjorde också mycket annat, och om var sak skulle skildras för sig tror jag inte att hela världen skulle rymma de böcker som då måste skrivas."

Så slutar Johannes evangelium, det sista av de fyra.

Apostlagärningarna! Den beskrivs som "vår äldsta kyrkohistoria": Jesu direkta jordiska arbete är avslutat; nu intar hans efterföljare scenen, och deras efterföljare osv. Med andra ord, kyrkan. (Med reservation för allt möjligt.)

Apostlagärningarna tillskrivs Lukas, eller åtminstone samma person som skrev Lukas evangelium. Det är också en direkt fortsättning av detta.

Apg var den första bibliska bok jag läste i sin helhet en gång i tiden. Jag minns inte varför, men däremot att den gjorde intryck; jag fann den mycket mer läsbar och intressant än jag väntat mig. Få se om det intrycket står dig … Nu kör vi.

Apg 1:1-2 – "I min första bok, ärade Theofilos, skrev jag om allt som Jesus gjorde och lärde fram till den dag då han togs upp till himlen …" En tillägnan! T är okänd; ett förslag är att han företrädde Paulus i Rom när denne anklagades för omstörtande verksamhet.

B2k skriver om allt som Jesus "gjorde och lärde". En annan översättning är "började göra och lära" (KJV: "began both to do and teach"), dvs han verkar fortfarande, men nu genom apostlarna.

Apg 1:3 – Om hur Jesus "under fyrtio dagar visade sig för [lärjungarna] och talade om Guds rike". 40 förekommer ofta om tidsperioder: Flodens regnande, åren i öknen, Mose 40 dagar på Sinai, Jesu 40 dagar i öknen med fastande & frestande m.m. Oklar men uppenbarligen tung symbolik.

Apg 1:12 – Här nämns Jesu himlafärd; "Då återvände [lärjungarna] till Jerusalem från det berg som kallas Olivgårdsberget och som ligger bara en sabbatsväg från staden." Och gick upp på övervåningen i huset där de höll till osv. Får en stark närvarokänsla.

Petrus tar till orda inför de församlade, ca 120 st. Det lär ha betydelse; Kärnbibeln jämför med antalet ledamöter i Knesset.

Apg 1:18 – Bl a nämner Petrus hur Judas dog. För sina blodspengar köpte han en åkermark, och där "föll han framstupa, och buken sprack så att alla inälvorna rann ut." Enligt andra bibelord hängde han sig. En del försöker kombinera utsagorna: Sedan han hängt sig föll han ner.

Grejen med Judas är att någon behöver fylla den plats som apostel han efterlämnat. Två föreslås, varpå lotten utser en viss Mattias.

Apg 2:1 – "När pingstdagen kom var de alla församlade." Dvs den judiska pingsten, shavout: En vårfest som firas med primörer från fälten, till minne av budordens överlämnande. ("Pingst" efter grekiska pentekoste, 50 = antal dagar efter påsk.) Men nu får man annat att fira …

"Ett dån som av en stormvind" hörs, eldslågor sprids ut och stannar på dem. De börjar tala i tungor: Den helige ande talade genom dem, på alla möjliga språk. Judar "från alla länder under himlen" hör och förbluffas över galileernas språkkunskaper (sådana anses särskilt bonniga).

Apg 2:9-11 – Jag gillar uppräkningen av de fromma judarnas etniciteter:

- parther
- meder
- elamiter
- Mesopotamien
- Judeen
- Kappadokien
- Pontos

- Asien
- Frygien
- Pamfylien
- Egypten
- trakten kring Kyrene i Libyen
- Rom
- Kreta
- Arabien

Apg 2:13 – "Men andra gjorde sig lustiga och sade: 'De har druckit sig fulla på halvjäst vin.'" Vilket Petrus bemöter med att det ju bara är morgon. Hade det vart kväll däremot …

Apg 2:43-47 - En beskrivning av den tidiga kyrkans kommunistiska gemenskap; där ingick nu åtminstone några tusen själar.

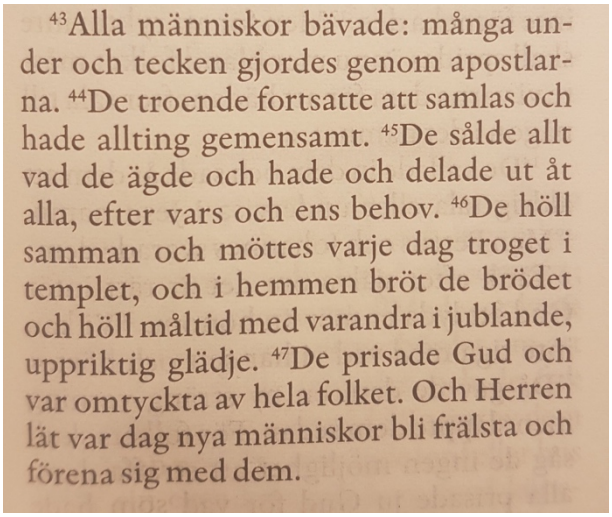

43 Alla människor bävade: många under och tecken gjordes genom apostlarna. 44 De troende fortsatte att samlas och hade allting gemensamt. 45 De sålde allt vad de ägde och hade och delade ut åt alla, efter vars och ens behov. 46 De höll samman och möttes varje dag troget i templet, och i hemmen bröt de brödet och höll måltid med varandra i jublande, uppriktig glädje. 47 De prisade Gud och var omtyckta av hela folket. Och Herren lät var dag nya människor bli frälsta och förena sig med dem.

Det där "omtyckta av hela folket" går ju inte ihop med bilden av tidiga kristna som förföljda och hatade men som älskar sina fiender och går i döden med ett leende osv.

Apg 5:1-11 – Sedan vi åter fått höra om folk som kommer till tro och lägger allt de äger i den gemensamma kassan, berättas om ett gift par som säljer en egendom. Mannen lägger en del av pengarna i kassan, men får bannor av Petrus för att han inte lägger allt, och faller sedan död ner.

Några lärjungar tar undan kroppen för att begrava den. Nu kommer hans hustru fram, okunnig om vad som hänt. Petrus frågar om pengarna maken lagt var allt de hade? "Ja", blir svaret. Varpå även hon faller död ner.

Jag gillar det som händer nu: "När de unga männen kom in fann de henne död, och de bar bort henne och begravde henne bredvid hennes man." Känns som om de börjar få in vanan …

Apg 5 – Apostlarna förkunnar och helar. Rådet fängslar dem. En ängel kommer och släpper ut dem, varefter de fortsätter att förkunna och hela. (Mattia Preti "Il Calabrese", 1600-talet)

Apg 5:35-39: Farisén Gamaliel i rådet berättar om intressanta ting, nämligen tidigare "profeter": Theudas samlade säkert 400, Judas från Galiléen också många. Men de dödades, varpå anhängarna föll ifrån. Antingen kommer så även att ske med Jesu folk – eller så kom han från Gud.

Apg 7 – "Stefanos var fylld av kraft och nåd och gjorde stora under och tecken bland folket". Han tas till rådet. Där håller han ett försvarstal där han drar judarnas historia fram till templet. Bl a nämner han "Moloks tält och guden Romfas stjärna" där den senare är Saturnus.

Apg 7:60 – Rådet gillar inte alls det de hör. Stefanos släpas ut och stenas: "Han föll på knä och ropade högt: 'Herre, ställ dem inte till svars för denna synd.' Med de orden dog han." Notera mannen i mitten som håller stenarnas mantlar – han heter Saul och gillar det han ser.

Stefanos är den första martyren, den förste kristne som dödas för sin tro. Som många andra helgon avbildas han med tortyr- eller mordredskapet, som här är stenar. Palmkvisten, "martyrpalmen", minner om Jesu intåg i Jerusalem. Bild 2 är påstådd avrättningsplats, i Kidrondalen.

NT rymmer alla historiska källor om Sankt Stefan. Där finns ingen grund för den senare tradition som menar att han var stallknekt – stalledräng – hos Herodes, vilket så småningom gjorde honom till ett av de mest omsjungna helgonen i Sverige.

Apg 8 – Stefanos död signalerar en ny tid för de kristna. Nu förföljs de, "och alla utom apostlarna skingrades över hela Judeen och Samarien". En ledande förmåga bland förföljarna heter Saul. Han går in i hus, släpar med sig kvinnor och män och sätter dem i fängelse.

Apg 8:16-17 – När väckelsen i Samarien nämns får vi veta att vattendopet är nödvändigt men inte tillräckligt: "Ty ännu hade Anden inte kommit över någon av dem, de var bara döpta i herren Jesu namn. Men nu lade apostlarna sina händer på dem, och de fick helig ande."

Apg 8:20 – En viss Simon (som bedrev trolldom innan han blev omvänd) imponeras av apostlarnas förmåga. Han ber att få *köpa* den. Petrus: "Förbannelse över dig och dina pengar, om du tror att du kan köpa Guds gåva." Härav ordet simoni, handel med kyrkliga ämbeten o dyl.

Apg 8:26-40 – Lärjungen Filippos träffar en etiopier, nyfiken på Gud som vart på besök i Jerusalem. Han är mäktig hoveunuck hos kandake; skrivs med liten bokstav i B2k, som namnet "Candace" i K12, KJV m fl. Det är en titel (syster till kungen av Kush) som länge togs för ett namn.

Apg 8:39-40 – Filippos undervisar hovmannen och döper honom. Så kommer episodens slutkläm: "När de hade stigit upp ur vattnet ryckte Herrens ande bort Filippos […] [Som], visade det sig, hade kommit till Ashdod". Om han började i staden Samarien blir det en flygresa på ca 9 mil.

Apg 9:1 – Minns han som höll mantlarna när Stefanos stenades? "Saul, som ännu rasade av mordlust mot Herrens lärjungar …" Han ska bege sig till Damaskus, och fånga alla han hittar som hör till Vägen.

"Vägen" – Den beteckningen på de kristnas rörelse har inte setts förut. Ursprunget är definitionen av Jesus som "vägen, sanningen och livet".

Apg 9:3-4 – Nu händer det grejer! "Men när han på sin resa närmade sig Damaskus omgavs han plötsligt av ett bländande ljussken från himlen. Han föll till marken och hörde en röst som sade till honom: 'Saul, Saul, varför förföljer du mig?'" (Caravaggio målade)

Apg 9:5-7 – "Han frågade: 'Vem är du, herre?' – 'Jag är Jesus, den som du förföljer. Stig upp och gå in i staden, så får du veta vad du skall göra.' Hans reskamrater stod förstummade; de hörde rösten men såg ingen."

Apg 9:8-9 – "Saul reste sig upp, men fast hans ögon var öppna kunde han inte se. De tog honom då vid handen och ledde honom in i Damaskus. Under tre dagar var han blind, och han varken åt eller drack."

"Till Damaskus" har blivit bevingat; även icke bibliskt bevandrade bör känna till uttrycket, när han som förföljer Herrens tjänare plötsligt slås till marken (bokstavligt talat) av en vision. Mest känd är Strindbergs dramatisering.

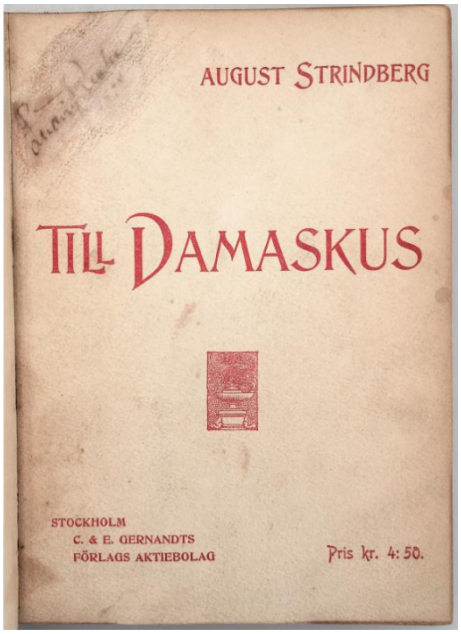

Nu kommer Herren ("vår Herre" syftar inte på Fadern utan på Sonen) till Ananias, en lärjunge i Damaskus. Han berättar om Saul och vad Ananias ska göra. Denne tvekar; han vet vem Saul är, vad han gjort och tänker göra. Men Jesus står på sig. Och Ananias ger med sig, såklart.

Ananias går till det utpekade huset (på Raka gatan, som finns än idag) och lägger händerna på Saul. "Då var det som om fjäll hade fallit från Sauls ögon …" Och så utökas den kristna församlingen med en. Förföljaren har blivit anhängare.

Kristna och judar i staden är lika förvånade över omvändelsen. Men det går ju över. Judarna bestämmer sig för att ta hand om avfällingen. Som flyr genom att nattetid firas ner från stadsmuren i en korg. Det blev en känd scen, tacksam att återge; här i bysantinsk tappning.

I Jerusalem är lärjungarna först rädda för Saul – så klart – men sedan aposteln Barnabas gått i god för honom och berättat om allt som hänt så blir han godkänd. När judarna även här vill bli av med honom skickas han till Tarsos, som han kom ifrån. Nu lämnar vi Saul för ett tag.

Apg 9:31 – Efter Sauls omvändelse lugnar förföljelserna ner sig – "Kyrkan fick nu vara i fred i hela Judeen, Galileen och Samarien". Petrus (säkert även andra apostlar) går runt och utför Herrens verk; bl a väcker han den döda Tabita till liv. Hon är mindre omtalad än Lasaros.

Apg 10 – I Joppa (idag Jaffa, en del av Tel Aviv) bor den gudfruktige centurionen Cornelius. En ängel ber honom att ta hem Petrus. Så sker, vilket är en milstolpe i kyrkans historia: Judarnas regler har i praktiken gjort det omöjligt för dem att umgås närmare med icke-judar.

Samtidigt som Cornelius folk är på väg mot Petrus får denne en syn. En duk med "alla markens fyrfotadjur och kräldjur och himlens fåglar" – rent och orent – sänks ner, och en röst hörs: "Petrus, slakta och ät!" "Aldrig i livet!" svarar den gode juden. Detta upprepas tre gånger.

Apg 9:15 – Rösten säger även "Vad Gud gjorde till rent skall inte du göra till orent." I kombination med Petri vistelse hos Cornelius, som ju arrangerades av Gud själv, börjar det stå klart att judarnas många regler för livets levande inte längre gäller.

Detta är världshistoria: Jesu lära omfattar inte bara judar. *Alla* kan bli kristna. De behöver inte följa Gamla testamentets lagar. Det är också därför Nya testamentet heter "Nya testamentet", det nya förbundet: Gud har ingått ett nytt avtal med mänskligheten.

Apg 10:34-35 – Som Petrus formulerar det hemma hos Cornelius: "Nu förstår jag verkligen att Gud inte gör skillnad på människor utan tar emot var och en som fruktar honom och som gör vad som är rättfärdigt, vilket folk han än tillhör."

Men det där "Vad Gud gjorde till rent skall inte du göra till orent" … Vadå "*du* göra till orent"?! Det är ju för fadren sina egna bud han talar om. De som hans folk fått hålla, utan minsta avsteg, för att inte stämplas som gudlösa.

Ibland vill man bara ge Gud stryk.

Apg 11:26 – Barnabas tar med sig Saul till Antiochia där de spridet Ordet i ett år. "Och det var i Antiochia som lärjungarna för första gången fick heta kristna", Χριστιανοὺς Christianoús.

Apg 11 – Under en tid av hårdnande förföljelser grips Petrus. På natten sitter han i fängelset, kedjad och mellan två soldater. Då kommer en ängel och tar med honom ut, så enkelt som så.

Petri fäng[else], eller Petter vinkel efter lat Petrus in vinculis ("Petrus i kedjor", som dagen heter i många länder), den 1 augusti (16 januari hos de ortodoxa) var en av kyrkans viktigaste festdagar. Den fanns i Svenska kyrkan fram till 1901.

I kyrkan San Pietro in Vincoli, Rom, finns en bunt kedjor som sägs vara de som en gång höll Petrus fången.

Apg 11:21-23 – Kung Herodes talar till folket, från tribunen iförd kungaskrud. "Och folket ropade: 'Det är en gud som talar, inte en människa'. Men i samma ögonblick slog honom en ängel från Herren för att han inte gav Gud äran, och han blev uppäten av maskar och dog."

Apg 13:9 – Barnabas och Saul skickas av den helige Anden till Cypern. De träffar Barjesus, en judisk trollkarl som påstod sig vara profet. Och här sker, i en bisats, ett namnbyte: "Saul, som även kallades Paulus …"

Saul hade två namn, Saul och Paulus. Det första var judiskt, det andra romerskt och användes där man talade grekiska (eller latin, som var mycket ovanligare här). Eftersom man talade grekiska på Cypern, kallades han där Paulus.

Många har trott att Saul (eller Saulus Σαῦλος som det står i andra översättningar resp originalet) bytte namn när han omvändes. T ex framställs det så hos mormonerna (bilden, churchofjesuschrist.org). Det är fel. Saul hette Paulus även när han "rasade av mordlust".

Ananias hade prästadömet. Han lade händerna på Saulus huvud och välsignade honom och sade att han skulle få tillbaka synen. När Saulus var botad döptes han och fick den Helige Andens gåva.

Apostlagärningarna 9:17–18

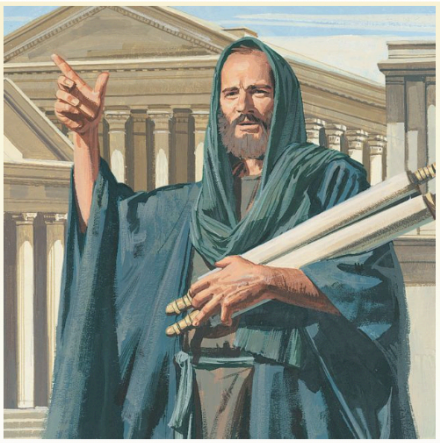

Saulus ändrade sitt namn till Paulus. Han kallades att bli apostel. Han blev missionär för kyrkan. Han skrev många brev. Han färdades till många länder och undervisade om evangeliet.

Apostlagärningarna 26:16–23; Romarbrevet 1:1

Paulus och Barnabas far till Antiochia i Pisidien (idag västra Turkiet). De predikar för judarna, nästa dag för alla, inkl hedningar, och omvänder många av båda slagen. Ortodoxa judar driver ut dem. De skakar dammet av fötterna och fortsätter.

[Matt 10:14 – "Om man inte tar emot er eller lyssnar till era ord, så lämna det huset eller den staden och skaka bort dess damm [skudda stoftet] från era fötter." Det var grovt, närmast en förbannelse. Bevarades längst av mormoner som på 1800-talet kunde tvätta fötterna mot folk.]

Apg 14 – Händelserna i Antiochia i Pisidien repriseras i andra städer. I Lystra utnämns Petrus och Paulus till gudar, närmare bestämt Zeus respektive Hermes – hur man nu resonerade … Varvid dessa rev sönder sina mantlar (detta fördärvande!) och talade ut om vad de tyckte.

Apg 14:12 – "När folket såg vad Paulus hade gjort ropade de högt på lykaoniska: 'Gudarna har stigit ner till oss i mänsklig gestalt.'" Det där hade man gärna vetat mer om – lykaoniska är ett helt borttappat språk som man inte ens vet om det var grekiskt, assyriskt eller annat.

Nu grundas många församlingar som man (i synnerhet Paulus) senare skriver brev till, epistlar som infogas i NT.

Apg 15 – En stor fråga tas upp: Ska hedningar som blir kristna omskäras? Efter intensiv debatt kungör Petrus att frälsningen kommer genom Jesu nåd och inget annat. Det urgamla tecknet på Guds utvalda folk, åtminstone herrarna, behövs inte längre.

Apg 15:19-20 – Jakob (inte han som halshöggs i Apg 12:2) anser att "vi inte skall göra det svårt för de hedningar som omvänder sig till Gud"; "de måste avhålla sig från sådant som har orenats genom avgudadyrkan och från otukt, köttet av kvävda djur och blod" och that's it.

Sannerligen lägger NT mindre börda på sina anhängare än GT.

Apg 16:7 – Paulus med reskamraten Thimoteus vill bege sig till Bithynien, "men det tillät inte Jesu ande". Inga detaljer ges.

Apg 16:8 – "Då gick de genom Mysien och kom ner till Troas." Staden hette egentligen Alexandria, ett namn som den delade med 15 (!?) andra. Därför fick de tillnamn; denna kallades Troas eftersom den låg nära Troja. Japp – den stadens existens var välkänd långt före Schliemann.

Apg 16:10 – Efter en drömsyn hos Paulus "försökte vi genast ta oss till Makedonien" – plötsligt börjar apostlagärningarna berättas i vi-form. Beror det på att förf Lukas slutit upp?

Apg 16:16 – "När vi en gång gick till bönestället mötte vi en slavflicka som hade en spådomsande i sig …" Här hittar man en mycket intressant detalj i originalet: "spådomsande" efter πνεῦμα Πύθωνος pneuma Pythonos, "python-ande", dvs samma sort som hos Pythia i Delfi.

Denna spåflickas ande verkar dock inte vara alltför ondsint: "Hon följde efter Paulus och oss andra och ropade: 'De här männen står i den högste Gudens tjänst och förkunnar vägen till frälsning för er.'" … I flera dagar. Varpå Paulus tröttnar och ryter åt anden som far sin kos.

Apg 16:37 – En viktig detalj nämns: Paulus, liksom resekamraten Silas, är romerska medborgare. Sådana kunde inte behandlas hur som helst, nämligen. T ex så som de behandlats sedan de berövat spåflickans ägare på inkomsten från pneuma Pythonos.

Apg 17 – Paulus i Aten! Som var mycket mindre och oviktigare än exvis Korint; inte som idag precis.

Paulus nämner altare med texten "Åt en okänd gud". Det var ett sätt att inte missa någon. Jag vet vem som är er okända Gud, säger Paulus. (Bild 2 klippan Aeropagen där han talade.)

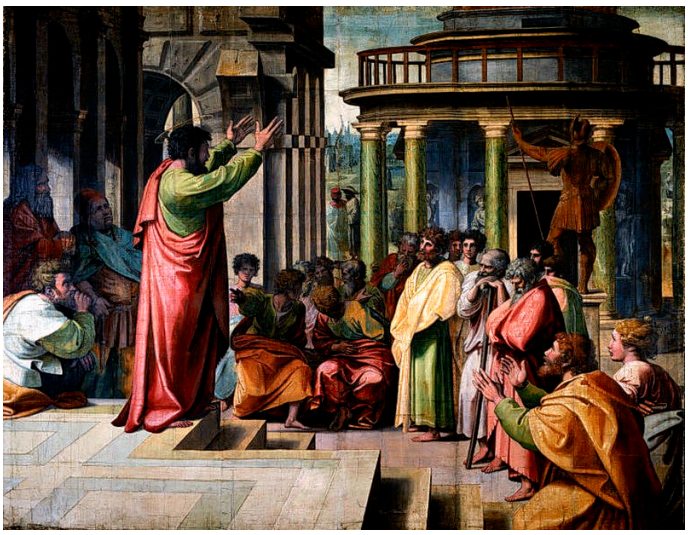

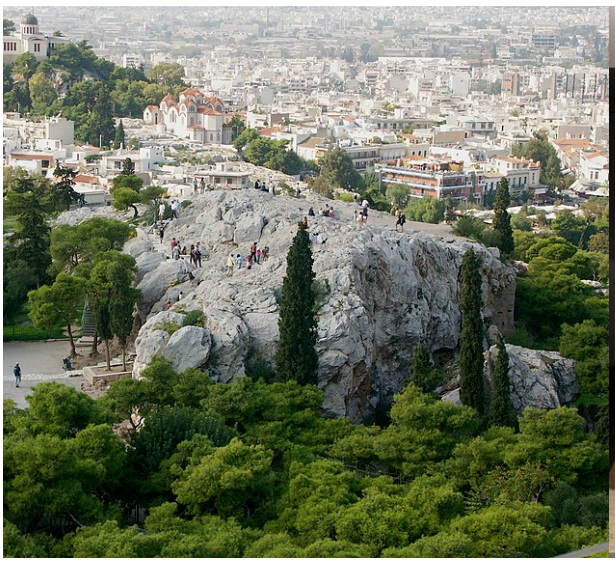

Apg 18:18 – Paulus har varit i Korint (betydligt större än Aten som sagt), förkunnat och skrivit brev. "… I Kenchreai [hamnstad till Korint] hade han dessförinnan låtit klippa av håret, eftersom han avlagt ett löfte." Löftet beskrivs inte; kanske han blev en helig man, nasir?

Apg 19:13-17 – I Efesos stannar Paulus en tid och förkunnar, idkar helande och exorcism, med mera.

De sju sönerna till översteprästen Skeos tar efter och försöker driva ut en ond ande "vid den Jesus som Paulus förkunnar".

Anden kan sin härskarteknik: "Jesus känner jag till, och vem Paulus är vet jag, men vilka är ni?" Varpå den besatte mannen flyger på de sju och tilltygar dem så illa att de tvingas fly, "nakna och blodiga".

Detta blev känt i hela staden, "och herren Jesu namn blev ärat".

Sedan samlas böcker om trolldom in och bränns. Mängden anges i uppskattat värde; jag har ingen aning om hur mycket 50 000 silverdrachmer är men det är uppenbarligen en saftig summa.

Det borde finnas en särskild krets i helvetet för de som bränt böcker, goda eller dåliga.

Apg 19:23-40 – På den här tiden fanns Artemistemplet i Efesos, ett av världens sju underverk. Pilgrimer stod för en stor del av ekonomin, och precis som senare i Europa såldes souvenirer i olika prisklasser.

Några silversmeder som tillverkar pilgrims-pryttlar ser de kristna som ett hot och försöker vigla upp folket mot dem. Det hela beskrivs som extremt klantigt och avbryts efter några timmars poänglöst gapande av en sansad herre.

Apg 20:7-12 – I Troas träffas Paulus och andra bröder och pratar till långt in på natten. En av dem, Eutychos ("den lyckligt lottade"), sitter i ett fönster då han somnar, faller ut och slår ihjäl sig mot gatan. Ingen fara! Paulus går till honom och väcker honom till liv.

Apg 21 – Den helige Ande nämner för folk med profetiska förmågor att Paulus i Jerusalem kommer att fängslas och behandlas illa. Många tar det som en varning, Paulus som en bekräftelse; han säger rent ut att han inte är rädd för att bli martyr.

Sedan beger sig Paulus till Jerusalem och blir genast uppvaktad av en skränande mobb. Romerska soldater griper honom men lyckas inte få reda på vad han anklagas för – högst diskutabelt rättsläge.

Apg 22 – Paulus inleder ett tal – när folket hör att han talar hebreiska tystnar de. Men så säger han något som får dem att börja skräna igen. Den romerske kommendanten "gav order om att han skulle förhöras under prygel, så att man fick reda på varför de skränade så mot honom"..!

Apg 21:29 – Paulus drar sitt trumfkort: Han är romersk medborgare (nyss hade han bara antytt det: "medborgare i en betydande stad"). "Kommendanten själv blev förskräckt när han insåg att det var en romersk medborgare som han hade låtit fängsla." Rättssäkerhet är ett privilegium!

Apg 22 – Inför rådet är Paulus klurig. Han vet att det utgörs av fariseer och saddukeer. Och säger, jag är farisé [minsann!] och står inför rätta pga hoppet om de dödas uppståndelse. Varpå rådets medlemmar genast börjar gräla; fariseerna trodde på uppståndelsen, saddukeerna inte.

Några judar svär att varken äta eller dricka förrän de dödat Paulus (om de höll eden dog de). När kommendanten får höra detta – en judisk komplott mot en romersk medborgare! – låter han i hemlighet föra Paulus till Caesarea.

Ståthållaren i Caesarea ber de som har något att anföra mot Paulus att infinna sig. Faktiskt dyker översteprästen Ananias upp. Båda sidorna får tala för sin sak.

Ståthållaren, Marcus Antonius Felix, har svårt att bestämma sig. När han inser att Paulus inte tänker försöka muta honom låter han honom sitta kvar i fängelset. Där är han ännu två år senare, när en ny ståthållare, Porcius Festus, intar sitt ämbete.

Apg 25 – Porcius Festus blir ansatt av judar från Jerusalem som vill ha honom utlämnad dit – för att mörda honom under vägen. Men det går emot romersk rätt. Paulus vädjar till kejsaren. "Du har vädjat till kejsaren, till kejsaren skall du fara", avslutar Porcius.

Apg 27-28 – Lukas beskriver färden till Rom i mycket större detalj än någon annan resa. Det beror på att denna blev mycket mer dramatisk. De driver iland på Malta och tas om hand. Tre månader senare fortsätter de mot Rom.

Apg 28:30 – Paulus kommer, till slut, till Rom. "Där stannade han i hela två år på sin egen bekostnad", sprider Ordet och förkunnar Guds rike.

Så avslutas Apostlagärningarna.

Romarbrevet skrevs till församlingen där av Paulus i Korint, några år innan han kom till den stora staden i kedjor.

Romarbrevet är det längsta brevet, och verkar också vara det viktigaste, inte minst sedan Luther här såg en sorts kondenserad Bibel. Därför ligger det först.

Rom 1:26-27 – "Kvinnorna bytte ut det naturliga umgänget mot ett onaturligt, likaså övergav männen det naturliga umgänget med kvinnorna och upptändes av begär till varandra, så att män bedrev otukt med män. Därmed drog de själva på sig det rätta straffet för sin villfarelse."

Jesus tar aldrig upp ämnet. Paulus gör det några gånger, första gången i Romarbrevet. Så den som hänvisar till sådana förbud i NT hänvisar till Paulus, inte till Jesus. Om det betyder något

Rom 2:10-11 – Tycker mig se en motsägelse här: "Härlighet, ära och frid åt var och en som gör det goda, juden främst men också greken. Gud gör inte skillnad på människor." Var det någon som var främst eller inte..?

Romarbrevet är den första boken i NT som inte har en handling, alls. Misstänker att den redan av den anledningen kommer att vara åt det segare hållet.

Jag har kanske nämnt det förut men när Paulus eller hans bröder talar om "jude eller grek" syftar det senare på hedningar, alla icke-judar.

Rom 3:28 – "… Människan blir rättfärdig på grund av tro, oberoende av laggärningar." Detta tog Luther fasta på; "(justificatio) sola fide", "(rättfärdighet genom) tron allena", är en protestantisk hörnsten. Gärningar visar tro men ger ingen nåd i sig. Där går avlaten bort, t ex.

Rom 3:31 – "Upphäver vi då lagen genom tron? Inte alls! Vi befäster lagen." Även Jesus har sagt detta. "Lagen" är Mose lag, men den har ju Gud själv fimpat, bl a när han manade Petrus att äta mat som tidigare klassats som oren, med mera. Här hänger jag inte med.

Rom 5:12 – "Genom en enda människa kom synden in i världen …" Här är det inte Eva som avses, vilket jag halvt förväntat mig, utan Adam.

Rom 7:8 – "Finns ingen lag är synden död." Paulus berättar att "först genom lagen har jag lärt känna synden"; hade inte förbuden funnits hade man inte ens *velat* synda.

Jag tvivlar, men ett fint bibelord är det.

Rom 9:13-18 – Paulus tar upp den brännande frågan, "Kan Gud göra orätt?" Som exempel Jakob o Esau, den älskade o hatade. Och "svaret" är att Gud gör vad han vill: "Jag skall förbarma mig över vem jag vill" osv.

Men det är ju inget svar på frågan, Paulus …

[Mal 1:4 – "… Folket som Herren vredgas på för evigt." Vilket då? Jo, Esau med ättlingar. De bor i Edom; det har Herren gjort till ödemark, och så kommer det att förbli.

Intressant att Herren inte bara har ett Utvalt folk han älskar utan även ett Bortvalt han hatar. Varför? Tja.]

Frans G. Bengtsson berättade en gång att han kunde läsa det allra mesta utan att bli uttröttad. Men några undantag fanns, t ex:

- juridik (utom brottmål i populära framställningar)
- nationalekonomi
- proletärromaner
- fri vers
- aposteln Paulus

Paulus är sannerligen inte lättläst. Och så är han urbota tråkig.

Jag ser inte fram emot den följande korrespondensen.

Rom 13 – "Varje människa skall underordna sig all den överhet hon har över sig. Ty det finns ingen överhet som inte är av Gud, och den som finns är förordnad av honom." "De som motsätter sig överheten gör därför motstånd mot Guds ordning …"

"De styrande är inget hot mot goda gärningar, men mot onda. Vill du slippa känna fruktan för överheten, gör då det goda, och den skall berömma dig …"

Paulus och apostlarna kände naturligtvis till vad den romerska makten gick för.

Det finns massor av exempel på hur apostlar, profeter och rättfärdiga i NT och GT inte underordnar sig sin överhet, att de styrande inte alls berömmer goda gärningar, etc.

Ändå skrev Paulus detta. Does not compute.

Rom 14:2 – "… Den som är svag i tron äter bara grönsaker." Det här bibelordet blev finfint ryckt ur sitt sammanhang.

Rom 14 är ett bra exempel på hur Paulus skriver: Pladdrigt, beskäftigt och motsägelsefullt. Det är kort också, så den som vill ha ett smakprov kan läsa det.

Rom 16 är en fin avrundning! Paulus m fl hälsar till en massa vänner i Rom med omnejd: Foibe i Kenchreai, Prisca och Aquila, Rufus och hans mor, med många fler.

Kapitlet saknas i en del tidiga avskrifter, äktheten har betvivlats, men här är det med.

Så avslutas Romarbrevet.

"Non cuivis homini contingit adire Corinthum", "Det är inte allom givet att bege sig till Korint" – Det ursprungligen grekiska talesättet myntades när den staden förknippades med lyx, flärd och skörlevnad. Där grundades en tidig församling som vi vet ovanligt mycket om.

Att vi vet ovanligt mycket om församlingen i Korint beror helt och hållet på Pauli brev till dem. Han tillbringade ju ett och ett halvt år där (Apg 18), kände många och måtte ha hållit sig informerad om kyrkans utveckling i den myllrande, syndfulla staden.

(Jag använder gärna den äldre stavningen Korint. Den etablerade stavningen numera är annars Korinth, som ligger närmare originalet Κόρινθος Korinthos.)

1 Kor 1:11 – "Av Chloes folk har jag nämligen fått höra, mina bröder, att det förekommer motsättningar bland er." Tror jag kan ana brevets röda tråd …

1 Kor 3:2 – "Jag gav er mjölk, inte fast föda; den tålde ni ännu inte." Paulus vet hur man sätter folk på plats! Vad församlingen nu tyckte om att kallas "spädbarn i Kristus".

1 Kor 3:22 – "… Liv och död, nutid och framtid, allt är ert." Öh..? Slog upp det där; enl Kärnbibeln körde samtida filosofer med uttrycket "allt är ert", och nu driver P med det och dem. Fattar fortfarande inte helt men är iaf aningen klokare. :-)

karnbibeln.se/las/?b=46

1 Kor 5:9 – "I mitt brev till er …" Första Korintierbrevet är det äldsta bevarade, men det fanns fler.

1 Kor 5:9-13 – I sitt förra (första?) brev skrev Paulus att de inte får ha med "otuktiga" människor att göra. Det bleve svårt! Nu preciserar han sig: Den som *kallas broder* och förfaller till otukt, ovettigt tal, fylleri och bristande vandel i allmänhet ska man inte umgås med.

1 Kor 6:1 – "Hur kan någon av er som ligger i tvist med en broder komma på tanken att processa inför de orättfärdiga och inte inför de heliga!" Att de kristna ska ha ett eget rättsväsen är tydligen självklart för Paulus.

1 Kor 6:9-10 – Folk som inte får ärva Guds rike:

- otuktiga
- avgudadyrkare
- horkarlar
- män som ligger med andra män
- tjuvaktiga
- självviska
- drinkare
- ovettiga
- utsugare

1 Kor 6:9-10 – Folk som inte får ärva Guds rike (1917):

- otuktiga
- avgudadyrkare
- äktenskapsbrytare
- de som låta bruka sig till synd mot naturen
- de som själva öva sådan synd
- tjuvar
- giriga
- drinkare
- smädare
- roffare

1 Kor 6:9-10 – Folk som inte får ärva Guds rike (K12):

- bolare
- afgudadyrkare
- horkarlar
- weklingar
- drängaskändare
- tjufwar
- girige
- drinkare
- hädare
- röfware

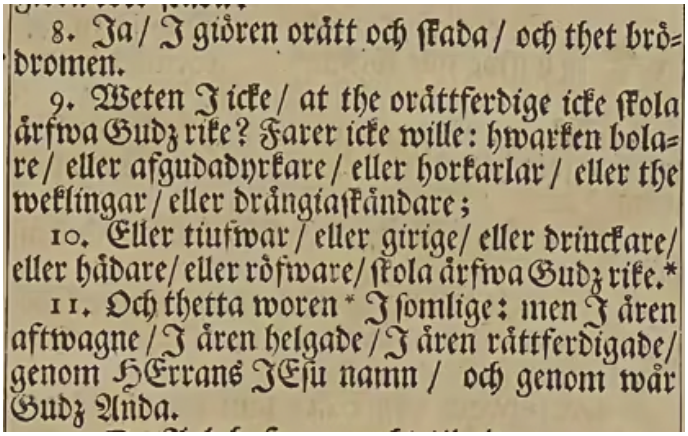

8. Ja / I giören orätt och ſkada / och thet brö-
dromen.
9. Weten I icke / at the orättferdige icke ſkola
ärfwa Gudz rike? Farer icke wille: hwarken bola-
re / eller afgudadyrkare / eller horkarlar / eller the
weklingar / eller drängiaſkändare;
10. Eller tiufwar / eller girige / eller drinckare /
eller hädare / eller röfware / ſkola ärfwa Gudz rike.*
11. Och thetta woren * I ſomlige: men I ären
aftwagne / I ären helgade / I ären rättferdigade /
genom HErrans JEſu namn / och genom wår
Gudz Anda.

1 Kor 6:12 – "Allt är tillåtet för mig …" är ett bibelord som inbjuder till vantolkningar. Läser man innantill får man vara bra vanför för att se det som något annat än ett citat i en retorisk manöver.

1 Kor 6:19-20 – "Ni tillhör inte er själva. Gud har köpt er och priset är betalt." Här kan jag inte se någon retorisk manöver; detta verkar betyda vad det verkar betyda.

1 Kor 7:4 – "Hustrun bestämmer inte själv över sin kropp, det gör mannen. Likaså bestämmer inte mannen över sin kropp, det gör hustrun."

1 Kor 7:18 – Lev så som du levde när du blev frälst, inklusive: "Den som var omskuren när han blev kallad skall inte ändra på det." Det fanns alltså kirurgi för att ogöra även sådant? Minsann.

1 Kor 7:34 – "En ogift kvinna eller flicka tänker på vad som hör Herren till, på att hon skall vara helig till kropp och själ. Men den gifta kvinnan tänker på vad som hör världen till, hur hon skall vara sin man till lags." Herrar som undrat huru kvinnor tänker, undren icke mer!

1 Kor 7 inleddes förresten med "Nu till det ni skrev"; församlingen har alltså skrivit till Paulus med div frågor, som han besvarar sedan han först tagit upp skvallret om skörlevnad bland dem.

1 Kor 10:4 – Om judarnas förfäder i öknen: "de drack ur en andlig klippa som följde dem, och den klippan var Kristus." Paulus borde dra ner på metaforerna …

1 Kor 11:7-10 - Paulus förklarar varför herrar och damer ska ha sina huvuden bara resp täckta. Jag hänger inte med ö h t.

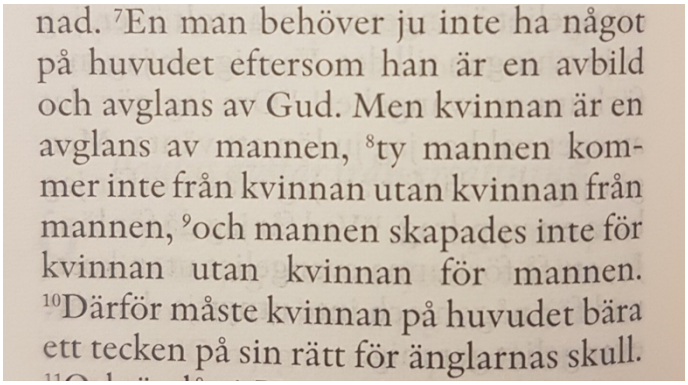
nad. 7En man behöver ju inte ha något
på huvudet eftersom han är en avbild
och avglans av Gud. Men kvinnan är en
avglans av mannen, 8ty mannen kom-
mer inte från kvinnan utan kvinnan från
mannen, 9och mannen skapades inte för
kvinnan utan kvinnan för mannen.
10Därför måste kvinnan på huvudet bära
ett tecken på sin rätt för änglarnas skull.

1 Kor 11:13 – "Döm själva: passar det sig att en kvinna ber till Gud utan att ha något på huvudet?" En tolkning är att detta bygger på dåtida normer, inte på eviga sanningar, heliga lagar etc. Ändå beskriver Paulus godtyckliga normer som av "naturen" givna i nästa vers …

1 Kor 11:14 – "Lär er inte redan naturen att det är en vanära för mannen att ha långt hår …"

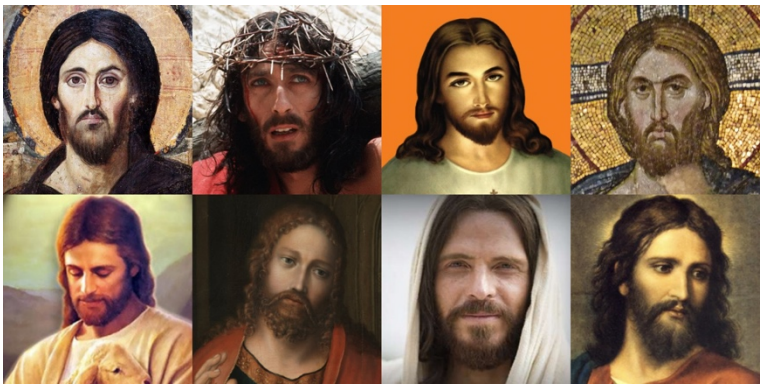

1 Kor 11:23-25 – En tidig beskrivning av hur nattvarden ska hållas innehåller ord som upprepats vid varje katolsk nattvard: "Detta är min kropp …", "Hoc est corpus meum …"

Vad Paulus menar med att han själv tagit emot det från Herren … Kan diskuteras.

1 Kor 13:13 – "Men nu består tro, hopp och kärlek, dessa tre, och störst av dem är kärleken." Ett av Paulus mest kända citat? Om inte det allra mest kända. Även om kanske inte alla vet varifrån kors-ankare-hjärta-grejen kommer.

1 Kor 14:33-34 – "Liksom överallt i de heligas församlingar skall kvinnorna tiga vid sammankomsterna" I Pauli reglemente måtte detta vara mest känt, i olika formuleringar. Har diskuterats flitigt, såklart. Jfr 1 Kor 11:5, där kvinnor uppmanas att inte profetera barhuvade.

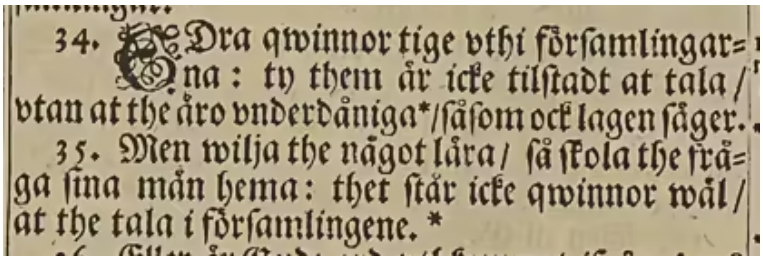
34. Dra qwinnor tige vthi församlingar=
na: ty them är icke tilstadt at tala/
vtan at the äro vnderdåniga*/såsom ock lagen säger.
35. Men wilja the något låra/ så skola the frå=
ga sina män hema: thet står icke qwinnor wäl/
at the tala i församlingene.*

1 Kor 16:22-24 – "Om någon inte älskar Herren: förbannelse över honom. Marana ta. Nåd från vår herre Jesus åt er alla. Min kärlek är med er alla i Kristus Jesus." Maranata = "vår herre, kom" (arameiska). Togs som namn av frikyrka som var redigt stor på 60-talet.

Så slutar 1 Kor.

2 Korintierbrevet! Det andra av de två som finns bevarade; från början var de fyra eller kanske rentav fem, ser jag nu.

Historiken över Pauli resor och brev (bevarade som förlupna) finns naturligtvis noggrant utredd, om man är nyfiken.

2 Kor 2:1 – "Jag har nämligen föresatt mig att inte komma till er med bedrövelse igen …" Uppenbarligen är det inte bara ljus & kärlek i den lilla hednaförsamlingen, ifall någon nu trodde det, men mycket detaljer verkar man inte få.

2 Kor 2 – Paulus skriver om någon som "vållat sorg", blivit bestraffad av "flertalet av er" m.m. Kan det vara han som nämns indirekt i 1 Kor? ("Alla berättar att det finns sexuell omoral bland er […] att en man lever ihop med sin fars hustru.")

2 Kor 11:16 – "… Ta mig inte för en dåre, men om ni ändå gör det, så lyssna på denne dåre, så att jag kan få skryta lite, jag också." Mitt i allt tröttsamt långrandigt (som 1 ½ kapitel om en insamling) glimtar Paulus till då och då.

5 2 Kor 11:24 – Paulus berättar om allt han fått lida: "Av judarna har jag fem gånger fått fyrtio minus ett slag …" Fyrtio minus ett? Lagen begränsade spöstraff: "Fyrtio slag kan han få, inte fler" (2 Mos 25:3). För att vara på den säkra sidan stannade man vid 39 slag.

2 Kor 11:33 – Paulus nämner den dramatiska flykten från Damaskus. I Papyrus 46 (𝔓46) som den kallas, från ca 200 e Kr, finns bl a 2 Kor på grekiska. Se själva: ἐν σαργάνῃ ἐχαλάσθην en sargane echalasthen, "i en korg firades jag ner …"

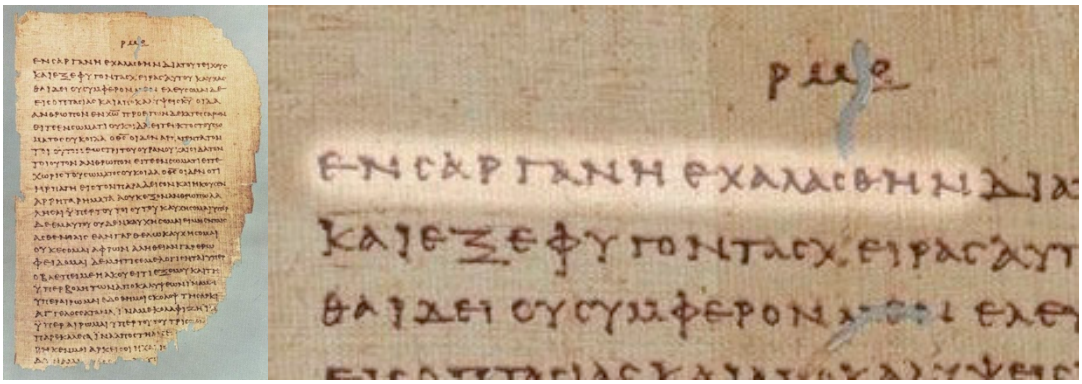

[Kristna och judar i staden är lika förvånade över omvändelsen. Men det går ju över. Judarna bestämmer sig för att ta hand om avfällingen. Som flyr genom att nattetid firas ner från stadsmuren i en korg. Det blev en känd scen, tacksam att återge; här i bysantinsk tappning.]

2 Kor 12:1-5 – I Korint verkar man ha försökt att bräcka varann med visioner. Paulus kontrar: "Jag vet en man som lever i Kristus och som för fjorton år sedan [blev] uppryckt till den tredje himlen." Han skriver troligen om sig själv. Mer än så här berättar han inte.

2 Kor 13:12-13 – "Hälsa varandra med en helig kyss. Alla de heliga hälsar till er. Nåd från vår herre Jesus Kristus, kärlek från Gud och gemenskap från den heliga Anden åt er alla."

Så slutar Andra Korintierbrevet.

Galaterbrevet är ett av Paulus tidigaste brev. Det är inte spiksäkert till vilket Galatien det skickades till men den romerska provinsen och det äldre området ligger nära varann; idag ligger Ankara där. Intressant nog kommer namnet från galler, då det bodde många kelter där.

1 Gal – "Från Paulus, apostel, utsänd inte av människor eller genom någon människa utan av Jesus Kristus och Gud fadern som uppväckt honom från de döda. Jag och alla bröderna här hälsar församlingarna i Galatien."

Samma text i Vulgata, med latinet hårt förkortat.

1 Gal 1:6-7 – "Jag är förvånad över att ni så snart överger honom som har kallat er genom sin nåd […] det är bara några som ställer till förvirring bland er och söker förvränga evangeliet om Kristus." Därför berättar P om hur han blev kristen och vad han lärde sig från Anden.

Gal 3:28 – "Nu är ingen längre jude eller grek, slav eller fri, man eller kvinna. Alla är ni ett i Kristus Jesus." Det finns en bön i Talmud där man tackar Gud för att han inte gjort mig till hedning ("grek"), slav eller kvinna. Den hade Paulus nog läst många gånger.

Gal 5:2 – "… Om ni låter omskära er har ni ingen nytta alls av Kristus. […] Var och en som låter omskära sig är skyldig att hålla hela lagen." De falska profeterna har tydligen försökt få galaterna att omskära sig. Den tidiga kristenheten fokuserade mycket på den "detaljen".

Gal 5:12 – "De borde skära av sig alltihop, dessa som sprider oro bland er." Som sagt: Ibland glimtar Paulus till.

Gal 6:11 – "Se här med vilka stora bokstäver jag skriver till er med egen hand …" Paulus dikterade nog som vanligt, men de sista orden skrev han själv ner. (Valentin de Boulogne, ca 1620)

Gal 6:17 – "I fortsättningen får ingen ställa till besvär för mig, jag bär Jesu märken på min kropp." "Märken" är översättning av stigma στίγμα. Det någorlunda välkända ordet började som brännmärke, hos boskap eller slavar. P syftar på märken efter misshandel.

Gal 6:18 – Och med "Nåd från vår herre Jesus Kristus åt er ande, bröder. Amen." slutar Galaterbrevet. Sex kapitel – efter tre längre epistlar börjar nu de korta breven.

Efesierbrevet anses traditionellt ha skrivits av Paulus när han på 60-talet satt fängslad i Rom (ett av "fängelsebreven"). Modernare forskning menar att skillnader i stil och innehåll pekar mot någon lärjunge som skrivit det några decennier senare.

Ännu efter 3 kapitel är det enbart teologi; inget personligt, inget om läget i församlingen eller så. Känns mer som en allmän förkunnelse än ett brev med specifika mottagare. Vilket naturligtvis inte hindrat att det "kraftigt påverkat kristenheten genom tiderna", som B2k skriver.

Ef 4:9 – Kommentar ang att Jesus "steg upp i höjden": "Att han steg upp, måste inte det betyda att han också har stigit ner i underjorden?" Nej..?

Ef 4:26 – "Låt inte solen gå ner över er vrede." Välkänt uttryck. Används nog av många som inte har en aning om ursprunget.

Ef 5:2 – "… Kristus har älskat oss och utlämnat sig själv för vår skull som en offergåva, ett välluktande offer åt Gud." Undras om det är sista gången "välluktande offer" nämns i Bibeln – de var mycket vanliga i GT.

Ef 5:29 – "… Ingen har någonsin avskytt sin egen kropp …" Det där var nog inte sant ens för tvåtusen år sedan.

Ef 6:5 – "Ni slavar, lyd era jordiska herrar …"

Ef 6:10-17 är en sammansatt liknelse där de troende uppmanas utrusta sig med:

- Guds rustning
- Sanningens bälte
- Rättfärdighetens pansar
- Villigheten att gå ut med budskapet om freds skor
- Trons sköld
- Frälsningens hjälm
- Andens svärd "som är Guds ord"

Ef 6:21 – Precis på slutet nämns att "… Tychikos, min käre medhjälpare och trogne medhjälpare i Herren, [kommer] att berätta allt för er." Det skulle alltså varit skrivet av någon helt annan än Paulus långt senare.

Så slutar Efesierbrevet.

Filipperbrevet skrevs när Paulus satt fånge i Rom. Det sändes till Filippi i norra Grekland (då Makedonien), och den första församlingen Paulus grundade.

Filippi blev obeboeligt efter ett besök av osmanerna på 1300-talet. Idag återstår i stort sett det på bilden.

Fil 1:1 – "Från Paulus och Timotheos …" Timotheos har nämnts flera gånger och kommer att nämnas ännu fler. Han var Paulus närmaste medarbetare och höll säkert i pennan när flera bibliska texter dikterades.

Fil 2:5-11 kallas Kristushymnen eftersom den sammanfattar Kristi död och upphöjelse. Här ur en fin tonsatt version från 1100-talet. Fil 2:10 kan tydligt ses: "caelestium et terrestrium et infernorum", "[alla knän skall böjas för Jesu namn,] i himlen, på jorden och under jorden".

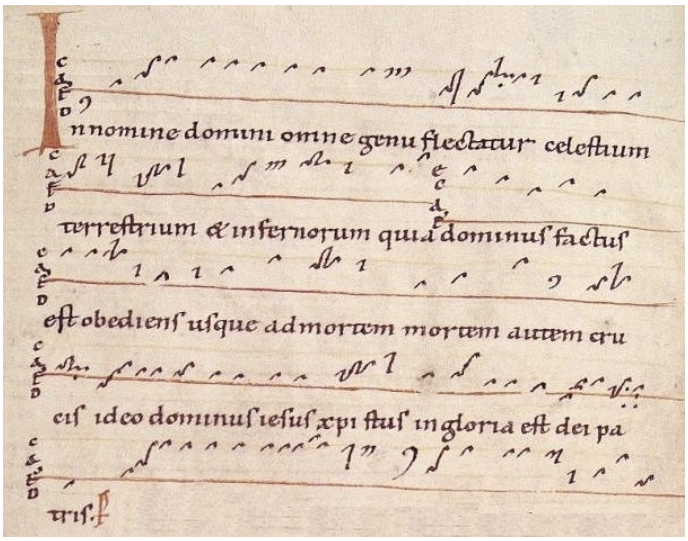

Paulus skriver minst lika ofta "Kristus Jesus" som "Jesus Kristus". Jag vet att "kristus" är en titel – "den smorde", så som man t ex smorde kungar vid kröningen – som väl lika gärna kan sättas före som efter namnet. Men ovant känns det.

Fil 3:12 – "Tro inte att jag redan nått detta eller redan har blivit fullkomlig …" Jfr tre verser senare: "Det är så vi skall tänka, alla vi fullkomliga." Här tror och hoppas jag att Paulus är ironisk. Ett ovanligt och uppiggande stilgrepp hos en annars riktigt tråkig skribent.

Fil 4:2 – "Jag uppmanar Euodia och uppmanar Syntyche att vara eniga för Herrens skull." Om dessa damer vet vi inget mer än just det som här meddelas. En fin mikroglimt av vardagen i en församling där det mesta verkade funka.

Paulus skriver ideligen "bröder", men det ska inte tolkas som att han inte räknade kvinnorna.

Man kan även se ordet ἀδελφός adelfos översättas som "syskon". Jag vet inte hur språkligt korrekt det är, men det var avgjort så det användes i sammanhanget.

Fil 4 – Paulus tackar för bidrag han fått från Filippi. I B2k:s intro-text nämns att det var den enda församlingen som fick stödja honom ekonomiskt. Det behövdes säkert, till och från; men för tillfället har Paulus "fått vad jag skall ha och mer än det".

Så avslutas Filipperbrevet. I både GT och NT har de kortaste texterna lagts sist, med undantag för uppenbarelsen då. Så det känns att jag är på uppploppet.

Kolosserbrevet skickades till församlingen i Kolossai, i vad som idag är sydvästra Turkiet. Staden hade varit stor och viktig men var nu varken eller. Paulus hade aldrig besökt den vilket borgar för ett mer teologiskt brev, eller tråkigare rent ut sagt.

Kolossai förstördes av en jordbävning år 61, eller mitt under Paulus verksamma år. Tänk om brevet skrevs och skickades innan, men kom fram efter jordbävningen? "Hej Paulus, tack för ditt brev men det är mycket nu …"

Kol 2:8 – "… Tomma och bedrägliga vishetsläror", Kol 2:18 "självförnekelse och ängladyrkan" – nu blir det intressantare. (Intressantare än exvis de matförbud som man tydligen höll sig med och som kritiseras i Kol 2:20-21.)

Kol 2:8 igen – "Vishetslära", det är så ordet "filosofi" översatts i B2k – i K12 står det oförändrat. Detta är det enda stället i NT där det ordet finns.

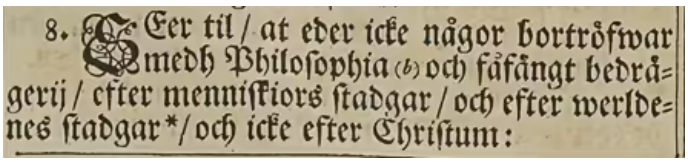
8. SEer til / at eder icke några bortröfwar
medh Philoſophia (b) och fåfängt bedrä-
gerij / efter menniſkiors ſtadgar / och efter werlde-
nes ſtadgar*/ och icke efter Chriſtum:

Ängladyrkan: Man tänkte ut en avancerad hierarki med änglar på olika nivåer som förtjänade mer eller mindre dyrkan. Motiverades nog på samma sätt som senare helgondyrkan, att man "egentligen" ber om deras förböner inför högre väsen.

Sen fördömer Paulus även otukt, onda lustar etc men det är väl mest på rutin.

Det mesta av Kolosserbrevets fjärde och sista kapitel utgörs av personliga hälsningar från folk i Pauli närhet som umgåtts mer med församlingsborna eller rentav kom därifrån.

Kol 4:18 – "Här skriver jag, Paulus, min hälsning med egen hand. [dvs ej dikterat] Glöm inte mina bojor. Nåd åt er alla."

Så slutar Kolosserbrevet.

"Första Thessalonikerbrevet är med stor sannolikhet den äldsta skriften i NT, skriven år 50 eller 51." – Kommentaren i Bibel 2000 inleder med det viktigaste. Snart kommer andra stridigheter att färga Pauli brev; men där är vi inte än.

Kort om namnfrågan Thessalonik(i|e)/Saloniki: Det är två namn på samma ort. Vilket som varit vanligast eller standard har varierat och varierar över tid och språk. Stadens WP-artikel har ett avsnitt om ämnet:

en.wikipedia.org/wiki/Thessaloniki#Names_and_etymology

Paulus tillbringade några månader i Thessaloniki (Apg 17) och fick sedan fly. I Korinth, där han stannade betydligt längre (Apg 18), skrev han det följande brevet. Så nu vet vi var i Apostlagärningarna 1 Thess passas in.

1 Thess 1:1 – "Från Paulus, Silvanus och Timotheos …" Brevet har hela tre avsändare.

1 Thess 2:15 – "Judarna dödade herren Jesus liksom de dödade profeterna, och oss har de förföljt. De trotsar Gud och är fiender till hela mänskligheten …" Text som givetvis syftar på en delmängd av judarna har ibland vantolkats och missbrukats.

1 Thess 3:5 – Efter div prövningar och plågor kommer "Frestaren kunde ju ha frestat er, så att all vår möda hade varit förspilld." Ordet "frestelse" är numera närmast synonymt med "lockelse". Här anas en äldre betydelse, som ligger närmare "påfrestning", eller "sätta på prov".

1 Thess 4:13 – "Bröder, vi vill att ni skall veta hur det går med dem som avlider …" Ju tidigare man studerar kristenheten, desto starkare är budskapet att Jesu återkomst väntar *snart*, när som helst. När så kristna började dö bort innan dess, blev andra konfunderade.

1 Thess 5:2 – "… Herrens dag kommer som en tjuv om natten." Även en kortis som första thessalonikerna rymmer (minst) ett känt bibelord.

1 Thess 5:23 – "… Må er ande, själ och kropp bevaras hela och oskadda, så att de är utan fläck när vår herre Jesus Kristus kommer." Jag vet inte vad som gällt kroppens bevarande, eller vad som räknas som "fläck" i det sammanhanget. Bruten fot, skadade testiklar (3 Mos 21:19-20)?

Det var första brevet till Thessalonikerna: Kort och tidigt, 50-51 e Kr sisådär, och expertisen är så överens som de blir om att Paulus skrivit.

Det andra är ännu kortare, men med omdiskuterad härkomst och därmed ålder: Paulus ca 51-52, eller lärjunge ca 100 e Kr?

2 Thess 2:2 – Uppmaning att inte "tappa fattningen och bli uppskrämda, om man hänvisar till Anden eller till något som vi skulle ha sagt eller skrivit och säger att Herrens dag är här" – tydligen har falska Paulusbrev förekommit.

2 Thess 2:6 – Innan Herrens dag måste "motståndaren" dyka upp, "och ni vet vad det är som nu hindrar honom så att han inte kan träda fram förrän hans stund är inne." Thessalonikerna visste, vi andra har fått gissa. Förslagen är legio. Rom? Anden? En ängel? Världsordningen? Osv.

2 Thess 2:8 – Motståndaren eller den Laglöse skall herren Jesus dräpa med sin andedräkt. Så står det.

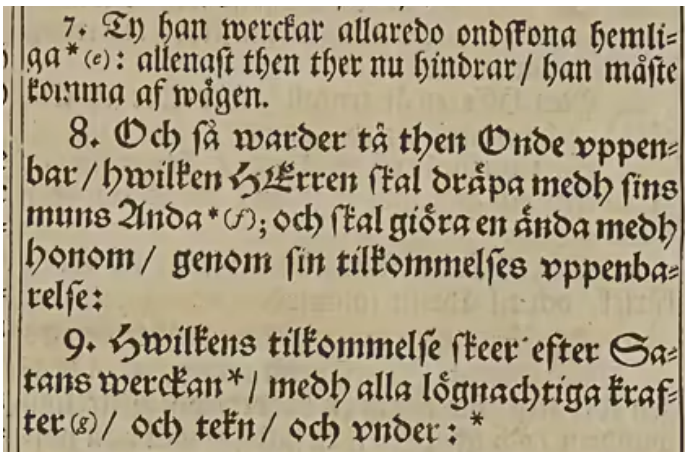

7. Ty han werckar allaredo ondſkona hemliga*(e): allenaſt then ther nu hindrar/ han måſte komma af wägen.

8. Och ſå warder tå then Onde vppenbar/ hwilken HErren ſkal dråpa medh ſins muns Anda*(f); och ſkal giöra en ånda medh honom/ genom ſin tilkommelſes vppenbarelſe:

9. Hwilkens tilkommelſe ſkeer efter Satans werckan*/ medh alla lögnachtiga krafter(g)/ och tekn/ och vnder:*

”Den Laglöse” i B2k/1917 översattes som synes med ”den onde” i K12. Men han/den är inte identisk med Satan. Kärnbibeln förtydligar ”[Antikrist]”, i KJV står om ”that Wicked”, som inte ens får ett pronomen. Och originalet har ἄνομος anomos, där a-nomos betyder just ”laglös”.

2 Thess 3:6 – "Vi föreskriver er i herren Jesu Kristi namn att dra er undan de bröder som lever utan ordning och inte följer de regler de har fått genom oss." Detta bud har relativt få följt. Att självaste JK låg till bords med syndare har man grubblat över.2 Thess 3:6 – "Vi föreskriver er i herren Jesu Kristi namn att dra er undan de bröder som lever utan ordning och inte följer de regler de har fått genom oss." Detta bud har relativt få följt. Att självaste JK låg till bords med syndare har man grubblat över.

2 Thess 3:10 – "När vi kom till er gav vi er som föreskrift: den som inte vill arbeta får inte heller äta." Detta bud har förekommit i sammanhang där bibelord annars inte stått högt i kurs. Som den sovjetiska grundlagen (12:e artikeln): "Кто не работает, тот не ест!"

Vilka thessaloniska kristna ville inte arbeta för brödfödan? Folk med koll berättar att det var sådana som trodde att Herrens dag var så nära, så nära, att de fann även grundläggande värdsliga förberedelser inför morgondagen överflödiga.

2 Thess 3:17-18 – Falska Paulusbrev hade som sagt cirkulerat (2 Thess 2:2) … Därav "Här skriver jag, Paulus, min hälsning med egen hand. På det tecknet känns alla mina brev igen, så skriver jag." Och så "Nåd från vår herre Jesus Kristus åt er alla" och så vart det slut.

Timotheosbreven räknas med Titusbrevet till pastoralbreven; idag skulle det väl motsvara ämbetsskrivelser till präster. Låter lagom intressant, men vi får se … 1 Tim har förmodligen inte skrivits av Paulus.

Timotheos var en nära assistent till Paulus.

1 Tim 1:4 – Brevet är skickat till Timotheos i Efesos, där denne är satt att bekämpa avvikande läror (sånt blir kyrkan aldrig klar med) och "ägna sig åt ändlösa legender om förfäderna". Ser framför mig släktträden i GT …

1 Tim 1:9 – Lagen är inte till för rättfärdiga utan för syndare! Där skrev han ett sant ord, Paulus.

1 Tim 1:9-10 – Kan ju ta hela listan med de som lever utan lagen:

- gudlösa
- syndare
- hädare
- förnekare
- de som bär hand på sin far eller mor
- dråpare
- otuktiga
- män som ligger med män
- människorövare
- lögnare
- menedare

+ etc "som strider mot den sunda läran"

1 Tim 1:20 – Hymenaios och Alexandros har Paulus "överlämnat åt Satan för att de skall lära sig att inte häda". Ska nog tolkas som att de kickats ur församlingen.

1 Tim 2:14 – En utläggning om kvinnans underordning (som kanske syftar på specifika bruk inom Artemiskulten, som var stor i Efesos) med bl a "det var inte Adam som lockades utan kvinnan som lät sig lockas och förleddes till överträdelse". Det är ju fel?

1 Tim 3 inleds med riktlinjer för ledare (höjda över allt klander, bara gifta en gång, nyktra osv) och medhjälpare (inte fullt lika noga men ganska så). Kvinnor kunde bli medhjälpare men inte ledare.

1 Tim 4:8 – "Kroppsövningar är nyttiga på sitt sätt, men gudsfruktan är nyttig på alla sätt" Det rådet kom lite oväntat. Kanske Timotheos hängde mycket i gymmet.

1 Tim 5:3 – "Ge värdigheten som änka endast åt dem som verkligen är änkor." Vilka ej fullt kvalificerade änkor syftar han på?

1 Tim 5:9 – "För att en änka skall räknas som änka måste hon":

- vara minst 60 år
- ha varit gift en enda gång
- vara känd för goda gärningar och annan vandel

1 Tim 5:11-13 – Yngre änkor räknar Paulus inte som änkor. De kommer att vilja gifta om sig, har lärt att lata sig och "springa omkring i husen", nämligen. De har lärt sig att sladdra och vara nyfikna och annat som de tydligen glömmer bort när de blir 60.

1 Tim 5:14 – Så änkor under 60 ska gifta om sig, föda barn och i övrigt bete sig "så att man inte talar illa om dem och fienden får sitt tillfälle". Är det poängen: anseendet? Det tisslades och tasslades nog så det räckte om de kristna; lägg inte mer ved på den elden.

1 Tim 5:19 – Prästerna hade en särställning: "Ta inte upp klagomål mot någon av de äldste annat än på två eller tre vittnens ord." Det där tycker jag mig känna igen även från senare tid.

1 Tim 5:23 – "Drick inte längre bara vatten, utan ta dig lite vin för din mage och dina ständiga krämpor."

1 Tim 6:10 – "Kärleken till pengar är roten till allt ont" – Det där är något av det mest citerade från Pauli penna.

Andra Timotheosbrevet är knappast skrivet av Paulus det heller. På den här tiden var man inte så petiga med sånt; även goda lärjungar kunde skriva vad senare tider skulle döma ut som förfalskningar.

Hur man avgör vilka texter som är Guds ord … Ja, om sånt kan och vet jag intet.

Traditionellt har 2 Tim lagts sist i hans produktion; en sorts testamente, skrivet i fängelset. Kanske skrevs det direkt efter hans död, av någon med koll på vad han tyckte och tänkte på slutet.

2 Tim 1:1-2 – "Från Paulus, genom Guds vilja Kristi Jesu apostel enligt löftet om liv i Kristus Jesus, till hans kära barn Timotheos." "Barn" är skrivet τέκνῳ tekno. Samma ord sägs ibland ha varit ett av Caesars sista, till Brutus: καὶ σύ, τέκνον, "Även du, mitt barn".

Textus Receptus

1:2 Τιμοθέῳ ἀγαπητῷ τέκνῳ χάρις ἔλεος εἰρήνη ἀπὸ
θεοῦ πατρὸς καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν

2 Tim 1:5 – "Jag har blivit påmind om den uppriktiga tro som finns hos dig och som fanns redan hos din mormor Lois och din mor Eunike". Timotheos får lite släkt och blir plötsligt mer "riktig".

2 Tim 1:15 – "Som du vet har alla i Asien vänt sig bort ifrån mig" Asien är här den romerska provinsen, idag västra Turkiet.

2 Tim 2:14 – "Påminn alla om detta och besvär dem vid Gud att inte diskutera." Inget av Paulus påbud har brutits oftare och grundligare än detta.

2 Tim 3:1-7 – Paulus beskrivning av folk i de sista dagarna är värd att tas med i sin helhet.

+3 1 Det skall du veta, att i de sista dagarna blir tiden svår.
+2 Då kommer människorna att tänka bara på sig själva
och på pengar; de blir skrytsamma, högmodiga, fräcka,
olydiga mot sina föräldrar, otacksamma, ogudaktiga,
3 kärlekslösa, oförsonliga, fulla av förtal, obehärskade,
våldsamma, främmande för allt gott, +4 svekfulla,
hänsynslösa och inbilska. De älskar njutningar mer än
Gud. +5 De bär fromheten som en mask men vill inte veta
av dess kraft. Håll dig borta från dem. +6 Det är sådana
som nästlar sig in i hemmen och skaffar sig makt över
stackars kvinnor som är tyngda av sina synder och drivs
av alla möjliga nycker, +7 som ständigt blir undervisade
men aldrig lyckas komma till insikt om sanningen.

2 Tim 4 nämner flera bättre eller sämre personer. Smeden Alexandros är särskilt stygg. Och så ber han Timeotheos att ta med sig en mantel och några böcker, "framför allt mina häften" (pergament) han lämnade hos Karpos i Troas.

Varför tar en pseudo-Paulus med sånt?

2 Tim 4:21-22 – "Försök att komma före vintern. [Då sjöresorna blev betydligt riskablare] Euboulos och Pudens, Linos, Claudia och alla bröderna hälsar dig. Herren är med din ande. Nåd åt er alla." Så slutar andra Timotheosbrevet.

Några ord om hur Paulus blev martyr … Han avbildas ofta med ett svärd eftersom det var med ett sådant han avrättades. På den utpekade platsen står en kyrka. Notera pelaren innanför gallret; det sägs vara den som han stod bunden vid när han blev halshuggen.

När Paulus halshöggs sägs huvudet ha studsat tre gånger, och vid varje studs rann en källa upp: en kall, en varm och en het. Källorna, som är betydligt äldre än så, finns fortfarande i kyrkan, men har varit torra sen 1950.

Titusbrevet är kort, inte mycket mer än ett vykort, till medarbetaren Titus som befinner sig på Kreta.

Tit 1:12-13 – Paulus citerar dikten Cretica av kretensaren Epimenides: "Kreterna ljuger i ett och är odjur, glupska och lata." Och tillägger: "Det vittnesbördet är sant."

Jag antar att Paulus inte är särskilt populär på Kreta.

Tit 1:15 – "För de rena är allting rent …" Det där bibelordet kan användas för att motivera allt möjligt, så länge det utförs av goda, "rena", kristna.

Några hälsningar, och så avslutas Titusbrevet, kort och effektivt.

Filemonbrevet är Paulus kortaste; det är mer text än detta fragment från ca 200 e Kr, men inte mycket mer.

Sammanhanget verkar intressant. En slav har rymt, hamnat hos Paulus och döpt sig. Ägaren Filemon är rik och kristen, kanske biskop. Nu skriver Paulus till Filemon.

Paulus beskriver sig som "fånge för Jesus Kristus"; det är alltså skrivet under hans fångenskap.

Filem 12, 18 – Vädjan för Onesimos: "När jag nu skickar tillbaka honom …" Paulus friger inte den kristne slaven eller ber att Filemon ska frige honom, utan att han ska ta emot honom väl. Paulus erbjuder sig att betala ev kostnader slaven vållat.

Noga räknat anges inte vad Onesimos gjort sig skyldig till, men det är svårt att inte dra slutsatsen att han lämnat sin herre.

Paulus har nämnt slavar förut men inte så här tydligt. Man förstår att texten nämnts när slaveri och kristendom diskuterats.

Och det är det om Filemonbrevet; 25 verser i ett onumrerat kapitel.

Som förresten förkortas "Filem", då "Fil" är upptaget av Filipperbrevet. [Jag skrev ursprungligen "Fil 12, 18" i tweetet ovan]

Hebreerbrevet ansågs vara skrivet av Paulus till judarna. Numera anses det vara skrivet av någon annan lärd kristen av judisk börd några år efter Paulus, riktat till icke-judiska kristna som funderat på att gå över till judendomen.

Hebreerbrevet har inte heller brevens andra särtecken, med frågor om läget, tips om huru aktuella problem kan lösas, m.m. Åtminstone i början är det en predikan som beskriver Jesus och änglarnas status.

Hem 5:11-12 – "Om detta finns mycket att säga, men det är svårt att få er att förstå det eftersom ni har blivit tröga att lyssna. […] Ni har återgått till att behöva mjölk i stället för fast föda." Mästra som Paulus kunde han åtminstone, den anonyme förf.

Heb 6:4-6 – Ett mer konkret påstående, med uppenbara konsekvenser: "Ty människor som har avfallit fast de en gång har blivit upplysta […] är det omöjligt att på nytt föra till omvändelse". Den som lämnat den sanna kyrkan kan inte återkomma. Utövas på sina håll.

Heb 7 – Några ord om Melkisedek, som nämns helt kort i Genesis: "Melkisedek, kungen i Salem, kom ut med bröd och vin; han var präst åt Gud den Högste, och han välsignade Abram …" (1 Mos 14:18). Dennes stamträd nämns inte, vilket i Heb kommenteras med "ingen far, ingen mor".

Melkisedek tas upp pga Guds ord till Jesus: "Du är för evigt präst, en sådan som Melkisedek". Och jämför Jesus av Juda stam – ingen levit – som ändå blir präst, likt Melkisedek som uppenbarligen inte var levit.

(Inte solklart? Detta är fast andlig föda, ej för spädbarn men vuxna)

Om skillnaden på gamla och nya förbundet, om GT:s svaga djuroffer och NT:s starka Jesusoffer, exempel på tro – ja, detta är en predikan.

Heb 12:8 – Plågor & förföljelser är tydligen ett krav för att vara kristen: "Om inte ni blir tuktade, lika väl som alla andra, är ni inga riktiga söner, utan oäkta."

Heb 12:16 – En fråga från andra sidan Bibeln får ett svar: "Se till att ingen gör sig skyldig till otukt eller gudlöshet som Esau, som för ett enda mål mat sålde sin förstfödslorätt." Så det är OK att lura Esau eftersom han är gudlös? OK.

Heb 13:9 – "Att lägga vikt vid matregler har aldrig gagnat någon." Utom de generationer av judar som undvek att förskjutas eller förintas genom att följa Mose lag. Så Gud har gjort en ny deal med mänskligheten, OK, men när den gamla gällde så gällde den.

Hebreerbrevet inleds inte som andra NT-brev men avslutas som ett sådant, med förmaningar och hälsningar, och så den goda nyheten att Timotheos (Paulus assistent?) blivit frigiven.

Så avslutas Hebreerbrevet.

Jakobsbrevet är det första av de sju s k katolska breven. Inte som katolska kyrkan utan i sin ursprungliga betydelse, från grekiska καθολικός katholikós, allmän: breven är inte adresserade till någon särskild.

Enligt traditionen skrevs det av "Herrens broder", eller snarare halvbror, dvs den Jakob som också var Marias son. Enligt den senaste forskningen vet vi inte vem som skrev det eller när.

Martin Luther kallade Jakobsbrevet "halmepistel" eftersom det betonar gärningar och inte nåd genom tron allena – "sola fide" var en hörnsten i hans reformation.

Jak 1:1 – "Hälsningar från Jakob, Guds och herren Jesu Kristi tjänare, till de tolv stammarna i förskingringen." Israels folk hade inte varit tolv stammar på länge. Det syftar på de kristna som ett nytt utvalt folk, utspritt över (en bit av) världen.

"Jakob" var ett vanligt namn vid den tiden, redan i NT förekommer flera. Att det inte preciseras kan tolkas som att det är en känd Jakob, som t ex Herrens broder. Han var ledare för de kristna och oense med Paulus, då J ansåg att kristna ska följa Mose lag.

Jak 1:13 – "Gud kan inte frestas av det onda, och själv frestar han ingen." Detta motsägs väl av Jobs bok, om nu någon fortfarande är intresserad av GT. Påminner om att "fresta" kan motsvara "locka" men lika gärna "fresta på".

Jak 2:14 – "Mina bröder, vad hjälper det om någon säger sig ha tro men inte har gärningar? Inte kan väl tron rädda honom?" Det är motsatsen till vad Paulus skrev. En motsägelse i Bibeln! Kors i taket.

[Rom 3:28 – "… Människan blir rättfärdig på grund av tro, oberoende av laggärningar." Detta tog Luther fasta på; "(justificatio) sola fide", "(rättfärdighet genom) tron allena", är en protestantisk hörnsten. Gärningar visar tro men ger ingen nåd i sig. Där går avlaten bort, t ex.]

Jak 2:21 – Nåd genom gärningar är inte en bisats utan Jakob trycker en hel del på det. Nämner som exempel Abraham, som blev "rättfärdig genom gärningar när han lade sin son Isak som offer på altaret" – också en god gärning..! Detta verkar vara skrivet i öppen strid mot Rom 4.

Jak 4:13 – Man ska inte säga "I morgon ska jag …" eftersom man inte vet hur livet blir imorgon. "Ni borde säga: 'Om Herren vill …'" Inshallah!

Jak 5:1 – "Ni som är rika: gråt och klaga över de olyckor som skall komma över er." Rika förutsätts vara fifflare och syndare.

Jak 5:20 – "Den som återför en syndare från hans villovägar räddar hans liv undan döden och gör att många synder blir förlåtna." Så abrupt slutar Jakobs öppna brev.

Första Petrusbrevet var det enda av många Petrusbrev som ansågs äkta vara och togs med i Bibeln. Idag är det tämligen säkert att det är skrivet efter Petrus tid, men av någon som varit i hans krets. [Korrektion: Breven som kallas Första och Andra Petrusbreven accepterades tidig.]

1 Pet 1:1 – "Från Petrus, Jesu Kristi apostel, till de utvalda …" Petrus avbildad ca 1400. Den latinska texten kan kännas igen, trots förkortningar: "Petrus apostolus ihesu xri [christi] electus …"

1 Pet 2:2 – "Som nyfödda barn skall ni längta efter den rena, andliga mjölken" – Ett svar på Paulus buttra liknelse? Hoppas!

[1 Kor 3:2 – "Jag gav er mjölk, inte fast föda; den tålde ni ännu inte." Paulus vet hur man sätter folk på plats! Vad församlingen nu tyckte om att kallas "spädbarn i Kristus".]

1 Pet 2:4 – "Den levande stenen" syftar på Jesus … Men nog tänker man även på Petrus, klippan. Citatet framgrävt ur Jesaja: "Därför säger Herren Gud: Se, jag lägger en grundsten på Sion, en sten som håller provet, en utvald hörnsten som säker grund." (Jes 28:16)

1 Pet 2:24 – "Våra synder bar han i sin egen kropp upp på träpålen …" Pålen är i original ett träd ξύλον. Nämns ibland jämte korset. OK med träd som liknelse för kors; en påle känns mindre lyckat.

Ex vis Jehovas har gjort en grej av att Jesus inte skulle ha dött på ett kors.

1 Pet 2:25 – "Ni var som vilsegångna får …" Inte tänkt på förut: Ibland liknas de kristna vid får, med Jesus som deras herde. Ibland liknas Jesus vid ett lamm (som offras).

1 Pet 5:12 – "Genom Silvanus …" Latinsk namnform av Silas i Apg, som är samma namn som heb Saul. "Genom" kan tolkas som att han tog diktamen eller levererade.

1 Pet 5:13 – "Församlingen i Babylon …" är så klart en liknelse, för Rom – vad annars? Att likna Rom vid djävulens hemort blev en grej först efter templets förstörelse år 70. Vid det laget var Petrus stendöd, så här har vi material för hypoteser om författarskap.

Papyrusen Bodmer VIII skrevs på 200- eller 300-talet. Det är den äldsta versionen av Petri epistlar. Här ser vi slutet av 1 Pet (från 5:12, "Genom Silvanus …") och de fem första verserna i 2 Pet, obs rubriken "Petrouepistolai β": "Från Simon Petrus, Jesu Kristi tjänare …"

2 Pet 1:13-14 – "… så länge jag bor i detta kroppens tält. Jag vet nämligen att jag snart måste lämna det …" 2 Pet skrevs nog långt efter Petri död. Enligt traditionen korsfästes han uppochner, så han inte dog som sin Herre.

Att vända kors står för Satan är en långt senare idé.

2 Pet 2:4 – Apropå Satan … "Gud skonade inte änglar som hade syndat utan störtade ner dem i underjordens mörka hålor, där de hålls i förvar till domen." "Mörka hålor" är i original ταρταρώσας Tartaros, det gamla grekiska dödsriket (utöver/en del av Hades). I K12 "helvetet".

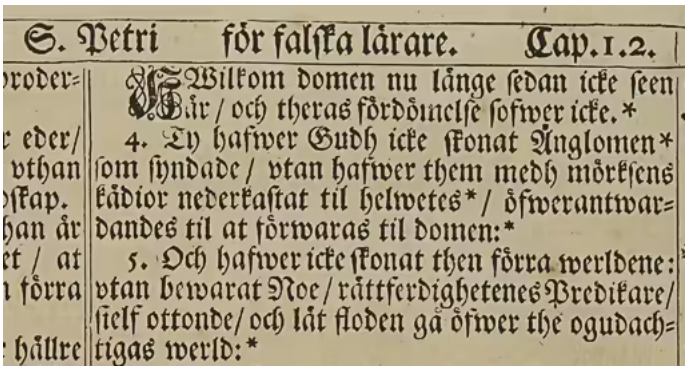

S. Petri för falska lärare. Cap. 1. 2.

Wilkom domen nu länge sedan icke seen
är / och theras fördömelse sofwer icke.*
4. Ty hafwer Gudh icke skonat Änglomen*
som syndade / vtan hafwer them medh mörksens
kädior nederkastat til helwetes* / öfwerantwar=
dandes til at förwaras til domen:*
5. Och hafwer icke skonat then förra werldene:
vtan bewarat Noe / rättferdighetenes Predikare /
sielf ottonde / och låt floden gå öfwer the ogudach=
tigas werld:*

2 Pet 2:9 – De orättfärdiga ska hållas "i förvar under tuktan fram till domens dag". Jag vet inte hur folk i allmänhet tänker sig att Helvetet beskrivs i Bibeln, men uppgifterna är varken många eller detaljerade. Obs att man skiljer på förvaringen före och efter domen.

Relativt lång (för ett så kort brev) beskrivning av de orättfärdiga, som utövar en mängd synder samtidigt.

2 Pet 3:8 – Om de närbesläktade hånarna, som frågar om Jesu återkomst. Inte omotiverat, så som det tjatats om att snart, snart … Men nu är det tålamod som gäller: "Men en sak får ni inte glömma, mina kära: för Herren är en dag som tusen år och tusen år som en dag."

En sista varning för de ogudaktigas villfarelser. Paulus är ibland svårläst men var på er vakt etc.

Så avslutas Andra Petrusbrevet.

De tre Johannesbreven har Bibel 2000 lagt ihop, med en enda "inledning". De är korta och har nog samma författare. Tillskrivs sen gammalt aposteln Johannes. Skrevs ca år 100, knappast av densamme, men av någon annan lärd och ansedd.

1 Joh 1:1 nämner "livets ord". Jag vet inte om församlingen/stiftelsen tog sitt namn efter någon särskild vers. Jämför Joh 1:1, evangeliet: "I begynnelsen fanns Ordet …" Likheten har fått folk att förknippa detta brev (som knappast skrevs som ett vanligt brev) med Johannes.

1 Joh 2:18 – "Ni har hört att en antikrist skall komma, och nu har också många antikrister trätt fram." Det visar att det är den sista tiden. "Antikrist" har här lägre valör än idag och i Uppenbarelsen, där det inte avser blandade kättare utan något långt större & värre.

Dessa "antikrister" kan ha tillhört kyrkan men lämnat den för en gnostisk tolkning: Jesus var en sorts andevarelse, hans mänskliga gestalt var en illusion, och därmed även hans lidande och död.

Sen blir det mycket prat om kärlek. Paulus fokuserade på tro, Petrus på gärningar; brev-Johannes framhåller främst kärleken.

1 Joh 5:7-8 – "Det är tre som vittnar: Anden, vattnet och blodet, och dessa tre är samstämmiga." B2k har inte en antydan till vad som finns dolt här.

"… Fadern, Ordet [dvs Sonen] och den Helige Ande; och de tre är ett". "Comma [kort fras] Johanneum" är viktig i läran om treenigheten. I många utgåvor är den markerad för att visa hur viktig den är. I andra finns den inte med alls eftersom den saknas i de äldsta texterna.

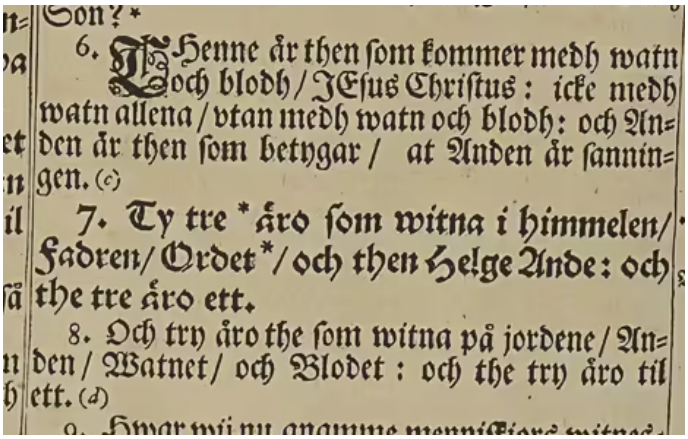
Son? *
6. THenne år then som kommer medh watn och blodh / JEsus Christus: icke medh watn allena / vtan medh watn och blodh: och Anden år then som betygar / at Anden år sanningen. (c)
7. Ty tre * åro som witna i himmelen / Fadren / Ordet * / och then Helge Ande: och the tre åro ett.
8. Och try åro the som witna på jordene / Anden / Watnet / och Blodet: och the try åro til ett. (d)

Comma Johanneum verkar ha börjat som en marginalanteckning i en latinsk bibel. Från slutet av 300-talet började den tolkas som faktisk bibeltext, trots att den saknas i äldre grekiska texter. Sedan dess har den funnits i en del biblar, inte i andra.

Det har grubblats och grälats något oerhört om Johannes "komma". Man kan tycka att grundläggande källkritik borde göra processen kort med sådant – ja, det kan man tycka.

en.wikipedia.org/wiki/Johannine_Comma

1 Joh 5:16 – "Det finns synd som leder till döden." Här myntas begreppet dödssynd: "Synd som leder till döden", amartia pros thanaton.

De sju dödssynderna formulerades på 400-talet. I Gal 5:19-21 räknar Paulus upp betydligt fler, och på andra ställen nämns två sorters synd.

För att vara en såpass kort text av en icke-apostel (fast det tog det ju ett tag innan man kom på det klara med) har Första Johannesbrevet en stor betydelse, inte minst historiskt.

1 Joh 5:21 – "Mina barn [brev-Johannes tilltalar oss många gånger med den frasen], var på er vakt mot avgudar." Så avslutas Första Johannesbrevet: En oväntat tung epistel bland de många.

Johannes andra och tredje brev är på mindre än en sida vardera. De är också faktiska brev, snarare än en predikan som det första.

2 Joh 1:1 (2 Joh har visserligen ingen kapitelindelning) – "Från den gamle till den utvalda frun och hennes barn" Inga egennamn här.

2 Joh 1:7, 10 – "Ty många bedragare har gått ut i världen, sådana som inte vill erkänna att Jesus Kristus har kommit i mänsklig gestalt" Åter gnostikerna som nämns 1 Joh. Kommer någon sådan missionär till deras hus ska de inte släppas in.

[Dessa "antikrister" kan ha tillhört kyrkan men lämnat den för en gnostisk tolkning: Jesus var en sorts andevarelse, hans mänskliga gestalt var en illusion, och därmed även hans lidande och död.]

2 Joh 1:12-13 – "Jag har mycket att säga er, men jag vill inte göra det med papper [vet inte vad som avses] och bläck utan hoppas få komma till er och tala med er personligen, för att vår glädje skall bli fullkomlig. Din utvalda systers barn hälsar dig." Det var 2 Joh, det.

3 Joh är ställt till Gaius. Han är medlem i en församling där Diotrefes försöker ta över. Brev-Johannes gillar inte denne. Bl a vägrar han att ta emot bröder på vandring (missionärer?), och försöker hindra andra att göra det. Johannes ska ta ett snack när han kommer på besök.

I 2 Joh är problemet folk som är för gästfria, i 3 Joh är problemet folk som är för gästsnåla.

Det var faktiskt hela Tredje Johannesbrevet.

Judasbrevet tillskrivs traditionellt den Judas som var Jesu bror (vanligt namn!) men skrevs nog av någon annan (Jesu familj var knappast skrivkunnig). Dess status var länge vacklande och det finns med bland de s k antilegomena, ifrågasatta böckerna.

sv.wikipedia.org/wiki/Antilegomena

Det korta brevet verkar inte ha många citations i vare sig svensk kyrkohistoria eller någon kyrkohistoria ö h t. Är det därför det lagts sist bland breven?

Jud 1:4 – Varning till de kristna: Bland er har det nästlat sig in sig folk som "för länge sedan blev förutbestämda för domen", minsann. Gudlösa, missbrukar Guds nåd till ett liv i utsvävningar, förnekar Kristus m.m. Spännande!

Jud 1:6 – Änglar som gjort uppror (demoner) förvaras i underjorden "med eviga bojor" fram till domens dag. Om förvaringen är tidsbestämd är väl bojorna inte eviga, bäste bror.

De gudlösa syndarna, som tydligen delar bord med de kristna (Jud 1:12), beskrivs med många liknelser: blindskär, moln utan regn etc. Om de är gnostiker, Baalsdyrkare, pingstvänner eller något annat får vi däremot inte veta.

Lovpris av Gud Fader och Herren Jesus Kristus avslutar Judas brev. Apokalypsen nästa!

Johannes Uppenbarelse läste jag (i Karl XII:s översättning) och kommenterade i fjol. Och trodde att jag aldrig mer skulle behöva läsa – ha! Men nu är det dags igen: Johannes Uppenbarelse i Bibel 2000.

[OK: Johannes uppenbarelse. Nu ska jag läsa den. Karl XII:s översättning, så som de flesta svenskar mött den.

(Läsmusik: www.youtube.com/watch?v=ttpPIRnEFVE)]

"Uppenbarelseboken vill varna och trösta sina läsare", enl introt i B2k. Men mest av allt förvirra, är min måhända hädiska tanke.

Vissa partier av Johannes Uppenbarelse läses flitigt än idag, kanske slagna endast av de första kapitlen i 1 Mos i Bibelns andra ände. Symboliken är pintjock när den yttersta tiden och domens dag ska beskrivas.

Författaren heter Johannes. Traditionellt har man antagit att det är aposteln och evangelisten. Det saknar stöd, i texten eller vad som helst.

En till: ἀποκάλυψις ápokálypsis betyder avslöjande, uppenbarelse. Nu vet ni det.

Nu kör vi. Den sista boken i Bibeln.

Upp 1:4 – "Från Johannes till de sju församlingarna i Asien." Talet sju återkommer många, många gånger i Uppenbarelsen. Kanske det åtminstone ibland syftar på församlingarna.

Upp 1:8 – "Jag är A och O, säger Herren Gud, han som är och som var och som kommer, allhärskaren." A och O = A och Ω, första och sista bokstaven i grekiska alfabetet. I översättning hade han kunnat kalla sig "A–Z" på engelska, eller "Från A till Ö" på svenska.

Upp 1:9 – Johannes berättar att han "hade kommit till ön Patmos för Guds ords och Jesu vittnesbörds skull". För att missionera kanske? Nej – Patmos var en romersk straffkoloni. Det är som om Johannes sagt att han hamnat på Kumla.

Upp 1:10 – "Jag kom i hänryckning på Herrens dag och hörde bakom mig en stark röst, som en basun, och den sade: 'Vad du ser, skriv det i en bok …'" Nu börjar Johannes vision av den yttersta tiden, sedd genom ett tjockt filter av symbolik. Vad "Herrens dag" syftar på är oklart.

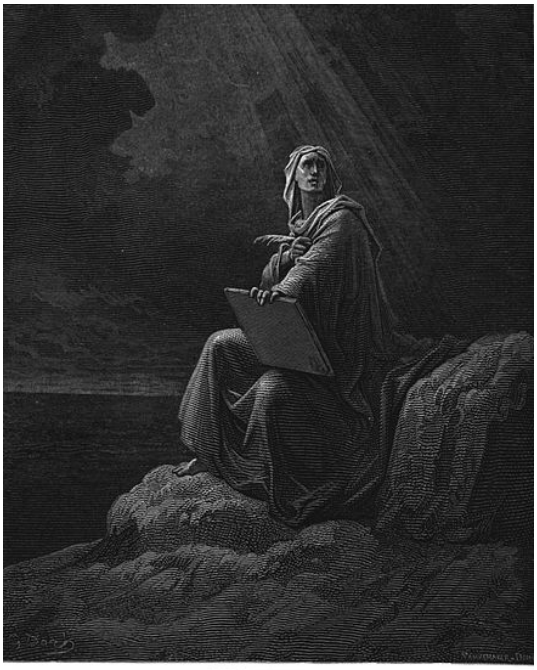

ST. JOHN AT PATMOS
I John, who also am your brother . . . was in the isle that is called Patmos . . .
(Revelation 1: 9)

Upp 1:14-16 – Den som tilltalar Johannes har

- huvud och hår vitt som ull/snö
- ögon som eldslågor
- ett ansikte som solen
- fötter liknande glödande brons
- ett svärd i munnen
- röst "som av stora vatten"
- sju stjärnor i handen

Inte lätt att känna igen Jesus!

Nu dikterar Jesus sju brev till änglarna för de sju församlingarna. Vi får separata epistlar till Efesos, Smyrna osv med särskilda hälsningar, tips osv.

Upp 2:13 - Första belägget för "Jag vet var du bor"?

Till församlingen i Pergamon

12 Och skriv till ängeln för församlingen i
Pergamon:
Så säger han som har det skarpa, tve-
eggade svärdet. 13 Jag vet var du bor: där
Satan har sin tron. Ändå håller du fast
vid mitt namn och har inte förnekat din

Upp 2:20-23 – En kvinna som kallas Isebel – vilket hon säkert inte hette på riktigt, det syftar på en gudlös drottning i GT – får en rejäl skopa ovett för att förleda folk till otukt m.m.

Tänk att få ett personligt omnämnande i Uppenbarelsen, brev från Jesus och allt.

Upp 4:1 – Efter breven till församlingarna ska Jesus visa Johannes "vad som skall ske härefter". Nu börjar den intressanta delen.

Guds tron med densamme på. "Han som satt där syntes mig lik jaspis och karneol" – det kan syfta på den första (längst upp till höger) resp sista (längst ner till vänster) stenen i den judiska översteprästens stensatta bröstsköld. Som ett religiös-geologiskt A och O.

Runt Guds tron står tjugofyra troner med äldste på. Liksom facklor, och framför Guds tron "liksom ett hav av glas". Det påminner om Havet i Jerusalems tempel: Ett stort kar eller mindre bassäng där prästerna tvättade sig inför ceremonier.

Upp 4:6-8 – Där finns också fyra varelser som få konstnärer verkar ha så mycket som försökt att avbilda. De liknar ett lejon, en ungtjur, har "ansikte som en människa" och en örn. De har också sex vingar och fullt med ögon fram och bak … Lovprisar Herren Gud 24/7.

De fyra varelserna har en direkt motsvarighet hos Hesekiel, hur de nu tänks höra ihop. Lejon oxe ängel örn har blivit symboler för evangelisterna och det är i den rollen de är mest kända.

[Först ut är Matteus. På Rubens tavla ses han med en ängel/bevingad människa som är hans symbol (samt flankerad av två kolleger vi kommer till). Ängeln inspirerades av Hesekiel, som i "Herrens härlighet" såg ansikten från människa, lejon, tjurar och örnar (Hes 1:10).]

Upp 5 – Herren Gud håller en bokrulle (dock ofta återgiven som en inbunden codex) förseglad med sju sigill, eller insegel som de kallas hos K12. Liksom hos Bergman. Och ingen är värdig att öppna den. Ingen? Jo! Jesus kan, "lejonet av Juda", symboliserad av ett lamm.

ther före/v.14.

Och jagh såg i hans högra hand som satt på stolen/ ena book skrifwin innan och vthan */ beseglad medh siu insigel.

2. Och jagh såg en starck Ängel/ som predikade medh höga röst: Ho är wärdig vplåta bokena/ och vpbryta hennes insigel?

3. Och ingen i himmelen/ eller på jordene/ eller vnder jordene kunde vplåta bokena (b)/ och icke heller see på henne.

4. Och jagh greet swärliga/ at ingen wardt funnen wärdig til at vplåta bokena/ och läsa henne/ eller see på henne.

Lammet ses ibland med en bokrulle men oftare med en bok. Med inseglen som "bokmärken"? Hur de ska förhindra att man öppnar boken är inte självklart. Ibland blöder lammet men det ser aldrig ut som i Upp 5:6 – "… Det såg ut att ha blivit slaktat. Det hade sju ögon och sju horn …"

Upp 6 – Lammet bryter de första fyra sigillen. Vid vart och ett säger en av de märkliga varelserna "Kom!" Och så kommer hästar med ryttare fram: En vit häst, en eldröd, en svart och till sist en gulblek häst, "och han som satt på den hette Döden."

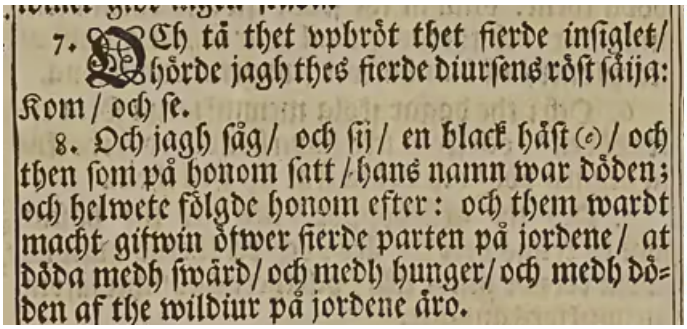
7. Och tå thet vpbröt thet fierde inſiglet/ hörde jagh thes fierde diurſens röſt ſäija: Kom / och ſe.
8. Och jagh ſåg / och ſij / en black häſt (c) / och then ſom på honom ſatt / hans namn war döden; och helwete följde honom efter: och them wardt macht giftwin öfwer fierde parten på jordene / at döda medh ſwärd / och medh hunger / och medh dö= den af the wildiur på jordene åro.

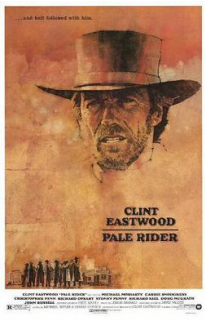

Det är inte tydligt vad alla ryttare betyder men förslag:

- Vit: Falska messiasfigurer? Mest oklar.
- Eldröd: Krig, "så att människor skulle slakta varandra".
- Svart: Svält, med vete och korn till höga priser.
- Gulblek, "black" i K12 (ibland grön..!): Döden namnges tydligt.

Femte sigillet bryts – kristna martyrer (under altaret..?) får fina kläder och utlovas hämnd om en liten stund, tills de "hade nått sitt fulla antal".

Sjätte sigillet bryts – väldig jordbävning, solen blir svart, månen blodröd, stjärnorna faller ner på jorden, himlen dras undan.

Gillar att himlen "drogs undan som när en bokrulle rullas ihop", hur det nu ser ut. Alla människor, rika som fattiga, gömmer sig i hålor och bland klippor och ber bergen att falla ner och gömma dem. "Ty deras [Faderns och Sonens…] vredesdag har kommit, och vem kan då bestå?"

Upp 7:1 – "Sedan såg jag fyra änglar stå vid jordens fyra hörn" Har använts av plattjordingar som belägg för deras idé i Skriften. Men oavsett vad hebreer i bronsåldern trott så var det vid den här tiden, strax efter Kristi födelse, allmänt känt att jorden var klotrund.

Fyra änglar har fått rätt att skada jorden och havet. En ängel ropar att de inte ska börja förrän Guds tjänare märkts med sigill på deras pannor.

Upp 7:4 – De utvaldas antal: "Etthundrafyrtiofyra tusen var märkta …" Detta antal har återkommit då och då i kyrkohistorien; säkert har många miljoner ansett sig tillhöra den skaran. Helt oavsett den uppräkning som nu görs, med tolvtusen i var och en av Israels tolv stammar.

Dock har Dan och Efraim ersatts med Levi och Josef. Kanske för att de två ska ha inlett Israels folk i avgudadyrkan och annat gravt syndande?

Den följs av "en stor skara som ingen kunde räkna". Den andra klassens frälsta, öppen för alla, har fler kunnat identifiera sig med.

Upp 8:1-5 – "När lammet bröt det sjunde [inseglet] blev det tyst i himlen i kanske en halv timme. […] Och ängeln tog rökelsekaret och fyllde det med eld från altaret och kastade ner det på jorden. Då blev det åska och dån och blixtar och jordbävningar." Men det är bara början.

Sjunde inseglet öppnar upp för de sju basunerna. Änglar blåser i dem, ett efter ett, varpå de gräsligaste olyckor inträffar på jorden bl a. Av någon anledning förekommer många tredjedelar: 1/3 av havet blir blod, 1/3 av solen förmörkas, 1/3 av mänskligheten dör osv.

Några utvalda olyckor:

Upp 8:8 – "som om ett stort brinnande berg slog ner i havet", den katastrofen vet nog alla hur man tänker sig den.

Upp 8:10-11 – En stjärna faller ner och förgiftar 1/3 av alla vattendrag så folk dör, "och stjärnans namn är Malört". Malört är nära släkt med gråbo. På ukrainska heter gråbo чорнобиль chornobyl. Ja, ni ser …

Här har jag gått igenom den grejen: faktoider.nu/apsinthion.html

Upp 9: Femte basunen släpper lös en gräshoppssvärm. Men det är inte vilka gräshoppor som helst, o nej. De är en utmaning att återge, här är två försök. Dessa superinsekter med kung plågar den omärkta mänskligheten i fem månader; de önskar döden, "men döden skall fly ifrån dem".

7. Och the gräshoppor * äro like the hästar
som til krijgs beredde äro; och på theras hufwud
säsom cronor gulde lika / och theras ansichte säsom
menniskiors ansichte.
8. Och the hade håår säsom qwinno håår: och
theras tänder woro säsom leijons;
9. Och hade pantsar säsom jernpantsar: och
bulret af theras wingar säsom wagns buller / ther
många hästar löpa til krijgs:
10. Och hade stiertar säsom scorpioner / och
gaddar woro i theras stiertar: och theras macht
war til at qwälja menniskiorna i fem månader.
11. Och hade öfwer sigh en Konung / en ängel
af afgrunden / hwilkens namn på Ebreisko heter
Abaddon; på Grekesko Apollyon.

Då är gräshopporna bara det första ve:et av tre ...

på hebreiska är Abaddon och på grekiska
heter han Apollyon.
12 Det första veropet är över. Men efter
det kommer två till.
13 Den sjätte ängeln blåste i sin basun.

Sjätte basunen/andra veropet: De fyra änglarna som är bundna vid "den stora älven Eufrates" (K12) släpper loss ett superkavalleri. Hästarna är åter sammansatta monster, och 1/3 av mänskligheten dödas.

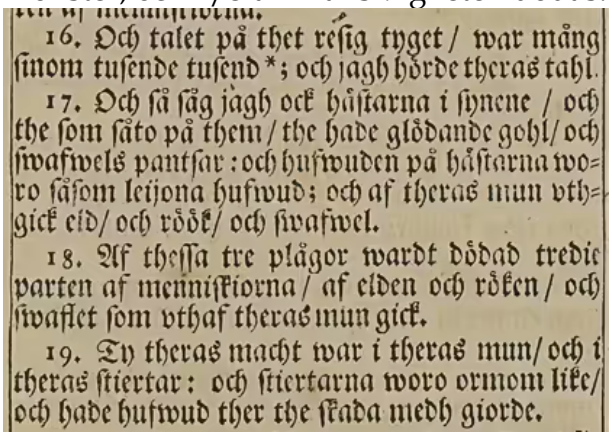

16. Och talet på thet reſig tyget / war mång ſinom tuſende tuſend*; och jagh hörde theras tahl.
17. Och ſå ſåg jagh ock håſtarna i ſynene / och the ſom ſåto på them / the hade glödande gohl / och ſwafwels pantſar: och hufwuden på håſtarna woro ſåſom leijona hufwud; och af theras mun vthgick eld / och röök / och ſwafwel.
18. Af theſſa tre plågor wardt dödad tredie parten af menniſkiorna / af elden och röken / och ſwaflet ſom vthaf theras mun gick.
19. Ty theras macht war i theras mun / och i theras ſtiertar: och ſtiertarna woro ormom like / och hade hufwud ther the ſkada medh giorde.

Upp 9:16 – Antalet monsterhästar:

- B2k: 20 000 × 10 000
- K12: "många sinom tusende tusen"
- KJV: 2 × 100 × 1 000 × 1 000
- Textus Receptus: 200 × 1 000 × 1 000

KJV och K12 bygger på TR som sattes ihop 1500-talet, B2k på något bättre material. Så originalets "två" tolkades i K12 som "många".

Upp 9:20-21 – Kommer de ogudaktiga på bättre tankar? Ha! De fortsatte att "tillbe demoner och gudabilder av guld, silver, brons, sten och trä som varken kan se eller höra eller gå. Och de omvände sig inte från sitt mördande eller sin trolldom eller sin otukt eller sina stölder."

Upp 10 inleds med en väldig ängel där Herren åter verkar ha velat få med för mycket, som en åpen rollspelare: "Klädd i ett moln och med regnbågen kring sitt huvud. Och hans ansikte var som solen och hans ben som pelare av eld." Och så håller han en liten (sic) bokrulle.

När väldighetsängeln ropat något som inte återges ”talade de sju åskornas röster. När de sju åskorna hade talat tänkte jag skriva, men jag hörde en röst från himlen säga: »Försegla vad de sju åskorna har talat och skriv inte upp det.«” Spännande!

Upp 10:10 – Johannes upphör aldrig att komma med oväntade vändningar. Nu är det inte något komplicerat monster eller en superduperkatastrof, utan något helt annat: Han får *äta upp* bokrullen. ”I min mun var den söt som honung. Men när jag hade svalt den sved det i min mage.”

Upp 11 – Johannes får en mätstock med vilken han ska mäta upp templet. Sedan ska två vittnen profetera under 1260 dagar. De har makt att skapa torka och andra olyckor. Och de försvarar sig med att spruta eld.

Vittnena är två olivträd och två lampställ – så står det – men det är väl symboliskt. För sedan kommer ett odjur upp ur avgrunden och dödar dem. Och mänskligheten glädjer sig. Efter 3,5 dagar väcker Gud dem till liv och tar upp dem till himlen. Allt detta ska ske i Jerusalem.

Nu blåser den sjunde ängeln till slut i den sjunde basunen. Nu är Gud Fader och Jesus herrar över världen. Och templet öppnades, och förbundsarken, sedan länge borttappad på jorden, visas. Och det kom blixtar och dån och jordbävning, som vanligt.

Upp 12 – En episod för sig involverar en kvinna (judiska folket) som föder ett barn (Jesus), och en drake som är beredd att sluka barnet (Fan). Men det blir strid i himlen mellan ängeln Mikael och Fan, och den förre med anhang kastar ner den senare med anhang på jorden – obs!

Upp 12:13 – "Men ve över jorden och havet: djävulen har stigit ner till er, och hans raseri är stort, ty han vet att hans tid är kort." Många anser att denna tid är nu, då draken rasar efter kvinnans "övriga barn", dvs kristenheten.

Och kvinnan fick 1260 dagars respit. Det är samma tid som de två nyss nämnda profeterna fick. 3,5 år minner om de 3,5 dagar då profeternas lik fick ligga obegravda.

Många har räknat på vilka verkliga tidpunkter det motsvarar. Slutet har påfallande ofta hamnat nära deras egen tid.

Upp 12:15 – "Och [draken] ställde sig på havsstranden." Det här är mycket klenare än i K12. Där avslutas kap 12 med "Jag [Johannes] stod på havets strand", på ett sådant sätt att man inser att nu kommer någonting rejält att hända.

Upp 13:1-2 – "Och jag såg ett odjur stiga upp ur havet." Det hade tio horn, sju huvuden med hädiska namn. Liknade leopard med björnfötter och lejongap.

"Och draken gav det sin kraft och sin tron och stor makt."

"Hela jorden greps av beundran för odjuret och följde det."

Upp 13 – Odjuret får mycken makt: Det hädade Gud och allt annat som är heligt, det fick makt över alla stammar, länder språk och folk, och rätt att besegra de heliga. Detta varade 3,5 år.

Upp 13:11 – Det komplicerade odjuret från havet var det första, Odjur #1. Nu kommer det betydligt enklare #2, odjuret från land: "Och jag såg ett annat odjur stiga upp ur jorden, och det hade två horn som liknade ett lamms och det talade som en drake."

Odjur #2 verkar vara PR-agent åt #1 (det komplicerade). Han får folk att tillverka en avbild av #1, som sedan får livsande. Nu har alltså folk tre odjur att hålla reda på, varav ett är en staty som fått liv. #1-replikan ska också tillbes; gör man det får man skydd av #2.

Upp 13:17 – Odjur #2 ser till att alla människor får ett märke på högra handen eller pannan, "och att ingen kan köpa eller sälja utan att ha märket, odjurets namn eller talet för namnet." Otaliga förslag på märket har tänkts ut. De roligaste jag sett är streckkod och WWW-nånting.

Upp 13:18 – Nu blir det välkänt: ”… Ingen kan köpa eller sälja utan att ha märket, odjurets namn eller talet för namnet. Här behövs vishet. Den som har förstånd skall tolka odjurets tal, ty det är en människas tal, och talet är 666.”

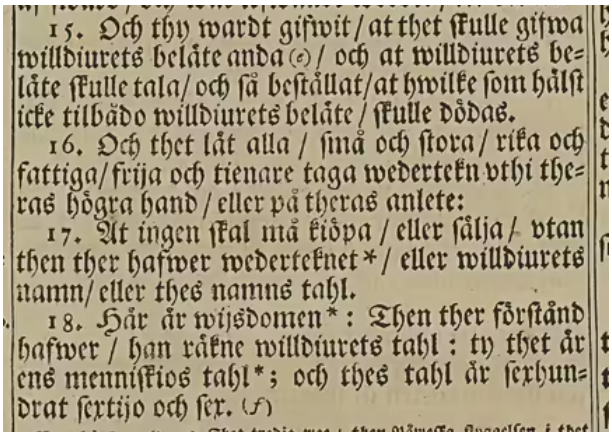

15. Och thy wardt giſwit / at thet ſkulle giſwa willdiurets beläte anda (e) / och at willdiurets beläte ſkulle tala / och ſå beſtållat / at hwilke ſom hälſt icke tilbädo willdiurets beläte / ſkulle dödas.
16. Och thet lät alla / ſmå och ſtora / rika och fattiga / frija och tienare taga wederteken vthi theras högra hand / eller på theras anlete:
17. At ingen ſkal må köpa / eller ſälja / vtan then ther hafwer wederteknet * / eller willdiurets namn / eller thes namns tahl.
18. Här är wijsdomen * : Then ther förſtånd hafwer / han räkne willdiurets tahl : ty thet är ens menniſkios tahl * ; och thes tahl är ſexhundrat ſextijo och ſex. (f)

13:18 Ὧδε ἡ σοφία ἐστίν ὁ ἔχων τὸν νοῦν ψηφισάτω τὸν ἀριθμὸν τοῦ θηρίου ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου ἐστίν καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ χξς

Denna pyttelilla detalj har fått ett enormt gensvar, särskilt inom populärkulturen de senaste decennierna. Den etablerade tolkningen är att Nero avses; när bokstavsvärdena i namn och titel summerats får 666. Andra har fått fram talet med andra personer eller andra metoder.

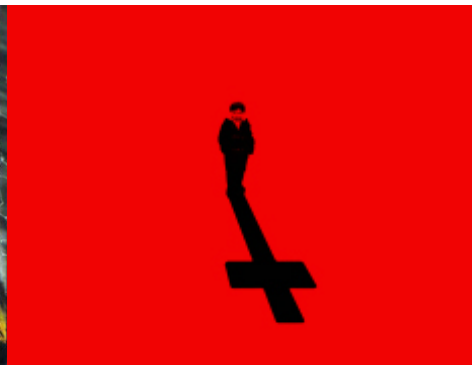

666 har också blivit föremål för en numerofobi som överträffar den för 13 – det högre talet är sällsyntare och därför hajar man till mer när det dyker upp. Ett exempel är när den berömda adressen 666 Fifth Avenue avrundades till 660.

Tal skrivs med bokstäver med ett streck ovanför, så χξς chi = 600 + xi = 60 + sigma = 6 = 666

Det finns också några få källor som anger vilddjurets tal till det mindre klatschiga 616. Här pekas χις, 616 ut.

616 har svagt stöd. Gamla kyrkofäder kände till 616 men föredrog 666.

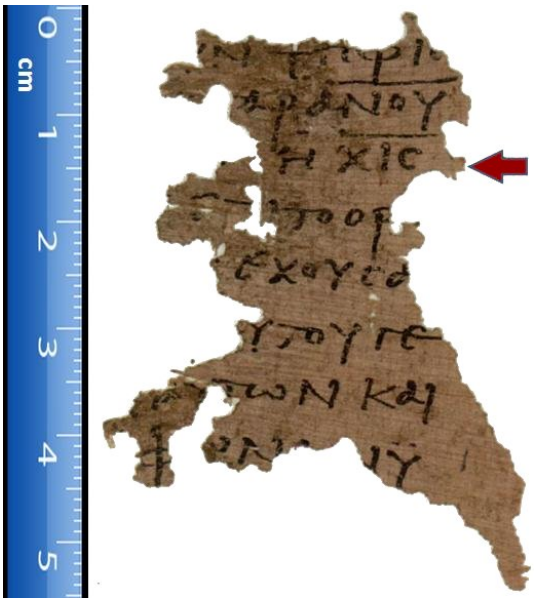

Nu står lammet (Jesus) på Sions berg (Jerusalem), tillsammans med de 144 000 godkända som har Faderns och Sonens namn på pannan (det var inte bara vilddjuren som märkte upp folk). De är dessutom "rena som jungfrur", då de inte "befläckat sig med kvinnor".

Upp 14:11 – Tre änglar flyger in och förkunnar att domens dag är inne; Babylon är störtat (den världsliga makten?); de som accepterat vilddjuret ska plågas med eld och svavel, "och röken från deras pina stiger i evigheters evighet." Flera "helveten" beskrivs, detta är ett.

Jesus flyger in på ett moln med skära i handen och börjar skörda. Två till kommer till hjälp, den ene med en skära.

Det kan noteras att Döden, nämnd i Upp 6:8 och här illustrerad av Doré, inte hade något redskap omnämnt.

Upp 14:19 – Klasarna på jordens vinstock är mogna. De skördas och läggs i Guds vredes stora vinpress (kan ha bidragit till "Battle hymn of the Republic"). Och blod väller ur den, så det 1600 stadier bort (30 mil) når upp till hästarnas betsel (≈1,5 m).

[Jes 63:3 – "Jag [Gud] har ensam trampat vinpressen, ingen från folken hjälpte mig. Jag trampade dem i min vrede, stampade dem i min harm." Flera passager med vrede + druvor inspirerade ett ställe i "Battle hymn of the Republic", som i sin tur gav Steinbeck idén till en bra titel.]

Upp 15:1 – "Och jag såg ett annat stort och märkligt tecken på himlen: sju änglar med sju plågor, de sista, eftersom Guds vrede når sitt slut med dem." Att Guds vrede skulle nått sitt slut är sannerligen märkligt!

Upp 15:2 – Goda kristna som överlevt odjuren sjunger och spelar harpa.

Hur mycket harpa spelas det i himlen? I originalet här står κιθάρα kithára, som på bild 1. Det motsvarar närmast en lyra (bild 2) som väl är det man oftast ser. Klumpiga harpor (bild 3) är ovanligare.

Upp 15:1, 7 – "Guds vrede når sitt slut" med de sju änglarna och deras plågor. Dessa överlämnas nu, transporterade i sju skålar, till änglarna.

Sju skålar med guds vrede töms över jorden:

- bölder på vilddjurets folk
- havet blir blod, allt där dör
- vattendragen blir blod
- solen bränner människorna
- mörker över vilddjurets rike
- Eufrat torkar ut
- väldig jordbävning sliter Rom i tre delar, berg och öar försvinner

Skål 6 torkar ut Eufrates så "kungarna från Östern" har fritt fram. Och ur drakens, odjurets (#1?) och den falske profetens (var kom han ifrån?) munnar kommer paddformade demoner. De låter samla Guds fiender på en plats kallad Harmagedon.

Uppenbara likheter mellan skålarnas vrede och Egyptiens plågor.

Upp 17 – Johannes förevisas Babylons sköka: "Henne har kungarna på jorden horat med". Hon rider på ett fantasidjur, har en guldbägare med "smutsen från hennes otukt", och är berusad av de heligas blod. Bild från Luthers bibelöversättning 1534; obs påvens hatt!

Ängeln som visade horan för Johannes "förklarar" vad han ser – som vanligt här i Upp ges inga svar men väcks fler frågor. Det är åtminstone material som sysselsatt eskatologer (forskare i apokalypser) i snart tvåtusen år, till nytta för mänskligheten (…).

Upp 17:9 – "De sju huvudena är sju berg som kvinnan sitter på, och de är också sju kungar." Sju berg – som Roms sju kullar? "Fem har fallit, en finns nu, och en har inte kommit än, och när han kommer skall han stanna bara en kort tid." Har jämförts med otaliga regentlängder.

Upp 17:12 – "Och de tio hornen som du såg är tio kungar som ännu inte har fått sina riken men får kungamakt för en timme tillsammans med odjuret." Samma här – folk har sett sig om, bläddrat i listor över makthavare, och lagt pussel med fantasibitar.

De tio hornen (kungarna) ska hata skökan, bränna henne och äta upp henne. Vilket naturligtvis inte gör dem ett spår bättre utan bara påskyndar det oundvikliga slutet.

Upp 18 – Änglarna fortsätter om det fallna Babylon (horan); bl a "skall hennes plågor komma på en enda dag, död och sorg och svält, och hon skall brännas upp i eld." Vad hon än symboliserar så kommer hennes slut att vara snabbt och våldsamt.

Rätt lång utläggning över den handel, åtminstone med onödig och möjligen syndig lyx, som kollapsar vid Babylons fall.

Upp 19:16 – Jesus anländer under namnet "Trofast och sann". Han sitter på en vit häst och leder de himmelska härarna.

Hans mantel är röd av blod, hans eget eller hans fiender. "Och han har ett namn skrivet på manteln och på låret: 'Konungarnas konung och herrarnas herre.'"

En ängel ropar till fåglarna "Nu blir det mat!" Sådant var oupplösligt förenat med dåtidens krigande. Tänk att det fick vara med i Uppenbarelseboken …

Jesus och de himmelska härarna möter odjuret och jordens kungar och deras härar. Platsen är den som nämns i Upp 16:16: Harmagedon. Eller "Megiddos berg" (fast det är snarare kullar) i norra Israel.

Upp 19:20-21 – Själva striden nämns faktiskt inte. Från upptakten går vi direkt till resultatet: Odjuret (#1?) och den falske profeten "kastades båda levande i eldsjön som brinner av svavel". Och de andra dödades med svärdet ur [Jesu] mun. "Och alla fåglarna åt sig mätta".

Upp 20:1-3 – "Ormen från urtiden som är Djävulen och Satan" låses in för en tid av tusen år.

Det är inte supersnabba ryck här; apokalypsen får ta sin tid. Det blir desto fler saker som folk kan leta efter i sin egen tid. När dessa tusen år inträffar t ex.

Upp 20:5 – Martyrer får liv igen och är kungar med Kristus i tusen år. "Detta är den första uppståndelsen."

Upp 20:7-8 – "Och när de tusen åren har gått skall Satan släppas lös ur sitt fängelse. Och han skall gå ut och förföra folken i jordens fyra hörn, Gog och Magog, och samla dem till striden, och deras antal är som havets sand." Ännu en strid alltså; Harmagedon var inte den sista.

Gog och Magog nämndes tidigare. Nu kommer de igen och sätter myror i huvet på folk: Vilka är de? Eller vad? Och var?

[Gog och/eller Magog har tolkats som goterna eller skyterna, eller något annat hot (ja, *vi* såg ju inte goterna som ett hot utan som oss själva).

Folk har verkligen laborerat med de där två namnen. Det roligaste exemplet är den walesiske jätten Gogmagog, belagd 1100-tal.]

Upp 20:9 – "Och de drog upp till den höga slätten på jorden och omringade de heligas läger och den älskade staden. Och eld föll från himlen och förtärde dem." Djävulen kastas i den där sjön av evig eld, "och de skall plågas dag och natt i evigheters evighet."

Upp 20:12-15 – Den yttersta domen: De döda står upp, även de från havet och dödsriket. En rad böcker öppnas, samt livets bok. "Och var och en som inte fanns uppskriven i livets bok kastades i den brinnande sjön." Innebär det evigt straff?

Upp 21:1 – "Och jag såg en ny himmel och en ny jord. […] och havet fanns inte mer." Och så kommer ett nytt Jerusalem, "redo som en brud som är smyckad för en man." Nu står Guds tält bland människorna; han skall bo ibland dem.

Upp 21:4 – "Döden skall inte finnas mer, och ingen sorg och ingen klagan och ingen smärta skall finnas mer. Ty det som en gång var är borta."

Upp 21:10-16 – En mer detaljerad beskrivning av det nya Jerusalem: Helig kitsch en masse. Mur av jaspis och själva staden av rent guld, "som var som rent glas". Grundstenarna var ädelstenar. De tolv portarna utgjorde var sin pärla – därav "pärleporten". Och gator av guld!

Det nya Jerusalem är en mycket, mycket stor stad: 12 000 stadier, det är 222 mil, i fyrkant. Det motsvarar den här fyrkanten. Därtill är den 222 mil hög

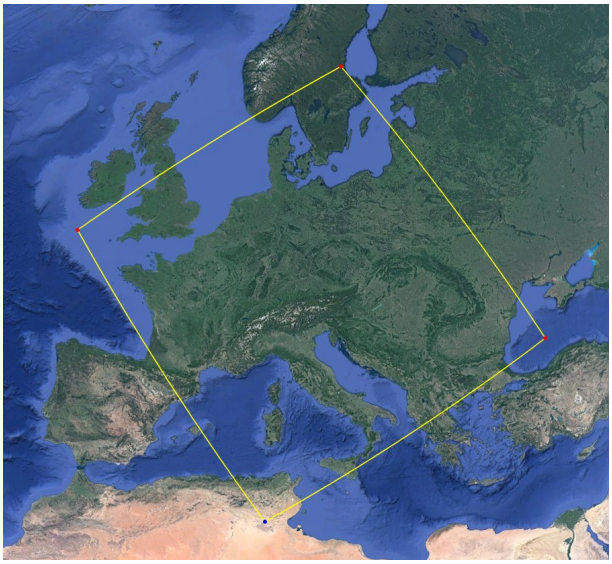

Det nya Jerusalem har varken sol eller måne, för Guds härlighet lyser över den, "och Lammet är dess lampa" – tänk att snickaren i Nasaret skulle sluta som lampa. Natt finns därför inte, och därför stängs heller aldrig stadsportarna (Johannes har koll på detaljer).

Upp 22:1 – "Och [ängeln] visade mig en flod med livets vatten, klar som kristall, som rann från Guds och Lammets tron." Min första tanke är en trasig WC-stol. Nä, jag lär vara portad i det nya Jerusalem.

Upp 22:2 – En gammal bekant: "Mitt på den stora gatan […] stod livets träd, som bär frukt tolv gånger om året och ger sin skörd varje månad, och trädets blad är läkemedel för folken." Det är alltså inte kunskapens träd utan livets träd, som Adam och Eva aldrig smakade.

Upp 22:10 – Dags att runda av: Ängeln säger till Johannes "Försegla inte orden i denna boks profetior, ty stunden är nära." Med mera.

Upp 22:16 – "Jag, Jesus, har sänt min ängel till er för att vittna om detta i församlingarna. Jag är skottet från Davids rot och hans ättling, den strålande morgonstjärnan." Ej att förväxla med en mer ökänd morgonstjärna.

[Jes 14:12 – Kungen av Babylon är i dödsriket: "Ack, fallit har du från himlen, lysande [morgon]stjärna, gryningens son …" Stjärnan i hebreiska texten blev på grekiska morgonstjärnan, dvs Venus, vilket på latin motsvarar Lucifer … Så blev kungen Fan själv.]

Upp 22:17 – "Och Anden och bruden säger: »Kom!« Och den som hör det skall säga: »Kom!« Och den som törstar skall komma. Och den som vill skall fritt få dricka av livets vatten."

Upp 22:17-18 – Pilla inte med Bibeln! "Om någon tillfogar något skall Gud tillfoga honom de lidanden som det står om i denna bok. Och tar någon bort något skall Gud ta ifrån honom hans del i livets träd och den heliga staden, som det står om i denna bok."

Upp 22:20-21 – "Han som vittnar om detta säger: »Ja, jag kommer snart.« Amen, kom, Herre Jesus. Nåd från herren Jesus åt alla."

Så slutar Uppenbarelseboken, Nya Testamentet och Bibeln.

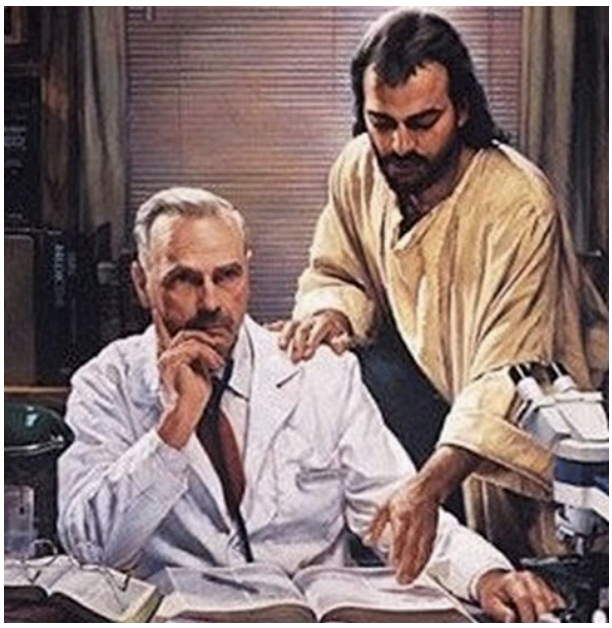

Jesus *mansplaining*